

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
USZELNIA LAZARSKIEGO (WARSZAWA, POLAND)
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ ВЧЕНИХ
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПРАВНИКІВ
ТОВАРИСТВО “ЗНАННЯ” УКРАЇНИ
СОЮЗ ЮРИСТІВ УКРАЇНИ
КРИМІНОЛОГІЧНА АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ МОЛОДИХ ЮРИСТІВ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА

V Міжнародна науково-практична конференція

Тези доповідей

Запоріжжя
Класичний приватний університет
2014

УДК 34
ББК 67
А 43

Члени редакційної колегії:

Огаренко В. М., доктор наук з державного управління, професор
Покатаєва О. В., доктор юридичних наук, професор
Монаєнко А. О., доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Денисова Т. А., доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Занфірова Т. А., доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Лукашевич В. Г., доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Денисов С. Ф., доктор юридичних наук, професор
Петков С. В., доктор юридичних наук, професор
Бостан С. К., доктор юридичних наук, професор
Сергатий М. О., кандидат юридичних наук, доцент

А 43 **Актуальні проблеми публічного та приватного права** : тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції 17 жовтня 2014 р. / за ред. В. М. Огаренка, А. О. Монаєнка та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – 232 с.

У виданні висвітлено такі питання: історичні, теоретико-методологічні та філософські проблеми публічного і приватного права; розвиток конституційного та муніципального права в Україні: досвід, проблеми, перспективи; правове регулювання діяльності органів публічної влади; адміністративно-правова реформа: напрями подальшого вдосконалення законодавства; фінансово-правове регулювання публічних відносин; нормативне забезпечення охорони громадського порядку; застосування норм кримінального та кримінально-процесуального законодавства та їх ефективність; проблеми цивільно-правового забезпечення механізму захисту прав і свобод людини і громадянина; проблеми правового регулювання аграрно-земельних та екологічних відносин.

Для студентів, аспірантів, викладачів та фахівців, які працюють у галузі права.

УДК 34
ББК 67

ЗМІСТ

<i>Ю. В. Абакумова</i> ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРАЦІВНИКОМ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ	9
<i>Р. В. Алієв</i> ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ЗАСУДЖЕНИМИ ПІД ЧАС УМОВНО-ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ.....	12
<i>А. Н. Апаров</i> ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПУБЛИЧНОЇ ДЕЯТЕЛЬНОСТІ	14
<i>Н. О. Армаш</i> ОЗНАЙОМЛЕННЯ З МАТЕРІАЛАМИ СУДОВИХ СПРАВ В АСПЕКТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ”	16
<i>Р. В. Афанасієв</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ВПЛИВУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЧЕРЕЗ ДИСЦИПЛІНАРНІ ПРОЦЕДУРИ	18
<i>О. В. Афонін</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА Ч. 4 СТ. 212 КК УКРАЇНИ.....	21
<i>Г. О. Балака</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ КАТЕГОРІЇ “АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ” В АСПЕКТІ ЇХ НАДАННЯ ОРГАНАМИ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ.....	23
<i>Д. М. Білоус</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ТА КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УМИСНОГО ВБИВСТВА: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ	25
<i>В. Ю. Бобир</i> ЗНАЧЕННЯ ВИСНОВКІВ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	26
<i>С. К. Бостан</i> ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЇЇ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ.....	28
<i>К. С. Босак</i> ТРАДИЦІЇ ЯК ЧАСТИНА ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ.....	32
<i>О. Г. Братель</i> СКЛАДОВІ ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ.....	34
<i>А. О. Булейко</i> РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ’ЯЗКУ ІЗ ДІЙОВИМ КАЯТТЯМ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ОКРЕМИХ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ.....	37
<i>О. В. Бурцев</i> СТАДІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОЦЕДУРИ ВИРІШЕННЯ МЕЖОВИХ СПОРІВ	39

<i>І. О. Вишнякова</i> ЗАКОНОДАВСТВО ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ.....	42
<i>С. С. Вітвіцький</i> ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ ТЕРМІНІВ “ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ” ТА “НЕДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ”	44
<i>О. В. Воронова</i> КАТЕГОРИЯ ИНТЕРЕСА В ГРАЖДАНСКИХ ПРАВООТНОШЕНИЯХ.....	46
<i>І. А. Гамбург</i> ОБОВ’ЯЗКОВА ТА ДОБРОВІЛЬНА ФОРМИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПИТАННЯ ПРІОРИТЕТНОСТІ.....	49
<i>А. С. Гудич, Н. О. Армаш</i> ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ЯК ОДНА З ФОРМ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ	52
<i>М. О. Гридін</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ ОБ’ЄКТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ГРОМАДЯН.....	53
<i>О. В. Гороховська</i> ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ Й ІНСТИТУТИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА НОВОГО ЧАСУ	56
<i>Т. Г. Головань</i> ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО РЕГУЛЮЄ ПРАЦЮ ЗА СУМІСНИЦТВОМ	59
<i>Ю. В. Демченко</i> СТАТУС ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЧАСІВ СРСР	62
<i>М. В. Деев</i> СПІВВІДНОШЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ Й НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ	63
<i>А. В. Джавага</i> ФІНАНСОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВАЛЮТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	65
<i>Т. І. Діденко</i> ДО ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ СТИМУЛІВ ТА ОБМЕЖЕНЬ.....	66
<i>О. П. Доробалюк</i> ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОДЕРЖАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ПЕРСОНАЛОМ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	68
<i>А. П. Елезаров</i> БЕЗНАЛИЧНЫЕ ДЕНЕЖНЫЕ РАСЧЕТЫ: ФИНАНСОВО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ	71
<i>Д. О. Єрмоленко</i> ІНТЕРНЕТ-ПРОСТІР ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ МОЛОДІ	72
<i>Д. К. Задаля</i> ОХОРОНА ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В СЕРЕДНІХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	75

<i>М. Г. Залата</i> ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАХИСТУ МАТЕРИНСТВА У СВІТІ.....	78
<i>Д. М. Золотарьова</i> ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ РОЗВІДУВАЛЬНИХ РОБІТ	80
<i>Н. С. Іванченко</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ	82
<i>І. В. Ігнатенко</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВІДНОСИНИ У СФЕРІ ЗОНУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ У МЕЖАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ	85
<i>М. М. Івлєв</i> ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РОЗУМІННЯ НАСИЛЬСТВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ: ПРАВОВІ, КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ І КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ.....	87
<i>О. Г. Крикушенко</i> СУБКУЛЬТУРНИЙ КОНФЛІКТ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	90
<i>А. А. Кириченко, Ю. А. Ланцедова, А. С. Тунтула</i> НЕКОТОРЫЕ БАЗИСНЫЕ ДОКТРИНЫ ЮРИСПРУДЕНЦИИ	93
<i>І. В. Кременовська, О. А. Святогор</i> ПРОБЛЕМА СТЯГУВАННЯ ВИКОНАВЧОГО ЗБОРУ ЗА РІШЕННЯМИ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ УСУНЕННЯ	96
<i>В. Я. Киян</i> ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ.....	98
<i>В. В. Каравайко</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ ОСОБАМ.....	100
<i>А. О. Клименко</i> ЩОДО ВИЗНАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ДЖЕРЕЛОМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	103
<i>К. С. Коломієць</i> ПЕРЕДУМОВИ ТА ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	105
<i>Ю. Д. Кунєв</i> СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОГО ПОНЯТТЯ “ФОРМАЛЬНОСТІ”	108
<i>К. І. Кучерук</i> МОРАЛЬНІ НОРМИ В РЕГУЛЮВАННІ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН.....	111
<i>М. І. Леоненко</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОНАСТОСУВАННЯ ЧИННОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ	113

<i>Т. Є. Леоненко</i> РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ ТА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ, ЩО ВЧИНИВ ЗЛОЧИН НА РЕЛІГІЙНОМУ ГРУНТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ, КРИМІНОЛОГІЇ ТА ЮРИДИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ.....	115
<i>Р. М. Максакова</i> ІНСТИТУТ ВИБОРІВ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ УСТАНОВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ.....	116
<i>К. В. Маріхін</i> ЗАГАЛЬНИЙ ТА СПЕЦІАЛЬНИЙ ПОДАТКОВИЙ РЕЖИМ.....	119
<i>Т. В. Матвійчук</i> ДІЙОВЕ КАЯТТЯ ЯК ПІДСТАВА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ.....	122
<i>Д. М. Моїсєєнко</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....	123
<i>Р. В. Мазурик</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ БЮДЖЕТНО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ ЗА ЧИННИМ БЮДЖЕТНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ.....	126
<i>В. О. Макаров</i> ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ.....	128
<i>Л. Р. Наливайко</i> РОЛЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ.....	130
<i>В. І. Напиральська</i> ДЕРЖАВНИЙ ПРАПОР, ГЕРБ І ГІМН УКРАЇНИ ТА НАРУГА НАД НИМИ.....	133
<i>І. Й. Наумова</i> КОНТРОЛЬ ЗА ПОВЕДІНКОЮ ЗВІЛЬНЕНИХ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ВАГІТНИХ ЖІНОК І ЖІНОК, ЯКІ МАЮТЬ ДІТЕЙ ВІКОМ ДО ТРЬОХ РОКІВ.....	135
<i>О. О. Наумов</i> ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ НА ПІДСТАВІ СТ. 79 КК УКРАЇНИ.....	138
<i>І. М. Орлова</i> ОСНОВОПОЛОЖНІ ІДЕЇ КОНЦЕПЦІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ГАРАНТІЙ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	140
<i>М. В. Плотнікова</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ПРАВОТВОРЧОЇ ФУНКЦІЇ.....	143
<i>О. О. Прасов</i> ПРАВО ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ОСОБИСТУ БЕЗПЕКУ ЯК СУБ'ЄКТИВНЕ ЮРИДИЧНЕ ПРАВО.....	145
<i>С. В. Петков</i> НОВІТНІЙ ПОГЛЯД НА КОДЕКС УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	148
<i>В. Г. Павлов</i> ВРАХУВАННЯ ПРИЧИН І УМОВ РЕЦИДИВУ ЗЛОЧИНІВ У РОБОТІ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.....	151

<i>В. М. Пальченкова</i> СПЕЦИФІКА ПРАВОВИХ ФОРМ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ	153
<i>Ю. П. Панасенко</i> УГОДИ ПРО ПРИМИРЕННЯ ТА ПРО ВИЗНАННЯ ВИНИ В МЕХАНІЗМІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	156
<i>А. С. Прядка</i> ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ДОВЕДЕННЮ ДО САМОГУБСТВА.....	158
<i>О. П. Рябчинська</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ВІДНОВЛЮВАНІСТЬ ПОКАРАНЬ.....	161
<i>М. М. Садовський</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СУТНОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ ПРАВОВИХ НОРМ	164
<i>Н. О. Скрипко</i> ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ.....	167
<i>Д. В. Санніков</i> ОСОБЛИВОСТІ БАЛАНСУ ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ІНТЕРЕСУ ПРИ ФОРМУВАННІ МОТИВІВ ПОВЕДІНКИ СУБ'ЄКТА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ.....	169
<i>І. С. Семенюк</i> ВЕСТФАЛЬСЬКИЙ МИР 1648 Р. ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА	172
<i>О. О. Семчик</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ В УКРАЇНІ	174
<i>М. О. Сергатий</i> СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ	176
<i>Л. М. Смолова</i> ПУБЛІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	179
<i>О. О. Сокол</i> КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ, ЯКА УХИЛЯЄТЬСЯ ВІД СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ	182
<i>С. М. Слабко</i> ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ	184
<i>М. Л. Смолярова</i> СТИМУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРАЦІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ЯК ПОЗИТИВНИЙ ЗАКОНОДАВЧИЙ ДОСВІД.....	187
<i>К. В. Степаненко</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПОРЯДКУ НАДАННЯ ПОСЛУГ ДЕРЖАВОЮ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ	189
<i>О. В. Стратонова</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО УЧАСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА В СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	191

<i>М. О. Торбєєв</i> СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ “РАДІАЦІЙНА БЕЗПЕКА” В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ В АСПЕКТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ	192
<i>Ю. Б. Турчин</i> СУТНІСТЬ ТА ОЗНАКИ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....	195
<i>В. А. Устименко, Р. А. Джабраїлов</i> ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ	197
<i>В. Д. Чернадчук</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ	200
<i>О. С. Чепік-Трегубенко</i> ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ВІДКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА.....	203
<i>Т. В. Філіпченко</i> ДО ПРОБЛЕМИ ОСОБЛИВОСТЕЙ КВАЛІФІКАЦІЇ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ	206
<i>І. Ф. Фуклева</i> БЕРНСЬКА КОНВЕНЦІЯ ПРО ОХОРОНУ ЛІТЕРАТУРНИХ І ХУДОЖНІХ ТВОРІВ 1886 Р. ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО АВТОРСЬКОГО ПРАВА.....	209
<i>А. В. Шалагінова</i> НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	212
<i>В. О. Шамрай</i> КОНТРОЛЬ ЗА ІНФОРМАЦІЄЮ, ЯКА ВИХОДИТЬ ІЗ ЗОНИ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ	215
<i>О. А. Швагер</i> ПУБЛІЧНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ПРАВОВОГО СТАТУСУ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	217
<i>А. Ю. Шевченко</i> ПОНЯТТЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....	219
<i>О. С. Шеремет</i> ЗАПРОВАДЖЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ: ПОТРЕБА ЧАСУ	221
<i>І. О. Шмарін</i> СУСПІЛЬНА НЕБЕЗПЕКА НЕПОВАГИ ДО СУДУ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПІДСТАВА КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ВКАЗАНОГО ПРОТИПРАВНОГО ДІЯННЯ В УКРАЇНІ.....	223
<i>Ю. Т. Шрамко</i> ПРАВО НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ В КОНТЕКСТІ ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	225
<i>М. В. Шульга</i> ПУБЛІЧНО-ПРАВОВЕ ТА ПРИВАТНОПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН	229

Ю. В. Абакумова

Класичний приватний університет

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРАЦІВНИКОМ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

На даний час в Україні однією з найгостріших проблем є боротьба зі злочинністю у сфері службової діяльності. Неправомірне поведінка службових осіб державного апарату та апарату місцевого самоврядування викликає негативний суспільний резонанс, підриває засади правової держави та перешкоджає побудові громадянського суспільства. Особливої проблеми набуває неухильне дотримання законів працівниками правоохоронних органів під час виконання своїх службових обов'язків, оскільки правоохоронна діяльність повинна виступати одним із найголовніших гарантів прав і свобод людини та громадянина. Та, в той же час, ця діяльність потребує надійної охорони за допомогою кримінально-правових засобів. Саме тому вищій орган законодавчої влади України виділив в окрему статтю Кримінального кодексу України (далі КК України) склад такого злочину, як перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу. Але таке нововведення поставило численні запитання в правозастосовній діяльності та перед наукою кримінального права.

Суспільна небезпека перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу не викликає сумнівів. Вона проявляється у тому, що в результаті його вчинення службова особа виходить за межі наданої влади чи службових повноважень і вчинює дії, які вона не може вчинити на займаній посаді, в тій або іншій ситуації, або взагалі не може вчинити як службова особа чи просто як людина. Ще більш небезпечним є перевищення працівником правоохоронного органу влади або службових повноважень, поєднане із застосуванням насильства, погрозою застосування насильства, застосуванням зброї чи спеціальних засобів або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, в результаті чого страждають не лише інтереси служби та авторитет влади, а й заподіюється значна шкода таким невід'ємним охоронюваним законом благам людини як життя, здоров'я, честь, гідність. Такого роду дії на сьогодні є особливо характерними для діяльності службових осіб силових структур.

Все викладене вище обумовлює актуальність обраної теми. Окрім того, протягом багатьох років, у теорії кримінального права та правозастосовній практиці неоднозначно вирішується питання розмежування перевищення влади або службових повноважень та зловживання владою або службовим становищем, що призводить до неправильної кваліфікації кримінально-правових ситуацій. Дійсно, ці два склади злочинів мають багато спільних ознак (вчинюються навмисно, у сфері службової діяльності тощо). Але не можна стверджувати, що перевищення влади або службових повноважень є спеціальним скла-

дом зловживання владою або службовим становищем. Маючи низку схожих ознак, вони суттєво розрізняються, зокрема за характером діяння.

Стаття 365 КК України зазначає, що перевищення влади або службових повноважень, це умисне вчинення працівником правоохоронного органу дій, які явно виходять за межі наданих йому прав чи повноважень, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам, інтересам юридичних осіб.

Під перевищенням влади або службових повноважень Пленум Верховного Суду України пропонує розуміти: 1) вчинення дій, які є компетенцією вищестоящої службової особи цього відомства чи службової особи іншого відомства; 2) вчинення дій, виконання яких дозволяється тільки в особливих випадках, або з особливого дозволу, або з додержанням особливого порядку, за відсутності цих умов; 3) вчинення одноособово дій, які могли бути вчинені лише колегіально; 4) вчинення дій, які ніхто не має права виконувати або дозволяти.

Зловживання владою або службовим становищем визначається законодавцем як умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Тобто ознаками перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу є: 1) вчинення дій, які явно виходять за межі наданих особі прав чи повноважень; 2) суб'єктом злочину є виключно працівник правоохоронного органу; 3) склад злочину не характеризується спеціальною метою злочину. Ознаки зловживання владою або службовим становищем: 1) використання влади чи службового становища всупереч інтересам служби, враховуючи той факт, що діяння вчинюється у межах наданих особі прав та повноважень; 2) суб'єктом злочину є службова особа; 3) обов'язковою ознакою злочину є мета його вчинення – одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи.

Якщо ж зловживання владою або службовим становищем та перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу – це два різних склади злочинів, не представляється можливим змінити обвинувачення з ч. 1 ст. 365 на ч. 1 ст. 364 КК України. Така дилема виникла у зв'язку з прийняттям Закону України “Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції” від 21.02.2014 р., завдяки якому відбулася декриміналізація умисного вчинення дій, які явно виходять за межі наданих повноважень, будь-якою іншою службовою особою, крім працівників правоохоронних органів (ч. 1 ст. 365 та ст. 365–1 КК України). Автор повністю погоджується з думкою М. І. Хавронюка, про те що така декриміналізація є, скоріш за все, помилкою законодавця [1]. Вважається, що у даному випадку не було врахо-

вано суспільну небезпеку такого діяння, яка полягає, перш за все, у тому, що особа виходить за межі наданих їй прав та повноважень, грубо порушуючи права та законні інтереси окремих фізичних та юридичних осіб, посягає на інтереси суспільства та держави, спричиняючи при цьому істотну шкоду.

Такі дії можуть призвести до надзвичайно широкого спектру шкідливих наслідків: 1) істотної дезорганізації діяльності підприємства; 2) спричинення істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб; 3) істотного порушення нормальної діяльності державного апарату та апарату місцевого самоврядування тощо. Окрім того, злочин може посягати на фізичну та психічну недоторканість окремих фізичних осіб.

Так, дійсно, найчастіше даний злочин (перевищення влади або службових повноважень) вчинюється саме працівниками правоохоронних органів. Але це не виключає небезпеки подібних діянь, вчинених службовою особою, яка є представником влади, виконує організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції.

До прийняття Закону України “Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції” часто виникало питання – чому злочин, передбачений ст. 364 КК України (зловживання владою або службовим становищем) має особливо кваліфікуючу ознаку – вчинення його працівником правоохоронного органу, а злочин, передбачений ст. 365 КК України (перевищення влади або службових повноважень) – ні?

Можливо було б доцільно не змінювати суб’єкта злочину у ст. 365 КК України, а доповнити цю статтю особливо кваліфікуючою ознакою “вчинення злочину працівником правоохоронного органу”, та викласти ст. 365 у наступній редакції:

1. Перевищення влади або службових повноважень, тобто умисне вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих їй прав чи повноважень, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам, інтересам юридичних осіб, –

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони вчинені працівником правоохоронного органу, –

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони супроводжувалися насильством або погрозою застосування насильства, застосуванням зброї чи спеціальних засобів або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, за відсутності ознак катування, –

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки.

Список використаної літератури

1. Науковий висновок Миколи Хавронюка щодо змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravo.org.ua/2011-07-05-15-26-55/2011-07-22-11-16-35/1639-naukovy-vysnovok-shchodo-zastosuvannia-zakonu.html>.

Р. В. Алієв

Енергодарський інститут державного та муніципального управління
ім. Р. Г. Хеноха “КПУ”

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ЗАСУДЖЕНИМИ ПІД ЧАС УМОВНО-ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ

Соціально-економічний і науково-технічний розвиток України на сучасному етапі пов'язаний з вирішенням проблем будівництва державності і зміцнення правопорядку в суспільстві. Системний підхід дає змогу розглянути умовно-дострокове звільнення від відбування покарання багаторакурсно: як певний феномен законодавства, кримінально-правової теорії та практики. Відповідно, і в його правовій характеристиці може бути відзначено щонайменше три аспекти. По-перше, воно є правовим інститутом, по-друге – правозастосовним процесом, по-третє – результатом реалізації норм кримінального та кримінально-виконавчого права [1].

Як правовий інститут умовно-дострокове звільнення від відбування покарання є сукупністю юридичних (кримінально-правових, кримінально-виконавчих, кримінально-процесуальних) норм, тобто є міжгалузевим. Як процес воно передбачає наявність певних підстав для його виникнення та припинення, певну динаміку та послідовність розвитку, мету. Нарешті, як результат таке звільнення означає настання певних правових наслідків, змін у розвитку кримінальних, кримінально-процесуальних та кримінально-виконавчих правовідносин.

На нашу думку, розуміння належного забезпечення громадського контролю за умовно-достроково звільненими як процесу і результату дає змогу в іншому, ракурсі, порівняно з традиційним, побачити ті юридично значущі елементи, з яких утворюється цей вид звільнення від відбування покарання, метою якого є закріплення результатів виправлення та ресоціалізації. Як і будь-яка інша правозастосовна діяльність, умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, яке здійснюється стосовно конкретного засудженого, потребує дослідження та оцінювання крізь призму вимог законодавства (кримінального, кримінально-процесуального і кримінально-виконавчого), певних юридично значущих обставин об'єктивного та суб'єктивного характеру. Лише у зв'язку з їх наявністю кримінально-правові відносини можуть трансформуватися, перетворюючись з правовідносин із приводу виконання покарання у правовідносини з приводу регулювання поведінки умовно-достроково звільненого й звільнення його від покарання, а згодом і остаточно припинитися.

В юридичній літературі цій проблематиці приділяється значна увага. Зокрема, відомі українські та російські вчені досліджували різноманітні підходи до визначення поняття принципів контролю, такі як: О. Ф. Андрійко, І. Г. Богатирьов, В. М. Горшенєв, А. П. Гуляєв, Т. А. Денисова, А. М. Колодій, П. М. Рабинович та ін.

Наука визначає принципи як основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативні-

стю й виражають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи внутрішнього та міжнародного права, політичної, державності та громадськості [2, с. 10–111]. На нашу думку, найбільш сучасну та правильну кваліфікацію принципів контролю дав П. М. Рабинович, де він вказує на загальнолюдські принципи юридичного права, типологічні принципи об'єктивного юридичного права, конкретно-історичні принципи права, галузеві й міжгалузеві принципи права [3, с. 3–14]. Так, на наш погляд, до загальнолюдських принципів контролю належать утримання самого засудженого від скоєння нового злочину, яке забезпечується загрозою застосування тієї частини покарання, що лишилася невідбутою, шляхом приєднання її повністю або частково до покарання, призначеного за новий злочин.

Слід зазначити, що на цьому етапі дослідники проблем умовно-дostroкового звільнення, як правило, зупиняються. Але ми вважаємо, що в цьому процесі необхідно підкреслити існування ще однієї, завершальної стадії, якою є набуття звільненням від відбування покарання остаточного характеру. Ця стадія реалізується лише в той день, коли повинен був закінчитися термін відбування покарання, призначеного обвинувальним вироком суду, за умови, що достроково звільнений протягом цього часу не вчинив нового злочину. Лише в цей момент щодо засудженої особи насправді остаточно погашається (зникає, анулюється) можливість остаточного та повного виконання покарання як форми реалізації її кримінальної відповідальності, і вона реально стає звільненою від відбування покарання.

Згадаємо, до речі, що в деяких нормативно-правових актах минулих періодів сприятливе закінчення контрольного проміжку часу при умовно-дostroковому звільненні прямо прирівнювалося до відбування покарання. Як зазначалося, тлумачення його як відбування покарання можна побачити й у деяких науковців. Наприклад, Д. П. Водяников пише: “Тільки після закінчення певного строку, рівного невідбутій частині покарання, якщо умовно-дostroково звільнений протягом зазначеного терміну не порушить умов звільнення, передбачених законом, покарання вважається відбутим”. Але, звичайно, в цьому випадку про повне відбуття покарання можна говорити лише умовно, як про певну юридичну фікцію, при якій неіснуюче (відбуття певної частини покарання) визнається існуючим (реально виконаним покаранням).

Стаття 10 Закону України “Про Державну кримінально-виконавчу службу України” від 23.06.2005 р. встановлює, що кримінально-виконавча інспекція – орган, який виконує покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт та здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, а також звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років. Кримінально-виконавча інспекція здійснює функції та повноваження, передбачені законом та іншими нормативно-правовими актами [4].

Разом з тим сучасний громадський контроль передбачає використання досить специфічних принципів, що виражає одночасно і його сутність, унікальність, місце та роль у соціальному регулюванні. Це такі принципи: не нашкодь – визначає, що основна мета суб'єктів громадського контролю –

захист жертв, і вони повинні пам'ятати про забезпечення безпеки осіб, які надали інформацію; дотримуйся мандату, дотримуйся повноважень – суб'єкти громадського контролю повинні чітко усвідомлювати свої повноваження; знай стандарти – вимагай від суб'єктів громадського контролю доброї обізнаності з міжнародними та національними стандартами прав людини; будь розсудливий – наголошує, що якими б численними та точними не були правила й інструкції, ними в жодному разі не можна замінити розважливість і здоровий глузд громадського контролера; шукай поради – якщо суб'єкт громадського контролю стикається з труднощами, то в таких випадках доцільніше звертатися за порадою до інших експертів, представників громадських організацій, державних службовців; виявляй повагу до влади – суб'єкти громадського контролю мають пам'ятати, що однією із цілей їх діяльності та їх основною роллю є сприяння владі у зміні ставлення до дотримання законних інтересів та прав засуджених і персоналу пенітенціарної системи [5]. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення. Обов'язковою умовою застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання є відбуття засудженим певної, встановленої законом частини строку покарання.

На наш погляд для створення ефективного громадського контролю за особами, умовно-достроково звільненими від відбування покарання, необхідно залучати громадські організації, органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування та будувати свою роботу таким чином, щоб про їх діяльність було відомо владі і місцевим жителям громад.

Список використаної літератури

1. Дашенко О. В. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / О. В. Дашенко. – Запоріжжя, 2009. – 20 с.
2. Андрійко О. Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади / О. Ф. Андрійко ; НАН України ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ : Наукова думка, 2004. – 304 с.
3. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова ; [Российская академия наук, Ин-т русского языка им. В. В. Виноградова]. – 4-е изд., доп. – Москва : Азбуковник, 1999. – 944 с.
4. Закон України “Про Державну кримінально-виконавчу службу України” від 23.06.2005 р. № 2713-ІУ // Відомості Верховної Ради України. - 2005 р.
5. Рабинович П. М. Основи загальної теорії права та держави / П. М. Рабинович. – К., 1994. – 236 с.

А. Н. Апаров

кандидат юридических наук, доцент,
Киевская государственная академия водного транспорта
им. Петра Конашевича-Сагайдачного

ВИДЫ АДМИНИСТРАТИВНО-ПУБЛИЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Административно-публичная деятельность очень многообразна по своему содержанию, по субъектам, осуществляющим эту деятельность, по формам и методам ее осуществления. В этой связи в целях наиболее пол-

ного изучения рассматриваемой административно-правовой категории представляется необходимым выделить и охарактеризовать виды административно-публичной деятельности.

С нашей точки зрения, административно-публичная деятельность может быть подразделена на виды по следующим основным критериям.

1. В зависимости от сферы регулируемых административным правом отношений, в пределах которой осуществляется административно-публичная деятельность:

1.1. Внутренняя административно-публичная деятельность – это деятельность административных органов, осуществляемая внутри этих или иных государственных органов и органов местного самоуправления либо их системы, направленная на обеспечение внутреннего властно-публичного управления, организацию нормального функционирования этих органов и учреждений посредством использования административно-правовых методов.

1.2. Внешняя административно-публичная деятельность – это деятельность административных органов, направленная на обеспечение властно-публичного регулирования, охраны и защиты общественных отношений, возникающих вне этих органов или их системы, осуществляемая в административно-правовых формах и посредством использования административно-правовых методов.

2. В зависимости от содержания и целей осуществления:

2.1. Административно-нормотворческая деятельность – это деятельность специально уполномоченных на то административных органов по подготовке и принятию (изданию) нормативно-правовых актов и локальных нормативных актов в целях нормативно-правового регулирования, нормативно-правовой охраны и защиты общественных отношений на основе и во исполнение соответствующих законов.

Административно-нормотворческая деятельность в зависимости от ее направленности и целей осуществления может быть подразделена на внешнюю и внутреннюю.

2.2. Административно-правоприменительная деятельность – это деятельность административных органов по применению в пределах их компетенции с использованием специальных административных форм и методов положений законов и подзаконных нормативных правовых актов в целях индивидуального правового регулирования, индивидуальной правовой охраны и защиты общественных отношений.

3. В зависимости от вида субъектов, осуществляющих административно-публичную деятельность:

3.1. Административная деятельность, осуществляемая органами исполнительной власти. Например, деятельность Правительства Украины, министерств.

Административная деятельность, осуществляемая государственными органами, не отнесенными законодательством к органам законодательной, исполнительной или судебной власти. Например, управленческая деятельность органов военного управления, избирательных комиссий, Счетной палаты Украины, прокуратуры Украины, Администрации Президента Украины.

Административная деятельность, осуществляемая органами управления, функционирующими внутри органов исполнительной власти (их системы). Например, организационно-управленческая деятельность Председателя Правительства Украины, министров.

Административная деятельность органов управления, функционирующих внутри указанных выше государственных органов, не вписывающихся в систему разделения властей. Например, организационно-управленческая деятельность руководителя Администрации Президента Украины, Генерального прокурора Украины.

Административная деятельность органов управления, функционирующих внутри органов законодательной власти. В частности, управленческая деятельность Председателей Верховного Совета Украины.

Н. О. Армаш

доктор юридичних наук, доцент
Класичний приватний університет

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З МАТЕРІАЛАМИ СУДОВИХ СПРАВ В АСПЕКТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ”

Право на отримання інформації є невід’ємним правом кожної людини. Конституція України гарантує право кожному громадянину знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею (ч. 2 ст. 32. Конституції України), усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов’язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк (ст. 40 Конституції України). Законом України “Про інформацію” визначено (ст. 5), що “Кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів”.

Чинним законодавством передбачено декілька видів інформації отримання, використання і поширення якої регулюється окремими нормативно-правовими актами. Серед інших видів інформації виділяється “публічна інформація”, визначення якої міститься в Законі України “Про доступ до публічної інформації”: “Публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб’єктами владних повноважень своїх обов’язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб’єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом”.

Досить широке визначення цього терміну могло б загрожувати оприлюдненню інформації всупереч законним правам та інтересам осіб, що призвело до вимушеного звуження дії цього закону через внесення змін і допо-

внень до чинного законодавства, яке унеможливило застосування положень Закону України “Про доступ до публічної інформації” до певної інформації в сфері оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності (Прикінцеві положення цього ж Закону). Проте, в процесі застосування цього Закону в органах державної влади виникла необхідність його тлумачення і певної адаптації до особливостей діяльності тієї чи іншої системи.

Так, наказами судів загальної юрисдикції затверджені Положення про забезпечення доступу до публічної інформації в кожному суді окремо. Наприклад, Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Вищому адміністративному суді України затверджено Наказом Вищого адміністративного суду України від 18.07.2011 р. № 16; Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ затверджено Наказом керівника апарату Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2011 р. № 15/0/14-11 (у редакції наказу керівника апарату Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 20.05.2013 р. № 27/0/14-13); Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Верховному Суді України затверджене Наказом керівника апарату Верховного Суду України (Із змінами, внесеними згідно з наказом керівника апарату Верховного Суду України № 33/0/18-11 від 24.11.2011 р.) тощо.

Усі ці положення з незначною різницею типово регулюють порядок доступу до публічної інформації у тому чи іншому суді. Серед іншого, усіма судами обмежується доступ до матеріалів судових справ, а також інформації отриманої при здійсненні судочинства, наприклад: “1.4. Дія цього Положення не поширюється на надання інформації при здійсненні судочинства у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ, на відносини щодо отримання інформації суб’єктами владних повноважень при здійсненні ними своїх функцій, а також на відносини у сфері звернень громадян, які регулюються спеціальним законом”.

При цьому, окремо наголошується на тому, що інформація про рух судових справ, день, час і місце їх розгляду, як публічна інформація може надаватися в усній формі (за телефоном) та в письмовій формі (за письмовими запитами).

Аналіз наведеної правової позиції судів загальної юрисдикції дає підстави зробити висновок про те, що режим доступу до інформації, якою володіє суд не є однаковим і залежить від виду діяльності, в результаті якої ця інформація була створена чи отримана. Інформація, яка стосується діяльності суду і не є службовою має бути надана в порядку Закону України “Про доступ до публічної інформації” (про доступ до судових засідань у суді; про прийом громадян у суді; про рух судових справ, день, час і місце їх розгляду; про статистичні дані щодо здійснення судочинства судом, відображені у звітах, матеріали аналізів та узагальнень судової практики суду тощо).

Інформація, яка була отримана чи створена при здійсненні судочинства має інший режим використання, що закріплено у відповідному процесуальному законодавстві – Кримінально-процесуальному, Цивільному про-

цесуальному кодексу, Кодексу адміністративного судочинства України тощо. Такий підхід є повністю виправданим з точки зору захисту законних прав та інтересів осіб, а також дотриманням основоположних принципів судового процесу. Зацікавлені особи – учасники процесу мають право у передбачений відповідним процесуальним законом спосіб отримувати необхідну інформацію. Так, ст. 44 Кодексу адміністративного судочинства України зазначено: “1. Повне чи часткове відтворення технічного запису судового засідання здійснюється на вимогу особи, яка бере участь у справі, або за ініціативою суду. 2. На клопотання особи, яка бере участь у справі, за розпорядженням головуєчого може бути здійснено повне або часткове роздрукування технічного запису судового засідання. Особа, яка бере участь у справі, має право отримати копію інформації з носія, на який здійснювався технічний запис судового засідання”. А ст. 49 КАСУ надає право особам, які беруть участь у справі знайомитись із матеріалами справи.

Підсумовуючи викладене слід зазначити, що правильною є практика судів, які відмовляють у наданні матеріалів судових справ для ознайомлення в порядку Закону України “Про доступ до публічної інформації”, оскільки для цього передбачений окремий порядок у відповідному процесуальному законі. Поряд з цим, суди, які не надають інформацію про час, місце і дату судового засідання чинять всупереч Закону України “Про доступ до публічної інформації” і цим самим порушують законні права та інтереси осіб, що беруть участь у справі.

Р. В. Афанасієв

кандидат юридичних наук, доцент

ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”

м. Суми

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ВПЛИВУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЧЕРЕЗ ДИСЦИПЛІНАРНІ ПРОЦЕДУРИ

Надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки. Дотримання адвокатами особливих деонтологічних вимог і правил розглядається світовою адвокатською спільнотою як необхідна передумова повноцінного функціонування адвокатури, виконання нею її важливої соціальної ролі в демократичному суспільстві. При цьому специфіка, комплексний характер обов’язків, що покладені на адвокатуру, обумовлюють необхідність збалансування засад служіння адвоката інтересам окремого клієнта та інтересам суспільства в цілому, дотримання принципів законності і верховенства права.

В сучасних умовах реформування системи правозастосовчих органів, державою проголошено мету посилення ролі адвокатури. Адвокатура є засобом, який сприяє зміцненню законності в державі, утвердженню принципів демократизації і гуманізації правосуддя. Вона є обов’язковим елементом системи суспільного устрою. Захищаючи права і законні інтереси громадян та

юридичних осіб, адвокатура виконує функції державного значення, забезпечує публічні інтереси, при цьому залишаючись недержавною інституцією.

Отже, виходячи з суспільного призначення інституту адвокатури, ця діяльність має бути не лише незалежною, але і всебічно забезпеченою комплексом необхідних правових та організаційних гарантій як з боку громадянського суспільства, так і з боку держави.

Відповідно до ст. 33 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом. Дисциплінарне провадження – процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діяч адвоката ознак дисциплінарного проступку.

Підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку, різновиди якого передбачені статтею 34 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”.

Таким чином, за порушення адвокатом професійних обов’язків, передбачених статтею 21 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, та допущення іншого дисциплінарного проступку, зокрема, порушення Правил адвокатської етики, до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності в порядку, передбаченому чинним законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність, а також актами Національної асоціації адвокатів України.

Разом з тим, адвокатська діяльність має бути гарантованою від протиправного впливу та втручання як з боку державних інститутів, посадових та службових осіб, так і з боку окремих громадян. Тому недопустимо зловживання правом на подачу скарги проти адвоката з боку будь-яких осіб, зокрема, представників органів державної влади.

Держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності.

Одним із принципів здійснення адвокатської діяльності є незалежність. Адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Професійні права адвоката визначені статтею 20 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”. Стаття 23 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” серед гарантій адвокатської діяльності передбачає: заборону будь-яких втручань і перешкод здійсненню адвокатської діяльності, заборону внесення подання слідчим, прокурором, а також винесення окремої ухвали (постанови) суду щодо правової позиції адвоката у справі, заборону втручання у правову позицію адвоката, заборону притягнення до кримінальної чи іншої відповідальності адвоката (особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю) або погроз застосуванням відповідальності у зв’язку із здійсненням ним адвокатської діяльності згідно із законом, недопустимість притягнення адвоката до відповідальності через його висловлювання у справі, у тому числі ті,

що відображають позицію клієнта, заяви у засобах масової інформації, якщо при цьому не порушуються професійні обов'язки адвоката.

Згідно ч. 2 ст. 36, ч. 3 ст. 34 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, не допускається зловживання правом на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, у тому числі ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав, і використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності. Не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності винесення судом або іншим органом рішення не на користь його клієнта, скасування або зміна судового рішення або рішення іншого органу, винесеного у справі, в якій адвокат здійснював захист, представництво або надавав інші види правової допомоги, якщо при цьому не було вчинено дисциплінарного проступку.

Тому чинним законодавством, зокрема, Законом України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, Регламентом кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, затвердженого Рішенням Ради адвокатів України, Положенням про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затвердженим Рішенням Ради адвокатів України, регламентовано дисциплінарне провадження стосовно адвокатів.

Дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється в особливому порядку. Адвокат вважається невинуватим у вчиненні дисциплінарного проступку і не може бути підданий дисциплінарному покаранню, доки його вину не буде доведено в законному порядку і встановлено рішенням дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Адвокат не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні дисциплінарного проступку. Обов'язок доказування вини адвоката у вчиненні дисциплінарного проступку покладається на особу, яка ініціює дисциплінарне провадження стосовно адвоката. Звинувачення адвоката не може ґрунтуватися на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини адвоката тлумачаться на його користь. Тож, в дисциплінарному провадженні стосовно адвоката застосовуються гарантії презумпції невинуватості.

Скарга на дії адвоката, оформлена без дотримання передбачених законодавством вимог, подана за межами строку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності або така, що не містить відомостей про зміст дисциплінарного проступку адвоката, виклад обставин, якими обґрунтовуються вимоги скаржника та зазначення доказів, що підтверджують кожну обставину, повертається заявникові (скаржникові) з відповідними роз'ясненнями. Рішення про це приймає Голова кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, до якої адресовано заяву (скаргу). Такий порядок дозволяє уникнути необґрунтованих скарг на адвокатів та свавільного втручання в здійснення адвокатської діяльності.

Адвокати в своїй діяльності мають слідувати вимогам адвокатської етики, передбачених Правилами адвокатської етики. Конфлікти, які вини-

кають в адвокатському середовищі повинні спочатку проходити стадію корпоративного розгляду.

Тому при виникненні конфлікту між адвокатами, наслідком якого є звернення одного з них зі скаргою до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, адвокат, який ініціював звернення, зобов'язаний надати докази того, що ним вжиті заходи мирного врегулювання такого конфлікту, зокрема, документи, які свідчать про результати розгляду конфлікту радою адвокатів регіону, а стосовно адвоката іноземної держави – асоціацією адвокатів чи правового товариства відповідної держави, для пошуку шляхів мирного залагодження конфлікту, за умов, що це можливо з дотриманням положень законодавства і Правил адвокатської етики.

Окремо слід зазначити, що заяви до органів адвокатського самоврядування, подані без дотримання вимог Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” та Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, на умовах Закону України “Про звернення громадян” та з посиланням на нього, мають розглядатися і вирішуватися на правових позиціях зазначеного закону.

О. В. Афонін

Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА Ч. 4 СТ. 212 КК УКРАЇНИ

Ч. 4 ст. 212 КК України визначає, що особа, яка вчинила діяння, передбачені частиною першою та другою, або діяння, передбачені частиною третьою (якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах) цієї статті звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності сплатила податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодувала шкоду, завдану державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня).

Передумовою звільнення винного в ухиленні від сплати податків, зборів є вчинене умисне ухилення від сплати обов'язкових платежів, що входять в систему оподаткування, запроваджених у встановленому законом порядку, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації, незалежно від форми власності або особою, що займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи чи будь-якою іншою особою, яка зобов'язана їх сплачувати, 1) якщо ці діяння призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах (609 000 грн.), 2) або ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, 3) чи якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у великих розмірах (1 827 000 грн.), 4) або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах (3 045 000 грн.), за умови, що особа раніше не була судима за ст. 212 КК України.

Підстава звільнення при ухиленні від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) передбачає позитивну посткримінальну поведінку яка утворюється сукупністю дій: а) сплата особою податків, зборів до притягнення її до кримінальної відповідальності та б) відшкодування шкоди, завданої державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня). Сплата податків, зборів має здійснюватися як за власною ініціативою платника, так і за пропозицією податкових органів. Причому, відповідно до диспозиції ч. 4 ст. 212 КК України, особа має сплатити такі кошти до винесення постанови про притягнення її як обвинуваченої.

Слушною є думка П. П. Андрушка і В. Р. Мойсик, що до порушення кримінальної справи працівники податкових органів повинні пропонувати особам, які умисно не сплатили податки, збори, обов'язкові платежі, добровільно їх сплатити, а також сплатити відповідні фінансові санкції і пеню у разі їх виявлення при проведенні перевірок дотримання податкового законодавства [2, с. 78]. В свою чергу, М. І. Хавронюк називає дивним положення, згідно з яким сплата фінансових санкцій і пені є умовою звільнення від кримінальної відповідальності, адже виходить, що особа повинна сама себе притягнути до юридичної відповідальності [3, с. 236]. На думку О. О. Дудорова, вказівка не тільки на погашення податкового зобов'язання, а й на сплату пені і фінансових санкцій як на підставу звільнення від кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податкових платежів є виправданою [1, с. 315]. З останньою позицією слід погодитися. Якби захоплювальний припис ч. 4 ст. 212 КК не вказував на відшкодування збитків державі, завданих несвоєчасною сплатою податків, то ставлення держави до тих, хто умисно допустив злочинні порушення податкового законодавства, прирівнювалось би до сумлінних платників податків. Особа повинна усунути результати незаконно отриманих переваг у вигляді протиправного збільшення своїх капіталів і доходів, компенсувати втрати державної скарбниці, пов'язані з неотриманням у встановлений строк сумм податкових платежів, продемонструвати соціальне корисними і активними діями своє розкаяння.

Суттєве значення для застосування звільнення за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) має своєчасність зазначеної позитивної поведінки особи, яка зобов'язана сплачувати податки. Визначення часу позитивної поведінки у сфері оподаткування, з огляду на запобіжну спрямованість ч. 4 ст. 212 КК, має бути простим і зрозумілим для пересічних платників податків.

Разом з тим, чинна редакція Кримінального кодексу України як раз не точно визначає часові межі, в яких особа має відшкодувати обов'язкові платежі та штрафні санкції. Справа в тому, що діючий Кримінальний процесуальний кодекс України вже не передбачає такої стадії кримінального провадження – як пред'явлення обвинувачення. Відповідних же змін до КК України по цей час так і не було внесено.

Аналіз положень КПК України призводить до висновку, що стадією кримінального провадження, до якої особа має відшкодувати обов'язкові платежі та штрафні санкції, на сьогодні є – повідомлення про підозру

(ст. 276–278 КПК України). Таким чином, для застосування ч. 4 ст. 212 КК особа має сплатити обов'язкові платежі та штрафні санкції до моменту вручення їй письмової підозри про вчинення злочину. У випадку своєчасної сплати таких платежів слідчий має закінчити досудове розслідування складанням клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності та передати його разом з матеріалами провадження до суду.

Список використаної літератури

1. Дудоров О.О. Шляхи вдосконалення компромісної норми, передбаченої ч.4 ст.212 КК України / О.О. Дудоров // Науковий вісник Львівського ун-ту внутрішніх справ. – 2007. – №3. – С.309–324.

2. Мойсик В.Р., Андрушко П.П. Відповідальність за ухилення від сплати податків: законодавство, практика застосування і напрямки вдосконалення. Коментар судової практики в кримінальних та адміністративних справах. Постанови Пленуму Верховного Суду України. – К, 1998. – С. 66–81.

3. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України: [моногр.] / М.І. Хавронюк. – К.: Істина, 2004. – 504 с.

Г. О. Балика

науковий керівник: доктор юридичних наук, доцент Р. М. Максакова
Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ КАТЕГОРІЇ “АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ” В АСПЕКТІ ЇХ НАДАННЯ ОРГАНАМИ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Сьогодні Україна знаходиться на шляху реформування, сучасні реалії показують, що зараз реформи необхідні нашій державі як ніколи, і проведення їх має бути максимально швидким та ефективним. Одним із пріоритетних напрямків є реформування діяльності органів державної влади.

Враховуючи те, що сучасна адміністративна реформа базується на “людиноцентристській теорії”, основним принципом якої є “служіння держави людині”, надання адміністративних послуг громадянам України державними органами є актуальним питанням в рамках проведення адміністративної реформи. Правові аспекти надання адміністративних послуг органами державної влади є предметом досліджень багатьох українських науковців. Так, наприклад, Г. М. Писаренко досліджує організаційно-правові аспекти адміністративних послуг в Україні [1], В. В. Гордєєв та В. Б. Градовий визначають поняття, сутність та ознаки адміністративних послуг [2], І. І. Котюк розглядає адміністративні послуги як категорію адміністративного права [3], В. П. Петьовка приділяє увагу проблемам визначення поняття “адміністративна послуга” та пропонує спосіб їх вирішення [4], Д. В. Приймаченко аналізує стан та перспективи адміністративних послуг, що надаються митними органами [5]. Проте, особливості змісту категорії “адміністративні послуги” в аспекті їх надання органами Пенсійного фонду України до цього часу не досліджувалися.

Серед існуючих точок зору щодо поняття адміністративних послуг, погоджуємося із визначенням В. П. Петьовки: “Адміністративна послуга – це діяльність уповноважених органів виконавчої влади, органів місцевого

самоврядування, їхніх посадових осіб, яка провадиться в заявному порядку за зверненням суб'єкта – фізичної чи юридичної особи – і полягає у виконанні обов'язків держави перед цими суб'єктами, зокрема тих, які полягають у юридичному оформленні умов реалізації суб'єктами прав, свобод і законних інтересів” [4, С. 103].

Підтримуємо позицію Г. М. Писаренко, яка вважає, що термін “адміністративна послуга” спрямований не на виокремлення нового виду відносин між державними органами і приватними (фізичними та юридичними) особами, а на змістовну переоцінку характеру їхніх взаємовідносин. Адже владне розпорядництво з боку державних органів, їх посадових осіб – це один формат оцінки їх відносин з громадянами чи юридичними особами, а надання тими самими суб'єктами адміністративних послуг останнім – зовсім інший. Наголошується, що категорія “послуги” акцентує увагу на виконанні саме обов'язків держави перед приватними особами, спрямованих на юридичне оформлення умов, необхідних для забезпечення належної реалізації ними своїх прав і охоронюваних законом інтересів [1, С. 8].

Правові засади реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання адміністративних послуг визначено Законом України “Про адміністративні послуги” від 06.09.2012 р. № 5203-VI [6]. Порядок надання адміністративних послуг органами Пенсійного фонду України та їх перелік на законодавчому рівні не визначено. Проте, на практиці органи Пенсійного фонду надають громадянам України наступні адміністративні послуги:

- призначення (перерахунок) пенсій;
- виплата пенсій;
- видача пенсійних посвідчень;
- видача свідоцтв про загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- призначення та виплата допомоги на поховання пенсіонера;
- виплата пенсії у разі виїзду пенсіонера на постійне місце проживання за кордон;
- підготовка документів для виплати частини пенсії за міжнародними угодами;
- підтвердження стажу роботи, що дає право на пільгове пенсійне забезпечення;
- призначення пенсій за особливі заслуги перед Україною;
- надання консультацій з питань застосування законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування при призначенні, перерахунках та виплаті пенсій;
- надання довідок про вид та розмір пенсії на вимогу одержувача.

Вважаємо необхідним затвердити перелік адміністративних послуг, що надаються органами Пенсійного фонду на законодавчому рівні. Вважаємо, що підвищення ефективності надання якісних адміністративних послуг в сфері пенсійного забезпечення має бути одним із напрямків реформування діяльності Пенсійного фонду та удосконалення його адміністративно-правового статусу.

Список використаної літератури

1. Писаренко Г. М. Адміністративні послуги в Україні: організаційно-правові аспекти : автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Г. М. Писаренко. – Одеса, 2006.
2. Гордєєв В. В., Градовий В. Б. Адміністративні послуги: поняття, сутність та ознаки // Науковий вісник Чернівецького університету. 2010. Випуск 533. Правознавство. – С. 66–70.
3. Котюк І. Адміністративні послуги як категорія адміністративного права / І. Котюк // Вісник Київського нац. університету ім. Т. Г. Шевченка. Сер.: Юридичні науки. – 2010. – Вип. 84. – С. 104-107.
4. Петьовка В. П. Окремі проблеми визначення поняття “адміністративна послуга” та способи їх вирішення // Публічне право. – 2013. – № 2 (10). – С. 99-104.
5. Приймаченко Д. В. Адміністративні послуги, що надають митні органи: стан та перспективи // Вісник Академії митної служби України. Серія: “Право”. – 2010. – № 2 (5). – С. 7-13.
6. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI // Голос України від 06.10.2012. – № 188.

Д. М. Білоус

слухач магістратури

Класичний приватний університет

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ТА КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УМИСНОГО ВБИВСТВА: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. А, відповідно до ст. 27. – кожна людина має невід'ємне право на життя. З цього робимо висновок, що ні хто не може позбавити людину права на життя.

В свою чергу Кримінальний Кодекс України (далі – КК України) передбачає кримінальну відповідальність за умисне вбивство (ст. 115 КК України). Певні проблеми, пов'язані з кваліфікацією умисного вбивства викликають необхідність у ретельному вивченні питання про те, що саме слід розуміти під цим злочином.

Даючи визначення поняттю “вбивство” слід відмежовувати його від близьких понять, підкреслюючи два основних моменти: протиправність та умисний характер діяння.

Вбивство, або гоміцид (лат. hom “людина” та лат. caedo “вбивство”) – умисне або з необережності протиправне заподіяння смерті іншій людині, тобто позбавлення її життя [1].

Умисел – найбільш поширена форма вини. Згідно ст. 24 КК України злочином, вчиненим умисно, визнається діяння, вчинене з прямим або непрямым умислом.

Злочин визнається вчиненим з прямим умислом, якщо особа усвідомлювала суспільну небезпеку своїх дій (бездіяльності), передбачала можливість (або неминучість) настання суспільно небезпечних наслідків і бажала їх настання.

Існування цілої низки факторів, які впливають на кваліфікацію злочину та застосування покарання відносно особи злочинця чи мала, тому існує велика вірогідність, що злочин може бути кваліфікований, не як умисне вбивство, а як наприклад, вбивство через необережність, або умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання.

В усіх правових системах умисне вбивство є найтяжчим (одним з найтяжчих) злочинів. В Українському законодавстві існує ціла низка видів умисних вбивств, які перелічені в ч. 2 ст. 115 КК України.

В кримінології під особою злочинця розуміють сукупність соціально значимих властивостей, ознак, зв'язків і відносин, які характеризують ту чи іншу людину, винну в порушенні кримінального закону, в поєднанні з іншими (неособистими) умовами та обставинами, що впливають на її злочину поведінку [2].

Вбивство – це частина насильницької злочинності, яка розглядається, як сукупність таких злочинів, при вчиненні яких насильство є елементом мотивації, а не просто засобом досягнення мети.

Практично більше половини всіх зареєстрованих і розкритих умисних вбивств та умисного спричинення тяжкої шкоди здоров'ю вчинюються в стані алкогольного сп'яніння.

Не можна виключати насильницькі злочини учинені на ґрунті особистих неприязних стосунків між злочинцем і жертвою. Найрозповсюдженим мотивом вчинення вбивства є помста.

Проте необхідно також враховувати, що умисні вбивства та інші злочини, що завдають шкоди здоров'ю, мають чималу латентну (приховану) частину.

З зазначеного можна зробити висновок, що вбивство було і буде залишатися найбільш небезпечним та поширеним злочином, який посягає на невід'ємне право людини на життя.

Список використаних джерел

1. Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; За ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 544 с. – ISBN 966-667-159-X. – с. 31-44.

2. Кримінологія: Навчальний посібник / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джу́жа. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006 – 264 с.

В. Ю. Бобир

студентка

науковий керівник: доктор юридичних наук, професор В. Г. Лукашевич
Класичний приватний університет

ЗНАЧЕННЯ ВИСНОВКІВ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Для досягнення успіхів, під час розслідування злочинів, важливе значення, має використання працівниками правоохоронних органів і правосуддя психологічних знань. Однак, юридична практика показує, що слідчий, суддя, адвокат та інші особи, які представляють правосуддя, не в

усіх випадках можуть користуватися в своїй роботі сучасними даними, методами і методиками психологічної науки. Тому іноді, виникає необхідність звертатися до експертів – психологів для проведення судово – психологічної експертизи, в ході якої професійний психолог отримує нові факти, корисні для встановлення істини в кримінальному провадженні.

Спроби використати судово – психологічну експертизу в кримінальному судочинстві застосовувались давно. Так, ще 1928 р. А. Лурія, вивчаючи психологічні процеси, розробив моторну методику діагностики афективних слідів, яка виявилась прообразом детектора брехні. Історичний шлях становлення судово – психологічної експертизи в Україні розпочинався з 1902 р. – з першої праці В. Бехтерева, вперше присвяченої судово-психологічному експериментальному дослідженню. Згодом 1907 р. з ініціативи В. Бехтерева і Д. Дриля в Росії було створено Психоневрологічний інститут, де вперше викладається курс судово-психологічної експертизи.

Основне завдання судово – психологічної експертизи полягає у визначенні у підекспертного індивідуально-психологічних особливостей, рис характеру; основних властивостей особистості; мотивовірних чинників психічного життя і поведінки; емоційних реакцій і станів; закономірностей перебігу психічних процесів, рівня їх розвитку та специфічних ознак.

Судово – психологічна експертиза призначається у випадках, коли для з'ясування важливих по справі обставин вимагаються спеціальні психологічні знання. Вона направлена на дослідження непатологічних явищ психіки і тому проводиться переважно по відношенню психічно здорових людей.

Призначення судово – психологічної експертизи доцільне, якщо психічне здоров'я осіб, що направляються на експертизу не викликає сумнівів у представників слідчих органів чи підтверджено висновком судово-психіатричної експертизи. Тому судово – психологічна експертиза не повинна передувати судово – психіатричній чи проводитися паралельно їй.

Традиційно на сьогодні є поділ судово – психологічної експертизи на три основні види:

- 1) Експертиза неповнолітніх (свідків, потерпілих, обвинувачених);
- 2) Експертиза властивостей особи, основних мотивів, що закріпилися в життєдіяльності суб'єкта;
- 3) Експертиза особливого стану, в тому числі і фізіологічного афекту.

Юридичними підставами для призначення експертизи є постанова слідчого, прокурора, дізнавача чи ухвала суду або судді. Законодавством передбачено лише процесуальний порядок призначення експертизи. Інші юридичні документи (доручення, супровідні листи, список питань для відповіді) підставою для проведення експертизи бути не можуть.

Від ретельності підготовки матеріалів для проведення експертизи залежить її повнота й всебічність, надійність експертного висновку. Цілий ряд дій має право проводити орган, що призначив експертизу, і заборонено перекладати їх на експертів. Це в першу чергу стосується збирання матеріалів, що підлягають дослідженню

Значення висновку експерта як джерела доказів в процесі доказування все більше і більше стає важливим для вирішення питання. Особливо сьогодні, коли відбуваються “якісні” способи підготовки, вчинення і приховання злочинів, збільшується кількість тяжких та особливо тяжких злочинів, які досить ретельно плануються і вчиняються професійно підготовленими особами та організованими злочинними групами. В таких випадках розібратися в механізмі вчинення злочину, так званих “неочевидних” злочинів, довести винність осіб по слідам залишеним на місці вчинення злочину неможливо без проведення експертизи і отримання висновку експерта. При вчиненні даних злочинів використовуються, як правило, сучасні досягнення науки та техніки, що ускладнює діяльність слідчого і вимагає від нього правильного розуміння сутності висновку експерта, відокремлення доказів даного виду від інших, а також порядок їх збирання і оцінки. Судово – психологічна експертиза призначається у випадках, коли для з’ясування важливих по справі обставин вимагаються спеціальні психологічні знання. Вона направлена на дослідження непатологічних явищ психіки і тому проводиться переважно по відношенню психічно здорових людей.

Своєчасність виявлення і направлення на експертизу осіб, щодо психічної повноцінності яких виникають сумніви, свідчить про належну підготовку юристів і є запорукою справедливого правосуддя, а також має суттєве значення для профілактики суспільно небезпечних дій осіб із психічними відхиленнями.

Список використаної літератури

1. Ахтирська Н. М. Судово-психологічна експертиза та використання її висновків у кримінальному судочинстві // Вісник Верховного Суду України. – № 8 (72). – 2006. – С.19-23.
2. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: Академічний курс: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. – К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2004. – 424 с.
3. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х.: Право, 2008. – 240 с.

С. К. Бостан

доктор юридичних наук, професор
Класичний приватний університет

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЇЇ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ

Драматичні події, які розгортаються сьогодні в Україні, наочно свідчать про те, що ми вступили в період небаченої ще з 1917–1920-х революційних часів всеохоплюючої кризи. Але не зважаючи на всі виклики і загрози, пріоритетом для нас має бути просування країни вперед шляхом розв’язання найбільш болючих проблем. Серед таких проблем – закладена в чинній Конституції України (в редакції 2004 р.) дисфункціональна централізована система публічної влади, при якій президент, маючи більше впливу на регіони, ніж на загальнонаціональний уряд, що призводить до нерозв’язного соціального кон-

флікту, розколює суспільство, створює значну регіональну поляризацію. Отже одним з найактуальніших завдань сьогодення є децентралізація влади.

В чому “історична” місія децентралізації? На перший погляд, основна її місія полягає в передачі владних, особливо фінансових, повноважень в регіони. Але якщо глибше подивитись на ці процеси, то головним завданням децентралізації має бути перш за все руйнування наявної системи підготовки політичних кадрів, яка зараз дозволяє потрапити у вищу політичну лігу тільки через корумповану політичну номенклатуру, невід’ємної частини занадто громіздкої, віддаленої від громадян і тому фактично не контрольованою ними системи держапарату. Зруйнувавши цю систему, децентралізація сприятиме можливостям проявити себе новому поколінню політиків, оскільки саме на рівні місцевого самоврядування, в органи яких “пробитися” значно легше, ніж в центральні органи влади, вони зможуть показати свої лідерські (менеджерські) якості. Тобто “воротами” у велику політику мають стати не лише Верховна Рада, але і сотні місцевих рад. Цей процес має привести до того, що через певний час головну роль у політиці гратимуть “Поляки” (О. В. Поляк – мер Запоріжжя в 2000-2003 рр.); “Тройсманы” (В. Б. Гройсман – колишній мер Вінничини, нині віце-прем’єр уряду) і “Садові” (А. І. Садовий – чинний мер Львова, партія “Самопоміч” якого вже на виборах в Київраду 25.05.2014 р. посіла третє місце), а не партійні лідери “національного” масштабу. Децентралізація має зруйнувати в Україні інституції, які є основою для витягання так званої “корупційної ренти”. З цього приводу нобелівський лауреат з економіки Роджер Маєрсон зазначає, що корупцію, звісно, децентралізація остаточно не переможе, але вона навчить громадян вимагати більшої відповідальності від влади на місцях. В результаті з’являться “хороші” мери та губернатори, які зможуть стати хорошими міністрами, лідерами партій і потужними кандидатами в президенти [1]. Таким чином місцева демократія зміцнюватиме загальнонаціональну демократію.

Отже найважливішим елементом очищення влади від корумпованої політичної еліти та вирішення кризи на Сході країни є децентралізація публічної влади та закріплення основних її положень в конституції (конституціоналізація). Слід зазначити, що цей процес вже розпочався: 3 липня 2014 р. нова президентська влада внесла в парламент проект Закону України “Про зміни до Конституції України”, в якому основний акцент зроблено саме на децентралізації влади [2]. Депутати у кількості 277 проголосували за включення його до порядку денного парламенту, але розходження по цьому питанню між політичними силами та загострення ситуації на Донбасі загальмували цей процес. Загалом, на нашу думку, це добре, адже внесений президентською адміністрацією законопроект страждає багатьма недоліками. Оскільки велика ймовірність повернення до нього після дострокових парламентських виборів 27 жовтня 2014 р., то доцільним є саме на це звернути ще раз увагу. Виходячи з поставлених нами завдань предметно зупинимось на деяких теоретичних проблемах законопроекту.

Насамперед, слід звернути увагу на те, що цей законопроект значно поступає чинному варіанту Конституції за чіткістю використаного в ньому по-

нятійно-термінологічного апарату. Це відноситься насамперед до терміну “регіон”, який поряд з районом та громадою складають (як адміністративно-територіальні одиниці) систему адміністративно-територіального устрою держави (ст. 133 законопроекту). В той час як не тільки у спеціалістів, але й у пересічених громадян є розуміння, що регіон – це щось “більше”, ніж область, незрозумілою виглядає норма третього абзацу цієї статті, де регіонами України визначаються Автономна Республіка Крим, всі області України та міста Київ і Севастополь. Оскільки термін “регіон”, на нашу думку, мав би бути використаний у майбутньому при здійсненні “великої” реформи територіальної організації України для позначення територій з кількох адміністративних областей, то його застосування сьогодні є передчасним. Не достотно чітким є розумінням щодо “району”, адже райони бувають “сільські” та “міські”.

Питання викликає також використання авторами законопроекту таких термінів і понять, зміст яких потребує додаткового пояснення, тлумачення. Це стосується його 132 статті, де зазначено, що “адміністративно-територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, децентралізації у здійсненні державної влади, *повсюдності* та *спроможності* місцевого самоврядування, *сталого розвитку* адміністративно-територіальних одиниць, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій”. Зміст деяких позначених нами курсивом “терміно-новацій”, а саме “повсюдність” й особливо “спроможність” місцевого самоврядування не зміг чітко пояснити навіть відповідальний за цей розділ законопроекту віце-прем’єр В. Б. Гройсман.

Ще більше питань викликають поняття “сталий розвиток” адміністративно-територіальних одиниць та принцип “субсидіарності”, на основі якого має здійснюватись розмежування повноважень у системі органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів різних рівнів (ч. 6, ст. 140). Поняття “сталий розвиток” як багатозначне за своїм змістом, відносне нове і ще не усталене в конституційному праві, ми б вважали доцільним виключити з самого тексту, залишивши його в чинній редакції.

Стосовно принципу “субсидіарності”, вважаємо, що він саме “на своєму місці”, але його зміст потребує конкретизації. “Субсидіарність (від лат. *subsidiarius* – допоміжний) – організаційний і правовий принцип, згідно з яким завдання мають вирішуватися на віддаленішому, середньому або найближчому від центру рівні з максимально можливою ефективністю. Цей принцип став частиною Права Європейського Союзу як один з основних механізмів стримування централізації [2]. Згідно нього влада має бути як можна ближча до громадян. Держава повинна проявляти ініціативу тільки в тих питаннях, де можливостей незалежних приватних осіб і організацій виявляється недостатньо. У разі, якщо завдання може бути вирішене на місцевому рівні так само ефективно, як і на національному, слід віддати перевагу місцевому рівню. При обґрунтуванні відповідності пропонованих заходів принципу “субсидіарності” використовується ряд критеріїв: а) близькість влади до громадян (політичні рішення повинні прийматися на рівні, як можна ближчому до населення); б) достатність (чи можуть поста-

влені цілі бути досягнуті достатньою мірою на нижчих рівнях, у тому числі, самими громадянами); вигода (чи буде рішення задачі на більш високому рівні ефективнішим або вигіднішим). Певний “натяк” на розкриття змісту принципу “субсидіарності” міститься у ч. 7 ст. 140 законопроекту, де зазначено, що “органи місцевого самоврядування, що діють на рівні областей здійснюють визначені законом повноваження, які, виходячи з обсягу і характеру завдань, вимог досягнення ефективності та економії, найкращим чином можуть бути здійснені на цьому рівні”.

Серед теоретичних проблем законопроекту є пропозиції, що порушують характерний для парламентсько-президентській республіки баланс влади. Це стосується насамперед пропозиції надати право Президенту ветовати по суті будь-які рішення місцевої влади без належних правових процедур (п. 16, ст. 106). За діючою Конституцією рішення місцевої влади можуть бути ветовані Генпрокуратурою, далі це вето може бути переглянуто в судах. Зміни до Конституції містять ту ж норму, проте уточнюється, що вето накладається безпосередньо президентом через його місцевих представників. Критичний момент, що президент може розпустити місцевий орган влади, якщо Конституційний суд визнає їх рішення таким, що суперечить Конституції. Такі повноваження дуже насторожують: не вказано, наскільки істотним має бути порушення, щоб президент міг скористатися своєю владою в такий спосіб. До того ж ця норма суперечить ідеї системи стримувань і противаг, оскільки один суб’єкт центрального уряду може в односторонньому порядку блокувати рішення органів місцевого самоврядування. Більше за те, на відміну від наявного порядку, цей суб’єкт підкорюється безпосередньо президентові. Місцева влада може оскаржувати рішення в судах, але судові процеси коштують дорого, ненадійні, а рішення суддів схиляються на користь центральної влади, оскільки вона впливає на призначення суддів. Отже, право вето і право розпускати органи місцевого самоврядування дають президентові можливість чинити тиск на місцеву владу. Тому навіть в “напівоенних” умовах не можна погодитись з тими положеннями, які фактично зміцнюють владу президента і понизять міру його відповідальності перед суспільством.

Це лише частина проблем, які містяться в пропонованому законопроекті. Отже, поки ще час є, важливо, щоб зазначені та інші проблеми були обговорені та використані при чергових спробах здійснити конституціоналізацію децентралізації в Україні. Останні події на Донбасі є свідченням того, що без вирішення цієї задачі просування країни вперед є під великим запитанням.

Список використаної літератури

1. Маерсон Роджер. В вашей конституции есть конфликт, раскалывающий страну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://biz.liga.net/all/all/intervyu/2840514-maerson-v-vashey-konstitutsii-zalozhen-konflikt-raskalyvayushchiy-stranu.htm?utm_source=biz&utm_medium=garnovost&utm_campaign=blockgartema.
2. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=51513.
3. Хохлов И. И. Субсидиарность как принцип и механизм политики Евросоюза. // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 5. – С. 95–101.

К. С. Босак

аспірант

Класичний приватний університет

ТРАДИЦІЇ ЯК ЧАСТИНА ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Згідно ч. 1 ст. 1 завданням Кримінального кодексу (далі – КК) України є правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам.

Серед корупційних злочинів звертають увагу норми, передбачені ст. 368 КК України (Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) та ст. 368-2 КК України (Незаконне збагачення). На сьогоднішній день, діяння, що підпадають під сферу дії зазначених правових норм, є найбільш обговорюваними темами у суспільстві, адже корупційна злочинність є актуальною не лише для української держави, а й для світового співтовариства, про що свідчить, зокрема, Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією, ратифікована Україною 18.10. 2006 р. законом № 252-V.

Корупція є не лише наслідком низького рівня моральності, правосвідомості та культури, але й сама детермінує ці процеси. Про це згадується і у Конвенції про боротьбу з корупцією, так у ч. 5 Преамбули до неї зазначається, що корупція загрожує стабільності демократичних інститутів і моральним засадам суспільства.

В Україні проблема корупції стоїть дуже гостро, а важелі, які використовує держава для протидії цьому явищу виявляються малоефективними. Існує думка, що законодавець навмисно допускає корупційні технології [2], або можливо це пов'язано з менталітетом народу та існуючими цінностями, оскільки стало традицією нашого суспільства.

Прояви хабарництва доходять до сьогодні ще з часів Київської Русі, де воно мало характер легітимного елементу державної політики. В подальшому, ми постійно стикаємося з питаннями протидії корупції, зокрема, можна навести з різних епох яскраві приклади, серед яких наступні. Активно боротися з хабарництвом почали за часів Івана Грозного, в Судебнику 1550 року передбачалося покарання за одержання хабара. 24 серпня 1714 року Петро I видав Указ “Про винищення здирства та вигаданих підрядів”, в якому наголосив про застосування покарання не лише до хабарника, але до осіб які йому в тому служили, а також до осіб, які знали про злочин, але про це не сповістили. За часів В. І. Леніна та Й. В. Сталіна за хабарництво особу розстрілювали, а ефективним стримуючим фактором від спокуси одержати хабара були доноси.

Як бачимо, в незалежній Україні ця негативна традиція не лише продовжує існувати, але й завдає шкоди матеріальним та духовним цінностям.

Аналізуючи законодавчі норми, а саме Закон України “Про засади запобігання і протидії корупції” № 3206-VI від 07.04.2011 року треба зазначити, що основними заходами, спрямованими на запобігання і протидію

корупції в Україні є: 1) обмеження щодо використання службового становища; 2) обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; 3) обмеження щодо одержання дарунків (пожертв); 4) обмеження щодо роботи близьких осіб; 5) обмеження щодо осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування; 6) спеціальна перевірка щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 7) здійснення фінансового контролю. Аналізуючи перелічені заходи можна помітити, що більшість з них спрямовані саме на протидію корупції, меншість – на запобігання. Проте ми вважаємо, що саме останній в державі повинно бути означено одне з основних місць.

Серед запобіжних кримінологічних заходів вчені виділяють профілактичні. Адже слушно зазначає В. В. Голіна, профілактика означає завчасне вжиття заходів, які здатні перешкодити реалізації небажаних явищ, подій, зв'язків, наслідків чогось [1, С. 22].

Вважаємо, що дієвим профілактичним заходом у запобіганні хабарництва в Україні може бути витіснення її позитивними, зокрема, проведення загальнодержавних громадянських акцій на кшталт: “Я не беру та не даю хабара”, виховання молодого покоління у дусі неприйняття хабарництва як реальної дійсності та активна протидія їй. Відмітимо, що за допомогою позитивних традицій має відбуватися саме витіснення, а не заміна негативних (хабарництва), оскільки заміна – це коротка дія у часі. Фактично, негативні традиції формують певного роду суспільні відносини, які неможливо враз імперативно замінити. Опір негативним традиціям можуть скласти лише позитивні, адже якщо будуть вживатися більшою кількістю людей, таким чином відбудеться витіснення одних звичаїв іншими. Так, у нашій державі вже існують рухи, що закликають протидіяти корупції, зокрема, “Ні хабарництву!”.

Законом України “Про засади запобігання та протидії корупції” у ч. 2 ст. 13 (Кодекси поведінки) проголошується, що законами та іншими нормативно-правовими актами, що визначають організацію і порядок діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, надання окремих видів державних послуг або порядок діяльності категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави, місцевого самоврядування, можуть установлюватися спеціальні вимоги щодо поведінки таких осіб. Частиною другою цієї ж статті регламентується, що держава сприяє закріпленню норм професійної етики та інших вимог щодо здійснення окремих видів діяльності в кодексах поведінки підприємців, представників відповідних професій. Фактично зазначені правові норми виконують профілактичні функції щодо запобігання злочинів у професійній сфері взагалі та корупції, зокрема.

Поряд з існуючими запобіжними заходами, що спрямовані на мінімізацію проявів корупції в Україні, вважаємо, важливим є впровадження та використання позитивних традицій, що засуджують прояви корупції, адже фактично хабарництво в Україні стало традицією, якій необхідно протидіяти відповідними заходами.

Список використаної літератури

1. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. – Голіна В. В. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. – 120 с.
2. Шведова Г. Л. Окремі кримінологічні проблеми корупційної злочинності в українському суспільстві / Г. Л. Шведова // Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 55. – С. 575-578.

О. Г. Братель

кандидат юридичних наук, доцент
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ

СКЛАДОВІ ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Пред'явлення позову є визначальною стадією цивільного процесу мета якої полягає у формуванні спору про право. Пред'явлення позову, на відміну від пред'явлення претензії, являє собою синтез матеріально-правової вимоги (вимоги до порушника суб'єктивних цивільних прав про певну поведінку) і вимоги до юрисдикційних органів (вимоги до суду про спонукання порушника до певної поведінки). Отже, пред'явлення позову, виступаючи одночасно юридичним фактом цивільного права і процесуальним юридичним фактом, призводить до юридичних та процесуальних наслідків.

Юридичні наслідки пред'явлення позову, як самостійної юридичної дії, проявляються в тих випадках, коли до моменту його вчинення спір про право вже повністю сформувався. Така ситуація відбувається, наприклад, коли сторони намагаються вирішити спір у позасудовому порядку, проте надіслана претензія не отримує належного задоволення з боку боржника. Таким чином, юридичним наслідком пред'явлення позову є захист порушених суб'єктивних цивільних (сімейних, трудових та інших) прав.

Особливої уваги в теорії та практиці цивільного процесу заслуговують процедурні наслідки пред'явлення позову, адже даний процесуальний акт тягне, принаймні, виникнення елементарних процесуальних відносин між судом та позивачем. В подальшому, виникнення вже складних процесуальних правовідносин пред'явлення позову призведе тільки за умови відповідності позову названим в процесуальному законодавстві вимогам (форма і зміст позовної вимоги, сплата судового збору, дотримання підсудності цивільної справи).

Відповідно до ч. 1 ст. 118 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) позов пред'являється шляхом подання **позовної заяви** до суду першої інстанції. Позовна заява повинна подаватись у письмовій формі (ч. 1 ст. 119 ЦПК України).

В пункті 7 постанови Пленуму Верховного Суду України № 2 від 12.06.2009 р. “Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції” зазначається, позовна заява подається до суду в письмовій формі і за змістом повинна відповідати вимогам статті 119 ЦПК України. У зв'язку з цим суди мають звертати особливу увагу, зокрема, на те, що у позовній заяві повинні не лише місти-

тися позовні вимоги, а й бути викладені обставини, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, і зазначені докази, що підтверджують кожну обставину.

Відповідно до ч. 2. ст. 119 ЦПК України позовна заява повинна містити: 1) найменування суду, до якого подається заява; 2) ім'я (найменування) позивача і відповідача, а також ім'я представника позивача, якщо позовна заява подається представником, їх місце проживання (перебування) або місцезнаходження, поштовий індекс, номери засобів зв'язку, якщо такі відомі; 3) зміст позовних вимог; 4) ціну позову щодо вимог майнового характеру; 5) виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги; 6) зазначення доказів, що підтверджують кожну обставину, наявність підстав для звільнення від доказування; 7) перелік документів, що додаються до заяви.

Ознайомившись зі змістом вищеперерахованих пунктів виникає питання: чи зможе особа без відповідної юридичної освіти належним чином викласти зміст позовної заяви та правильно її оформити? З впевненістю можна сказати – ні, адже, складання тексту позовної заяви потребує не лише наявності юридичних знань, але й знань “юридичного звичаю”, який протягом багатьох років сформувався в сфері процесуальної діяльності.

Спробуємо проаналізувати так звану “специфіку” написання позовної заяви, як симбіоз правових норм та звичаю в цивільному процесуальному праві.

Позовна заява як і рішення суду (ст. 215 ЦПК України) має свою структуру. Якщо рішення суду складається з таких частин як: вступна, описова, мотивувальна і резолютивна, про що прямо зазначається в ст. 215 ЦПК України, то позовна заява також містить відповідні частини: вступна, описова, мотивувальна і прохальна.

Вступна частина. У вступній частині позовної заяви у правому верхньому куті аркушу зазначаються найменування суду, до якого подається заява; ім'я (найменування) позивача і відповідача, а також ім'я представника позивача, якщо позовна заява подається представником, їх місце проживання (перебування) або місцезнаходження, поштовий індекс, номери засобів зв'язку, якщо такі відомі; ціна позову, якщо позовні вимоги містять матеріальні вимоги.

Для того, щоб правильно вказати найменування суду слід знати зміст ст. 107–111, 113, 114 ЦПК України та інформацію з указу Президента України від 20.05.2011 р. “Питання мережі місцевих загальних та апеляційних судів”, або інформацію з офіційного веб-порталу: www.court.gov.ua.

Далі зазначаються прізвище, ім'я, по батькові ім'я позивача і відповідача (відносно юридичних осіб – їх найменування), а також ім'я представника позивача, якщо позовна заява подається представником. Якщо у справі братимуть участь треті особи, слід також зазначити їх дані. При цьому не потрібно зазначати дату народження вказаних осіб та паспортні відомості. Така інформація в ЦПК України не вимагається.

Обов'язково зазначається місце проживання (перебування) вказаних осіб або їх місцезнаходження, поштовий індекс, номери засобів зв'язку, якщо такі відомі. Такі вимоги до позовної заяви створені для перевірки судом правильності визначення підсудності справи, для направлення позива-

чеві передбаченої процесуальним законодавством кореспонденції, а номери засобів зв'язку можуть бути потрібні для здійснення термінових викликів чи повідомлень.

Завершується написання вступної частини зазначенням ціни позову (ст. 80 ЦПК України), якщо позовні вимоги містять матеріальні вимоги, зокрема, позивач просить стягнути суму боргу або просить визнати недійсним договір купівлі-продажу будинку.

Описова частина. У вказаній частині здійснюється виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги та зазначаються докази, що підтверджують кожну обставину, наявність підстав для звільнення від доказування.

В практичному аспекті описова частина позовної заяви починається із назви документа, який подається до суду, наприклад, “Позовна заява про визнання недійсним договору”. Далі, в чіткій хронологічній послідовності вказуються обставини, які стали підставою звернення до суду. При цьому, позивач повинен описати обставини, за яких відбулося порушення його прав, свобод чи інтересів з посиланням на докази, про які йому відомо і які можуть бути використані судом для ухвалення законного рішення у справі.

Мотивувальна частина. У мотивувальній частині позовної заяви позивач наводить обґрунтування своєї правової позиції, вимог до відповідача. У цій частині позивач посилається на конкретні фактичні обставини справи та юридичні факти, які підтверджують його вимоги. При написанні даної частини позовної заяви у пересічних громадян та у юристів виникає питання: чи потрібно посилатись на конкретні норми права, які порушені відповідачем?

Аналіз ч. 2 ст. 119 ЦПК України підтверджує, що позивач не зобов'язаний вказувати у мотивувальній частині позовної заяви конкретні норми матеріального права, які, на його думку, порушені відповідачем. Вказана вимога міститься лише в ч. 2 ст. 54 Господарського процесуального кодексу України.

Разом з тим, саме при написанні мотивувальної частини позовної заяви і проявляється “юридичний звичай”, адже кожний поважуючий себе юрист намагається як змога змістовно викласти мотивувальну частину посилаючись на всі норми матеріального права, які на його думку порушені відповідачем не забувши при цьому послатись на норми процесуального права, що визначають зміст та форму позовної заяви.

Вкотре необхідно наголосити, що особи без відповідних юридичних знань, які самостійно готують позовну заяву, не зобов'язані в мотивувальній частині посилатись на норми матеріального та процесуального права у підтвердження своїх позовних вимог.

Прохальна частина. У вказаній частині містяться безпосередньо позовні вимоги та зазначається ціна позову щодо вимог майнового характеру (п. 3, 4 ч. 2 ст. 119 ЦПК України).

Зміст позовних вимог може бути різноманітним: зобов'язання відповідача вчинити певні дії; утриматися від вчинення певних дій; відшкодування шкоди, завданої незаконними діями або бездіяльністю відповідача; стягнення аліментів, розірвання шлюбу, визнання недійсним договору, відшкодування моральної шкоди. Якщо крім вказаних вимог позивач має до відпо-

відача вимоги матеріального характеру то розмір стягнення чи відшкодування повинен бути викладений як у цифровому виразі, так і прописом.

Завершується написання позовної заяви зазначенням переліку документів, що додаються до неї (п. 7 ч. 2 ст. 119, ст. 120 ЦПК України). Позовна заява повинна бути обов'язково підписана позивачем або його представником із зазначенням дати її підписання.

А. О. Булейко

аспірант

Класичний приватний університет

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ДІЙОВИМ КАЯТТЯМ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ОКРЕМИХ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Як зазначено в мотивувальній частині Рішення КСУ від 02.11.2004 р, у справі № 1-33/2004 “Про призначення судом більш м'якого покарання” безпосереднім вираженням конституційних принципів додержання гуманізму, справедливості й законності є реалізована в нормах Кримінального кодексу України (далі – КК України) можливість особи, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості, бути звільненою від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.

Відповідно до вимог ст. 45 КК України особа підлягає звільненню від кримінальної відповідальності, якщо вона вперше вчинила злочин невеликої тяжкості, щиро покаялася, активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані нею збитки. Відсутність хоча б однієї із зазначених складових виключає звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі ст. 45 КК України [1].

Цікавим в аспекті компаративного дослідження і удосконалення підстав та умов звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям є аналіз відповідних норм кримінального законодавства інших країн з метою з'ясування основних тенденцій кримінальної правової політики держав у цьому питанні.

За Кримінальним кодексом Республіки Молдова допускається звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям за таких умов: 1) особа вперше вчинила незначний злочин або злочин середньої тяжкості; 2) особа після вчинення злочину добровільно з'явилась з повинною; 3) особа відшкодувала шкоду або іншим чином компенсувала заподіяну злочином шкоду [2].

КК Грузії містить схожий, проте дещо ширше коло умов за яких особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям. Так відповідно до ст. 68 цього кодексу умовами звільнення визначені наступні: 1) особа вперше вчинила злочин, за який максимальне покарання, передбачене статтею або частиною статті Особливої частини не перевищує трьох років позбавлення волі; 2) особа після вчинення злочину

добровільно з'явилась із повинною; 3) сприяла розкриттю злочину; 4) відшкодувала шкоду [3].

КК Латвійської Республіки серед видів звільнення від кримінальної відповідальності не передбачає звільнення від відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям [4].

КК Естонської республіки взагалі не містить норм про звільнення особи від кримінальної відповідальності, а тільки про звільнення від покарання. Приміром передбачені випадки звільнення від покарання у випадку передачі особи на поруки, звільнення від покарання за надання допомоги у з'ясуванні обставин вчинення злочину або виявлення злочинця та у зв'язку із захворюванням тяжкою невиліковною хворобою [5].

КК Литовської республіки хоча не містить норми про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям в якості самостійної підстави, втім фактично умови такого звільнення є умовами звільнення від кримінальної відповідальності за порукою. Відповідно до ч. ст. 40 цього кодексу такими умовами є: 1) особа вчинила злочин вперше; 2) повністю визнала свою вину і покаялась у вчиненні злочину; 3) хоча би частково відшкодувала або загладила шкоду; 4) є підстави вважати, що воно повністю відшкодує або загладить шкоду, буде дотримуватись законів і не вчинить нових злочинів [6].

КК Казахстану передбачає дійове каяття в якості самостійного виду звільнення від кримінальної відповідальності (ст. 65). Умовами застосування такого звільнення є такі: 1) особа вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості; 2) особа явилась з повинною або 3) сприяла розкриттю злочину чи іншим чином залагодила заподіяну злочину шкоду [7].

Ст. 88 КК Республіки Білорусь, крім вказаних вище умов передбачає і сплату доходу, отриманого злочинним шляхом [8].

В кримінальному законодавстві окремих країн практично дослівно відтворено текст норми про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям, наведеним у Модельному кримінальному кодексі для країн співдружності СНД [9]. Приміром в ч. 1 ст. 74 цього кодексу передбачені такі умови звільнення як: 1) вчинення злочину невеликої тяжкості уперше; 2) явка з повинною; 3) сприяння розкриттю злочину; 4) відшкодування завданих збитків або інше загладження нанесеної шкоди.

Крім того в кримінальних кодексах окремих з проаналізованих нами країн, на відміну від КК України, безпосередньо в нормі про цей вид звільнення вказується, що особа, яка вчинила злочин іншої категорії за наявності визначених умов, передбачених у частині першій, звільняється від кримінальної відповідальності лише у випадках, спеціально передбачених статтями Особливої частини кодексу. Це положення також практично відтворює припис, що міститься у ч. 2 ст. 74 Модельного кримінального кодексу.

Тож очевидно, що тенденцією кримінально-правової політики в питаннях звільнення особи від кримінальної відповідальності, характерною для більшості країн є визначення дійового каяття в якості самостійної та достатньої підстави. Водночас дійове каяття визнається необхідною умовою

звільнення від кримінальної відповідальності з інших підстав та необхідною умовою звільнення від покарання (в кримінальному законодавстві тих країн, які не передбачають можливості звільнення від відповідальності взагалі).

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 05 червня 2014 року: (відповідає офіц. текстові). – К.: Алерта, 2014. – 190 с.
2. Уголовный кодекс Республики Молдова / Вступительная статья А. И. Лукашова. – СПб.: ИЗД-во “Юридический центр Пресс”, 2003. – 408 с.
3. Уголовный кодекс Грузии / науч. ред. З. К. Бигвава. Перевод с грузинского И. Мериджанашвили. – СПб.: ИЗД-во “Юридический центр Пресс”, 2002. – 409 с.
4. Уголовный кодекс Латвийской Республики / Науч. ред. А. И. Лукашов, Э. А. Саркисова – СПб: Юридический центр Пресс, 2001. – 313 с.
5. Уголовный кодекс Эстонской Республики. Науч. ред. и пер. с эстонского В. В. Запелова. Предисловие к. ю. н., доц. Н. И. Мациева. – СПб: Юридический центр Пресс, 2001. – 393 с.
6. Уголовный кодекс Литовской Республики / Науч. ред. В. Павилонис. – СПб: Юридический центр Пресс, 2003. – 470 с.
7. Уголовный кодекс Республики Казахстан / Науч. ред. и предисловие министра юстиции Республики Казахстан д. ю. н. И. И. Рогова. СПб: Юридический центр Пресс, 2011. – 466 с.
8. Уголовный кодекс Республики Беларусь / По состоянию на 10 февраля 2003 года. – Мн.: Беларусь, 2003. – 232 с.
9. Модельный уголовный кодекс для государств – участников Содружества Независимых Государств, принят Постановлением Межпарламентской Ассамблеи государств – участников Содружества Независимых Государств 17 февраля 1996 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: icrc.org/rus/assets/files/other/crim/pdf.

О. В. Бурцев

здобувач

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого
м. Харків

СТАДІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОЦЕДУРИ ВИРІШЕННЯ МЕЖОВИХ СПОРІВ

Спори за участю носіїв земельних прав щодо меж земельних ділянок (межові спори) зазвичай складні і потребують кваліфікованого розгляду та вирішення. Чинне земельне законодавство відносить вирішення земельних спорів у межах населених пунктів щодо меж земельних ділянок, що перебувають у власності і користуванні громадян, та додержання правил добросусідства, а також спори щодо розмежування меж районів у містах до компетенції органів місцевого самоврядування. Земельні спори щодо меж земельних ділянок за межами населених пунктів, розташування обмежень у використанні земель та земельних сервітутів віднесено законом до повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин (ст. 158 ЗК України). Разом з тим не виключається розгляд та вирішення цих спорів і судами. Це передбачено відповідними нормами Конституції України. Отже йдеться про вирішення межових спорів у судовому та позасудовому (адміністративному) порядку. Спосіб вирішення зе-

мельних спорів визначається як передбачений або санкціонований законом захід, спрямований на припинення спору за допомогою усунення перешкод у здійсненні суб'єктивного права шляхом впливу на зобов'язану особу.

Зацікавлена особа, земельні права якої порушені, сама обирає спосіб вирішення межового земельного спору. Вона може звернутись з позовом до суду або із заявою, наприклад, до органів місцевого самоврядування. Компетенція конкретного органу місцевого самоврядування поширюється на територію відповідної адміністративно-територіальної одиниці, в межах якої сформована та функціонує територіальна громада. У зв'язку з цим земельні спори органи місцевого самоврядування можуть розглядати лише щодо меж земельних ділянок у межах відповідних населених пунктів.

Позасудовий порядок вирішення земельних спорів характеризується оперативністю, більш спрощеною процедурою та менш затратний.

Процедура розгляду межових земельних спорів передбачена ст. 159–161 ЗК України. Вона, як зазначається в літературі, залишається поки що недосконалою. Це пов'язано як з відсутністю сформованого єдиного еталону розгляду цих спорів, так і однакового застосування правових приписів до вирішення цієї категорії спорів. Наразі видається доцільним запровадження загальноприйнятого для системи органів місцевого самоврядування порядку розгляду та вирішення межових земельних спорів, який би враховував не тільки загальні вимоги чинного законодавства, а й локальні особливості конкретної місцевості. Так, наприклад, залежно від того, який орган місцевого самоврядування вирішуватиме межовий земельний спір, формується і специфіка та особливості його вирішення.

Порядок вирішення земельних спорів – це організація діяльності органів місцевого самоврядування по розв'язанню конкретного земельного спору, тобто певна процедура. Процедuru розгляду та вирішення земельних спорів у позасудовому порядку, прийняття рішення та його виконання зазвичай поділяють на декілька основних стадій: порушення земельного спору; підготовка до його розгляду; розгляд та розв'язання земельного спору; виконання рішення по суті спору; оскарження рішення по земельному спору.

Започатковується розгляд земельного спору органом місцевого самоврядування поданням заяви зацікавленою особою. Саме подання заяви однією із сторін спору відповідно до ч. 1 ст. 159 ЗК України є підставою для порушення провадження щодо вирішення межового спору.

Земельний кодекс України не містить вказівки на необхідні реквізити зазначеної заяви. Але на основі аналізу загальних вимог, які висувуються до подібних документів правового характеру, заява має бути: а) достатньо мотивованою; б) містити чітко сформовані вимоги. Зокрема, в ній повинна міститися повна інформація щодо того, між ким, з приводу чого, коли виник межовий спір, яке право особи було порушено, якими документами це право підтверджується тощо.

Орган місцевого самоврядування, до якого на стадії порушення земельного спору звернулася зацікавлена особа із заявою, зобов'язаний прийняти цю заяву про розгляд земельного спору. При цьому він попередньо

має встановити, чи відноситься вирішення конкретного спору до його компетенції. Завершення стадії порушення провадження по вирішенню земельного спору, основу якої складає прийняття заяви від зацікавленої особи, означає, що з моменту реєстрації прийнятої заяви починається відлік тижневого строку, в межах якого має бути розглянутий земельний спір.

Наступна стадія процедури – підготовка до розгляду земельного спору, тобто збір та підготовка матеріалів справи для вирішення спору по суті.

Протягом цієї стадії орган, який має розглядати межовий спір, повинен здійснити наступні дії: дослідити представлені матеріали; проаналізувати викладені заявником аргументи (в тому числі висловлені під час надання заяви) і дослідити документи та інші докази; приймати та задовольняти клопотання; приймати усні та письмові пояснення зацікавлених осіб щодо предмета спору та суті справи; повідомити належним чином іншу сторону спору про прийняття заяви та порушення провадження щодо вирішення земельного спору; роз'яснити сторонам їх права та обов'язки при розгляді земельного спору; надати можливість сторонам ознайомитись з матеріалами справи, самостійно подавати клопотання, пояснення та заперечення щодо предмета спору та процедури його вирішення тощо.

Починаючи із стадії підготовки матеріалів справи до розгляду, а також на всіх подальших стадіях до прийняття уповноваженим органом рішення по земельному спору сторонам гарантується право подати клопотання про припинення розгляду земельного спору за примиренням сторін.

На стадії розгляду та розв'язання земельного спору відбувається розгляд та вирішення спору по суті органом місцевого самоврядування. Спори розглядаються відповідними місцевими радами або їх виконавчими комітетами. Сторони, які беруть участь у земельному спорі, мають право знайомитись з матеріалами щодо цього спору, подавати документи та інші докази, порушувати клопотання, давати усні та письмові пояснення; заперечувати проти клопотань та доказів іншої сторони. Завершується ця стадія розгляду земельного спору органами місцевого самоврядування прийняттям рішення по земельному спору. Рішення органу місцевого самоврядування вступає в силу з моменту його прийняття. Воно передається сторонам у триденний строк з дня його прийняття. Сторони, що беруть участь у земельному спорі, мають право одержувати копію рішення щодо земельного спору і, у разі незгоди з цим рішенням, оскаржити його.

Виконання рішення по земельному спору – передостання стадія розгляду межових земельних спорів. У рішенні органу місцевого самоврядування визначається порядок його виконання, яке здійснюється органом, що прийняв це рішення.

Слід зазначити, що виконання рішення не звільняє порушника від відшкодування збитків або втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва внаслідок порушення земельного законодавства.

Виконання рішення щодо земельних спорів може бути призупинено або його термін може бути продовжений вищестоящим органом або судом. Процедура виконання рішення по земельному спору – це сукупність заходів та дій, які здійснюються органами місцевого самоврядування та їх уповно-

важеними посадовими особами, в межах наданих законодавством повноважень щодо відновлення порушеного суб'єктивного права чи охоронюваного законом інтересу шляхом виконання прийнятого уповноваженим органом у позасудовому порядку рішення щодо розв'язання земельного спору.

Земельне законодавство не визначає, які заходи щодо виконання рішень по земельних спорах мають право (чи зобов'язані) вживати органи місцевого самоврядування.

У випадку незгоди однієї сторони із зазначеним рішенням або його частиною вона має право звернутися до суду. При цьому суд не зв'язаний рішенням органу місцевого самоврядування, який розглядав земельний спір у позасудовому порядку. Рішення органу місцевого самоврядування, що здійснив позасудовий розгляд земельного спору, не є обов'язковим для суду, який розглядає справу з приводу цього ж земельного спору.

Оскарження рішення органу місцевого самоврядування – остання стадія вирішення земельного спору. Таке оскарження рішення у суді призупиняє його виконання.

І. О. Вишнякова

Класичний приватний університет

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

В умовах проведення правової реформи в усіх сферах управління актуальним стає питання юридичної відповідальності посадових осіб.

За порушення прав і свобод людини і громадянина, які пов'язані з виконанням своїх обов'язків, державні службовці підлягають різним видам юридичної відповідальності. Особливе місце серед них посідає адміністративна відповідальність [1, с. 602].

Дослідження в галузі адміністративної відповідальності переконливо доводять, що стан цього інституту багато в чому залежить від стану всієї системи державного управління. Її недосконалість суттєво знижує здатність держави ефективно регулювати суспільні відносини, перешкоджає реалізації прав та свобод людини і громадянина, послаблює режим законності. Майже неможливо виділити сферу, де б вона не застосовувалася [2, с. 3–4].

З огляду на підвищену суспільну важливість виконуваних функцій, особливу увагу заслуговує питання адміністративної відповідальності посадових осіб державної виконавчої служби як гарантів виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів.

Удосконалення нормативно-правової бази виконавчого провадження ґрунтується на змінах соціально-політичного та правового характеру, що відбулися в Україні через її поступову інтеграцію у світове та європейське співтовариство, де забезпечення виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів має пріоритетне значення для захисту прав і свобод людини і громадянина [3].

Правову основу діяльності державної виконавчої служби становлять Конституція України, Закони України “Про державну виконавчу службу” і “Про виконавче провадження”, інші закони та нормативно-правові акти, зокрема, Інструкція про проведення виконавчих дій, що прийняті на їх виконання [4, с. 21]. Згідно вказаних нормативних актів посадові особи державної виконавчої служби наділені широким колом повноважень з реалізації професійних обов’язків. Водночас рівень відповідальності за їх невиконання є загальним та досить обмеженим.

Як форма реагування з боку держави на правопорушення адміністративна відповідальність виражається у формі різних заходів стягнення, кожен з яких має конкретне призначення і застосовується в особливому, установленому законом порядку [5, с. 166]

Спеціальними законами питання притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб державної виконавчої служби за невиконання відповідних обов’язків чітко не врегульовано. Система адміністративних санкцій, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, не враховує особливості діяльності державної виконавчої служби. Відповідні норми є загальними та неспецифічними для даного виду правовідносин.

Законодавство України в галузі виконавчого провадження належить до найбільш динамічно змінюваних, що потребує постійного уточнення питань, пов’язаних із виконавчим провадженням, і правового статусу його учасників [6].

В Україні прийнято декілька десятків актів, які визначають правові, економічні та організаційні основи окремих видів служби [5, с. 86], у тому числі, державної виконавчої служби. Але законодавство про адміністративну відповідальність їх посадових осіб у цій частині не конкретизовано, а отже, система норм, що регулюють відносини адміністративної відповідальності, незважаючи на досить часті зміни, що вносяться до Кодексу України про адміністративні правопорушення, не є ефективними.

Тобто, нагальною потребою є систематизація законодавства про адміністративну відповідальність, а цей процес неможливий без відповідного наукового забезпечення [7, с. 146–147], яке, у свою чергу, також залишається на досить низькому рівні, тому що базується переважно на дослідженнях вчених радянських часів, а тому на сучасному етапі розвитку суспільних відносин є застарілим.

Отже, удосконалення законодавства у галузі адміністративної відповідальності посадових осіб державної виконавчої служби має зробити більш дієвими правові норми, що регулюють відносини у цій сфері, і, як результат, адміністративна відповідальність стане одним з найважливіших та найефективніших інструментів державного управління.

Список використаної літератури

1. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. Авер’янова В. Б. – К.: “Ін Юре”, 2002.
2. Лук’янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку: Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України.– 2001. –220 с.

3. Клименко О. С. Адміністративно-правове регулювання діяльності державної виконавчої служби щодо примусового рішень майнового характеру: Автореф. дисертації на здобуття наук. ступ. к-та юр. наук.: – Дніпропетровськ, 2010.

4. Державна виконавча служба в Україні: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Міністерство освіти і науки України / Д. П. Фіолевський (ред.). – Київ : Алерта, 2004.

5. Матюс А. В. Адміністративна відповідальність посадових осіб. – Київ : Знання, 2007. – 233 с.

6. Макушев П. В. Юридична відповідальність державного виконавця як складова його адміністративно-правового статусу / “Право України”, – 2014. № 1.

7. Клименко М. М. Поняття та концептуальні підходи до відповідальності в контексті адміністративно-правової реформи в Україні. – Держава та регіони. Серія: Право, – 2009. – № 3, с. 145-152.

С. С. Вітвіцький

кандидат юридичних наук, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ ТЕРМІНІВ “ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ” ТА “НЕДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ”

В умовах розвитку демократичних процесів в Україні особливої актуальності набуває дослідження державного контролю, який є одним із напрямів діяльності, спрямованим на підвищення рівня життя всього суспільства. Державний контроль є одним із дієвих інструментів досягнення поточних цілей у процесі формування в Україні громадянського суспільства, розбудови України як демократичної, правової, соціальної держави. Тому розгляд питань державного контролю є одним із актуальних завдань як в теорії, так і на практиці.

У науковій літературі поряд із державним контролем доволі часто використовується термін “недержавний контроль”. Тому важливе теоретичне і практичне значення має правильне розуміння співвідношення термінів “державний контроль” та “недержавний контроль”. У теоретичному плані вирішення цього питання поглиблює та конкретизує знання про державний контроль, його сутність та соціальне призначення.

Термін “недержавний контроль” вже передбачає певне протиставлення державному контролю. Звідси, недержавний контроль здійснюють суб’єкти, що не є елементами апарату держави на відміну від державного контролю. Щодо співвідношення державного та недержавного контролю, необхідно зазначити, що державний контроль має деякі специфічні риси, які відокремлюють його як самостійне явище.

Державний контроль має правовий характер. У законодавстві держави закріплюються соціальне призначення, цілі і гарантії здійснення державного контролю, визначаються його суб’єкти та об’єкти, встановлюються процесуальні форми його здійснення. Звідси різниця полягає в характері дії. Державний контроль є обов’язковим. У той же час недержавний контроль залежить від державного контролю. Якщо державний контроль є дієвим інструментом налагодження відповідності тим правомірним оціночним критеріям, які стоять перед органами державної влади, недержавний контроль втрачає сенс. Він може слугувати певним попереджувальним індикатором. Якщо ж державний контроль не спрацює, то недержавний –

вступає в дію. У цьому випадку недержавний контроль спрямований на забезпечення законності та прозорості функціонування державного механізму, на розвиток демократичної держави. Здійснення недержавного контролю може бути визнане моральним обов'язком громадян, але не правовим.

Рішення, прийняті суб'єктами недержавного контролю, результати проведених ними перевірок зазвичай не є обов'язковими для безпосереднього виконання, вони можуть розглядатися як сигнал, інформація, необхідна для відповідної реакції з боку компетентних державних органів [1, с. 47]. Результати державного контролю знаходять своє оформлення в офіційних матеріалах, що містять дані про характер контрольних дій, стан справ за тими чи іншими фактами і юридичні наслідки. За результатами контрольних дій орган, що їх здійснює, приймає відповідне рішення [2, с. 24]. Результат суб'єкта державного контролю є обов'язковим для виконання.

Суб'єкти недержавного контролю є обмеженими в своїй діяльності, оскільки першочерговим завданням вони мають попередити злочинні діяння та скоординувати державні контрольні органи на усунення цих порушень. Різниця полягає в обсягах обмеження контролю діяльності підконтрольних органів. Суб'єкти державного контролю передусім не мають такого обмеження, оскільки повинні реагувати на будь-які протиправні дії органів влади, тому їх доцільно допускати до повноцінного контролю з метою уникнення цих порушень.

Державний контроль спирається на силу переконання і примусу, але при цьому він завжди має примусовий характер. Його рішення завжди забезпечуються примусовою силою держави. Державний контроль також включає можливість застосування відповідних юридичних засобів впливу (наприклад, дисциплінарної відповідальності) [3, с. 27]. Найважливішим компонентом недержавного контролю є громадська свідомість, громадська думка, що складаються внаслідок оцінки діяльності держави в особі її органів та посадових осіб [4, с. 46-47].

Органи державного контролю створюються за волею держави та в її інтересах. У свою чергу, недержавний контроль може розвиватися взагалі без її участі і навіть всупереч бажанню правлячої еліти – як противага державі у вигляді незалежних громадських організацій, масових рухів, неурядових засобів масової інформації [1, с. 49].

Проведений аналіз співвідношення державного та недержавного контролю дозволяє всебічно дослідити внутрішню будову державного контролю та виділити ті ознаки, які притаманні тільки йому. Так, державний контроль має такі специфічні ознаки: імперативний та обов'язковий характер; правовий характер; право суб'єктів втручатися в діяльність підконтрольних органів; найважливішим компонентом є владний примус тощо. Вищенаведені ознаки державного контролю відрізняють його від всіх інших видів контролю.

Однак у сучасних умовах важливим є дієве поєднання усіх видів контролю в державі. Державний та недержавний контроль слугують на користь суспільству, мають єдину мету – налагодження нормального функціонування системи державного управління, забезпечення правопорядку та законності в державі. Дієве поєднання державного та недержавного конт-

ролю здатне здійснити пошук нових шляхів розвитку системи державних органів, що відповідає сучасним потребам демократичної держави та громадянського суспільства. Органічна взаємодія державного та недержавного контролю є необхідною умовою подальшого становлення та розвитку відкритої держави та відкритого суспільства в Україні.

Список використаної літератури

1. Шестак С. В. Недержавний контроль за діяльністю міліції: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / С. В. Шестак. – Х., 2009. – 199 с.
2. Кочетков Ю. В. Державний контроль у сфері захисту населення від наслідків аварії на ЧАЕС та надзвичайних ситуацій: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Ю. В. Кочетков. – Ірпінь, 2007. – 231 с.
3. Присяжнюк А. Й. Організаційно-правові засади державного контролю у сфері виконавчої влади: монографія / А. Й. Присяжнюк. – Х.: Золота миля, 2011. – 398 с.
4. Коробов В. Б. Гражданский контроль деятельности органов внутренних дел: вопросы теории, методологии, практики / В. Б. Коробов // Актуальные проблемы совершенствования деятельности органов внутренних дел в условиях конституционного развития Российской Федерации: сб. науч. статей. – М.: Академия управления МВД России, 2007. – С. 40-54.

О. В. Воронова

кандидат юридических наук, доцент
Классический приватный университет

КАТЕГОРИЯ ИНТЕРЕСА В ГРАЖДАНСКИХ ПРАВООТНОШЕНИЯХ

Термин “интерес” происходит от латинского слова *interes esse* – “иметь значение”, “бать важным”, “находиться между чем-нибудь”. Постепенно это словосочетание преобразовалось в юридический термин *interesse*, что обозначало в римском праве плату, проценты по займам [1, с. 1].

В истории гражданского права формировались многочисленные теории, в которых в зависимости от поставленных целей акцент в субъективном праве делался на волю, интерес, свободу, принуждение и т.п. Так категория “юридический интерес” играет немаловажную роль при исследовании проблемы нарушения пределов правоосуществления, поскольку злоупотребление правом часто характеризуется как действие “без интереса”, т. е. когда в основе правоосуществления не лежит тот или иной жизненный, т. е. потребительский интерес. И в какой момент интерес становится юридическим, т. е. защищается гражданским правом? Почему Гражданский кодекс оперирует понятием “интерес”, а не понятием “потребность”?

Что бы экономические и иные факторы общественной жизни, определяющие характер деятельности людей, проявили свое действие, они должны принять вид интереса, проявиться как интерес, т. е. они неизбежно должны пройти через сознание людей, принять вид “сознательных побуждений”. И неверно, что лицо, совершая противоправное действие, не имеет какого-либо интереса. В противном случае непонятно чего ради совершается правонарушение. Ведь даже шикана имеет свой, пусть ничтожный, но интерес – досадить другому.

В. П. Грибанов полагал, что интерес – это категория, содержащая в себе единство объективного и субъективного начал, где интерес рассматривается как феномен осознания субъектом своих объективных потребностей [2, с. 239]. На наш взгляд, потребность и интерес не одно и то же явление. Потребность в упрощенном виде понимается как определенная в известных пределах физическая зависимость организма от внешней природной среды. Такая зависимость от условий жизнеобеспечения в равной мере присуще как животному так и человеку. Но, как утверждал И. Кант, только о разумном существе можно говорить, что оно проявляет к чему-либо интерес, а существа, лишенные разума, имеют только чувственные побуждения [3, с. 242].

В середине XIX века Рудольф фон Иеринг сформулировал теорию интереса, согласно которой субъективное право есть юридически защищенный интерес [4, с. 196]. Борьба субъектов общества за свои интересы – вот источник эволюции права, – по мнению Р. Иеринга, – которое посредством юридических норм, разграничивает людские интересы. Соответственно, целью всякого субъективного права является какая-либо выгода или благо. Иеринг, определяя субъективное право как юридически защищенный интерес [5, с. 75], соединил в нем средства и цель субъективного права.

Национальное законодательство не отличается четкостью применения юридической терминологии относительно интересов. В нормах Конституции Украины, Гражданском кодексе Украины и некоторых других нормативных актах употребляется термин “интерес”, в Криминальном кодексе Украины идет речь о “правоохраняемых интересах”, в процессуальных кодексах – о “законных интересах” и “охраняемом законом интересах”.

Кроме терминологической неопределенности, существуют и другие проблемы – временами невозможно понять, какое значение было вложено законодателем в термин “интерес”; иногда интересы просто отождествляются с субъективными правами, заменяя друг друга; бывает и другая ситуация, когда интересы и субъективные права противопоставляются друг другу – законодатель применяет разделительный союз “или” – “права или интересы”. Все это вносит дисбаланс в четкость юридических конструкций, изменяет смысл понятий, меняет ориентиры в юридических средствах защиты и в конечном итоге снижает эффективность правовой регуляции в целом. Поэтому при раскрытии юридического содержания этого понятия необходимо обратиться не только к праву и экономике, но и к философии и психологии.

Ученые – психологи понимают интерес как процесс познавательной деятельности человека, направленной на формирование ближайшей цели через концентрацию внимания на каком-либо предмете. Сторонники объективной теории интереса отождествляют его с условиями жизни людей и как существующее вне человека. Гегель, обосновывая главную роль интереса в действиях людей, пишет, что люди “добиваются удовлетворения своих интересов, но благодаря этому осуществляется еще и нечто дальнейшее, нечто такое, что скрыто содержится в них, но не осознавалось ими и не входило в их намерения” [6, с. 214]. Другие ученые считают, что именно общественный характер потребности поднимает её до нового качественного состояния – интереса [7, с. 12].

Потребность – это определенная объективная необходимость, без которой невозможно полноценное существование и развитие личности. Блага, служащие объектом потребности, проходя через интеллект человека, вызывают ассоциативные ощущения и желания. Однако, только проходя контроль сознания, где свои чувства и желания подвергаются самоанализу и в необходимых случаях самоограничению, индивид формирует тот самый разумный интерес, который не идет в разрез с интересами других личностей.

Суть субъективного гражданского права в этой параллели состоит в том, что оно является результатом компромиссов интересов индивида и общества, т. е. необходимой мерой возможного поведения управомоченного лица с учетом субъективных прав и интересов окружающих лиц.

Таким образом, правом охраняется не всякий интерес, а только действительно осознанный. Осознанный интерес идентичен по своему характеру осознанной свободе, когда индивид с помощью своей воли подчиняет свое поведение не только своим собственным интересам, но и интересам других людей. Именно в этом, а не в его эгоистических побуждениях состоит законный интерес субъекта гражданских правоотношений. Действие в противоречие интересам общества и составляет ту вину нарушителя, его психическое отношение к своему поведению, что является основанием для реализации охранительных гражданско-правовых мер [8].

Для большинства современных юристов интерес есть по форме общественное отношение, имеющее содержанием потребность субъекта, носящую социальный характер и проявляющуюся в осознании и реализации целей. Это определенная выгода, благо, ближайшая цель, связанная как с имущественным приобретением материальных вещей, так и с удовлетворением культурных, духовных потребностей.

Охраняемый законом интерес – это осознанное субъектом права желание получить определенное материальное (нематериальное) благо или изменить правовой статус, который побуждает субъектов права совершать конкретные действия или, наоборот, воздерживаться от них. Охраняемый законом интерес находится в правовом поле и обеспечивается поддержкой государства, осуществляется в форме разрешений и отражается в конкретных правоотношениях. Охраняемый законом интерес реализуется добровольно, путем действия или бездействия его носителя. Защита охраняемого законом интереса требует от его носителя совершения действий, направленных на устранение препятствий в его реализации. Отсутствие действия сводит на нет весь процесс динамики интереса, поскольку законный интерес, в отличие от права, не имеет защитной функции и может выступать только, как объект защиты [9]. Существование охраняемых законом интересов – это не просто разрешение со стороны государства на их реализацию, а наличие достаточной системы средств реализации, предусмотренной и установленной государством ради обеспечения возможности их осуществления.

Список использованной литературы

1. Михайлов С. В. Категория интереса в российском гражданском праве. – М.: “Статут”, 2002. – 205 с.
2. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав. – М.: “Статут”, 2000. – 401 с.

3. Кант И. Сочинения: В 8т. Т.4. – М.: Чоро, 1994. – 630 с.
4. Шершеневич Г. Ф. Общая теория права. В 2-х т.: учебное пособие (по изданию 1910-1912 гг.) / Г. Ф. Шершеневич. – М.: Юрид. колледж МГУ. Т. 2. Вып. 2, 3, 4. – 1995. – 362 с.
5. Шершеневич Г. Ф. Курс гражданского права. – Тула: Автограф, 2001. – 720 с.
6. Философский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – 840 с
7. Бондаренко Л. И. Интерес как категория политической экономии // Экономические науки. 1970, № 8. – С. 12-20.
8. Чепис О. І. Інтереси в цивільному праві: сутність, місце та особливості захисту: автореф. дис. ... кандидата юрид. наук: спец. 12.00.03 “цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право” / О. І. Чепис. – Харків, 2010. – 16 с.
9. Венедіктова І. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.03 “цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право” / І. В. Венедіктова. – К., 2013. – 31 с.

І. А. Гамбург

Класичний приватний університет

ОБОВ'ЯЗКОВА ТА ДОБРОВІЛЬНА ФОРМИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПИТАННЯ ПРІОРИТЕТНОСТІ

Будь-яка держава, у тому числі й Україна, для прогресивного розвитку як у внутрішньодержавному, так і зовнішньому аспектах одним з пріоритетних завдань ставить усунення бар'єрів у торгівлі, підвищення конкурентоздатності вітчизняних товарів, створення ефективного захисту споживчого ринку від небезпечної продукції. Найважливішим механізмом впливу на національну економіку з метою вирішення означених завдань є технічне регулювання, що відповідно до досвіду інших країн та прийнятих в Україні нормативно-правових актів складають системи стандартизації, підтвердження відповідності й метрології. У дослідженні питань щодо правового забезпечення технічного регулювання важливою є проблема визначення форм технічного регулювання, оскільки вони визначають стратегічний напрямок розвитку технічного регулювання в країні.

Формами технічного регулювання є обов'язкове і добровільне застосування стандартів і процедур оцінювання відповідності (обов'язкова та добровільна стандартизація, обов'язкова та добровільна сертифікація). При цьому, обов'язкові технічні вимоги мають забезпечити безпеку товарів, які ми споживаємо, добровільні – сприяти підвищенню конкурентоспроможності й якості товарів, впровадженню нових інноваційних технологій. Якщо інститут обов'язкової сертифікації переслідує мету забезпечити безпеку, враховуючи ступінь небезпеки для здоров'я людини товарів, умов їх виготовлення і обігу, то у добровільній сертифікації товарів зацікавлені насамперед індивідуальні підприємці та юридичні особи, що здійснюють діяльність з їх виготовлення й обігу. Адже наявність сертифіката відповідності на такі товари підвищує довіру до них та сприяє підвищенню продажу. Крім того, сертифіковані товари можуть маркуватися знаком відповідності системи добровільної сертифікації.

У разі прийняття добровільних стандартів, розроблених на основі консенсусу всіх заінтересованих сторін, установлюються необхідні вимоги до товарів, що постачаються на ринок. У цьому випадку процедура підтвердження відповідності, що передбачає застосування добровільних стандартів, повинна розглядатися як ефективний альтернативний інструмент обов'язковому регулюванню. Але у тих областях, де високий ризик для здоров'я і безпеки людини, спричинення шкоди навколишньому середовищу, нормативні вимоги щодо товарів мають бути відображені у технічних регламентах (вид нормативно-правових актів) з обов'язковим проведенням оцінювання відповідності, можливо навіть третьою стороною (незалежною структурою).

Тому пріоритетним є завдання розроблення такої моделі технічного регулювання, що розумно поєднує обов'язкову і добровільну форми з урахуванням внутрішніх потреб, інтересів та міжнародних вимог.

У дослідженні форм технічного регулювання ми дотримуємося тієї позиції, що формами технічного регулювання є, фактично, форми, у яких здійснюється оцінювання (підтвердження) відповідності вимогам до товарів (продукції, робіт, послуг), що встановлюються у стандартах (застосовуються добровільно) або у технічних регламентах (застосовуються обов'язково). Це обумовлено тим, що технічне регулювання являє собою діяльність по розробленню, виданню та застосуванню стандартів, де встановлюються вимоги до товарів, відповідність до яких підтверджується певними процедурами оцінювання відповідності, що полягають у випробуваннях за допомогою засобів вимірювальної техніки, тобто включає системи стандартизації, оцінювання відповідності та метрології. Ці вимоги, що встановлюються у стандартах, а також здійснення процедур оцінювання відповідності можуть бути добровільними або обов'язковими залежно від товару, що є об'єктом технічного регулювання (продукція, роботи, послуги, діяльність). Отже, основою для дослідження форм технічного регулювання мають стати положення чинного національного та міжнародного законодавства, матеріал із практики щодо існуючих форм підтвердження (оцінювання) відповідності.

У Радянському Союзі існували державні системи стандартизації та сертифікації. В незалежній Україні робота зі стандартизації та сертифікації стала проводитись після виходу Декрету Кабінету Міністрів "Про стандартизацію і сертифікацію" [1], відповідно до якого були запроваджені державна система стандартизації і державна система сертифікації (УкрСЕПРО). Сертифікація в системі УкрСЕПРО проводиться на відповідність товарів вимогам, що забезпечують їх безпечність для життя, здоров'я і майна громадян, охорону навколишнього природного середовища, сумісність і взаємозамінність товарів, вимогам техніки безпеки і гігієни праці, а також метрологічним нормам, правилам, вимогам і положенням, що забезпечують достовірність та єдність вимірювань.

У США основна маса стандартів і технічних умов не є обов'язковою. Виняток становлять федеральні стандарти і технічні умови, затверджені державними органами і установами: Міністерством торгівлі, Міністерством оборони, Управлінням служб загального призначення, Федеральним агентством з охорони довкілля, Федеральним агентством по охороні праці і

здоров'я на виробництві, Федеральним управлінням по безпеці харчових продуктів і медикаментів, Комісією по безпеці споживчих товарів, різними органами окремих штатів та ін. [2, с. 115].

У країнах ЄС стандарти мають, як правило, добровільний характер і приймаються на основі консенсусу всіх зацікавлених сторін [3, с. 146].

Отже, моделі технічного регулювання різних країн світу відрізняються обсягом застосування добровільних стандартів. Спільне у них те, що на товари, від яких залежить здоров'я населення, стан навколишнього середовища, встановлюються обов'язкові вимоги. Ці положення взяті за основу у визначенні змісту форм національної моделі технічного регулювання.

Таким чином, формами технічного регулювання є форми оцінювання відповідності, тобто обов'язкова, що визначається як діяльність по встановленню відповідності товарів вимогам, встановленим у технічних регламентах, та добровільна – діяльність по становленню відповідності товарів вимогам, встановленим у стандартах, за власною ініціативою виробника або за договором зі споживачем.

У законодавстві необхідно врахувати міжнародну норму, що добровільними стандарти стають лише після того, як обов'язкові вимоги безпеки для життя і здоров'я людей, вимоги щодо охорони навколишнього природного середовища будуть перенесені у технічні регламенти. Стандарти же, базуючись на міжнародних нормах, мають створювати базу виконання технічних регламентів і процедур оцінювання відповідності товарів вимогам технічних регламентів, містити випереджувальні вимоги до якості та безпеки товарів, впроваджувати результати інновацій та новітніх технологій якості та безпеки товарів тощо. Тобто, обов'язкова форма має діяти для забезпечення безпеки товарів, які ми споживаємо, охорони навколишнього природного середовища. Інші товари з меншим ступенем ризику мають проходити на оцінювання відповідності встановленим стандартам у добровільній формі. Тому найважливішим є розроблення ефективного механізму технічного регулювання, що розумно поєднує обов'язкову і добровільну форми з урахуванням внутрішніх потреб, інтересів та міжнародних вимог, щоб забезпечити рівноправність українських виробників у міжнародній торгівлі, усунення непотрібних перешкод для доступу українських товарів на ринки інших країн. Перелік товарів, на які мають бути розроблені технічні регламенти, – мінімально достатній з урахуванням ступеня ризику цих товарів для здоров'я і безпеки людини і спричинення шкоди навколишньому середовищу. При цьому рішення про введення вимог за обов'язковим оцінюванням відповідності повинне ухвалюватися тільки в тому випадку, якщо ризик від можливого збитку виправдовує витрати, що виникають із-за введення обов'язкового оцінювання відповідності.

Список використаної літератури

1. Про стандартизацію і сертифікацію: Декрет Кабінету Міністрів України від 10 травня 1993 р. № 46-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 27. – Ст. 289.
2. Клевлеев В. М. Метрология, стандартизация и сертификация: Учебник / В. М. Клевлеев, И. А. Кузнецова, Ю. П. Попов. – М.: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2004. – 256 с.
3. Овчаренко Р. В. К вопросу о соотношении европейской модели технической гармонизации и модели технического регулирования, действующей в странах ЕС / Р. В. Овчаренко // Економіка і право. – 2007. – № 4. – С. 143-147.

А. С. Гудич
студентка

Н. О. Армаш
доктор юридичних наук, доцент
Класичний приватний університет

ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ЯК ОДНА З ФОРМ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

У вітчизняних наукових роботах останнього часу постійно висвітлюються різні аспекти історичного розвитку судової влади, порушуються особливості цього феномена, пов'язані насамперед з устроєм судової системи та реалізацією судової влади в Україні. Декларація про державний суверенітет України прийнята 16 липня 1990 року проголосила розмежування законодавчої, виконавчої і судової влади найважливішим принципом існування України як правової держави.

Під судовою владою слід розуміти систему незалежних судів, які в порядку, визначеному законом, здійснюють правосуддя. Здійснення правосуддя – виняткова компетенція суду. Особливість правосуддя полягає в тому, що воно здійснюється виключно судом і, отже, являє собою вид державної діяльності, в якій реалізується судова влада. Не допускається делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають в державі. Як вид державної діяльності правосуддя пов'язане з вирішенням різних соціальних конфліктів, в основі яких лежить спір про право. Реалізується правосуддя шляхом розгляду у судових засіданнях кримінальних, адміністративних, цивільних і господарських справ з додержанням встановленої законодавством процесуальної форми.

Отже правосуддя – це здійснювана у процесуальному порядку діяльність судів щодо розгляду цивільних, господарських, адміністративних та кримінальних справ у судових засіданнях, їх законного, обґрунтованого та справедливого вирішення з неухильним додержанням Конституції та законів України.

Згідно Закону “Про судоустрій і статус суддів України” система судів загальної юрисдикції складалася з таких ланок: місцеві суди, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди, Верховний Суд України.

Конституційний Суд України – це єдиний орган конституційної юрисдикції в державі, який вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Основного та інших законів України. Завданням Конституційного Суду є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України.

Система судів загальної юрисдикції будується за принципами територіальності та спеціалізації.

До складу місцевих судів загальної юрисдикції належать: місцеві загальні суди, місцеві господарські суди та місцеві адміністративні суди.

Наступну ланку судової системи утворюють загальні апеляційні суди. Ними є: апеляційні суди областей, міст Києва і Севастополя, Апеляційний суд АРК. Апеляційними спеціалізованими судами є апеляційні господарські та апеляційні адміністративні суди, які утворюються в апеляційних округах відповідно до Указу Президента України. Апеляційні суди розглядають справи в апеляційному порядку відповідно до процесуального закону; розглядають у першій інстанції справи, визначені законом. У загальних апеляційних судах утворюються судові палати у цивільних справах та у кримінальних справах.

Наступною ланкою є вищі спеціалізовані суди: Вищий господарський суд України, Вищий адміністративний суд України, Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних та кримінальних справ.

Найвищим судовим органом у системі загальної юрисдикції є Верховний Суд України, який здійснює правосуддя та забезпечує однакове застосування законодавства усіма судами загальної юрисдикції. У складі ВСУ діють: судова палата у цивільних справах; судова палата у кримінальних справах; судова палата у господарських справах; судова палата в адміністративних справах.

Питання організаційного забезпечення діяльності суду останнім часом привертає увагу більшості вчених та практичних працівників, які цікавляться проблемами організації діяльності суду. Це пов'язано з тим, що організаційне забезпечення діяльності суду розцінювалося як втручання у процесуальну діяльність останнього, посягання на принципи самостійності суду та незалежності судді. Законом "Про судоустрій і статус суддів України" від 07.07.2010 р. закріплено створення та повноваження Державної судової адміністрації, яка підпорядкована Голові ВСУ і підзвітна Раді суддів, має структурні підрозділи (управління) в АРК, областях, містах Києві та Севастополі.

Державна судова адміністрація України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує належні умови діяльності та здійснює організаційне забезпечення судів загальної юрисдикції, кваліфікаційної комісії суддів, органів суддівського самоврядування, Академії суддів України відповідно до закону. Організаційне забезпечення діяльності Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів здійснюється апаратами цих судів.

Судова система є основною складовою частиною судової влади, і реформування останньої, в першу чергу, вимагає створення простої, оптимальної і раціональної системи, яка забезпечила б оперативний і всебічний розгляд справ усіма судовими інстанціями.

М. О. Гридін

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого
м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ ОБ'ЄКТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ГРОМАДЯН

Використання земель сільськогосподарського призначення громадянами має важливе значення. По-перше, аналізуючи положення Конституції

України, цілком можливо дійти висновку, що реалізація права власності, в тому числі і на землю, гарантується та забезпечується державою. Тому використання земельної ділянки сільськогосподарського призначення громадянином і буде виступати практичною реалізацією положень основного закону. По-друге, як підкреслювалося в спеціалізованій юридичній літературі, використання сільськогосподарських земельних ділянок має на меті задоволення потреб громадян у продуктах харчування рослинницького та тваринницького походження [8, с. 59].

Не викликає жодних сумнівів твердження про те, що об'єктом землекористування завжди виступає земельна ділянка, тобто частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами [3]. Відомо, що кожне конкретне право землекористування, має своїм об'єктом визначену строго індивідуалізовану ділянку землі. Саме право землекористування може виникнути по відношенню до однієї такої ділянки землі, місцезнаходження, розмір та межі якої на місцевості достовірно відомі.

При цьому слід мати на увазі, що ділянка землі є об'єктом не тільки власне права землекористування, а й інших правомочностей, які належать землекористувачу. Таким чином, будь-яка земельна ділянка, яка знаходиться у використанні, є об'єктом одразу декількох різновидів земельних правовідносин, у яких бере участь конкретний землекористувач. Правовий режим земельної ділянки, яка являє собою певний вид об'єкта права використання землі, має свої специфічні риси, які залежать від основного цільового призначення даних земель, конкретного господарського використання ділянки та категорії суб'єкта права землекористування.

Пункт "а" частини 3 статті 22 Земельного кодексу України визначає, що громадянам земельні ділянки сільськогосподарського призначення можуть надаватися у власність та передаватися в оренду для ведення особистого селянського господарства, садівництва, городництва, сінокосіння та випасання худоби, ведення товарного сільськогосподарського виробництва [3]. Таким чином, беручи до уваги положення наведеної норми, громадяни мають законодавчо передбачену можливість здійснювати використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

Із визначення сутності сільськогосподарських земель, зрозуміло, що ці землі основною метою свого використання мають виробництво сільськогосподарської продукції та створення умов для її виробництва переробки та реалізації. Про це свідчить не тільки частина 1 статті 22 Земельного кодексу України, а й доктрина земельного права. Так схожої позиції дотримуються П. Ф. Кулинич, М. В. Шульга та інші представники сучасної науки земельного права [9, с. 22; 4, с. 10]. Таким чином, говорячи про мету використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення громадянами, слід зауважити, що нею являється виробництво сільськогосподарської продукції безпосередньо громадянином-землекористувачем.

У зв'язку з цим, виникає питання розуміння поняття сільськогосподарської продукції та суб'єктів її виробництва. Законодавство визначає сільськогосподарську продукцію як сільськогосподарські харчові продукти тва-

ринного і рослинного походження, що призначені для споживання людиною у сирому або переробленому стані як інгредієнти для їжі [5]. У свою чергу, говорячи про суб'єктів виробництва такої продукції, слід навести визначення сільськогосподарського виробника. Виробниками сільськогосподарської продукції закон визнає юридичних осіб всіх організаційно-правових форм господарювання та їх відокремлені підрозділи, фізичних осіб (фізичні особи-підприємці, домогосподарства), які займаються сільськогосподарською діяльністю, мають у володінні, користуванні або розпорядженні землі сільськогосподарського призначення чи сільськогосподарських тварин [7]. Отже, як бачимо, такий суб'єкт виробництва сільськогосподарської продукції, як фізичні особи, в тому числі й громадяни, законом передбачений. Проте, необхідно наголосити на тому, що сільськогосподарська продукція може бути товарною, її виробництвом займаються виключно суб'єкти підприємницької діяльності. Оскільки предметом розгляду виступають громадяни та використання ними земельних ділянок сільськогосподарського призначення, уявляється помилковим стверджувати про можливість виробництва ними на цих ділянках саме товарної сільськогосподарської продукції.

Повертаючись до положень п. "а" ч.3 ст. 22 Земельного кодексу України, уявляється доцільним зауваження з приводу того, що дана норма містить не перелік земельних ділянок сільськогосподарського призначення, використання яких здійснюють громадяни, а перелік земельних ділянок, які громадяни можуть отримати у власність та користування. Використовуючи змістовно-юридичний підхід до розуміння даної норми, висновок про неможливість використання громадянами земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського виробництва уявляється очевидним, оскільки таке землекористування мають здійснювати спеціальні суб'єкти – сільськогосподарські товаровиробники.

Говорячи про об'єкт землекористування, потрібно зазначити, що у земельно-правовій літературі здійснювалися спроби юридично визначення об'єкта землекористування як земельної ділянки. Більшість авторів однак стайні в тому, що визначення цього поняття повинно містити такі ознаки, які індивідуалізують земельну ділянку та дозволяють їй бути об'єктом земельних правовідносин. Однією з таких обов'язкових ознак земельної ділянки як об'єкта земельних правовідносин є її цільове призначення [1, с. 114; 2, с. 144]. Тож, з'ясування сутності цільового призначення земельних ділянок і має бути покладено в основу визначення об'єкта сільськогосподарського землекористування громадян.

Класифікація видів цільового призначення земель наведені у п. "а" ч. 3 ст. 22 Земельного кодексу України земельні ділянки конкретизує як земельні ділянки для:

- ведення особистого селянського господарства,
- ведення підсобного сільського господарства,
- індивідуального садівництва,
- колективного садівництва,
- городництва,

– сінокосіння та випасання худоби [6].

Таким чином, підводячи підсумок, пропонується таке визначення об'єкта сільськогосподарського землекористування громадян, як земельні ділянки, призначені для ведення особистого селянського господарства, підсобного сільського господарства, індивідуального та колективного садівництва, городництва, сінокосіння та випасання худоби, які використовуються для задоволення потреб громадян у продуктах харчування рослинницького та тваринницького походження шляхом виробництва на таких земельних ділянках нетоварної сільськогосподарської продукції.

Список використаної літератури

1. Андрейцев В.І. Земельно-правові норми і земельно-правові відносини // Земельне право: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів//За ред. В. І. Семчика і П. Ф. Кулинина. – К.: Видавничий дім “Юрінком Інтер”, 2001. – 424 с.
2. Вівчаренко О. М. Право власності на землю в Україні (актуальні проблеми). – Івано-Франківськ: Надвірнянська правда. – 1998. – 180 с.
3. Земельний кодекс України // Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 25.10.2001 № 2768-III
4. Кулинич П. Ф. Принцип пріоритету сільськогосподарського використання земель в земельному праві України / П. Кулинич // Право України. – 2004. – № 8. – С. 45-49. – Бібліогр.: с. 49.
5. Про безпечність та якість харчових продуктів (ст.1) (Назва Закону в редакції Закону №2809-IV від 06.09.2005) м. Київ, 23 грудня 1997 року №771/97-ВР (Введено на підставі Закону №2809-IV від 06.09.2005)
6. Про затвердження Класифікації видів цільового призначення земель Держкомзем; Наказ, Класифікація від 23.07.2010 № 548
7. Про сільськогосподарський перепис // Закон України від 27.10.2008, ОВУ. 2008 р., № 79, стор. 71, стаття 2651
8. Санніков Д. В. Особливості використання і охорони земельних ділянок для садівництва громадян : монографія / Д. В. Санніков. – Х.: ФІНН, 2010. – 160 с. – (Б-ка юриста. Актуал. пробл. земел. права).
9. Шульга М. В. Актуальні проблеми правового регулювання земельних відносин в сучасних умовах: Автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.06 / М. В. Шульга ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 1998. – 37 с.

О. В. Гороховська

Класичний приватний університет

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ Й ІНСТИТУТИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА НОВОГО ЧАСУ

У цілому міжнародне право продовжує базуватися на багатьох принципах феодального періоду. “Право сили” й “право держави на війну” як і раніше розглядаються як невід’ємний елемент суверенітету держав. У той самий час під впливом ідей природного права на європейському континенті відбувається перегляд багатьох положень феодального міжнародного права. На зміну правовим нормам і практиці, що закріплювала суверенітет монарха, поступово затверджуються ідеї й практика визнання суверенітету народу, що здійснює його прямо або опосередковано.

Договірне право всебічне розвивається. Зростає кількість й ускладнюється зміст договорів, особливо політичних, економічних, торговельних, консульських тощо. З'являються нові види договорів (про патенти, авторські права, правову допомогу, видачі, арбітражі). Форми договорів набувають сучасний вигляду. Зникає докладне перерахування різних титулів, знаків відмінностей й орденів уповноважених. З'являються додатки до договорів. Під час підписання став використатися застосований на Віденському конгресі 1815 р. принцип альтернату. Багато багатосторонніх договорів стали відкритими, передбачали можливість приєднання до них нових держав. Основними способами забезпечення договорів замість закликів до богів, клятв, поручительств пап римських, обмінів заручниками, застави цінностей стають міжнародно-правові гарантії, поручительство держав. Підвищується роль ратифікації договорів. Право ратифікації в більшості держав переходить від монархів до парламентів. У зв'язку із цим входять у практику секретні договори про розподіл світу. Зі збільшенням числа багатосторонніх договорів поступово формується інститут застережень.

Право війни – війна продовжує розглядатися правомірним засобом зовнішньої політики держав і способом вирішення їх спорів. За висловом І. Канта, міжнародне право було “правом на війну, правом під час війни й правом після війни”. Навіть на Гаазьких конференціях миру 1899 й 1907 рр. держави ще не зважилися оголосити війну поза законом, і в прийнятій Конвенції “Про відкриття воєнних дій” визначили війну, оголошену відповідним чином, цілком правомірною. Стало поступово затверджуватися положення, відповідно до якого питання оголошення війни й укладення миру є прерогативою вищих органів законодавчої влади.

Право на анексію й на контрибуцію – кожна держава у випадку перемоги у війні мало право на анексію – відторгнення території переможеної держави й приєднання її до своєї території. З анексією була тісно пов'язана контрибуція – право переможця обкладати переможених даниною (матеріальною або грошовою), характер, розмір і строки якої залежали від переможця. Але поступово визнається, що окупація не повинна призводити до анексії. Окупація – лише тимчасове заняття території, не пов'язане зі зміною її державної приналежності, конфіскацією власності населення й зміною місцевого керування.

Право на колонізацію “нецивілізованих” територій – продовжуються втримання в колоніальній залежності раніше захоплених територій і здійснюються нові колоніальні захоплення, устанавлюються напівколоніальні режими в Китаї, Туреччині, Персії, Єгипті, Марокко, Тунісі, що закріпилися за допомогою так званих капітуляцій і різних видів нерівноправних договорів (про протекторати, сфери впливу тощо).

Міжнародне морське право – остаточно закріплено свободу мореплавання, офіційно скасоване каперство, закріплені такі важливі норми, як нейтральний прапор покриває ворожий вантаж, нейтральний вантаж не підлягає захопленню під ворожим прапором, право військового конвою для захисту торговельних судів.

Правове положення іноземців суттєво покращилося. Ряд держав зрівняв їх у цивільних правах до власних громадян, тобто надав “національний режим” відповідно до принципу, до якого у всіх людей незалежно від їхньої державної приналежності є невід’ємні природні права.

Гуманізація законів і звичаїв війни знайшла відбиття в міжнародних договорах, спрямованих на їхню кодифікацію. Початок поклали прийняті в Женеві в 1864 р. Конвенція про поліпшення участі поранених і хворих воїнів під час сухопутної війни й у Санкт-Петербурзі в 1868 р. Декларація про скасування вживання вибухових і запальних куль. Найбільш повна кодифікація проведена в Гаазьких конвенціях 1899 й 1907 рр.

Всі ці міжнародні договори встановили:

- розподіл населення держави у випадку війни на комбатантів і безпосередньо мирне населення (осіб, що не приймають участі у воєнних діях).
- розподіл збройних сил на комбатантів (воюючих) і некомбатантів (нестройовий обслуговуючий персонал армії – інтенданти, військові кореспонденти, священники).
- ведення воєнних дій припустимо тільки проти “комбатантів”.
- об’єктами воєнних дій не повинне бути мирне населення.
- воюючі зобов’язані піклуватися про хворих і поранених ворога.
- військовополонені повинні розглядатися як особи, тимчасово затримані з метою послаблення збройних сил ворога; з ними повинні гуманно поводитися.
- заборонялося застосування на війні отруєної зброї й засобів, що заподіюють зайві страждання, не викликаних військовою необхідністю.
- установлені більше чіткі права й обов’язки нейтральних держав, звужене коло предметів військової контрабанди, уточнені норми права нейтральної торгівлі.

У той самий час у громадянських війнах і при ліквідації національно-визвольних рухів колоніальні держави не вважали себе зв’язаними жодними законами і звичаями війни.

– мирні способи вирішення міжнародних суперечок – Гаазькі конвенції закріпили систему мирних засобів вирішення спорів між державами (добрі послуги, посередництво, слідчі комісії, міжнародний третейський суд на постійній основі).

– створення й розвиток міжнародних організацій – у другій половині XIX ст. розпочинається інституціоналізація міжнародного права. З’явилися перші міжнародні організації: Міжнародний телеграфний союз (1865 р.), Всесвітній поштовий союз (1874 р.), Міжнародний залізничний союз (1886 р.) тощо. Зростала їхня кількість, збільшувалося членство, різноманітілася компетенція, підвищувалася роль у забезпеченні міжнародного співробітництва.

У наступні століття зароджуються такі нові принципи й інститути міжнародного права:

– закладаються підстави для формування міжнародно-правових принципів і норм, що стосуються основних прав і свобод людини. Під впливом ідей природного права про те, що всі люди на Землі народжують-

ся й живуть вільними й рівними в правах, а воля, власність, безпека й опір до гноблення є природними й невід'ємними правами, розпочинається процес гуманізації багатьох норм і принципів міжнародного права (заборона работоргівлі, захист окремих категорій осіб під час війни).

– вносяться принципові нововведення в практику територіальних змін між державами, уперше застосовується плебісцит (голосування населення переданої території) при приєднанні до Франції Авиньона в 1791 р., в 1792 р. – Савойї, в 1793 р. – Ніцци. Населення територій, переданих від однієї держави до іншої, одержало право вибору громадянства (оптація). Однак плебісцит не застосовувався щодо народів Азії й Африки.

– зізнається принцип волі відкритого моря, чому в чималому ступені сприяла проголошена 28 лютого 1780 р. Росією Декларація про збройний нейтралітет, що вимагав забезпечення волі морського судноплавства для нейтральних держав.

– оголошуються вільними для плавання судів і торгівлі ріки, що протікають по території декількох держав (спочатку прибережних, а потім і всіх інших) – Рейн, Маас, Вісла – у Європі; Міссісіпі й Св. Лаврентія – в Америці, Конго й Нігер – в Африці. Ріки оголошені загальною й невідчужуваною власністю всіх держав, по території яких вони протікали.

– замінюється феодальне поняття підданства на демократичне поняття громадянства, що включає вже не тільки обов'язки, але й права особи стосовно держави.

– визнається право притулку для іноземців, вигнаних зі своєї держави “за справу свободи” і підтверджується тим самим обов'язок невидачі політичних емігрантів.

Т. Г. Головань

кандидат юридичних наук, доцент
Харківський національний педагогічний
університет ім. Г. С. Сковороди

ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО РЕГУЛЮЄ ПРАЦЮ ЗА СУМІСНИЦТВОМ

Стаття 3 Конституції України вказує, що людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їхні гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність. Саме з прийняттям Конституції України було закріплено принцип свободи праці.

Принцип свободи праці передбачає забезпечення ефективної зайнятості, виражає і акумулює, за словами О. В. Смирнова, такі норми трудового права, які надають громадянам право на працю і гарантують їм реальне працевлаштування та встановлюють соціальну привабливість і стимули праці для громадян. Варто підкреслити й те, що право вільно розпоряджатися своїми здібностями до праці означає і можливість працювати за сумісництвом.

Питання правового регулювання сумісництва розглядалися в працях таких вчених, як: О. С. Пашкова, М. Е. Панкіна, О. Я. Петрова, В. І. Прокopenка, В. Г. Ротаня, В. Д. Шахова та ін. які вже зайняті у виробництві на своєму чи іншому підприємстві за межами робочого часу п основній роботі.

В перші роки Радянської влади гостро стояла проблема працевлаштування. В січні 1918 року Декретом Ради Народних Комісарів було створено біржі праці з метою точного обліку та планомірного розподілення робочих та службовців, надання посередницьких послуг з найму та контролю безробітних. Однак, незважаючи на масове безробіття, коли кожне робоче місце було на обліку, сумісництво дозволялось. Справа в тому, що держава відчувала гостру нестачу кваліфікованих кадрів, особливо господарчих керівників, технічних спеціалістів, економістів, лікарів, педагогів та спеціалістів, які в Царській Росії походили із заможних верств населення.

В березні 1919 року Народним комісаріатом праці було затверджено Положення про використання знань та досвіду вищого технічного, комерційного та лікарського персоналу у вільний від основної роботи час. Дозволялося запрошувати таких спеціалістів для консультацій, експертизи, виконання певних завдань та робіт на підставі спеціальної постанови їх керівних колегій і за згодою установи, де такі особи отримували основну винагороду. За виконання таких робіт спеціалісти отримували додаткову винагороду у розмірі, що не перевищував 50% окладу.

Після прийняття Радою Народних Комісарів у вересні 1919 року Декрету “Про порядок сумісництва посад” сумісництво допускалось, якщо для виконання певної роботи або завдання потрібні були особи з рідкісними спеціальними знаннями, які вже працювали на інших підприємствах та установах, а також за умов відсутності зареєстрованих у підвідділах обліку і розподілення робочої сили відповідних даній роботі кваліфікованих робітників.

В 1921 році Радою Народних Комісарів вперше було затверджене Положення про сумісництво, що носило кодифікаційний характер. Положення містило в собі перелік робіт, виконання яких не вважалось сумісництвом: педагогічна, культурно-просвітницька, літературна, артистична діяльність, а також всі види відрядних робіт та індивідуальних завдань. Категорично заборонялось сумісництво підлеглих посад, якщо одна з них стосувалася контрольних функцій господарського, адміністративного, фінансового, бухгалтерського та іншого характеру відносно іншої посади.

З ліквідацією безробіття відношення держави до сумісництва істотно змінилося. З березня 1933 року Рада Народних Комісарів СРСР прийняла постанову “Про упорядкування сумісництва”, яка стосувалася лише службовців. Зазначена постанова діяла впродовж 26 років і відіграла позитивну роль в забезпеченні підприємств кадрами.

З другої половини 50-х років досить розповсюдженою була ідея про те, що у зв'язку зі зміною у балансі трудових ресурсів держави, істотними позитивними зрушеннями в професійному та кваліфікаційному складі працюючих досягалась реальна забезпеченість всіх ланок народного господарства необхідними кадрами. Коли народне господарство, наука та культура мали багато чисельні кваліфіковані кадри, Уряд СРСР розробляв та здійснював низку

заходів щодо подальшого впорядкування сумісництва – була прийнята Постанова Ради Міністрів СРСР від 10 грудня 1959 року №1367 “Про обмеження сумісництва по службі”. Це було обґрунтовано тим, що в умовах того часу “всі галузі народного господарства, науки і культури мають кваліфіковані кадри” і “відпала об’єктивна причина” в існуванні сумісництва.

Але вже Постановою Ради Міністрів СРСР від 9 червня 1960 року №594 “Про доповнення Постанови Ради Міністрів СРСР від 10 грудня 1959 року №1367 “Про обмеження сумісництва по службі” було дозволено сумісництво по службі робочим та молодшому обслуговуючому персоналу та службовцям, посадовий оклад яких за основним місцем роботи не перевищував 600 карбованців на місяць. Отже, в 1960 році повністю відмовитись від штатного не вдалось. Навпаки, можливості використання сумісництва стрімко розширювались.

22 вересня 1988 року Рада Міністрів СРСР прийняла Постанову “Про роботу за сумісництвом”, яка відміняла всі існуючі раніше обмеження такої роботи. Відповідно до цієї постанови сумісництво дозволялось всім працівникам та службовцям, за винятком окремих категорій робітників, для яких відповідні обмеження можуть мотивуватися охороною праці та безпекою виробництва; допускалося як внутрішнє, так і зовнішнє сумісництво; скасовувалася необхідність отримання згоди адміністрації та профспілкового комітету для роботи за сумісництвом.

На початку 90-х років всі обмеження стосовно сумісництва було скасовано. До Кодексу законів про працю УРСР 20 березня 1991 року було внесено відповідні зміни. Нова редакція ст.21 КЗпП УРСР проголошувала, що працівник може реалізовувати свої здібності до продуктивної і творчої праці шляхом укладення трудового договору на одному або одночасно на декількох підприємствах, якщо інше не передбачено законодавством, колективним договором або угодою сторін.

На сьогоднішній день існує багато нормативно-правових актів, які створюють можливості працювати за сумісництвом. В деяких випадках сумісництво навіть пропонується.

Сьогодні така форма організації праці, як сумісництво, має неабияке значення, оскільки дозволяє громадянами поліпшити життєвий рівень шляхом отримання нових джерел доходу, створює умови для повного розвитку професійних та інтелектуальних здібностей працівника.

Однак, з розвитком ринкових відносин, такий підхід законодавця до сумісництва є досить “застарілим”.

З метою удосконалення правового регулювання сумісництва необхідно:

1. урахувати редакційну недосконалість окремих положень чинного законодавства, в основі якої лежить єдиний підхід щодо визначення понять “сумісництво” та “суміщення професій (посад)”, закріпити на рівні кодексу нові поняття “сумісництво” і “суміщення професій (посад)”; 2. доцільно запровадити обмеження універсального характеру (таких, які поширюються на працівників підприємств, установ та організацій всіх форм власності) на роботу за сумісництвом шляхом включення додаткових положень до змісту колективних договорів, як це передбачено ч. 2 ст. 21 Кодексу законів про працю України.

Ю. В. Демченко

аспірант

Класичний приватний університет

СТАТУС ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЧАСІВ СРСР

На теренах нашої держави, як і на території усього СРСР, вся влада належала Радам. Відоме нам з тих часів гасло деякою мірою відображало стан справ у державному управлінні. За повної відсутності класичної владної тріади (розподіл на законодавчу, виконавчу та судову гілки), офіційно вся влада належала народові, який уособлювався Радами. Але, на наш погляд, на той час у нашій державі існував (хоч досить незвичний) квазі – розподіл гілок влади: влада ділилась між Радами і партійними органами, структура яких була вироблена та діяла пунктуально та чітко. Саме ці органи поділили між собою політичні та виконавчі функції. Політикою керували партійні структури, тоді як виконавчі функції повністю належали Радам, вони ж уособлювали в собі й прообраз органів місцевого самоврядування (цю функцію вони виконували якнайкраще!) [1, с. 9].

У період панування марксистсько-ленінської ідеології державне управління розглядалося з точки зору керівної та спрямовуючої ролі партії. З компетенції державних органів були виключені такі найважливіші елементи, як цілепокладання, прийняття рішень, розробка й оцінювання програм і планів суспільного розвитку. Завдання державного адміністрування по суті зводилися до того, щоб забезпечити реалізацію партійних рішень. Адміністративно-державне управління охоплювало тільки виконавчу і розпорядчу діяльність, його зміст зводився до чіткої формули “команда – виконання”. Критичні зауваження, альтернативні пошуки й інші творчі моменти в діяльності державної адміністрації не допускалися.

На жаль, глибокі науково-теоретичні розробки змісту державної влади за часів радянської доби не здійснювалися. Це пояснюється перш за все тим, що сама сутність державної влади трактувалася однобічно, виходячи з того, що державна влада, її організація з перших днів радянської влади існувала за схемою: “державна – державні органи”. При цьому не досліджувався інший бік проблеми, а саме: заради кого організовується і здійснюється державна влада; що необхідно для того, щоб ця влада існувала не ізольовано від свого народу, а разом з ним; що потрібно для того, щоб державні органи були не кінцевою інстанцією у відносинах держави і особи, а лише передавальною ланкою цього механізму; нарешті, що слід зробити для того, щоб народ не лише пасивно сприймав державну владу, а й допомагав державним органам та вищим посадовим особам в її реалізації [2, с. 2].

Внутрішню ситуацію, яка не сприяла державотвірній роботі в урядових міністерствах і неухильно підривала авторитет української влади, як-раво змалював С. Шелухін, який згадував: “З 1917 р. ми мали дуже багато “міністерських кабінетів”, а в них повно “міністрів”, які лише самі себе вважали справжніми міністрами, бо за таких їх ніхто з людей серйозних не вважав. Майже ніхто з них не мав для міністерської роботи ні знання, ні якоїсь підго-

товки, бо досить було зарозумілості, амбітності й приналежності до партії. На лихо України все треба було заводити наново, все вимагало конструктивності й організаторського уміння. Ділового апарату в цих міністрів ще не було, а підібрати потрібних робітників та організувати його майже ніхто з цих міністрів не вмів, бо шукав лише однопартійців і сам не мав поняття ні про апарат, ні про його функції. Єдиним службовим цензом на посаду міністра вважалася приналежність до партії, переважно до соціалістичної” [3, с. 90].

Визначено, що принцип партійності та принцип номенклатури, на яких базувалося зарахування на радянську державну службу, давали змогу встановити персональну відповідальність посадових осіб за комплектування конкретних посад. У такий спосіб партійні органи, що визначали номенклатурні посади, забезпечували керівну та спрямовуючу роль КПРС в державі та суспільстві [322, с. 13].

Гіпертрофований варіант публічного службовця за радянських часів був закономірним продуктом тогочасного державного управління. Водночас говорити про самостійність у виробленні політики галузі чи сфери впливу від цього службовця годі було й чекати. Якщо виходити з того, що державний службовець аполітично, безсторонньо та системно діє в інтересах держави (є державним функціонером), а державний політичний діяч (у сучасному його розумінні) діє в інтересах держави в межах, визначених партійною програмою (є державним політиком), то, мабуть, доцільніше було б охарактеризувати тогочасних державних політичних діячів як політичних (партійних) функціонерів. Тобто, осіб, які діють в інтересах партії в межах, визначених партійною програмою, але наділені державно-владними повноваженнями.

Список використаної літератури

1. Армаш Н.О. Керівник органу виконавчої влади: адміністративно-правовий статус: монографія / Н.О. Армаш. – Запоріжжя: ГУ ЗІДМУ, 2006. – 248 с.
2. Чехович Т.В. Державна влада як інститут конституційного права України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 [Електронний ресурс] / Т.В. Чехович; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2005. – 19 с.
3. Шелухін С. Україна – назва нашої землі з найдавніших часів. – Дрогобич: Бескид, 1992. – С. 57–58, 90.
4. Романюк Л.В. Адміністративно-правові засади формування кадрів органів виконавчої влади: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / Л.В. Романюк; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2006. – 20 с.

М. В. Деєв

Класичний приватний університет

СПІВВІДНОШЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ Й НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

Кримінально-процесуальне доказування зазвичай визначають як різновид процесу пізнання. Така гносеологічна характеристика означає, що пізнання в кримінальному судочинстві підпорядковане загальним гносеологічним закономірностям і, як будь-яка галузь пізнавальної діяльності, здійснюється за законами матеріалістичної теорії відображення [1, с. 287]. Тобто нау-

кове вирішення проблеми суті кримінально-процесуального доказування необхідно шукати спираючись на теорію пізнання матеріалістичної діалектики.

Співвідношенню понять “доказування” та “пізнання” як базисному, вихідному питанню в теорії кримінально-процесуального доказування приділено багато уваги та висловлено чимало думок з цього приводу. Хоча доказування і являє собою пізнання, існують певні особливості, які не дозволяють цілком ототожнювати доказування та пізнання, зокрема, пізнання наукове. Доказування у кримінальному провадженні (судове дослідження, судове пізнання, кримінально-процесуальне пізнання, кримінально-процесуальне доказування) має порівняно з науковим пізнанням наступні відмітні риси:

1) процес доказування завжди обмежений певними строками, встановленими кримінальним процесуальним законом;

2) у будь-якому випадку суб'єктові, який проводить дослідження, необхідно прийняти рішення у кримінальному провадженні;

3) процес доказування детально регламентований законом і відбувається у відповідній процесуальній формі;

4) проведення дослідження відбувається тільки певними, спеціально уповноваженими на те законом суб'єктами;

5) під час такого дослідження як засоби дослідження використовуються лише ті засоби, які прямо передбачені законом або не суперечать йому;

6) таке дослідження має місце завжди лише щодо закріпленого законом предмета пізнання, який є специфічним – ним є не закономірності розвитку природи та суспільства, а конкретні, юридично значущі факти дійсності. При проведенні доказування вирішуються як емпіричні, так і логічні завдання, але не вирішуються жодні теоретичні. А для наукового пізнання характерним є поєднання вирішення логічних, емпіричних та теоретичних завдань [2, с. 119]. Якщо так підійти до розгляду пізнання, здійснюваного в кримінальному процесі, то можна легко виявити вирішення в ньому як емпіричних, так і логічних завдань. Але тут відсутні й не вирішуються будь-які теоретичні завдання [3, с. 73], не пізнаються нові закономірності і не створюються наукові теорії, які їх пояснюють [4, с. 108]. А, отже, це свідчить про неприпустимість ототожнення кримінально-процесуального пізнання з науковим. Звичайно, і в доказуванні у кримінальному провадженні застосовуються досягнення науки і техніки, загальні наукові положення. Але вони ніколи не є метою доказування, а виступають лише його засобом. Тому розробка таких положень, навіть якщо це робиться вченими-юристами, завжди знаходиться за межами доказування, здійснюється в ході наукової, а не процесуальної діяльності. Наприклад, наукові основи теорії ідентифікації розробляються вченими. Під час же розслідування конкретної справи на підставі цих положень встановлюється одиничний факт тотожності (людини, зброї тощо). У зв'язку з цим кримінально-процесуальне доказування можна визначити як різновид практичного пізнання (на відміну від теоретичного, яким є, наприклад, наукове пізнання) [5, с. 6]. З наведених причин пізнання, здійснюване в кримінальному процесі, не може розглядатися як наукове. Цей вид пізнання є особливим різновидом соціального пізнання, в результаті якого суб'єкт приходиться

до специфічного типу соціального знання, зумовленого особливостями об'єкта і процесуальними засобами його опанування. Це знання включає в себе як наукові елементи, оскільки в процесі розслідування і вирішення справи розкривається зміст кримінально-правових заборон, які є нормативним закріпленням наукових правових уявлень про певні суспільні відносини, так і елементи позанаукового знання, оскільки пізнається суть поодиноких соціальних явищ на основі емпіричних даних (доказів), однак у своєму практичному вираженні (вироку) вони зліті і становлять певну єдність [6, с. 28–29].

Список використаної літератури

1. Теория доказательств в советском уголовном процессе. – М., 1973. – 736 с.
2. Герасимов И. Г. Научное исследование. – М., 1972. – 279 с.
3. Зеленецький О. Пізнання в кримінальному процесі // Радянське право. – 1977. – № 4. – С. 72-77.
4. Якубович Н. А. Познание в предварительном расследовании преступлений // Советское государство и право. – 1970. – № 11. – С. 105-111.
5. Орлов Ю. К. Основы теории доказательств в уголовном процессе. – М., 2000. – 144 с.
6. Грошевой Ю. М. Теоретические проблемы формирования убеждения судьи в советском уголовном судопроизводстве. Автореф. дисс... докт. юрид. наук – Харьков, 1975. – 34 с.

А. В. Джавага

аспірант

Класичний приватний університет

ФІНАНСОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВАЛЮТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Чинним законодавством за порушення валютного законодавства на території України передбачено декілька різновидів юридичної відповідальності, зокрема кримінальну, цивільно-правову, адміністративну. Однак крім зазначених видів юридичної відповідальності можна казати про застосування відповідно до чинного законодавства України заходів фінансової відповідальності, а також про застосування певного спеціального ряду фінансових санкцій. Посилання на ці види юридичних санкцій за порушення валютного законодавства України містяться в чинному Декреті Кабінету Міністрів “Про систему валютного регулювання і валютного контролю” від 19 лютого 1993 року № 15-93 [2], Положенні Національного банку України “Про валютний контроль” від 08.02.2000 р. № 49 [1] та інших нормативно-правових актах.

Про характер певних валютних правопорушень і відповідальності за них можна судити виходячи з ст. 16 Декрету “Про систему валютного регулювання і валютного контролю” від 19.02.1993 р. № 15-93 [2]. До них, зокрема, належать: незаконні скуповування, продаж, обмін чи використання валютних цінностей як засобу платежу або як застави; порушення резидентами порядку розрахунків; за несвоєчасне подання, приховування або перекручення звітності про валютні операції; резидентами вимог щодо декларування валютних цінностей та іншого майна; торгівля іноземною валютою банками та

іншими фінансовими установами, національним оператором поштового зв'язку без одержання ліцензії Національного банку України та (або) з порушенням порядку й умов торгівлі валютними цінностями на міжбанківському валютному ринку України, встановлених Національним банком України.

За вказані вище порушення передбачені такі санкції фінансової відповідальності як штраф в розмірі, еквівалентному вартості валютних цінностей, на суму яких відбулось порушення.

Список використаних джерел літератури

1. Положення Національного банку України “Про валютний контроль” від 08.02.2000 р. // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0209-00>.

2. Декрет Кабінету Міністрів “Про систему валютного регулювання і валютного контролю” від 19 лютого 1993 року № 15-93 // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/15-93>.

Т. І. Діденко

Класичний приватний університет

ДО ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ СТИМУЛІВ ТА ОБМЕЖЕНЬ

Принцип пріоритетності вимог екологічної безпеки при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності, який закріплено в ст. 3 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”, на сучасному етапі розвитку нашої держави залишається лише бажанням, адже реальний стан навколишнього природного середовища супроводжується посиленням негативного впливу на нього, погіршенням екологічної безпеки та безконтрольним використанням природних ресурсів. У таких умовах, які ще посилюються й кризою в майже всіх сферах суспільного життя: політичної, економічної, соціальної, екологічної тощо, правові стимули та правові обмеження як засоби впливу у механізмі правового регулювання повинні зайняти провідне місце. За їх допомогою правові норми можуть адекватно реагувати на динамічність зазначених відносин.

У доктрині теорії права єдиної думки з питання тлумачення таких правових понять як “правовий стимул” та “правове обмеження” не сформовано. Не має однастайності щодо розумінні цих правових явищ та їх співвідношення й в науці екологічного права.

Не вдаючись до поглибленого дослідження проблеми поняття еколого-правових стимулів та обмежень, лише зазначимо, що існують різні наукові концепції щодо зазначеного. Представники так званої вузької концепції розуміння правових стимулів (наприклад, О. В. Даниленко) вважають, що вони можуть нести для особи наслідки лише позитивного характеру, проявляються у заходах заохочення і слугують своєрідною винагородою для стимульованого суб'єкта за його соціально корисну поведінку. Прихильники цієї концепції розмежують два поняття “правовий стимул” та “правове обмеження” як окремі самостійні категорії.

Іншої точки зору дотримуються представники так званої широкої концепції розуміння правових стимулів (наприклад, Б. Г. Розовський, В. І. Бар-

шинов), у межах якої правові обмеження розглядають в якості складових системи правових стимулів.

Щодо зазначеної проблеми у науці екологічного права висувається ще одна точка зору (наприклад, О. Ніжніченко), суть якої полягає в поєднанні найкращих рис окреслених концепцій, у результаті чого до правових стимулів відносяться заходи позитивного та негативного характеру, що спонукають до правової активності, за виключенням заходів ретроспективної відповідальності. При цьому автори такої позиції не заперечують стимулюючу функцію відповідальності, хоча і залишають її в якості окремої самостійної категорії з властивим їй примусом.

Аналіз нормативно-правових актів національного законодавства взагалі та екологічного законодавства України зокрема дає підстави стверджувати, що законодавче визначення дефініцій “правовий стимул” та “правове обмеження” відсутнє. Не закріплено і чітких характеристик складових системи цих понять. Проте, в світлі розглянутих наукових підходів до їх поняття в межах еколого-правового регулювання пріоритет надається вузькому розумінню. Наглядним прикладом законодавчого закріплення такого підходу може виступати зміст одного з закріплених у ст. 3 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” принципів, зокрема “поєднання заходів стимулювання і відповідальності у справі охорони навколишнього природного середовища” (виділено нами – Т. Д.).

Для найкращого зрозуміння проблеми співвідношення еколого-правових стимулів та обмежень спробуємо надати їх визначення. Еколого-правовий стимул можна визначити як закріплений у нормі екологічного права засіб правового впливу позитивного мотиваційного характеру, який спрямований на підвищення рівня суспільно необхідної екологічно-правової поведінки суб’єктів у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального природокористування та забезпечення екологічної безпеки. Формами прояву правових стимулів, які закріплені нормами екологічного законодавства, виступають: суб’єктивні права, законні інтереси, пільги, заохочення, компенсації, винагороди тощо.

Еколого-правове обмеження є також засобом правового впливу стримуючого характеру, який спрямований на встановлення правових меж поведінки суб’єктів з метою охорони та захисту екологічних інтересів. В екологічному законодавстві використовуються “свої” форми прояву “правового обмеження”, що відображають специфіку даної галузі. Наприклад, у Законі України “Про охорону навколишнього природного середовища” зафіксовані такі правові обмеження, як: ліміти, обмеження чи зупинення діяльності, заборони, обов’язки, відповідальність тощо.

Щоб краще зрозуміти проблеми співвідношення еколого-правових стимулів та обмежень, слід виявити їх спільні ознаки та відмінності. Серед спільних рис можна виокремити наступні: вони виступають як засоби правового впливу на поведінку суб’єкта в екологічній сфері; виконують певні функції, які є основними напрямками впливу засобів на інтереси суб’єктів права – соціального контролю, мотиваційну, виховну, комунікативну, ор-

ганізіційну тощо; для них встановлені певні інструменти застосування – форми прояву стимулів та обмежень закріплені у відповідних нормативно-правових актах екологічного законодавства, більше того, там же визначено і коло осіб, наділених правом застосовувати їх; забезпечуються заходами державного захисту та гарантуються законом тощо.

Серед ознак, які дають підстави охарактеризувати зазначені правові явища як протилежні, можна виділити наступні: правові стимули пов'язані зі сприятливими умовами для здійснення власних інтересів суб'єктів, адже проявляються в обіцянці надати чи наданні цінностей в той час, коли правові обмеження пов'язані з несприятливими умовами (загроза або позбавлення певних цінностей) для здійснення власних інтересів суб'єкта, адже спрямовані на їх стримування і одночасно на задоволення інтересів інших суб'єктів або суспільних інтересів в охороні і захисті; б) правові стимули розширюють обсяг можливостей, свобод, бо формами прояву правових стимулів виступають суб'єктивні права, законні інтереси, пільги, заохочення тощо, а правові обмеження зменшують обсяг можливостей, свобод, а отже, і прав суб'єктів, що досягається за допомогою обов'язків, заборон, покарань тощо; в) правові стимули мають позитивну правову мотивацію, а правові обмеження характеризуються негативною правовою мотивацією; г) правові стимули спонукають до підвищення позитивної активності, а правові обмеження припускають зниження негативної активності; д) правові стимули спрямовані на впорядковану зміну суспільних відносин, виконують функцію розвитку соціальних зв'язків, а правові обмеження спрямовані на захист суспільних відносин, виконують функцію їх охорони.

Отже, на наше переконання, правові стимули в екологічному праві необхідно розглядати разом з правовими обмеженнями, оскільки вони виступають в якості парних юридичних категорій, які внутрішньо діалектично пов'язані і взаємозабезпечують один одного у процесі правового регулювання. Однак ці правові явища не слід ототожнювати.

Враховуючи ту обставину, що комплексна система стимулів та обмежень, яка закріплена в екологічному законодавстві, яка пов'язує розрізненні правові засоби в єдиний, виважений та послідовний управлінський процес, яка є залогом ефективності правового регулювання екологічних відносин, виникає потреба в подальшій розробці проблем нових ефективних важелів впливу на поведінку суб'єктів в екологічних відносинах.

О. П. Доробалюк

здобувач

Класичний приватний університет

ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОДЕРЖАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ПЕРСОНАЛОМ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

За даними нашого дослідження щорічно в установі, де відбуваються покарання колишні судді та співробітники правоохоронних органів, до категорії

яких належить персонал установ виконання покарань, найбільш поширеною є категорія осіб молодшого начальницького складу, а саме, 32%, які вчинили загально-кримінальні злочини – крадіжку, нанесення тілесних ушкоджень, хуліганство тощо. З числа засуджених 13% – співробітники Державної пенітенціарної служби України (далі ДПтС України). Ці засуджені відбувають покарання як за вчинення злочинів у сфері службової діяльності так і за інші суспільно небезпечні діяння – загально-кримінальні злочини.

За віком, категорії які були обстежені, розподіляються таким чином:

- 1) від 20 до 30 років – 32%;
- 2) від 30 до 40 років – 47%;
- 3) від 40 до 50 років – 12%;
- 4) від 50 років і старші – 9%.

Наймолодшою категорією засуджених є колишні співробітники, віднесені до осіб молодшого начальницького складу.

Загальний рівень освіти засуджених, які відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк характеризується значним відсотком осіб, які не мають повної і навіть неповної освіти (більш ніж 60%). Серед обстежених нами засуджених 100% мають середню освіту. Більш того, переважна більшість з них має неповну вищу чи вищу освіту (неповна вища – 29%, вища – 39%).

Все вищезазначене свідчить про те, що засуджені мають високий загальноосвітній і культурний рівень та високі професійні здібності. Крім того, 96% засуджені за вчинення злочину вперше, що дає підстави для твердження про їх незначну кримінальну “зараженість”.

Така ситуація могла б дозволити також зробити висновок, що особи, які вчинили злочин, визнали вину та розкаються у вчиненому, прагнуть до виправлення і подальшої правослужбової поведінки. Однак, інтерв'ю, проведені із адміністрацією установи та анкетування показують, що кількість засуджених, які визнали вину складає 73%, а 27% не визнали вину у вчиненому.

Неоднозначним є ставлення засуджених до вчиненого правопорушення чи злочину. Матеріали особових справ засуджених, дають підстави стверджувати, що протиправна поведінка до засудження особи була свідомою, а порушення вчинювались систематично. Так, аналіз даних, які надходять до апарату ДПтС України вказує на те, що вжиті заходи організаційного та профілактичного характеру мають позитивний вплив на персонал Державної кримінально-виконавчої служби України щодо унеможливлення та запобігання проявам неслужбових стосунків і зловживання своїм службовим становищем. Однак, в результаті проведених заходів протягом I півріччя 2014 року виявлено 5 працівників установ виконання покарань та слідчих ізоляторів (проти 16 за 6 місяців 2013 року), які вчинили правопорушення з корупційними ознаками та притягнуті судами до адміністративної відповідальності відповідно до Закону України “Про засади запобігання і протидії корупції”. Порушення антикорупційного законодавства скоїли 2 молодших інспектора відділу режиму і охорони Луцького слідчого ізолятора, молодший інспектор відділу нагляду і безпеки Маневицької виправної колонії (№ 42), психолог відділу соціально-виховної та

психологічної роботи Цуманської виправної колонії (№ 84) і директор підприємства Ігреського виправного центру (№ 133).

За своєю структурою правопорушення – це отримання грошової винагороди за передачу засудженим предметів, обіг яких у місцях позбавлення волі заборонений, отримання на банківські картки грошових переказів та порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів. Наприклад, за матеріалами справи Ш. отримував від родичів засуджених грошові кошти, які переводив у готівку, які у подальшому передавав засудженим за винагороду. Стосовно всіх цих осіб судами застосовані штрафні санкції в розмірі від 170 грн. До 850 грн.

Крім цього, протягом 6 місяців 2014р. стосовно персоналу органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, що належить до сфери управління Державної пенітенціарної служби України, відкрито 28 кримінальних проваджень стосовно 30 осіб (за 6 місяців 2013 року відкрито 32 кримінальних проваджень стосовно 32 осіб).

Зокрема, за звітний період:

10 проваджень відкрито за злочини у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (найбільше випадків (3) допущено у Вінницькій області; 6 проваджень відкрито за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (найбільше випадків допущено в Донецькій області (2); 4 провадження відкрито за зловживання владою або службовим становищем (найбільше випадків допущено в Донецькій області (2); 3 провадження відкрито за перевищення влади або службових повноважень (найбільше випадків допущено в Донецькій області (2); 3 провадження відкрито за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем; по 1 провадженню відкрито за підроблення документів і їх використання (Запорізька область) та за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (КВІ Івано-Франківської області).

Кількість відкритих кримінальних проваджень стосовно персоналу за I півріччя 2014 р. дає уявлення про підрозділи у яких найбільш поширені порушення законодавства, а саме:

- 8 працівників підрозділів нагляду і безпеки виправних колоній,
- 6 працівників соціально-психологічної служби,
- 3 оперативних працівників,
- по 2 – працівники відділів охорони, кримінально-виконавчої інспекції та медичної служби,
- по 1 – працівник відділу режиму і охорони слідчого ізолятора, колишній начальник управління та його перший заступник, колишній працівник кадрового підрозділу, головний інженер підприємства виправного центру, інженер та директор підприємства.

Із зазначеної кількості відкритих кримінальних проваджень стосовно персоналу засуджено 5 осіб, а по решті – триває слідство.

Найбільше кримінальних проваджень стосовно персоналу відкрито у Донецькій області – 7, у Сумській області – 4, по 3 провадження – у Вінни-

цькій та Полтавській областях, по 2 – у Запорізькій, Одеській, Рівненській та Херсонській областях, по 1 провадженню – у Волинській, Івано-Франківській та Київській областях.

Таким чином, можна охарактеризувати стан справ у системі забезпечення додержання вимог законодавства персоналом Державної пенітенціарної служби як складний та такий, що потребує аналізу системних проблем з метою визначення шляхів їх розв'язання, враховуючи наявну ситуацію в державі.

А. П. Елезаров

аспірант

Классический приватный университет

БЕЗНАЛИЧНЫЕ ДЕНЕЖНЫЕ РАСЧЕТЫ: ФИНАНСОВО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ

В действующем законодательстве Украины на сегодняшний день отсутствует легальное определение понятия расчетов. Вместе с тем, установлено, что расчеты с участием граждан, не связанные с осуществлением ими предпринимательской деятельности, могут производиться наличными деньгами без ограничения суммы или в безналичном порядке. Расчеты между юридическими лицами, а также расчеты с участием граждан, связанные с осуществлением ими предпринимательской деятельности, производятся в безналичном порядке. Расчеты между этими лицами могут производиться также наличными деньгами, если иное не установлено законом. Безналичные расчеты производятся через банки, иные кредитные организации, в которых открыты соответствующие счета, если иное не вытекает из закона и не обусловлено используемой формой расчетов.

Таким образом, для выполнения субъектами хозяйствования обязательств, возникающих в их деятельности, важное значение имеют правильные и своевременные расчеты. В условиях товарно-денежных отношений реализация многих обязательств связана с движением денежных средств, таких как платежи по выдаче заработной платы работникам, расчеты за поставленную продукцию, взыскание платежей в бюджет и т.д. Под расчетами необходимо понимать действия, направленные на прекращение или изменение возникшего обязательства, которые являются важнейшим элементом возмездных имущественных отношений, т.е. таких отношений, объектом которых становится имущество (материальные блага и имущественные права).

Несвоевременно произведенные расчеты, неплатежи по принятым обязательствам тормозят развитие экономики страны, подрывают устойчивость хозяйственных связей между участниками гражданского оборота, что не может не отразиться отрицательно на формировании доходной части государственного бюджета. Поэтому оптимальная организация расчетов имеет большое значение для развития общества. Расчеты в соответствии с законодательством могут быть произведены одновременно с получением каких-либо имущественных благ, и в этом случае осуществляются они непосредственно между сторонами, например, договора купли-продажи, договора аренды и

т.д. Непосредственные расчеты применяются в имущественных отношениях, как правило, возникающих между гражданами, или с их участием. В имущественных отношениях юридических лиц расчеты, как правило, не должны производиться непосредственно между ними, для расчетов между юридическими лицами привлекается дополнительный субъект – кредитная организация. Непосредственно расчеты между юридическими лицами производятся только при расчетах наличными деньгами в установленных ограниченных пределах. На основе имеющегося имущественного отношения, возникающего из гражданско-правового договора, появляется новое имущественное отношение – расчетное. Эти имущественные расчетные отношения между юридическими лицами и кредитными организациями при производстве расчетов опосредуются нормами права и приобретают форму расчетных правоотношений. Расчетными правоотношениями являются также отношения, возникающие между налогоплательщиками и налоговым органом при уплате налогов и сборов в бюджеты всех уровней и в государственные внебюджетные фонды.

В настоящее время, безналичные расчеты по товарным и нетоварным операциям осуществляются в разных формах, имеющих специфические особенности механизма функционирования, обусловленные разнообразием видов расчетных документов, характера документооборота, времени и способа платежа. Комбинации в содержании этих элементов обуславливают возможность дальнейшего их совершенствования, появления новых, более полно отвечающих современному состоянию и перспективам развития российской экономики.

Поэтому, например, основные условия расчетных отношений между юридическими лицами в современных условиях, сводятся к следующему. Расчетные операции осуществляются, как правило, через коммерческие банки с открываемых юридическим лицам расчетных и иных счетов.

Под расчетными правоотношениями понимаются регулируемые нормами права денежного обращения общественные отношения по поводу осуществления расчетов между организациями и физическими лицами в процессе экономической и связанной с ней неэкономической деятельности, а так же между ними и государством в процессе исполнения финансовых обязанностей.

Д. О. Єрмоленко

Класичний приватний університет

ІНТЕРНЕТ-ПРОСТІР ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ МОЛОДІ

Правосвідомість людини не виникає з моменту народження, вона формується поступово та тривалий час у міру дорослішання протягом усього життя людини. На думку Н. Ю. Євпалової, тривалість у часі процесу формування правосвідомості “практично збігається з набуттям індивідом дієздатності, що знайшло своє відображення у нормах цивільного, кримінального та адміністративного права, які містять положення про вік, при настанні якого суб’єкт може бути притягнутий до відповідальності” [1,

с. 90]. Такий підхід заснований на презумпціях досягнення чи недосягнення індивідом визначеного законодавцем середнього рівня правосвідомості, який окреслює вікові рамки, що закладені в низці галузевих правових інститутів. Встановлення вказаних презумпцій дає змогу визначити рівень правових претензій до особистості, заходи необхідної правової допомоги індивіду у зв'язку з недосягненням ним необхідного рівня правосвідомості.

Формування правосвідомості молоді не обмежується досягненням вікових меж, цей механізм набагато складніший. Він зумовлений низкою факторів.

Поняття “фактор формування правосвідомості” особистості використовується у вітчизняній науці із середини 80-х рр. минулого століття. Зазвичай під цим терміном розуміється “умова, що впливає на формування правосвідомості особистості, тобто явище матеріального чи духовного життя, яке викликає певні кількісні та якісні зміни у її функціонуванні. У вузькому значенні він означає фактор, який є важливим для реалізації явища, але не породжує його безпосередньо, як це властиве причині” [2, с. 96].

Проблема визначення факторів, що впливають на формування правосвідомості молоді, сьогодні є дуже актуальною, адже має вже не лише науково-теоретичний, а й практичний характер і потребує більш глибокого вивчення в наукових дослідженнях. Знання факторів, що впливають на свідомість молоді, дають змогу визначити певні напрями практичної роботи щодо формування правосвідомості, конкретні рекомендації щодо організації правовиховного процесу, який передбачає свідомий і цілеспрямований вплив на молодь, соціальне середовище, джерела правової інформації та її засвоєння.

Формування правосвідомості відбувається в результаті взаємодії особистості з іншими індивідами, соціальними групами та державою шляхом інтелектуального засвоєння отриманих відомостей про правові явища та психологічного вироблення власного ставлення суб'єкта до цих правових явищ. Таким чином, фактори, що впливають на формування правосвідомості молоді, утворюють дві великі групи, що відрізняються за напрямом впливу на свідомість: внутрішні – індивідуальні особливості кожної молодої людини; зовнішні – діяльність інших суб'єктів, спрямована на формування правосвідомості молоді.

До внутрішніх факторів формування правосвідомості молоді можна віднести такі: властивості індивіда, які не залежать від його волі і являють собою константи (коефіцієнт інтелекту); певні особливості характеру – сила волі, темперамент та інші, що можуть бути змінені людиною самостійно або під впливом зовнішніх обставин (психофізіологічні особливості людського організму); рівень сформованості загальної ієрархії ціннісних уявлень і життєвих установок, духовного світу, моральних переконань; життєвий досвід; рівень професійної освіти (кваліфікації) тощо.

Зовнішні фактори, що впливають на формування правосвідомості молоді, можна поділити на три рівні: макро-, мезо- та мікрорівень. Крім того, всі ці фактори можна умовно поділити на інституційні, що об'єднують певні соціальні інститути (сім'я, освітні заклади, держава тощо), та стихійні (думка більшості, зразки поведінки неформального лідера тощо). Особливий ін-

терес викликають інституційні фактори, тому що саме вони свідомо, цілеспрямовано впливають на формування правосвідомості молоді.

До основних зовнішніх факторів мікрорівня формування правової свідомості молоді нами віднесені: сім'я; найближче соціальне оточення молодої людини – друзі, товариші, знайомі, сусіди тощо. Основними факторами формування правосвідомості молоді на мезорівні є: освітні заклади, соціальна група, до якої належить молода особа. До факторів макрорівня формування правосвідомості молоді можна віднести: державну молодіжну політику; громадську думку, яка може формуватися як стихійно, так і за допомогою засобів масової інформації; віросповідання та діяльність релігійних об'єднань.

Перехід до інформаційного суспільства зумовлює те, що поряд з традиційними факторами, що впливають на формування правосвідомості молоді, з'являються нові фактори, пов'язані із стрімким розвитком та вдосконаленням інформаційних технологій, перш за все мережі Інтернет. Інтернет-мережі, з одного боку, можуть розглядатися як окремий фактор впливу на правосвідомість молоді, що існує паралельно з іншими факторами, які розкриті вище. З іншого – можуть змінювати, модифікувати традиційні фактори, що впливають на формування правосвідомості молоді, додавати їм нових якостей, посилювати їх вплив – як позитивний так і негативний. Наприклад, сьогодні зросла довіра населення, особливо молоді, до Інтернет-видань, проте їх вплив на правосвідомість молоді в цілому аналогічний впливу більшості ЗМІ, хоча, звичайно й має певні особливості.

Позитивний вплив Інтернет-мережі на правосвідомість молоді може виявлятися у наступному:

- Інтернет-мережі можуть використовуватися як основне джерело інформації про правові явища. Розвиток та вдосконалення інтерактивних спеціалізованих юридично орієнтованих Інтернет форумів, блогів, конференцій, опитувань, голосувань, віртуальних юридичних консультацій тощо сприятимуть правовому вихованню та самовихованню молоді;

- Інтернет-мережі дозволяють формувати правові орієнтири та правові установки. Позитивні приклади правової поведінки сприятимуть формуванню у молоді відповідних правових стереотипів;

- Інтернет-мережі обумовлюють практичну діяльність у правовій сфері. Зараз все більше державних органів, діячів, політиків освітлюють свою діяльність на сайтах, сторінках в соціальних мережах. Безумовно основним адресатом такої інформації є найбільш активні користувачі Інтернет-мережею – молодь;

- Інтернет-мережі сприяють соціально-активній молоді в управлінні справами держави, здійсненні громадського контролю за діяльністю державних органів. Для цього треба вдосконалювати процеси інтерактивної взаємодії “громадянське суспільство – держава”: Інтернет-приймальні, Інтернет-форуми та блоги, інтерактивні опитування та рейтинги.

Що ж стосується подолання негативного впливу Інтернет-мережі, то необхідний чіткий, продуманий механізм наповнення Інтернет-ресурсів дійсно актуальною, якісною правовою інформацією та недопущення потрапляння

туди інформації, яка розпалює національну чи релігійну ворожнечу, війну, містить пропаганду культу насильства, жорстокості тощо. Завдання це надскладне і потребує залучення як держави так і усіх соціальних інститутів: сім'ї, всіх рівнів системи освіти, громадських організацій, церкви тощо.

Зокрема, з 2004 р. в Україні працює Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі, діяльність якої спрямована на піднесення культури та духовності українського народу, всіх національностей, що проживають на Україні, утвердження здорового способу життя та належного стану моральності в суспільстві, виховання майбутніх поколінь українців на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість, на засадах народних традицій, українських звичаїв, етичних норм і правил поведінки, що склалася у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Евпалова Н. Ю. Правосознание молодежи: теоретический и социологический аспекты: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Евпалова Наталья Юрьевна. – Вологоград, 2000. – 176 с.

2. Ишкильдина Г. Р. Правосознание молодежи: проблемы становления и эволюции в современных условиях: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Ишкильдина Гульнара Рашитовна. – Казань, 2002. – 164 с.

Д. К. Задаля

аспірант

Класичний приватний університет

ОХОРОНА ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В СЕРЕДНІХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Відповідно до Конституції України, утвердження і забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Його виконання реалізується державою як через систему органів, так і через систему інституцій, яких держава в законодавчому порядку наділяє відповідними повноваженнями. Нові умови та якісно новий характер діяльності середніх закладів освіти вимагають проведення наукових досліджень, спрямованих на осмислення змісту найбільш загальних і фундаментальних понять, які відображають істотні властивості та відношення явищ дійсності й пізнання – категорій, якими, зокрема, є: “шкільне право”, “адміністративні правовідносини у сфері освіти”, “законодавство, що регулює охорону громадського порядку в середніх закладах освіти”.

Слід зазначити, що Концепція адміністративної реформи в Україні має реально поліпшити стан організації виконавчої влади, зробити її одним із важливих чинників прискорення економічних, політичних, соціальних, державно-правових перетворень. Розроблена Концепція стосується не тільки управлінських, а й інших проблем, у тому числі й сфери освіти. У ній також визначено завдання переосмислення організаційних і правових засад державного управління, науково-методологічної бази адміністративного права як галузі публічного права [2].

Чіткість, змістовна визначеність понятійного апарату законодавства України у сфері охорони громадського порядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України є передумовою та водночас запорукою ефективного правового регулювання відносин, що виникають під час навчального процесу між учнями і адміністрацією навчального закладу, учнями й співробітниками відділів кримінальної міліції у справах дітей Міністерства внутрішніх справ України, а також під час спілкування з працівниками кримінально-виконавчої інспекції Державної пенітенціарної служби України.

Зокрема, це є одним із дієвих чинників підвищення авторитету державної служби в системі Міністерства внутрішніх справ України та Державної пенітенціарної служби України, який поліпшить показники у роботі правоохоронних органів, а в деяких випадках, як зазначається в науці, “припинить чиновницьке свавілля” [3, с. 463] та створить ефективну систему захисту прав і свобод громадян [4, с. 4–5]. Зважаючи на це, було поставлено завдання дослідити організацію охорони громадського порядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України.

В Україні держава бере на себе зобов’язання щодо забезпечення доступності всіх видів освіти, як середньої так і вищої та післядипломної. Розвиваючи демократичні здобутки, вироблені в чинному законодавстві, Конституція України сприйняла положення Декларації прав національностей України від 1 листопада 1991 р. [5] та Закону України “Про національні меншини в Україні”, де гарантує належні умови користування і навчання представниками національних меншин рідною мовою та вивчення рідної мови в школах [6]. Таким чином, Конституція України визнає право на освіту за кожною людиною, незалежно від її статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, належності до партій, ставлення до релігії та інших обставин у повній відповідності до ст.13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права [7].

Питання адміністративно-правового регулювання охорони громадського порядку в закладах освіти досліджували вчені: В. Авер’янов, Ю. Битяк, О. Бандурка, І. Голосніченко, Л. Коваль, В. Колпаков, А. Комзюк, С. Петков, В. Опришко, М. Тищенко, О. Якуба та ін. [8–11]. Однак необхідно визнати, що дослідженню організації охорони громадського порядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України присвячено незначне коло науково-теоретичних розробок. Саме тому вважаємо за доцільне розглянути зміст правовідносин, що виникають з приводу охорони громадського порядку в навчальних закладах, та особливості їх адміністративно-правового регулювання.

Для аналізу організації охорони громадського порядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України необхідно визначити понятійно-категорійний апарат спеціального законодавства, що регулює відносини у сфері охорони громадського порядку в цілому, а потім уже в навчальному закладі.

Отже, освіта – це основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є

всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [12]. Відповідно до визначення, поданого в Юридичній енциклопедії за загальною редакцією Ю. С. Шемчушенка, навчальний заклад – установа, що безпосередньо реалізує державу політику в галузі освіти, загальнокультурної підготовки та виховання громадян, створює умови та задовольняє потреби особи у здобутті освіти. Згідно з чинним законодавством, систему навчальних закладів в Україні становлять дошкільні заклади освіти (дитячі ясла і садки, дитячі будинки); середні заклади освіти (середні загальноосвітні школи всіх ступенів, спеціальні школи, гімназії, ліцеї, колегіуми); поза-шкільні навчальні заклади освіти (палаці, будинки, центри, учнівські клуби); професійно-технічні заклади освіти (професійно-технічні та професійно-художні училища); вищі навчальні заклади (технікуми, училища, коледжі, інститути, університети, академії); заклади післядипломної освіти (академії, інститути, центри підвищення кваліфікації).

Таким чином, основною формою запобігання скоєнню адміністративних правопорушень у середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України є комплексна взаємодія учасників навчально-виховного процесу та підрозділів міліції з охорони громадського порядку.

Проведений аналіз окресленої проблеми дає змогу зазначити, що охорона громадського порядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України – це система, порядок суспільних відносин, що виникають у процесі діяльності навчальних закладів, взаємодії учасників навчально-виховного процесу, що складаються під впливом соціальних норм при провідній ролі правових норм.

На наш погляд, охорона громадського порядку в загальноосвітніх навчальних закладах має забезпечуватись підрозділами місцевої міліції, діяльність якої заснована на муніципальній основі, що дасть змогу вирішити проблему дотримання стану правопорядку в середніх закладах освіти.

Список використаної літератури

1. Конституція України. – Х.: Веста: Ранок, 2006. – 64 с.
2. Авер'янов В. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції / В. Авер'янов // Право України. – 2006.–№ 5. – С. 11–15.
3. Старилов Ю. Н. Служебное право / Ю. Н. Старилов. – М., 1996. – 324 с.
4. Лукашева Е. А. Эффективность юридических механизмов защиты прав человека. Политические, экономические, социально-психологические аспекты / Е. А. Лукашева // Государство и право. – 1994. – № 10. – С. 3–8.
5. Декларації прав національностей України від 1 листопада 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moral.gov.ua>.
6. Закон України “Про національні меншини в Україні” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moral.gov.ua>.
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moral.gov.ua>.

8. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс. Полный курс / Ю. А. Тихомиров. – М., 2001. – 652 с.
9. Колпаков В. К. Административно-деліктний феномен: монографія / В. К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.
10. Перепелюк В. Г. Административний процес. Загальна частина: навчальний посібник / В. Г. Перепелюк. – Чернівці: Рута, 2003. – 367 с.
11. Бандурка О. М. Административний процес: підруч. для вищ. навч. закл. / О. М. Бандурка, М. М. Тищенко. – К.: Літера ЛТД, 2002. – 288 с.
12. Закон України “Про освіту” від 04.06.91 р. № 1144-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1991. – № 34. – Ст. 451

М. Г. Залата

Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАХИСТУ МАТЕРИНСТВА У СВІТІ

Соціальна політика захисту материнства у світі перебуває на різному рівні розвитку. Її вдосконалення є актуальним завданням для більшості держав світу, оскільки швидкий соціально-економічний розвиток призвів до швидкої зміни демографічної ситуації та традиційних культурних цінностей. Як наслідок, в системі цінностей сучасної жінки основне місце часто посідає робота, кар’єрний ріст, а не сімейне життя і народження дітей. Процес залучення жінок у робочу силу супроводжується різким зменшенням рівня народжуваності у всіх економічно розвинутих країнах та країнах із перехідними до ринку економіках. Це явище отримало назву “демографічно-економічний парадокс” [1].

Проаналізувавши стратегії захисту материнства різних держав світу, ми виділили дві основні системи соціальної політики захисту материнства і стимулювання народжуваності, виявили вагомий вплив заходів держави у сфері захисту материнства на рівень народжуваності та соціально-економічну ситуацію в суспільстві, обґрунтували необхідність зміни підходів до соціальної політики захисту материнства в Україні.

Попри відмінність систем захисту материнства в різних країнах світу, більшість з них зобов’язані дотримуватись мінімальних вимог щодо захисту прав матері, встановлених Конвенцією Міжнародної Організації Праці від 2000 р. “Про охорону материнства” (№ 183) [4]. Відзначимо, що Конвенція встановлює мінімальні вимоги, опираючись на які уряди держав повинні прагнути до підвищення стандартів захисту материнства із врахуванням демографічної та економічної ситуації в країні.

Першими зіткнулися із проблемою різкого зниження рівня народжуваності країни Євросоюзу у кінці 60-их років минулого століття. Зауважимо, що для оцінки демографічної ситуації найбільш широко використовується коефіцієнт фертильності. Цей показник показує умовну кількість дітей, яка припадає в середньому на одну жінку у віці від 15 до 49 р. У всіх країнах Європи, крім Ісландії, коефіцієнт фертильності є меншим від рівня, достатнього для відтворення населення, що становить 2,1 [2]. Як наслідок, система соціального захисту населення в цих країнах має давню історію і використовує широкий

спектр засобів захисту материнства з метою стимулювання народжуваності. Проте, численні дослідження показують вагомі відмінності у розмірах пільг та гарантій, що надаються жінкам-працівникам у різних країнах Євросоюзу

Проаналізувавши ці відмінності, можна із певністю говорити про існування Скандинавської системи захисту материнства. Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія та Ісландія ведуть найактивнішу соціальну політику у сфері захисту материнства. Для соціальної політики цих держав характерні щедрі грошові виплати сім'ям із дітьми, розвинута мережа закладів безкоштовної медичної допомоги та опіки над дітьми, залучення в процес виховання батька дитини, різноманітність і універсальність гарантій і допомог сім'ї. Важливість захисту материнства в цих країнах підтверджується великим обсягом грошових коштів, що спрямовуються на проведення політики стимулювання народжуваності. Яскравим представником цієї системи захисту материнства є Швеція.

Головним принципом шведської соціальної політики захисту материнства є універсальність – охоплення всіх верств населення без спрямованості на захист населення із низькими доходами. У Швеції приділяють велику увагу допомозі матері з догляду за дітьми і дитячої освіти, поєднуючи її зі щедрими виплатами протягом тривалих відпусток з вагітності. Система закладів з догляду за дітьми дає змогу жінці поєднувати роботу чи здобуття освіти із материнством. Догляд за дітьми віком до 12 років забезпечується системою спеціальних Центрів догляду, послугами якої користується близько 75% дітей цього віку. Плата за користування таким центрами не перевищує 1-3% від доходу батьків [3].

Характерною особливістю соціальної політики Франції, яка діє в системі захисту материнства, є принцип “соціальної справедливості”, який передбачає встановлення вищого розміру пільг і виплат родинам із низьким рівнем доходу. Наприклад, до досягнення дитиною 20-річного віку здійснюються виплати, розмір яких залежить від рівня доходів родини. Діють численні соціальні програми: допомога багатодітним та неповним сім'ям, допомога при сплаті комунальних платежів родинам із низькими доходами. Важливе значення має гнучка система податкових пільг, яка заохочує народження більшої кількості дітей.

Соціальна політика інших держав Євросоюзу, зокрема Німеччини та Італії, спрямована на підвищення тривалості відпустки у зв'язку із материнством та підвищення рівня фінансових виплат матерям. У цих країнах не створено системи соціальних послуг, які би допомагали матері у вихованні дитини і давали змогу одночасно працювати на високооплачуваній роботі. Високим рівнем виплат вагітним та матерям їх заохочують залишитись вдома протягом 3 років оплачуваної відпустки. Як наслідок, багато жінок через прагматичні цілі вибирає для себе кар'єру, а не материнство, і рівень народжуваності залишається невисоким.

Таким чином, прикладом для держав Європи є система захисту материнства країн Скандинавії та Франції, ефективність якої підтверджується порівняно високим рівнем народжуваності в цих країнах. Можна зробити висновок, що головним напрямом соціальної політики захисту материнства має

бути створення соціальної інфраструктури, яка би давала змогу матері поєднувати виховання дитини із роботою, надаючи безкоштовні високоякісні послуги. Створення при цьому сприятливого фінансового клімату внаслідок грошових виплат на утримання дітей, надання гнучких податкових пільг, гарантій, кредитів для придбання житла, є невід'ємним кроком цієї політики.

Список використаних джерел

1. Біленький Є. А. Соціологія: словник термінів та понять [Текст] / Є. А. Біленький, В. М. Дебой, М. А. Козловець та ін.; ред. Є. А. Біленького, М. А. Козловця. – К.: Кондор, 2006. – 250с.
2. Никитина Т. Н. Отказ от материнства как социальная проблема: дисс. на соискание уч. степ. ени канд. соц. наук. Специальность 22.00.04 – Социальная структура, социальные институты и процессы / Татьяна Николаевна Никитина. – Москва, 2004. – 263 с.
3. Сексологическая энциклопедия: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/seksolog/527>
4. Сімейне право України: Підручн. / За ред. Гопанчука В. С. – К.: Істина, 2002. – 304 с.

Д. М. Золотарьова

аспірант

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого
м. Харків

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ РОЗВІДУВАЛЬНИХ РОБІТ

Відомо, що у процесі здійснення окремих видів господарської діяльності за певних умов виникає необхідність тимчасового використання конкретних земельних ділянок. Йдеться, зокрема, про використання тимчасово зайнятих земель для проведення розвідувальних робіт, тобто здійснення геологічного вивчення надр як одного з видів надрокористування. Зрозуміло, що користування надрами зазвичай неможливе без використання конкретної земельної ділянки. Адже для реалізації суб'єктивного права користування надрами об'єктивно необхідним виступає використання певної площі земельної ділянки для розміщення відповідних наземних споруд. Окрім цього має бути забезпечений і доступ до цих споруд з метою їх подальшої експлуатації.

На підставі аналізу приписів ст. 97 Земельного кодексу України та норм законодавства про надра можна прийти до висновку, що на юридичні особи, які проводять розвідувальні роботи, покладено обов'язок відшкодовувати власникам землі та землекористувачам усі збитки, в тому числі не-одержані доходи, а також за свій рахунок приводити займані земельні ділянки у попередній стан. В сучасних умовах це питання актуалізується.

Юридична природа вказаних збитків, що мають відшкодовуватись власникам землі та землекористувачам, у теорії українського цивільного й земельного права залишається мало дослідженою, що негативно впливає на якість законотворення та правозастосування в цій сфері.

Загалом, правові приписи, що регулюють відносини з відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, зосереджені у главі 24 Зе-

мельного кодексу України. Відповідні норми, що ввійшли до цієї глави, визначають підстави й порядок відшкодування збитків (статті 156, 157).

На виконання положень статті 157 Земельного кодексу України “Порядок відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам” Кабінетом Міністрів України постановою від 19 квітня 1993 р., № 284 затверджено Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам”. Так, власникам землі та землекористувачам відшкодовуються збитки, заподіяні вилученням (викупом) та тимчасовим зайняттям земельних ділянок, встановленням обмежень щодо їх використання, погіршенням якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей земельних ділянок або приведенням їх у непридатний для використання стан та неодержанням доходів у зв’язку з тимчасовим невикористанням земельних ділянок. В зазначеній постанові, поряд з іншими питаннями, міститься поняття ще однієї такої важливої категорії як “неодержаний доход”. Під неодержаним доходом закон вважає доход, який міг би одержати власник землі, землекористувач, у тому числі орендар, із земельної ділянки і який він не одержав внаслідок її вилучення (викупу) або тимчасового зайняття, обмеження прав, погіршення якості землі або приведення її в непридатність для використання за цільовим призначенням у результаті негативного впливу, спричиненого діяльністю підприємств, установ, організацій та громадян.

Пунктом 6 вказаного Порядку передбачено, що при тимчасовому зайнятті земельних ділянок для розвідувальних робіт збитки визначаються за угодою між власниками землі або землекористувачами та підприємствами, установами й організаціями – замовниками таких робіт з обумовленням розмірів збитків і порядку їх відшкодування в договорі. При недосягненні згоди розміри збитків визначаються спеціальними комісіями.

Відшкодування збитків власникам земельних ділянок та землекористувачам здійснюється тими особами, які їх заподіяли, добровільно або у судовому порядку. Розміри збитків визначаються в повному обсязі відповідно до реальної вартості майна на момент заподіяння збитків, проведених витрат на поліпшення якості земель (з урахуванням ринкової або відновної вартості).

Як відомо, для проведення розвідувальних робіт тимчасово займаються земельні ділянки переважно за рахунок земель сільськогосподарського та лісогосподарського призначення. У зв’язку з цим постає питання щодо відшкодування втрат сільськогосподарського або лісогосподарського виробництва.

Для упорядкування відносин з відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва застосовуються статті 207–209 Земельного кодексу України, які є складовою глави 36 Земельного кодексу України, що має назву “Відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва”. Зокрема, стаття 207 Земельного кодексу України визначає поняття таких втрат, а також умови їх відшкодування. Таким чином, втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва включають втрати сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників, а також втрати, завдані обмеженням у землекористуванні та погіршенням якості земель.

Під втратами сільськогосподарського чи лісогосподарського виробництва, А. М. Мірошниченко та Р. І. Марусенко визначають грошові суми, що у разі виведення земель із складу сільськогосподарських (лісових угідь) підлягають сплаті до відповідних бюджетів для залучення до сільськогосподарського (лісогосподарського) виробництва компенсуючих площ або компенсуючого поліпшення якості існуючих сільськогосподарських або лісових угідь.

Закріплені в Земельному кодексі України норми щодо відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва спрямовані на забезпечення раціонального використання і охорони особливо цінних земель сільськогосподарського та лісогосподарського призначення з метою збереження їх кількісного та якісного стану.

Порядок обчислення втрат сільськогосподарського чи лісогосподарського виробництва врегульовано спеціальним нормативним актом – постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 1997 р., № 1279 “Про розміри та Порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню”.

Таким чином, із аналізу чинного земельного законодавства України виходить, що втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва компенсуються незалежно від відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам. З цього приводу в літературі зроблено слушний висновок, що категорії “збитки” і “втрати” у сфері земельних відносин мають різну правову природу, кожна з яких характеризується своїми специфічними ознаками. Такі поняття повинні чітко розрізнятися як у чинному законодавстві, так і в правозастосовній практиці

З урахуванням викладеного можна зробити висновок про те, що правова природа вказаних збитків і втрат потребує детального наукового дослідження, оскільки існують проблеми відмежування втрат сільськогосподарського виробництва від збитків, що відшкодовуються землевласникам та землекористувачам у випадках передбачених законом. Викладене обумовлює необхідність закріплення в ст. 97 Земельного кодексу України положення про обов’язок підприємств, установ та організацій, які проводять розвідувальні роботи, поряд з відшкодуванням усіх збитків, відшкодовувати також втрати сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва.

Н. С. Іванченко

студентка

науковий керівник: доктор юридичних наук, професор В. Г. Лукашевич
Класичний приватний університет

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Після ратифікації Верховною Радою України 17 липня 1997 року Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод (далі – Конвенція) до Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) почала надходити велика кількість заяв з надією на відновлення та захист порушених прав.

Так, згідно щорічного звіту Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, що опублікований на сайті Міністерства юстиції України, станом на 31 грудня 2013 року на розгляді в Європейському суді перебувало загалом 102 750 справ проти держав-сторін Конвенції. З них 13 700 справ проти України, що складає 13,3% від загальної кількості справ [1].

Рік за роком Україна лідирує за кількістю скарг до ЄСПЛ, не покидаючи п'ятірку країн-лідерів, з яких надходить найбільше заяв (Україна, Росія, Туреччина, Румунія, Польща), про що наголосив у інтерв'ю голова ЄСПЛ Дін Шпільман [2].

Основними проблемами, які призводять до порушень Україною положень Конвенції, є: невиконання або тривале виконання рішень національних судів; тривале провадження досудового слідства у кримінальних справах та тривалий розгляд справ судами; погане поводження з особами, які перебувають в місяцях досудового тримання під вартою або в місцях виконання покарань.

Відповідно до Конституції України, Закону України “Про міжнародні договори і угоди”, чинні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, т. ч. Конвенція є частиною національного законодавства України і підлягає застосуванню нарівні з національним законодавством. При цьому діє пріоритет норм міжнародного права, у випадку коли вони суперечать нормам національного законодавства України.

26 лютого 2006 року Верховна Рада України прийняла Закон України “Про виконання та застосування практики ЄСПЛ”. Відповідно до ст. 17 Закону при розгляді справ судами України, Конвенція та практика ЄСПЛ повинні застосовуватись як джерело права. І хоча це положення не є характерним для законодавства України, яка належить до країн континентальної системи права, воно є прогресивним та має сприяти подальшому розвитку законодавства у даній сфері відносин, впровадженню європейських стандартів захисту прав і свобод людини усіма гілками влади та обов'язковому виконанню рішень ЄСПЛ в Україні.

Вищевказаний закон вміщує дуже важливі положення про обов'язковість рішень Європейського суду для їх виконання Україною (ч. 1 ст. 2), передбачаючи процедуру такого виконання, фінансування витрат на виконання рішення Європейського суду, доступ та оповіщення про відповідне рішення; регулює питання, пов'язані з виплатою позивачу сум справедливої сатисфакції; вказує, які міри загального та індивідуального характеру можуть прийматися Україною щодо заявника для відновлення його порушених прав; встановлено компетенцію відповідних органів державної влади під час виконання рішення Європейського суду.

Виконання рішень Європейського суду здійснюється в порядку, передбаченому Законом України “Про виконавче провадження” за рахунок Державного бюджету України. Слід відзначити, що Закон України “Про

виконавче провадження” є недосконалим про що свідчить практика виконання рішень національних судів в Україні.

Відповідно до закону України про виконання рішень Європейського суду в Україні діє орган представництва, відповідальний за виконання рішень Європейського суду. Цей орган зобов’язаний забезпечити ознайомлення громадськості з рішеннями Європейського суду проти України. У триденний строк з моменту отримання оповіщення про набуття рішенням статусу остаточного, орган представництва надсилає його короткий зміст для опублікування в офіційних виданнях України, яке публікується державною мовою протягом семи днів. Крім того, короткий виклад справи має спрямовуватися Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, іншим державним органам та посадовим особам, причетним до справи суб’єктам. Заходами виконання рішень Європейського суду закон називає такі: виплата відшкодування; додаткові заходи індивідуального характеру; заходи загального характеру.

Згідно зі ст. 8 закону України про виконання рішень Євросуду, виплата відшкодування повинна бути здійснена протягом трьох місяців з моменту отримання Рішенням остаточного статусу. У разі порушення встановленого терміну на суму відшкодування нараховується пеня. Так як державна виконавча служба надсилає документи про виконавче провадження для виконання в Державне казначейство України, казначейством списуються відповідні суми з певною статті Державного бюджету України. Проблемність виконання рішень в частині виплати відшкодування полягає в тому, що даним законом не передбачено зобов’язання кожного року в Державному бюджеті передбачати суми, потрібні для виконання рішень Європейського суду. Щодо фінансового забезпечення виконання рішень Європейського суду, то в перехідних положеннях закону про виконання рішень Євросуду вказано на необхідність в передбаченні окремою бюджетною програмою коштів на виконання рішень Європейського суду. Так як державний бюджет приймається на кожен рік – немає гарантій того, що потрібні суми будуть передбачатися в необхідній кількості регулярно кожен рік. Тобто це проблемне питання залишається відкритим і не відомо, як будуть виконуватися рішення Євросуду, якщо у Держбюджеті не виявиться потрібних коштів.

Крім заходів, спрямованих на відшкодування шкоди заявнику, дії органу, відповідального в Україні за виконання рішень Європейського суду, повинні бути спрямовані на усунення системних проблем і причин, які спричинили порушення Європейської конвенції. В Україні таким органом у структурі Міністерства юстиції України є Секретаріат Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини [3].

Список використаної літератури

1. Щорічний звіт про результати діяльності урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини у 2013 році: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minjust.gov.ua/9329>
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/68967>
3. Булгакова М. Виконання Україною рішень Європейського Суду з прав людини: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurists.lviv.ua/articles/european-court-full.php>.

І. В. Ігнатенко

асистент

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого
м. Харків

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВІДНОСИНИ У СФЕРІ ЗОНУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ У МЕЖАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Правовідносини у сфері зонування земель, як і будь-які інші суспільні відносини врегульовані нормами права, мають свою структуру, елементами якої є підстави виникнення, зміни та припинення, суб'єкти, об'єкти та зміст таких правовідносин.

Виникнення правовідносин у сфері зонування земель у межах населених пунктів здійснюється на підставі правових норм та за наявності певних юридичних фактів. Ці юридичні факти називаються підставами.

Правовою основою виникнення правовідносин (в об'єктивному сенсі) стало прийняття ст. 180 Земельного кодексу України, відповідно до якої зонування земель здійснюється у межах населених пунктів. Подальше застосування дана норма отримала у зв'язку із прийняттям Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності". З'явився новий вид планувальної документації на місцевому рівні – план зонування територій.

Отже, підставою виникнення правовідносин у сфері зонування земель необхідно вважати факт прийняття рішення органами місцевого самоврядування про затвердження плану зонування території. В процедурі складання плану зонування території умовно можна виділити п'ять етапів: перший – прийняття рішення про складання плану, організаційно-правова підготовча робота; другий – вивчення містобудівної ситуації та збирання вихідної інформації для складання плану; третій – зонування земель, результатом якого є карта зонування території; четвертий – формування процедурної та інституційної частин плану, в яких викладається детальний юридично-правовий та організаційний порядок вирішення питань використання і забудови територій окремих функціональних зон; п'ятий – прийняття рішення про затвердження плану зонування території.

Структура, обсяг і зміст плану зонування території можуть істотно відрізнятися в різних населених пунктах, оскільки чинним законодавством вирішення багатьох питань у цій сфері віднесено до відання саме органів місцевого самоврядування. Аналіз планів зонування території показує, що незважаючи на відмінності в обсягах та змісті, вони включають, як правило, два основних блоки положень. Перший з них містить загальні норми, що регулюють порядок землекористування та забудови на території населеного пункту. Він може включати такі розділи як "загальні положення", "функціональна класифікація територій, типи функціональних зон", "списки дозволених та допустимих видів забудови", "містобудівні умови та обмеження", "характеристика планувальних обмежень" та ін. Значна частина даних розділів, по суті, відтворює діючі норми законодавства.

Другий блок нормативних положень формується у вигляді додатків до планів, або у вигляді статей основного тексту плану, і включає обов'язковий атрибут плану зонування території – документи (схему) зонування території та містобудівні регламенти для функціональних зон. При цьому, як правило, до складу плану зонування території як їх невід'ємної частини включаються картографічні матеріали, на яких позначаються межі та кодові позначення функціональних зон і підзон, позначаються зони дії обмежень на використання територій. Окрім того у відповідних статтях плану наводиться короткий опис кожної зони (підзони) і встановлюється її містобудівний регламент.

В якості додатків до плану іноді наводяться деякі документи, нормативного або ненормативного характеру (наприклад, додатками до плану може виступати положення про комісії по забудові та землекористуванню).

До стадії реалізації плану зонування території слід віднести внесення змін до плану, зміна дозволеного використання земельної ділянки, вибір правовласником чи землекористувачем земельної ділянки одного з переважних і супутніх видів дозволеного використання, надання спеціального дозволу на допустимий вид використання земельної ділянки або об'єкта капітального будівництва, реконструкції об'єктів капітального будівництва та ін. При цьому рішення приймаються органом місцевого самоврядування на підставі затвердженого плану зонування території.

Як відомо, у зв'язку з існуванням плану зонування території при наданні земельних ділянок відпадає необхідність додаткової розробки заявником (інвестором, забудовником і т. д.) будь-якої обґрунтовуючої документації (наприклад, передпроектної). Можливі види і параметри використання останнього вже відомі (оскільки встановлено план зонування території) на момент звернення зацікавленої особи з клопотанням про надання земельної ділянки. Ця ж обставина дозволяє заявнику, що набуває права на земельну ділянку, заздалегідь визначити з якою метою він зможе використовувати дану ділянку, і зіставляти таким чином свої інвестиційні наміри з реальними можливостями розвитку нерухомості в тій чи іншій функціональній зоні.

При здійсненні зонування земель у межах населених пунктів відсутня також необхідність у проведенні процедури попереднього погодження місць розміщення об'єктів. Для надання земельної ділянки, у тому числі відразу на довгостроковій або постійній основі, потрібне лише проведення робіт з її формування у відповідності з процедурою, передбаченою законодавством. Таким чином, процедура надання земельних ділянок у населених пунктах, в яких здійснюється зонування земель, значно спрощується.

Особливе значення зонування земель у межах населених пунктів простежується у процесі використання земельних ділянок. Так, власники земельних ділянок, землекористувачі й орендарі земельних ділянок можуть використовувати земельні ділянки й інші об'єкти нерухомості відповідно до будь-якого, передбаченого містобудівним регламентом, виду дозволеного використання; будь-який вид дозволеного використання з передбачених зонуванням земель видів обирається зазначеними особами самостійно, без додаткових дозволів і процедур погодження. Саме в цьому полягає принципова від-

мінність правового регулювання використання земельних ділянок в сучасний період від правової регламентації їх використання в радянський період. Якщо раніше використання земельної ділянки практично могло здійснюватися зацікавленими особами лише у строгій відповідності із встановленим при наданні ділянки цільовим призначенням, а зміна встановленої мети використання земельної ділянки вимагала прийняття у встановленому порядку рішенням уповноваженого органу державної влади чи місцевого самоврядування, то відповідно до чинного законодавства складається зовсім інша ситуація.

По-перше, при наданні земельної ділянки місцевий орган не повинен вказувати одну конкретну мету його використання (тобто, по суті, визначати своїм рішенням конкретне цільове призначення земельної ділянки). Іншими словами, види (цілі) використання земельної ділянки визначаються планом зонування території, і при наданні ділянок дані цілі можуть лише автоматично відтворюватися в правовстановлюючих документах, за допомогою вказівки на правовий режим функціональної зони, а не конкретної земельної ділянки.

По-друге, зміна виду використання нерухомості може здійснюватися суб'єктом права на земельну ділянку самостійно, в будь-який час і неодноразово, з одним лише обмеженням – така зміна має здійснюватися лише в межах, що допускається планом зонування території (містобудівним регламентом). І в тому числі з цієї причини вказівка в правовстановлюючих документах будь-якого конкретного виду дозволеного використання земельної ділянки буде неправомірною з точки зору чинного законодавства. Втручання органів, що здійснюють земельний контроль, можливо лише в тому випадку, якщо при зміні виду використання нерухомості будуть порушені вимоги містобудівного регламенту, встановленого для даної функціональної зони.

В результаті даних обставин суб'єкт права на земельну ділянку (інвестор, забудовник) розширює свої можливості пристосовувати належну йому нерухомість, включаючи земельну ділянку, під зміни кон'юнктури ринку.

Викладене дає підстави зробити висновок, що правовідносини у сфері зонування земель є триваючими. Їх припинення можна пов'язувати зазвичай з повною реалізацією прав та обов'язків усіх суб'єктів у сфері зонування земель.

М. М. Івлєв

здобувач, запорізький прокурор з нагляду за додержанням законів у військовій сфері Південного регіону

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РОЗУМІННЯ НАСИЛЬСТВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ: ПРАВОВІ, КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ І КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Соціально-економічні, політичні та інші складнощі сучасного буття досить часто проявляються як психотравмуючі чинники, збуджуючи та перенапружуючи психіку людини, ведучи до депресії, стресів, інших негативних психічних проявів, в тому числі до проявів насильства. Низка правників звертають увагу, що наша держава вкотре переживає хвилю кримі-

нального насильства і терору, що поглинули суспільство на всіх його рівнях. Політичні та міжнаціональні суперечності призводять до поширення особливо тяжких видів насильницьких злочинів (тероризму, убивств, захоплення заручників, викрадення людей), які характеризуються вельми невтішними прогнозами щодо їх кількості, масштабними небезпечними наслідками, зростанням рівня озброєності і особливої жорстокості.

Насильство вже тривалий час досліджується фахівцями в галузі філософії, психології, соціології, економіки, педагогіки, права тощо, які у підсумку виділили низку таких форм його прояву, як фізичне, емоційне, психічне, психологічне, сексуальне насильство. Говорячи про сучасність, необхідно окремо виділити види насильства, які почали досліджуватись лише в останні десятиліття, в першу чергу до них можна віднести структурне (яке використовує влада) та символічне насильство, яке виникає і функціонує за співучасті пригнічуваних нею людей [1, 220]. У свою чергу, російський дослідник И. С. Колесніков визначає два останні види насильства як маніфестну та структурну форми насильницьких проявів [2, 115].

Останні місяці у ЗМІ активно використовуються раніше відомі лише фахівцям терміни “інформаційна війна”, “інформаційне насильство”, а також “гібридна війна” – як засіб інтегрованого інформаційно-психологічного, фізичного і військового тиску на противника. Проте, як слушно зауважує В. М. Слюсар, не зважаючи на відмінність форм насилля, їх зміст та причини є близькими. Джерелами насилля є зміни в економічній, політичній, культурних, демографічній та технологічних сферах суспільства [3, 18].

В останні роки цікавість до проблематики насильства, його причин, форм і ролі, в тому числі у міждержавних, міжрасових, міжкласових, міжособистісних відношеннях, у розвитку сучасного суспільства, запобіганні злочинним проявам насильства у різних сферах суспільного життя постійно зростає, на що вказує і кількість іноземних та вітчизняних учених, які до цих проблем звертаються. Переважно предметом дослідження вчених-правознавців є насильство у кримінальному праві та кримінології, розмаїття форм і видів насильницьких злочинів, причин, способів їх вчинення, запобігання насильницькій злочинності тощо. Такий інтерес до даної тематики є зайвим підтвердженням, що насильство серед усіх наукових категорій сучасного кримінального права і кримінології посідає чільне місце.

Аналіз останніх наукових праць з тематики насильства дає підстави для наступних висновків.

1. Поняття “насильство” неможливо віднести до якоїсь однієї з галузей знань. В літературі домінує думка, що насильство є поняттям міжгалузевим.

2. У *філософському* розумінні насильство є застосування тим чи іншим класом (соціальною групою) різноманітних, аж до збройного впливу, форм примусу до інших класів (соціальних груп) з метою придбання або збереження економічного чи політичного панування, завоювання тих чи інших прав і привілеїв.

3. Насильство як *соціальне явище* характеризує різноманітні акти поведінки, які вони можуть бути як корисними, так і суспільно небезпеч-

ними. В цьому сенсі насильство розуміється як суспільні відносини, в межах яких один суб'єкт (суб'єкти) свідомо і цілеспрямовано застосовує силу з метою впливу на організм іншого індивіда (індивідів).

4. Для виокремлення із загальної маси форм і видів проявів насильства власне *правового поняття* “насильства” (а не кримінально-правового), необхідно введення у дефініцію ознаки *протиправності*, що, зокрема, відповідає ч. 2 ст. 1 КК України, згідно якої саме КК “визначає, які суспільно-небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили” [4].

5. Кримінальне право закріпленого окремою нормою поняття насильства не має. Відсутність детально розробленого поняття насильства в кримінальному праві не сприяє однозначному розумінню змісту насильницької злочинності в кримінології. З іншого боку, кримінологія для кримінального права є джерелом відомостей про злочинність, її параметри та прогнози. Парадигма взаємодії кримінального права та кримінології полягає в активному обміні між ними науковою інформацією [5].

6. На думку І. С. Колесникова, для відмежування *кримінально-правового поняття* насильства від інших його незаконних видів, зокрема, від правопорушень, необхідне включення у дефініцію поняття ознаки *суспільної небезпеки*, оскільки саме вона, як ознака об'єктивної сторони складу злочину дозволяє відмежувати злочин від правопорушення, інших протиправних діянь [2, 116].

7. За своїм змістом кримінально-правова категорія насильства об'єднує діяння, пов'язані з умисним завданням фізичної і/або психічної шкоди людині. Однак, свідоме спричинення шкоди іншій людині не завжди є суспільно небезпечним, тобто, може не порушувати відносин щодо забезпечення безпеки людини, які охороняє кримінальне право. У Розділі VIII Особливої частини КК України міститься ціла низка норм, які передбачають умови, що виключають суспільну небезпеку, а отже і протиправність дій, що навмисно порушують особисті блага людини.

Водночас нагальним є питання: чи стосуються зазначені норми військовослужбовців Збройних сил України за умови їх участі у бойових діях без офіційного оголошення війни (в ході так званої АТО – антитерористичної операції на сході України), якщо потерпілими від насильницьких дій військовослужбовців Збройних сил України (ЗСУ) стають не лише найманці з РФ, але й громадяни України, які мають і використовують зброю в інтересах терористів?

Потрібні також відповіді на питання, що виникають у правозастосовній практиці під час проведення АТО за участю ЗСУ. Оскільки офіційно Україна не перебуває у стані війни, а отже не діють міжнародні закони її ведення, чи буде вважатись кримінально караним насильством в зоні проведення АТО такі дії командира (начальника), як:

– повторне (вдруге, втретє, т. д.) призначення одного і того ж підлеглому для виконання бойового завдання, небезпечного для його життя чи здоров'я;

- вказане вмотивоване попередження “віддати під суд” підлеглого за відмову виконати наказ (розпорядження) або неналежне його виконання;
- попередження застосувати зброю за супротив командиру або самовільне залишення підлеглим визначеного місця в бойовому порядку;
- застосування зброї на ураження при спробі підлеглого здатись противнику разом із зброєю, документами тощо;
- застосування фізичної сили або зброї до підлеглого, молодшого за званням чи посадою військовослужбовця, з метою припинення глумління або насильства над затриманим противником або цивільним населенням у зоні проведення АТО?

Переконані, що однозначна відповідь законодавця, учених криміналістів і кримінологів на вказані питання сприятиме усуненню суперечностей між органами розслідування, судами і адвокатами в тлумаченні кримінально-правових норм, усуненню розбіжностей в оцінці однакових випадків, а у підсумку – зменшить кількість судово-слідчих помилок.

Список використаної літератури

1. Д. Ю. Кобринський. Філософсько-правове визначення насильства// Проблеми філософії права. – 2006-2007. – Том IV-V. – С. 212-224.
2. Колесников И. С. Уголовно-правовое понятие насилия/ И. С. Колесников// Ползуновский вестник. –2006. -№3. – С.114-119.
3. Слюсар В. М. Насилля в епоху глобалізації: соціально-філософський аспект/ В. М. Слюсар// Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. - 2010. -№54. – С. 17-21.
4. Йосипів А. О. Кримінологічний і кримінально-правовий зміст поняття насильства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nvknuvs/2011_6/isipiv.htm.
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 №2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №25. – Ст. 131.

О. Г. Крикушенко

здобувач

Класичний приватний університет

СУБКУЛЬТУРНИЙ КОНФЛІКТ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Основними елементами певної культури виступають ціннісні регулятори поведінки особи. Значна кількість науковців говорить, що субкультури різної спрямованості в умовах духовно-ідеологічної кризи суспільства можуть виступати блокаторами або ж стимуляторами відповідних протиправних вчинків, як проступків, так і злочинів, і криміналізації суспільства загалом [1; 2; 3]. У зв'язку із цим, про криміногенні та кримінофобні субкультури в Україні зазначають і українські дослідники [4; 5].

Як правило, криміногенні субкультури стимулюють кримінальну або ж криміналізовану поведінку, способи мислення та цінності, через які відбувається посилення привабливості злочину і злочинності як способу життя. При цьому можуть використовуватись різні засоби подібної популяризації, але стає зрозумілим, що така субкультура стає своєрідною ціннісною периферією субкультури злочинного світу, а значить, спрацьовує на поповнення

злочинного контингенту. Зокрема, як зауважив С. Ф. Денисов до криміногенних субкультур відносяться субкультури панків, сатаністів тощо. Також кримінальна субкультура сприяє зміцненню структури організованої злочинності. Водночас, кримінофобні субкультури, навпаки, сприяють вихованню правослухняної поведінки та способів мислення, сприяючи гармонійній адаптації людини до правопорядку і уникнення конфліктів із кримінальним законодавством [6]. Таким чином, простежується своєрідний субкультурний конфлікт коли, з одного боку, субкультура може позитивно впливати на особистість, з іншого – сприяти проявам різного роду антисоціальної поведінки.

Значний внесок в розробку та вивчення субкультурних феноменів було здійснено Ю. Антоняном, Ю. Александровим, В. Анісімковим, М. Бабаєвим, В. Батиргарєєвою, В. Верещагіним, О. Гуровим, І. Даньшиним, С. Денисовим, В. Дрьоміним, А. Закалюком, В. Пирожковим, А. Тузовим, С. Сибиряковим, І. Шакуном та іншими авторами-дослідниками в галузі кримінології та кримінально-виконавчого права. Вони присвятили свої статті та монографії дослідженню феноменів юридичної девіації на тлі проявів різних форми асоціальності в різних субкультурах. Завдяки їх працям можна уточнити наші уявлення щодо загального змісту субкультури, її місця в культурному просторі суспільства, вказати на природу сучасного субкультурного конфлікту та виокремити особливості кримінальної та тюремної субкультур.

Треба відмітити, що людина, суспільство і культурна система суспільства перебувають в нерозривному зв'язку, дослідження якого дозволяє виявити основні тенденції і шляхи розвитку суспільства в сфері нормативно-правової регуляції взагалі і кримінально-правової регуляції поведінки населення зокрема. В культурному просторі суспільства субкультура представляє собою в значній мірі контркультуру, яка протистоїть офіційній ідеологічній культурі і часто спрямовує особистість в бік правових девіацій, в тому числі злочинних. Субкультури мають низку спільних рис, зокрема, антиавторитарність, підкреслену емансипованість, етичний максималізм, потяг до соціальної екстраординарності та змінених станів свідомості. Зазначені риси зумовлюють прояви етико-правового скептицизму та нігілізму серед носіїв цих субкультур.

Природа сучасного субкультурного конфлікту лежить в протиріччях суспільного життя, коли відбувається загострення політичних та ідеологічних чинників. Носіями субкультури, як не прикро це відмічати, стають різні верстви населення, від високопосадовців, пересічних громадян до окремих кіл, наприклад, субкультури наркоманів, панків, хіпі, тюремна тощо.

Зауважимо, що особливе місце серед субкультур посідає злочинна субкультура. Злочинні співтовариства, починаючи від стихійно-організованих злочинних груп і закінчуючи такою централізованою корпорацією, як мафія, за всіх часів впливали на рівень моральності суспільства. Це означає, що субкультуру злочинного світу необхідно розглядати як складову частину культурної системи, тобто субкультурний сегмент, в якому формуються цінності контркультури. Якщо злочинність виступає індикатором стану моральності суспільства, то, як слушно зазначає В. Пирожков, поширеність злочинної субкультури виступає тим же індикатором [7]. Культура будь-якого суспільства складається із легітимних та іллегітимних

цінностей. У структуру ціннісної системи різних культур входять погляди, спосіб життя, що властиві кримінальним співтовариствам.

Злочинна субкультура є більш широким явищем, що не обмежується контингентом осіб, які відбували кримінальне покарання. До орбіти впливу кримінальної субкультури залучаються різні верстви населення, середовище перебування яких несе в собі субкультурні цінності злочинного світу. Злочинна субкультура приваблює саме тому, що злочинець на рівні масової свідомості часто є тим, кому у цьому соціумі вдається бути самим собою, а не грати чужі, штучно нав'язані ролі. Легітимація злочинності у масовій свідомості є одночасно і проявом протесту решти суспільства проти експлуатативної стратегії політично правлячого класу, і одночасно виразом захоплення цим “героєм”. Злочинець – це людина, яка живе в “точках екстремуму”, у постійних “граничних ситуаціях”. Можливості злочинного способу життя приваблюють осіб з нестійкою поведінкою, які у девіантній і протиправно-криміналізованій поведінці вбачають прояв своєрідного аристократизму та елітарності. Останнім часом широкого розповсюдження набуває кримінальна та тюремна субкультури, що характеризуються специфічними ціннісними орієнтаціями, груповою солідарністю, круговою порукою, бравадою злочинною поведінкою, підтримкою тюремних та злочинних традицій, ритуалів тощо.

Найбільш яскраво це виявляється в період відбування засудженими покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Консолідація засуджених на базі цієї специфічної субкультури особливо негативно впливає на їх поведінку. Дана субкультура стає для них основним фактором, що компенсує в тій чи іншій мірі важкість обтяжень, пов'язаних з відбуванням покарання. У засуджених формується переконання в тому, що тільки у внутрішньому середовищі, а не з боку адміністрації УВП, вони можуть знайти розуміння і підтримку. У результаті загострюється їх протистояння персоналу установ виконання покарань і, в остаточному підсумку – із суспільством у цілому. За рахунок цього знижується також ефективність заходів режимного та виховного характеру, знижується запобіжний вплив, що провокує вчинення повторних злочинів. У той же час субкультура засуджених є не тільки органічною основою їх життєдіяльності, але і засобом їх захисту від зовнішнього вторгнення.

Набутий спосіб життя, поведінки переноситься згодом на спосіб життя на волі. Кримінальна субкультура стає пануючою в спільноті, що знаходиться в проміжках соціальної структури, а фактично – поза нею. Вона стає своєрідним провідником, об'єднуючим осіб з асоціальною поведінкою у певні групи для продовження злочинного способу життя.

Список використаної літератури

1. Бабаев М. М. Духовная культура и преступность // Влияние социальных условий на преступность: Сб. науч. трудов. – М.: Юр. лит-ра, 1982. – 344 с.
2. Година А. И. Взаимодействие субкультуры и культуры (на примере движения индеев) // Молодежные движения и субкультуры Петербурга. – СПб., 1999. – 401 с.
3. Анисимков В. М. Россия в зеркале уголовных традиций тюрьмы. – СПб.: ЮрУП, 2003. – 344 с.
4. Пугач В. О., Непочатова О. В. Кримінальна субкультура та поширення її в Україні // Вісті Кримінологічної асоціації України. Альманах. Вип. 1. – Х.: Вид-во НУВС, 2004. – С. 144-148.

5. Стрелковська Ю. О. Маргінальні групи в структурі організованої злочинності: кримінологічне дослідження: Автореф. дис.... канд. юрид. наук. – Одеса: ОНЮА, 2008. – 20 с.

6. Денисов С. Ф. Вплив кримінальної субкультури організованих груп на молодіжну злочинність. Теоретико-прикладні проблеми протидії організованій злочинності та злочинам терористичної спрямованості. Матер. міжнар. наук. – практ. конф. 8-9 квітня 2005 р. Ч. 2. – Львів: львівський юрид. ін. – т МВС України, 2005. – С. 14-20.

7. Пирожков В. Ф. Законы преступного мира молодежи (криминальная субкультура). – Тверь: КОНТО, 1994. – 218 с.

А. А. Кириченко

доктор юридических наук, профессор
г. Николаев

Ю. А. Ланцедова

кандидат юридических наук
Национальный авиационный университет
г. Киев

А. С. Тунтула

кандидат юридических наук
Черноморский государственный университет
г. Николаев

НЕКОТОРЫЕ БАЗИСНЫЕ ДОКТРИНЫ ЮРИСПРУДЕНЦИИ

Базисные задачи юридических наук в целом: 1. Разработка и реализация эффективного (с наилучшими результатами), рационального (с наименьшими затратами) и качественного (при отсутствии противоречий и иных недостатков) правового урегулирования необходимых сторон общественной жизни, т. е. права (правотворчество, правоприменение). 2. Разработка и применение эффективных, рациональных и качественных средств преодоления нарушений указанного правового регулирования, т. е. средств преодоления правонарушений (антиделиктология). 3. Вузовская подготовка и переподготовка для указанных целей юристов (юридобразование). 4. Проведение в этих целях научных исследований (юриднаукотворчество).

Базисные свойства права как: 1. Способы регулирования общественных отношений и управления государством. 2. Формы реализации общественных возможностей политсубъектов.

Первое базисное свойство права характеризует данную базисную категорию юриспруденции как базисный объект юриспруденции. Этим обнажается и семантическая несостоятельность словосочетания “нормативно-правовое регулирование”. Правовое регулирование (как и любое иное: моральное, религиозное и пр.) не может существовать вне рамок нормативного регулирования (а право, мораль, религия и пр. – вне нормы), в акценте внимания нормативности которого нет необходимости.

Сущность базисных форм реализации определенных положительных результатов общественного развития (права, свободы, обязанности, инте-

рессы) подлежат раскрытию в порядке пояснения основных принципов, категорий, понятий и терминов юриспруденции Основного закона.

Способы дистанционного управления волей социосубъектов: 1. Нормативные: 1.1. Нормы морали. 1.2. Нормы религии. 1.3. Нормы права (материализованная форма власти народа). 1.4. Нормы политической целесообразности (или, если говорить на бытовом уровне, нормы “жизни по понятиям”). 2. Ненормативные: 2.1. Психозгоизм. 2.2. Эгогенотизм. 2.3. Полиэгоизм (сочетание названных и иных перспективных способов ненормативного дистанционного управления волей социосубъектов).

Наиболее эффективным, рациональным, качественным и единственно возможным способом дистанционного управления волей социосубъектов в гуманистическом государстве является нормативный, т. е. устное или письменное установление: 1. Условий, при которых должно быть реализовано определенное правило поведения субъекта или субъектов (гипотеза). 2. Собственно таких правил поведения (диспозиция). 3. Негативных последствий, которые должны наступить, если данное правило не будет исполнено в полном объеме (санкция). До сих пор нормы права или правовое регулирование остается одним из наиболее эффективных регуляторов общественных отношений в гуманистическом обществе, который только и может привести к реальному господству принципа “сила закона” или “сила власти народа”, в то время как иные нормативные (мораль, религия, политическая целесообразность) и ненормативные способы дистанционного управления волей социосубъектов призваны утвердить реализацию принципа “закон силы” или “закон меньшинства (антинарода)”, т. е. когда решения в обществе принимаются на основе волеизъявления фактически меньшинства избирателей и/либо “закон неосознанного большинства (квазинарода)”, т. е. когда такого рода решения, хоть и принимаются на основе волеизъявления большинства избирателей, но неосознанно, когда голосующие не понимают, за что именно практически голосуют. Нормы морали и нормы религии в определенной степени могут способствовать реализации и принципа “сила закона”, но они по сравнению с нормами права в любом случае являются менее эффективными, рациональными и качественными способами дистанционного управления волей социосубъектов – способами регулирования общественных отношений и государственного управления. Ведь исполнение норм морали поддерживается лишь осуждением окружающих, а исполнение норм религии – спорным в контексте доказанности и перспективным (лежащим за пределами реальной жизни каждого конкретного человека в контексте реализации) божественным контролем. Наказание за нарушение норм морали и права может быть назначено вскоре после совершения правонарушения, а за нарушение норм религии – лишь после смерти человека. Последнее является основным отличительным признаком разграничения этих нормативных способов дистанционного управления волей социосубъектов, что, в первую очередь, и определяет несовершенство религиозных норм в таком качестве.

В настоящее время распространен и такой способ регулирования общественных отношений, как “политическая целесообразность”, что не

очень отличается от управления волей иных субъектов нормами “жизни по понятиям” и должно быть возвращено (вместе с системой неюридических наук с общим названием “государственное управление”) в “лоно” юриспруденции и в правовое поле. Противное неизбежно приводит к административному произволу и к становлению антипода правового государства, а, значит, и к совершению особо тяжкого преступления – к нарушению ст. 1 Конституции Украины, провозгласившей данное государство правовым.

Любой субъект, а тем более должностное лицо или репортер массмедиа либо, что значительно хуже, – политик, вне правового регулирования – потенциальный правонарушитель и чаще всего, в силу обычной степени причиненного ущерба, – потенциальный особо опасный преступник.

Базисные социосубъекты правового регулирования: 1. Физическое лицо. 2. Юридическое лицо. 3. Государство в целом как суммативное физическое и юридическое лицо.

Доктрина сбалансированности правового статуса социосубъектов проявляется в реализации следующих частных концепций: 1. **Состав социосубъектов:** 1.1. Физические лица. 1.2. Юридические лица. 1.3. Государство как суммативное физическое и юридическое лицо. 2. **Состав правового статуса социосубъектов:** 2.1. Право (возможность определенного социосубъекта воспользоваться конкретным положительным результатом общественного развития). 2.2. Свободы (акцент внимания на альтернативности и беспрепятственности выбора перечисленными субъектами такой возможности). 2.3. Обязанности (необходимость исполнить социосубъектами предписание, поддерживаемое государственным принуждением). 2.4. Интересы (возможность социосубъекта использовать в своих целях такое право, свободу или обязанность иного социосубъекта). 3. **Внутренний баланс правового статуса каждого из социосубъектов**, когда права, свободы и интересы каждого социосубъекта должны обосновывать появление соответствующего объема его обязанностей. 4. **Внешний баланс правового статуса разных социосубъектов**, когда правовой статус одного социосубъекта должен быть соизмерим с правовым статусом иного социосубъекта того же уровня и вида. 5. **Алогичность реализации прав, свобод, интересов и/либо обязанностей одного социосубъекта** за счет нарушения правового статуса иного социосубъекта.

Главная обязанность государства предусмотрена ч. 2 ст. 3 Конституции Украины и подлежит уточнению следующим образом: “Главную обязанность государства и основную направленность деятельности государственных органов (в контексте базисного принципа юриспруденции о сбалансированности правового статуса социосубъектов) составляют: 1. Признание конструктивных суммативных прав, свобод, интересов и обязанностей физических или юридических лиц либо государства в целом. 2. Обеспечение названных категорий правовой реализации общественных возможностей. 3. Восстановление права, свободы, интереса или обязанности указанных субъектов в случае их нарушения посредством: 3.1. Возмещения физического, материального или морального вреда. 3.2. Иного восстановления нарушенного правового статуса физического или юридического лица либо государства в целом”.

Доктринальне і законодавче забезпечення виконання изложеної главної обов'язковості держави і її державних органів повинно бути реалізовано, в першу чергу, такими новими юридическими науками, як “Політологія юриспруденції”, “Теоретика державно-правового управління” і системою існуючих і перспективних галузевих регулятивних юридических наук.

І. В. Кременовська

кандидат юридических наук, старший науковий співробітник
Інститут економіко-правових досліджень НАН України

О. А. Святогор

адвокат
м. Київ

ПРОБЛЕМА СТЯГУВАННЯ ВИКОНАВЧОГО ЗБОРУ ЗА РІШЕННЯМИ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ УСУНЕННЯ

Як показує правозахисна практика, стадія виконання рішень господарських судів постає свого роду показником результативності всіх попередніх процесуальних дій і етапів, а тому супроводжується найбільшими складнощами. Так, однією із суттєвих проблем виконання судових рішень у господарських справах є стягування виконавчого збору – ця складова не лише впливає на майновий стан сторін, але і стосується економічних інтересів держави.

Нормативно-правова база з цього питання включає лише окремі правові норми, що регулюють процедуру стягування виконавчого збору, а містяться вони в Законі України “Про виконавче провадження” та в поточних щорічних законах про затвердження бюджету держави на відповідний рік. При цьому Закон України “Про виконавче провадження” визначає механізм нарахування та стягнення виконавчого збору, його ставку, особливості процесуального наповнення, а закони про державний бюджет визначають заплановані показники стягнутих сум на кожен рік.

Згідно зі ст. 28 Закону України “Про виконавчий збір”, у разі, якщо боржник не виконує рішення добровільно і державним виконавцем розпочато процедуру примусового виконання – з боржника стягується 10% додатково до суми, визначеної рішенням в доход бюджету. У випадку, коли рішення суду одразу виконати неможливо (у тому числі з причини відсутності коштів), то виконавчий збір стягується пропорційно до стягнутої суми.

Особливості практичної реалізації цієї норми можна проаналізувати на такому прикладі: припустимо, що за рішенням суду один суб'єкт господарювання має сплатити іншому суму в 100 одиниць (тисяч, мільйонів) грошей. Якщо боржник не має можливості сплатити суму боргу у визначений державним виконавцем термін (який не може перевищувати сім діб), то крім 100 одиниць заборгованості боржник має додатково сплатити ще 10 одиниць своєрідного “штрафу” в доход бюджету. Якщо ж під час вико-

нання рішення державному виконавцеві вдасться стягнути 20 одиниць, то кредитор отримує лише 18, а решта, – 2 одиниці, – надходитиме в доход бюджету (іншими словами, відбувається пропорційний розподіл). Цілком зрозуміло, що такі умови не відповідають інтересам ані боржника, ані кредитора, оскільки обидві сторони однаково зазнають прямих або опосередкованих майнових витрат. Якщо рішення суду не виконується з тих чи інших причин (наприклад, підприємство-боржник припиняє свою діяльність), то нестягнута сума виконавчого збору (не виконана постанова про його стягнення) і не виконане основне рішення “зависають” на безкінечні терміни.

Слід звернути увагу й на те, що закон не містить обмежень щодо суми виконавчого збору. Тому зазначені 10% буде нараховано й у разі несплати боргу в 1 тис. грн. (виконавчий збір становитиме 100 грн.) і у разі несплати боргу в 100 млн. грн. (виконавчий збір становитиме 10 млн. грн.). Отже, обов’язок зі сплати виконавчого збору виникне практично негайно – вже наступного дня після порушення боржником визначених державним виконавцем термінів добровільної сплати.

Подібна ситуація не може вважатися справедливою: додаткові навантаження на обидві сторони господарського процесу створюють широке поле для корупційних діянь, стимулюючи державних виконавців та представників сторін шукати “шляхи порозуміння” та “забувати” про виконавчий збір. Очевидно, що це один з випадків, коли корупція державних виконавців є економічно виправданою, адже в іншому разі демонстрація впертості державних виконавців та сумлінне слідування букві закону в напрямі “стягнути за будь-яку ціну” знищила би цілі галузі економіки (з обороту підприємств виривалися би мільярди гривень, при чому за принципом – чим бідніший, тим більше платиш), тобто “під удар” потрапили би традиційно “бідні” і неповороткі в плані комерції державні та комунальні підприємства.

Варто аналізувати реальні життєві ситуації: в одному випадку “багата” (заможна) страхова компанія вже наступного дня після відкриття виконавчого провадження на суму 100 млн. грн. може виконати рішення добровільно, уникнувши сплати 10 млн. грн. виконавчого збору, в іншому – велике державне або комунальне підприємство не зможе і протягом року зібрати необхідні 10 млн. грн. заборгованості і через сім днів отримує ще додаткові навантаження в 1 млн. грн. Причин, за яких боржник такої категорії не може сплатити борг може бути декілька – бюджет затримується з відшкодуванням ПДВ, існують затримки компенсації різниці в тарифах, збанкрутував основний контрагент боржника чи господарським судом накладено арешт на його рахунки тощо.

Проаналізовану проблему може бути розв’язано двома шляхами. Перший вбачається у повному скасуванні самого інституту виконавчого збору як не зовсім зрозумілого та поясненого законами логіки і здоровим глуздом “штрафу”, другий – у зменшенні максимального та мінімального розмірів суми судового збору. В будь-якому разі, не є доцільним стягувати 10 млн. грн. вже наступного дня за прострочення сплати 100 млн. грн. (якщо їх ніхто не заплатить, адже простіше заплатити хабара в тисячі разів

менше в обмін на “забудькуватість”). Так само, не є економічно виправданим у випадках, коли сума залишку боргу становить 100 грн., стягувати 10 грн. виконавчого збору, адже навіть витрати на конверти, марки, тощо перевищуватимуть цю суму. Законодавче запровадження простих у розрахунку та економічно виправданих ставок виконавчого збору (не більше 100 – 1000 грн. у разі невиконання рішень судів на суми в десятки мільйонів гривень) здатне принести більше користі для суб’єктів господарювання та одночасно виключити корупційну складову діяльності державних виконавців, для яких не матиме сенсу приховувати сплату 1000 грн., адже розміри хабарів, традиційно, будуть значно більшими.

В. Я. Киян

кандидат юридичних наук, доцент
Класичний приватний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Соціально-економічні зміни в суспільстві, прагнення держави рухатися демократичним шляхом розвитку на перший план висунули завдання створення нової національної правової системи в Україні. Динамізм суспільного розвитку спонукає насамперед до необхідності адекватних змін у правовому регулюванні різних інститутів суспільних відносин, у тому числі і трудових. Реалії сьогодення змушують вести пошуки нових форм і методів взаємодії працівника з роботодавцем, зокрема, зацікавленості працівника у тривалих трудових відносинах та зменшення рівня зловживань, одного із основних правових принципів трудового права, визначених ст. 43 Конституції України – право на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом та своєчасне одержання винагороди за працю.

Питання оплати праці завжди перебувало у центрі уваги дослідників, законодавців, суб’єктів трудового права. Оскільки, для роботодавця, оплата праці є платою за використання робочої сили і складає одну із основних статей витрат, а для працівника заробітна плата – основна частина його доходу, засіб для існування як працівника, так і членів його сім’ї.

Актуальність даної теми обумовлена формуванням ринкових відносин та соціально-економічних перетворень, що тою чи іншою мірою пов’язані з працею, а також перспективами прийняття нового Трудового кодексу України.

Як відомо, уже тривалий час в Україні ведеться робота по прийняттю Трудового кодексу України [1] (далі – ТК України). Потреба у його прийнятті ставала більш ніж очевидною та зумовлена тим, що розвиток ринкової економіки, поява приватної власності та багатоманітність форм підприємництва вимагають відповідного правового забезпечення, в тому числі і трудових відносин. Виникла величезна низка проблем різної визначеності, що повинні вирішуватись засобами трудового права. Підготовка нового кодифікованого акту у цій сфері пояснюється також тим, що чинний Кодекс законів про працю України був прийнятий ще у 1971 році, і незважаючи на численні зміни, які внесені до нього, вже застарів та не відповідає сучасним

економічним умовам. Більш ніж за тридцять років КЗпП зазнав близько 50 змін, і майже всі 265 статей свого часу були змінені, найрадикальніші з яких були здійснені з часу здобуття Україною незалежності. Однак, цей кодифікований акт є чинними і сьогодні. І Україна залишилася єдиною державою із колишнього СРСР, яка не має сучасного Трудового кодексу.

З урахуванням викладеного вище, є доцільність у визначеності вдосконалення інституту заробітної плати у трудовому законодавстві України.

Аналізуючи відповідні глави, що регламентують оплату праці у діючому КЗпП України (глава VII) та Проекті ТК України (глава 5) доцільно відмітити наступні зміни.

Зокрема, у Проекті ТК України на 15 статей збільшено відповідну главу з 23 у КЗпП України до 38.

Поняття “заробітна плата” у Проекті ТК України розглядається уже як обчислена у грошовому виразі оплата за виконану роботу, що не передбачає розрахунок іншим способом. Але разом з тим допускає, що заробітна плата може виплачуватися у безготівковому порядку за наявності письмової згоди працівника. Однак, законодавець, все таки залишив винятки, де у ст. 240 Проекту ТК України зазначив, що саме Колективним договором, а якщо договір не укладено нормативним актом роботодавця, погодженим з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником), може бути передбачено часткову виплату заробітної плати натурою (за цінами не вище собівартості) у розмірі, що не перевищує 30 відсотків заробітної плати, нарахованої за місяць, у тих галузях або за тими професіями, де така виплата, еквівалентна за вартістю оплаті праці у грошовому виразі, є звичайною або бажаною для працівників.

Цікавий контекст викладено у п.8 ст. 213 Проекту ТК України, де передбачено, що колективним договором, а за його відсутності роботодавцем після проведення консультацій із виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) можуть встановлюватися інші системи оплати праці. На наш погляд, це надасть додаткові повноваження роботодавцю практично самостійно встановлювати систему оплати праці чи змінювати її. Існуюча стаття 97 КЗпП України обумовлювалася дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною та галузевими угодами, чого, на жаль, не існує у Проекті ТК України. Слід пам'ятати, що переведення працівників на іншу систему оплати праці є зміною істотних умов праці й вимагає попередження працівників за 2 місяці.

Нагадаємо, що під системою оплати праці розуміється спосіб обчислення розмірів винагороди, належної виплати працівникам відповідно до витрат праці, а в ряді випадків і до її результатів. Практика виробила дві основні системи, які застосовуються як в “чистому” вигляді, так і з різними модифікаціями, – почасову і відрядну системи оплати праці.

Разом з тим у Проекті ТК України не зовсім чітко визначено, які системи оплати праці будуть застосовуватися у новому законодавстві. Так у ст. 213 ТК України визначено, що системами оплати праці є тарифна та інші системи оплати праці, які формуються на оцінці складності робіт та кваліфікації працівників.

Окремої уваги заслуговує ст. 232 Проекту ТК України щодо оплати праці в разі виконання надурочних робіт і роботи в надурочний час, де передбачено додаткову гарантію для працівника, якщо протягом року ним відпрацьовано надурочно більше 120 годин, оплата за відпрацьовані понад цю норму години проводиться у потрійному розмірі не пізніше 15 січня наступного року.

Разом з тим, якщо ст. 106 КЗпП України не допускала компенсації надурочних робіт шляхом надання відгулу, то абз. 4 ст. 232 Проекту ТК України така можливість, у виняткових випадках за згодою працівника уже надається.

Разом з тим Проект ТК України містить різні трактування визначення і встановлення умов та оплати праці. Зокрема, ст. 153 передбачено, що надурочні роботи не повинні перевищувати для кожного працівника 4 годин протягом двох днів підряд і 120 годин на рік у той час, як ст. 232 передбачається оплата за надурочну роботу понад 120 годин на рік.

З урахуванням викладеного вище, вважаємо, що прийняття Нового ТК України обумовлене вдосконаленням правового регулювання трудових відносин. Разом з тим недосконалість досліджуваних норм та прийняття у такій редакції нормативного акту призведе до звуження прав працівників в Україні, а тому ще потребує всебічного дослідження.

Список використаної літератури

1. Проект Трудового кодексу України від 22.04.2013 р. № 2902 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JG28M00A.html.

В. В. Каравайко

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ ОСОБАМ

Історично одними з найважливіших та найскладніших у кримінально-правовій доктрині були і залишаються проблеми покарання, зокрема його сутність, зміст, мета, функції, система, особливості окремих видів покарань, особливості призначення покарання. Різні аспекти проблем покарання постійно перебувають у центрі уваги вчених, традиційно залишаючись предметом дискусій. Повною мірою це стосується і питань призначення покарання неповнолітнім.

Сьогодні у кримінальному праві не піддається сумніву та обставина, що неповнолітні правопорушники кримінального закону є своєрідною, особливою типологічною групою, яка відрізняється від дорослих злочинців як за характером та ступенем суспільної небезпечності вчинюваних злочинів, так і за особливостями їх особистості, в якій відбивається недостатня соціальна зрілість, незавершеність інтелектуально-вольового та фізичного розвитку цих суб'єктів.

У законодавстві України кримінальна відповідальність неповнолітніх самостійний інститут Загальної частини, який представлений у КК в розділі XV, яким і визнано специфіку кримінальної відповідальності й покарання неповнолітніх, що є ознакою прогресивного розвитку вітчизняного кримінального права, зміцнення гарантій законних інтересів особи з визна-

ченням деякої специфіки правового становища цієї категорії суб'єктів та мети покарання таких правопорушників.

Недоліками системи покарань для неповнолітніх є її обмеженість та відсутність в ній спеціальних покарань, призначених саме для неповнолітніх. Альтернативою покарання для неповнолітніх є примусові заходи виховного характеру, які за юридичною сутністю є різновидом заходів безпеки, що існують в кримінальному законодавстві. На практиці суди досить рідко застосовують до неповнолітніх такі заходи, надаючи перевагу реальним покаранням або звільненню від відбування покарання з випробуванням. Перспективним є розширення застосування судами примусових заходів виховного характеру, зокрема, направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи в багатьох випадках може виступати дієвою альтернативою позбавленню волі за злочини середньої тяжкості.

Призначаючи у кожному конкретному випадку покарання, обираючи його вид та розмір, суд має виходити передусім з того, щоб воно було необхідне та достатнє для виправлення й попередження нових злочинів неповнолітнім. Відповідно до чинного законодавства, до особи, яка вчинила злочин у віці до 18 років судом можуть бути застосовані такі основні види покарань:

- 1) штраф;
- 2) громадські роботи;
- 3) виправні роботи;
- 4) арешт;
- 5) позбавлення волі на певний строк.

Головна складність застосування покарання до неповнолітніх осіб сьогодні полягає в тому, що до них майже неможливо застосовувати покарання, не пов'язані із позбавленням волі. Позбавлення волі застосовується до неповнолітніх невинувато часто, при цьому українські суди явно "зловживають" таким покаранням, як звільнення від відбування покарання з випробуванням. Досвід багатьох держав довів необґрунтованість призначення неповнолітнім короткотермінового позбавлення волі, коли згідно із законом до них може бути застосоване покарання, не пов'язане з ізоляцією від суспільства. Але інші види покарання, застосування яких можливе зараз відносно неповнолітніх, як правило, пов'язані із трудовою діяльністю, але їх застосування обмежене низьким рівнем економічної активності цієї категорії осіб. Проблемою виконання покарання, пов'язаного із впливом на майнові інтереси засудженого неповнолітнього, найчастіше є відсутність у нього самостійного заробітку або майна, на яке може бути покладене стягнення. Це пояснюється тим, що на роботу неповнолітнього не приймають через вік або через відсутність попиту чи недостатній рівень професійної освіти. Штраф застосовується судом лише в 0,8% випадків. Арешт – термін якого для неповнолітніх суттєво скорочений – є своєрідною "шоковою терапією" і в багатьох випадках його призначення є виправданим покаранням при вчиненні неповнолітніми деяких категорій злочинів невеликої тяжкості. Позбавлення права займатися певною діяльністю як вид покарання взагалі не застосовується. Виправні роботи складають, як правило, 0,25% від загальної кількості призначених неповнолі-

тнім покарань. Таким чином, реально “чинні” покарання, що впливають на майнові інтереси засудженого неповнолітнього та є альтернативою покаранням, пов’язаним з ізоляцією від суспільства у загальній кількості складають ледве більше 1%. Виникають певні труднощі із застосуванням такого виду покарання як громадські роботи; бо, по-перше, у керівників підприємств, на яких працюють неповнолітні, відсутній інтерес для їх залучення до праці; по-друге, не враховується перевантаженість кримінальних інспекцій, на які покладається контроль за виконанням не тільки цього виду покарання; по-третє, відсутнє бажання у неповнолітніх працювати безкоштовно тощо. У цьому зв’язку потребують обов’язкових змін санкції статей Особливої частини КК України в частині розширення альтернативних видів покарань.

Виходячи з принципу гуманізму, при призначенні покарання неповнолітньому повинні враховуватися всі позитивні дані, які характеризують його особу (сумлінне ставлення до навчання та/або роботи, відносини з батьками і друзями, гуманне поводження з тваринами тощо), а серед негативних – лише ті, які безпосередньо пов’язані із вчиненням злочином (наприклад, надмірна жорстокість) при обов’язковому наведенні у вирок належних доказів такого зв’язку. Проте, сам факт вчинення злочину особою, яка не досягла повноліття, ще не є підставою для обов’язкового пом’якшення становища такої особи. Водночас за наявності передбачених законом умов суд зобов’язаний обговорити і визначити можливість застосування щодо неповнолітнього кримінально-правових пільг, на які може претендувати така особа.

Розглядаючи характерні особливості провадження у справах неповнолітніх правопорушників, можна зробити висновок, що поряд із загальними положеннями, що належать до питань провадження в справах щодо осіб, які вчинили злочин, кримінальний закон передбачає певні особливості призначення судом покарання за злочини, які вчиняються неповнолітніми. З метою подальшої раціоналізації кримінального законодавства, виправданій гуманізації та зменшення кримінально-правової репресії щодо неповнолітніх, а також задля підвищення ефективності правозастосовної практики пропонується внесення низки змін до КК України. Зокрема: альтернативою покарання для неповнолітніх є застосування до них примусових заходів виховного характеру в порядку, передбаченому ст.105 КК України; перспективним видається розширення застосування судами примусових заходів виховного характеру як доволі ефективної альтернативи покаранню; доцільно виключити можливість застосування арешту до неповнолітніх-дівчат будь-якого віку; ефективною альтернативою позбавлення волі для неповнолітніх – про що свідчить досвід багатьох західних держав – виступають громадські роботи, але цей вид покарання українські суди застосовують до неповнолітніх не виправдано рідко; позбавлення волі взагалі, а неповнолітніх особливо, має численні негативи, а тому повинно застосовуватися у крайніх випадках.

Список використаної літератури

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 3-ге вид., перер. та доп. / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К., 2004. – 1056 с. Ча-сопис Київського університету права.

2. Ягодицький В. Вирішення кримінальних справ про суспільно небезпечні діяння вчинені особами, які не досягли віку кримінальної відповідальності // Право України, – 2001р. №11.

3. Панкратов Р. И. и др. Дети, лишённые свободы. – М.: Юрлитинформ, 2003. – 256 с.

4. Паневін В. Кримінальна відповідальність неповнолітніх // Закон і бізнес. – 2003. – № 8. – С. 8–9.

5. Гаверов Г. С. Уголовно-правовые меры, не связанные с лишением свободы, и их применение к несовершеннолетним правонарушителям: Учеб. пособ. – Иркутск: Изд. Иркутского ун-та, 1981. – 64 с.

А. О. Клименко

аспірант

Класичний приватний університет

ЩОДО ВИЗНАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ДЖЕРЕЛОМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Підвищення уваги до європейських стандартів прав людини у сфері кримінального судочинства мало наслідком переосмислення науковцями усталених підходів, у тому числі, і до джерел кримінального процесуального права.

Довгий час фактично єдиним регулятором кримінальних процесуальних відносин і, відповідно, джерелом кримінального процесуального права визнавався нормативно-правовий акт, зокрема, закон.

У більшості навчальної літератури в главах про джерела кримінального процесуального права наводилися лише визначення кримінального процесуального закону як “сукупності процесуальних норм, що регулюють кримінально-процесуальну діяльність і спрямовані на забезпечення виконання завдань кримінального судочинства” [1, с. 17], а кримінальне процесуальне право визнавалося писаним і кодифікованим, а його основним джерелом – закон [2, с. 13]. Також, в підтвердження цьому наводилися аргументи про те, що кримінальному процесуальному праву України невідоме прецедентне право, і жодні керівні роз’яснення, рекомендації, поради не є обов’язковими для виконання [3, с. 27]. Про інші джерела права, за винятком міжнародних договорів, довгий час у такій літературі, а також науково-практичних коментарях до КПК України не зазначалося.

Однак підвищення значення міждержавного співробітництва у всіх сферах буття людини в третьому тисячолітті призвело до зближення різних правових систем, а також до інтенсивного узгодження внутрішньодержавних норм з вимогами відповідних норм міжнародного права.

Ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (КЗПС), Україна визнала обов’язковою юрисдикцію Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування КЗПЛ. Ратифікація Протоколу №14 до Конвенції, крім цього, поклала на нашу державу обов’язок виконувати остаточні рішення ЄСПЛ, у яких вона є стороною.

З метою врегулювати відносини, що виникли у зв'язку з обов'язком нашої держави виконувати рішення ЄСПЛ та впровадженням в українське судочинство європейських стандартів прав людини, у 2006 році було прийнято Закон України “Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини”, яким практику ЄСПЛ було визнано джерелом права.

У 2012 році в ч. 2 ст. 8 КПК України законодавець закріпив положення про те, що “принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини”, а також у ч.5 ст. 9 КПК України зазначив, що “кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини”.

Отже, джерелами кримінального процесуального права сьогодні визнають “форми закріплення кримінально-процесуальних норм, що регулюють кримінально-процесуальні відносини та встановлені органами державної влади під час реалізації ними функцій у законодавчій, виконавчій і судових сферах, а також містяться в чинних міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та практиці Європейського суду з прав людини” [4, с. 35].

У зв'язку з цим, в науково-практичній літературі дуже часто наголошується про особливість такого джерела кримінального процесуального права як рішення ЄСПЛ. Погляди науковців на можливість визнання їх джерелами права не є однозначними. Одна група вчених категорично заперечує це, оскільки, на їх погляд, рішення ЄСПЛ не створюють нових правил поведінки (юридичних норм) [5], а тому результати діяльності ЄСПЛ вони вважають “джерелом конкретизації КЗПЛ” [6, с. 174], або “нормами розуміння” положень КЗПЛ, а рішення ЄСПЛ, що містять правотлумачні положення – актами офіційного казуального тлумачення.

На нашу думку, така позиція в основному обґрунтована тим, що держави, які підписували КЗПЛ, не погоджувалися на визнання рішень ЄСПЛ джерелом права – судовим прецедентом, тому “правотворча діяльність ЄСПЛ суперечить принципу суверенної рівності держав” і не відповідає “доктрині погодження волі”. В свою чергу, слід констатувати, що на відміну від вищезазначеної позиції науковців, Україна фактично “дала згоду” на визнання рішень ЄСПЛ джерелами права, що відображене у Законі “Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини”.

Більш обґрунтованим нам вважається погляд іншої групи науковців. Так, А. Є. Тамм констатує, що рішення ЄСПЛ не є актами однократного застосування, а містять норми, які регламентують поведінку держав у питаннях застосування КЗПЛ, тому можуть вважатися судовими прецедентами [7, с. 62]. Продовжуючи наведену думку, Д. В. Кухнюк наводить аргументи на користь визнання джерелом права рішень ЄСПЛ, які набули прецедентного значення. Зокрема, такими аргументами є зверхнє положення ЄСПЛ стосовно судів України, доступність цих рішень, їх обов'язковість, правотворчий характер цих рішень, особисте застосуванням ЄСПЛ принципу “stare decisis” [8, с. 127–135].

З огляду на вищенаведене ми можемо констатувати, що результати діяльності ЄСПЛ становлять фундаментальний внесок, який доповнює, конкретизує та оживляє конвенційне право і є похідними, вторинними стосовно КЗПЛ джерелами права. Продовжуючи цю тезу, ми вважаємо, що в цих джерелах розвивається зміст прав людини, передбачених Конвенцією, зокрема, шляхом формулювання ЄСПЛ визначень певних понять у рамках окремого права; визначення сфери застосування права; з'ясування меж здійснення права особою та меж втручання держави у його здійснення; встановлення взаємозв'язку з іншими правами тощо, фіксуються певні міжнародно-правові стандарти.

Таким чином, Європейський суд з прав людини здійснює три основні функції: функцію “роз'яснення” норм Конвенції; “закріплення” норм, яка полягає у збереженні традиційного підходу в захисті прав, гарантованих Конвенцією; функцію “розвитку” конвенційних норм.

З цього випливає, що результати діяльності Європейського суду з прав людини мають нормативний характер. Вочевидь, такого погляду дотримується і законодавець України, визнавши практику Європейського суду з прав людини джерелом права.

Список використаної літератури

1. Назаров В. В. Кримінальний процес: навчальний посібник / В. В. Назаров, Г. М. Омельченко. – К.: Атіка, 2007. – 584 с.
2. Кучинська О. П. Кримінальний процес України: навчальний посібник / О. П. Кучинська, О. А. Кучинська. – К.: Прецедент, 2007. – 202 с.
3. Удалова Л. Д. Кримінальний процес України: Загальна частина: підручник / Л. Д. Удалова. – К.: Кондор, 2005. – 152 с.
4. Кримінальний процес: підручник / за ред. Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної. – Х.: Право, 2010. – 608 с.
5. Пастухова Л. В. Ефективність міжнародно-правових засобів забезпечення реалізації Конвенції про захист прав людини і основних свобод: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Пастухова Лариса Вікторівна. – Львів, 2003. – 165 с.
6. Дудаш Т. І. Юридична природа рішень Європейського суду з прав людини / Т. І. Дудаш // Право України. – 2010. – № 2. – С. 173-179.
7. Тамм А. Є. Роль Ради Європи у забезпеченні прав людини на сучасному етапі: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / А. Є. Тамм. – Х.: Магістр, 2010. – 322 с.
8. Кухнюк Д. В. Судовий прецедент як джерело кримінально-процесуального права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Кухнюк Дмитро Володимирович. – К., 2008. – 228 с.

К. С. Коломієць

Класичний приватний університет

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Інститут міжнародно-правової відповідальності держав має давню передісторію.

Його джерела виявляються в механізмі соціального регулювання у внутрішніх та міжродових суспільних відносинах. Цей механізм складався поступово, в процесі багатовікової практики, під впливом потреби у підтримці визначеного суспільством порядку.

Про потребу у створенні такого механізму говорить багато авторів, але момент їх виникнення в юридичній літературі не визначений, тому апіорі можна вважати цей інститут ровесником понять право, обов'язок. Саме відповідальність виступає однією з тих гарантій дотримання вимог соціальних норм, що забезпечують виконання головної мети, заради якої створюються будь-які соціальні норми – забезпечити упорядкованість суспільних відносин. Відповідальність як соціальне явище, носить характер самозахисту суспільства від зазіхань на його устої.

Проаналізуємо передумови виникнення інституту відповідальності держав.

В основу філософського сприйняття відповідальності покладено свободу волі і ця концепція трактується різними авторами під різними кутами зору. Деякі автори зазначають, що проблема свободи волі у філософії виникла з потреби вирішити в широкому соціальному плані проблему відповідальності. У свою чергу, представники детермінізму стверджували, що воля людини визначається і реалізується тільки велінням її розуму, що сам установлює імперативи поведінки. Ці погляди були засновані на помилковому положенні, відповідно до якого між необхідністю й свободою волі полягає значна дистанція. Згідно з позицією І. Канта, людина повинна нести відповідальність тільки тому, що її воля є єдиним початком певних дій. Людина лише тоді діє вільно й відповідально, коли вона звільняється від будь-якої випадковості й суб'єктивності у своїй поведінці. Рамки цієї поведінки визначає система права, що є царством реалізованої свободи волі. У свою чергу не можна не відзначити величезний внесок у вирішення проблеми свободи волі й відповідальності Гегеля, що поклав концепцію свободи волі в основу створеної їм системи права.

Інші видатні філософи мали відповідно свою точку зору. Так, Б. Спіноза стверджував, що людина є не тільки рабом порядку природи, але і рабом своїх власних спонукань, оскільки існує діалектичний взаємозв'язок волі та необхідності, тому свобода досягається в процесі пізнання необхідності, а людина здобуває визначену свободу дій, тому що одержує можливість підкорити своїй владі і впливу пізнані речі і явища.

П. Гольбах визначав, що вчинки людини, як шкідливі так і корисні, однаковою мірою невірні. Не випадково він дійшов до суперечливого висновку про те, що передумовою відповідальності людини за її діяння є не провинна, а небезпека цих діянь для суспільства, а Ф. Енгельс, у свою чергу вказував, що неможливо міркувати про мораль і право, не розглянувши питання про так звану свободу волі про відношення між необхідністю та волею.

До речі, у юридичній доктрині радянських часів цей погляд було розвинуто: суб'єкту суспільних відносин відповідальність визначали на підставі співвідношення між необхідністю й свободою його поведінки. Прихильником такого визначення відповідальності був, наприклад, Р. Косолапов.

Виходячи з цього, передумови відповідальності держави варто шукати насамперед у сутнісній властивості її статусу. Такою властивістю в соціальному плані є свобода волі держави, що втілюється в суверенітеті, який дає їй мо-

жливість діяти як суб'єкту права й одночасно, як відзначає В. А. Василенко, позбавляє можливості інші держави втручатись у її внутрішні суспільні відносини. Саме суверенітет дає можливість державі діяти вільно для досягнення визначених цілей і задоволення її різних потреб і інтересів, а свобода волі держави, відтворена в її суверенітеті, є передумовою її відповідальності.

Доречним буде зазначити, що проблема співвідношення активно обговорювалася у доктрині, особливо у минулому.

На початку ХХ століття досить важливий вплив на розвиток поняття суверенітету справила наукова концепція нігілістів, представниками якої були А. Сорель, Ф. Прадье-Фодере та інші. Вони стверджували, що держави є відповідальними лише одна перед одною й заперечували проти ідеї взаємної відповідальності. Кожна держава може лише самостійно оцінити й засудити свої діяння, а рішення про компенсацію приймається лише за доброю волею держави. Помилковість цієї концепції було доведено міжнародною практикою, оскільки держави мають право пред'являти претензії щодо відшкодування шкоди й реалізують це право. Крім того, абсолютний суверенітет не відповідає основним принципам та нормам міжнародного права, він суперечить основам міжнародного спілкування.

У сучасній доктрині існують різні точки зору щодо суверенітету. В. А. Василенко, наприклад, визначає суверенітет як юридичне вираження самостійності держави, верховенства й необмеженості її влади на певній території та незалежності й рівноправності у взаєминах з іншими державами, тобто як сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів. Інші відомі автори, серед яких, наприклад, Д. І. Фельдман та Г. І. Курдюков, підкреслюють, що держава в міжнародному аспекті розглядається як єдність влади й суверенітету, що дозволяє виступати їй носієм власної, самостійної волі. Останнє визначення є спірним, оскільки у міжнародних відносинах держава не може наділятися владними повноваженнями.

З юридичної точки зору, однією з найважливіших особливостей кожної держави є те, що вона володіє суверенітетом, тобто має здатність визначати свою поведінку відповідними вольовими рішеннями. Держава сама вибирає шляхи і правові форми прояву своєї суверенної волі, а також установлює ту сферу відносин, у рамках якої відбувається її діяльність. Держава реалізує свою свободу волі тим, що бере участь у міжнародних відносинах. Ця реалізація знаходить конкретний вираз у поведінці держави, що є фактичним критерієм оцінки її відповідальності.

Воля держави, також як і воля інших суб'єктів суспільних відносин, визначається характером економічного ладу та системою існуючих на його базі суспільних відносин, багатьма іншими факторами. З іншого боку, будь-яка суверенна держава існує в системі відносин з іншими рівносуверенними державами, із чого випливає, що при здійсненні своїх цілей кожна держава зобов'язана враховувати потреби й інтереси інших держав. Держави обирають той чи інший відповідний їх інтересам і цілям варіант поведінки, коли вчиняють певні діяння, тобто реалізують свободу волі.

Зазначені аспекти, що обмежують волю відповідної держави, визначають необхідний зміст міжнародно-правових норм, система яких закріплює правила поведінки суверенних держав та виражає матеріально обумовлені об'єктивні закономірності взаємин між ними. Сукупність цих норм є юридичним засобом саморегулювання поведінки держав, оскільки норми створюються ними самими і для себе. Постійному підвищенню ефективності цієї системи сприяє розвиток міжнародного права, у рамках якого держави здійснюють зміну й адаптацію існуючих норм до умов міжнародного спілкування, перегляд і заміну застарілих норм і впровадження нових правил поведінки.

Таким чином, створювані державами норми права не є фінальним актом здійснення свободи волі, а являють собою правові моделі, що вказують напрямок подальшої реалізації цієї свободи. При цьому вимоги міжнародно-правових норм завжди сприяють максимальному прояву свободи волі кожної держави у рамках загального механізму міжнародного правопорядку.

Ю. Д. Кунєв

доктор юридичних наук, професор
Академія митної служби України
м. Дніпропетровськ

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОГО ПОНЯТТЯ “ФОРМАЛЬНОСТІ”

За С. С. Алексєєвим “Поняття “публічно-правове” покликане виражати необхідність централізації у суспільстві..., яке діє в основному у вигляді законів державної влади та надає юридичний характер державному розсуду, а у ряді випадків – сваволі, робить акцент на заборонах, повинностях, обов'язках людей (підданих) перед державною владою, правителями, чиновниками. Разом із тим за поглиблення демократії публічне право у розглядуваному контексті усе більшою мірою включає норми, що обмежують сваволю влади, охороняють права людини” [1, с. 42].

На нашу думку, з демократизацією держави публічне право відображає більшу довіру держави до громадян, яка полягає у обмеженні (зменшенні) їх супутніх повинностей і обов'язків перед державними органами під час прагнення реалізувати власні інтереси.

На думку Отто Люхтергандта “Знання інтересів громадянина, поряд з інтересами держави, надає управлінню можливість проаналізувати проблему, яку потрібно вирішити, з усіх ракурсів. У зв'язку з цим існує більша ймовірність того, що на основі широкого врахування інтересів поліпшиться якість, професіоналізм і ефективність прийнятого рішення. У тій мірі, в якій громадянин як адресат адміністративного акта побачить (а він побачить це не пізніше обґрунтування адміністративного акта), як і наскільки в рамках процедури були враховані висловлені ним інтереси, підвищується ймовірність того, що він сприйме рішення і не чинитиме опору управлінню. Така ситуація має вирішальне значення у відносинах держава – грома-

дянин: бо фактом є те, що стабільність держави та її дієздатність залежать в основному від того, наскільки громадянин довіряє управлінню” [2].

Консенсусний баланс обов’язків громадян і держави залежить від меж співвідношення публічного та приватного права у державі. Демократичність держави й полягає в тому, де знаходиться і яка межа співвідношення гарантій та перешкоджання реалізації прав громадян, в першу чергу правова межа, у другу – реально забезпечена механізмами державного управління. Межа між ними визначається ступенем правового та неправового втручання (перешкоджання) держави вільній приватній діяльності.

Найбільш відомими методами правової регуляції діяльності громадян і держави є дозволи, заборони і приписи.

Більш поширено правова межа регламентації поведінки громадян здійснюється за допомогою правових заборон, де встановлюється правовий максимум належної поведінки. Для держави правова межа регламентації діяльності її посадових осіб, в першу чергу, здійснюється за допомогою правових дозволів (приписів), де встановлюється мінімальна правова межа безпосередньої суспільної корисності дій, станів. “Для захисту визнаного максимуму правової свободи для певних випадків необхідно встановити мінімум правової свободи для інших випадків. Таким шляхом і будується система юридичних гарантій прав і свобод” [3, с. 91].

Виходячи з того, що необхідно розмежувати дії двох суб’єктів, потрібно визначити таку межу за допомогою правових засобів. За позитивної діяльності громадян (не пов’язаної з порушенням права) потрібні вказівки на необхідні дії, події і обставини, потрібні і достатні для реалізації власного права, інтересу. У праві події і обставини, потрібні і достатні для їх юридичного закріплення і визнання називають юридичним фактом.

Склад юридичного факту охоплює життєву обставину в єдності з умовами її настання, вимога щодо яких впливає із норми права і за наявності яких така обставина буде визнана юридичним фактом і спричинить встановлені юридичні наслідки.

У нормативно-правових актах і побуті усе частіше використовується термін “формальності”, який вживається для означення сукупності необхідних подій і фактів як наслідку дій з боку певного соціально-організаційного утворення (організації, держави) та окремого суб’єкту (особи, організації), яка прагне реалізувати свої інтереси та права за взаємодії з цим утворенням у багатьох сферах діяльності, зокрема туризму, митній та фактично усіх різновидах перевезень.

Найпоширеніша точка зору, що формальність – це дія, процес, процедура встановленого порядку. Це невірне визначення, що призводить до помилкового розуміння формальності, як правової категорії. Відбувається ототожнення різнопорядкових категорій “формальності” і загальних категорій “процес, процедура”.

Сутність формальності полягає у формі її існування – обов’язок (у правовідносинах – юридичний обов’язок) та її змісті – обставин і фактів, як умов до дій, потрібних для виконання обов’язку.

За допомогою сукупності прав неможливо чітко визначити межу між приватним та публічним правом. На думку науковців і практиків більш ефективною межею є сукупність зобов'язань, що мають юридичну форму у вигляді формальностей двох сторін правовідносин.

Реалізація спільних зобов'язань сторін найкраще забезпечується встановленням спільного кордону для діяльностей суб'єктів взаємодії з обставин та юридичних фактів, що забезпечать виконання цих зобов'язань правовими способами, засобами та методами.

Під час з'ясування сутності формальностей, визначили, що вони є категорією, яка означає різновид юридичних фактів і обставин, які тільки вказують на дії спрямовані на реалізацію публічного та приватного інтересів, які за глибинною сутністю є суперечливими у суб'єктів взаємодії держави і громадянина і не співпадають, тому повинні бути продуктом консенсусу цих інтересів, зокрема щодо співвідношення гарантій та перешкоджання реалізації прав громадян.

Якщо одним із суб'єктів правовідносин є держава, то сукупність формальностей для цих суб'єктів доцільно вважати адміністративними формальностями. Визначення адміністративних формальностей сприятиме виділенню основної складової діяльності держави, яка є обов'язковою і дуже важливою для суб'єктів приватного права.

Для влади “формальності” – це необхідні обставини та юридичні факти, потрібні для виконання органами держави та фактично є правовим уособленням змісту “адміністративних бар'єрів”.

Для громадян (клієнтів) “формальності” – це необхідні обставини та юридичні факти необхідні для подолання цих “адміністративних бар'єрів”.

Формальності відіграють роль фактової моделі межі між: 1) унормованими зобов'язаннями для однієї сторони; 2) доказами виконання зобов'язань перед протилежною стороною відносин.

Формальності є основною частиною зобов'язань (за аналогією інституту зобов'язального права в цивільному або інститут адміністративних формальностей в адміністративному), виконання яких є обов'язковим для реалізації прав та приватних інтересів громадян та організаційно-правового забезпечення їх реалізації публічною владою.

У загальному плані виконання і дотримання формальностей у стосунках між владою та громадянином можна та потрібно вважати основним способом їх правової взаємодії.

За розгляду та вживання адміністративно-правової категорії “формальності” передбачається уявлення всієї системи взаємозалежних обов'язків та дій щодо їх реалізації органів публічної влади (публічного права) та суб'єктів приватного права. Це розмежування потребує чіткості й прозорості, що приведе до реального консенсусного балансу прав і обов'язків обох сторін правовідносин у публічній сфері діяльності.

Поняття “формальності” визначається як фактова передумова в кооперованій нормі діяльності для сторін відносин у певній сфері суспільної діяльності. Формальності є формою юридичного обов'язку, результат виконання якого є доказом, необхідним для формування доказової бази, яка у підсумку

засвідчить достатність доказів, необхідних для прийняття остаточного рішення про дотримання особами, яких це стосується, кооперованої норми діяльності.

Список використаної літератури

1. Алексеев С. С. Право : азбука – теория – философия : Опыт комплексного исследования / С. С. Алексеев. – М. : Статут, 1999. – 712 с.

2. Люхтергандт Отто Проект Адміністративного процедурного кодексу України та сучасне адміністративне процедурне право / Отто Люхтергандт // Юридичний журнал. – 2002. – № 5. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=586>

3. Нерсесянц В. С. Философия права / В. С. Нерсесянц. – М. : Норма, 2005. – 656 с.

К. І. Кучерук

Класичний приватний університет

МОРАЛЬНІ НОРМИ В РЕГУЛЮВАННІ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

Сімейні відносини є такою сферою людського буття, в якій моральні норми мають вагомe значення. Відомий дореволюційний цивіліст О. І. Загоровський зазначав, що у відносинах сімейних міра й рахунок прав важкі у силу особливих якостей цих відносин, більш моральних, ніж юридичних. Звідси регулювання правом відносин сімейних набагато важче, чим відносин майнових [1]. Саме моральні норми є ціннісними орієнтирами, керуючись якими люди намагалися протягом всього часу розвитку цивілізації врегулювати відносини між собою, у тому числі й в сім'ї. У сучасних умовах розвитку українського суспільства значення моральних норм у регулюванні сімейних відносин тільки зростає. Відповідно до ч. 9 ст. 7 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 р. (далі – СК України) сімейні відносини регулюються на засадах справедливості, добросовісності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства. Отже, на рівні кодифікованого акту принципами сімейно-правового регулювання проголошено такі людські високі ідеали, як справедливість, добросовісність, розумність, що самі по собі є моральними категоріями, крім того, визначено, що регулювання сімейних відносин здійснюється відповідно до моральних засад суспільства.

Моральні норми у певних випадках отримують правове “обрамлення” у сімейному законодавстві. Так, згідно зі ст. 1 Закону України від 20.11.2003 р. “Про захист суспільної моралі” суспільна мораль розглядається як система етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов’язок, совість, справедливість. Частина 2 ст. 1 СК України проголошує, що регулювання сімейних відносин здійснюється з метою побудови сімейних відносин на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки. Згідно з ч. 1 ст. 55 СК України дружина та чоловік зобов’язані спільно піклуватися про побудову сімейних відносин між собою та іншими членами сім’ї на почуттях взаємної любові, поваги, дружби, взаємодопомоги. Відповідно до ч. 1 ст. 150 СК України батьки зобов’язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім’ї та роди-

ти, свого народу, своєї Батьківщини. Можна й далі продовжувати аналізувати “моральність” правових норм, якими насичений СК України.

Необхідно зазначити, що моральні ціннісні орієнтири в регулюванні сімейних відносин з часом змінюються, еволюціонують. Яскраво це можна простежити на ставленні суспільства до так званих “фактичних шлюбних відносин”, народженні дітей поза шлюбом.

У сучасному суспільстві стає нормою, своєрідною “перевіркою” відносин проживання жінки та чоловіка однією сім’єю, без реєстрації шлюбу між собою. Непоодинокими є й випадки народження дитини поза шлюбом, що на сьогодні не вважається аморальним, а навпаки, розглядається як реалізація жінкою свого природного права на материнство і є гордістю для жінки-матері. Соціологічні дослідження та статистичні дані засвідчують, що третина дітей у державах ЄС народжена поза шлюбом. У таких країнах, як Естонія, Швеція, Словенія та Франція позашлюбною є кожна друга дитина. Натомість у Греції такими є лише 6% малюків. Естонія лідирує серед країн Євросоюзу за кількістю народжених поза шлюбом дітей – майже 60% малюків. В сусідній Латвії цей показник досягає 43%, а ось у Литві – тільки 28%. 21,4% українських малюків нині народжуються поза шлюбом, чверть століття тому таких дітей було лише 9% [3].

Моральні норми у регулюванні сімейних відносин різняться й в різних країнах світу. Так, в Україні аморальними вважаються одностатеві зв’язки, шлюб в Україні може бути зареєстрований тільки між жінкою та чоловіком. Заборонено в Україні й усиновлення дитини особами однієї статі (ч. 3 ст. 211 СК України). У той час як в Голандії, деяких штатах США та інших країнах вони не тільки не є аморальними, а й держава надає їм правової регламентації.

В теорії права наголошується, що рівень вимог, що ставляться до поведінки людини, значно вище у моралі, яка у багатьох випадках вимагає від особистості значно більше, ніж юридичний закон, хоча він і передбачає за деякі протиправні дії суворі санкції. Вона більш вимоглива до поведінки індивіда. Право не в змозі примусити людину бути завжди і у всьому чесною, порядною, правдивою, справедливою, чуйною, шляхетною, йти на самопожертву тощо. Цього законом не передбачиш [4, с. 332–333]. У сфері сімейних відносин це особливо яскраво має своє відбиття. Частина 2 ст. 1 СК України передбачає, що регулювання сімейних відносин здійснюється з метою утвердження почуття обов’язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім’ї. Згідно з ч. 2 ст. 55 СК України чоловік зобов’язаний утверджувати в сім’ї повагу до матері. Дружина зобов’язана утверджувати в сім’ї повагу до батька. Зазначене свідчить, що на законодавчому рівні визначено такі обов’язки суб’єктів сімейних відносин, які повинні сприяти становленню і закріпленню людських чеснот, високих ідеалів, проте у повсякденному житті ми зустрічаємося з “покинутими” дітьми у сиротинцях, з особами похилого віку, діти яких про них не проявляють турботи й піклування тощо. Зовсім інша справа, коли особа вихована на дотриманні моральних цінностей, вона не тільки є законослухняною, а й більш вимогливою до себе, виходячи з моральних приписів, у тому числі й у сфері шлюбу і

сім'ї. Не можна правовим інструментарієм заставити чоловіка покохати дружину, мати полюбити дитину, дітей поважати батьків, турбуватися про них і надавати допомогу. Саме норми моралі у цих випадках є більш дієвими й ефективними як регулятори суспільних відносин.

Підсумовуючи, варто зазначити, що сімейні відносини залишаються такою “тонкою” матерією, в регулюванні якої не можна не дооцінювати значення моральних норм, особливо при формуванні державної сімейної політики і визначенні напрямків сімейного виховання дітей.

Список використаної літератури

1. Загоровский А. И. Курс семейного права / Александр Иванович Загоровский. – Одесса, 1909 [Электронный ресурс] // Классика российского права. – Режим доступа: <http://civil.consultant.ru/reprint/books/133/>.

2. В Україні, як і в країнах ЄС, зростає кількість позашлюбних дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/2163010.html>.

3. Миронова Г. Моральні засади Сімейного кодексу України / Г. Миронова // Право України. – 2004. – № 4. – С. 99–102.

4. Теория государства и права. Курс лекций / под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2007. – 768 с.

М. І. Леоненко

кандидат юридичних наук, доцент
Класичний приватний університет

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ЧИННОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом у 2012 р. стало помітною подією в українській правовій системі. Слід зазначити, що новий Кодекс став не просто переглядом старого, а являє собою інший підхід до кримінального правосуддя у повній відповідності з міжнародно-правовими стандартами та вимогами Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Юридичний процес введення в дію нового КПК України був пронизаний осмисленням і практичним освоєнням численних новацій і новел, які були введені законодавцем.

Беручи до уваги масштаб змін, часу, який минув із моменту набрання новим КПК чинності, явно замало, аби робити далекоглядні висновки щодо дієвості тих чи інших правових конструкцій. Ефективність будь-якого акту визначається не лише досконалістю норм, а й практикою їх застосування, на зміну якої, на нашу думку, треба набагато більше часу, ніж один чи два роки.

З однієї сторони, реформу кримінального процесу не можна розуміти вузько, як і ставиться тільки до відповідних змін у становищі та діяльності слідчого, прокурора чи судді, або відноситися до неї як до окремих змін і доповнень до чинного законодавства. Це корінне перетворення всієї системи правоохоронних органів, які тісно пов'язані у своїй діяльності з судом.

З іншої сторони, кардинальне реформування кримінального процесуального законодавства в деяких випадках тягне за собою не стільки подолання і вирішення застарілих проблем правозастосовної діяльності, скільки додало до них нові, не менш важкі для вирішення питання. Наприклад, функціональні зміни в діяльності прокурора на стадії досудового розслідування, запровадження реальних змагальних конструкцій, посилення судового контролю, відмова від інституту додаткового розслідування, розширення прав захисника в доказуванні, впровадження інституту угод та інше, поки що не дозволяє говорити про усталені тенденції в процесі реалізації на практиці цих безперечно корисних для кримінального процесу новел.

Так, більшістю науковців визнається неефективність правозастосовної практики, врегульованої чинним КПК, що часом пояснювалося неготовністю правової свідомості правозастосувача (слідчого, прокурора, судді та ін.) сприйняти ряд інститутів нового КПК і в першу чергу – демократичну змагальну форму вирішення кримінально-правового спору.

На нашу думку, перебуваючи в даній ситуації, правозастосовувач не здатен усвідомлено протиставляти практику застосування КПК його змісту. Будучи нездатним адекватно витлумачувати закон, правозастосовувач звик його просто не помічати, а діяти за прийнятим в конкретному підрозділі шаблоном. Таким чином, як ми бачимо центральною ланкою протиріч в юридичному середовищі виступає проблема не якості нового КПК, як це часто підноситься засобами масової інформації, а проблема ідеології КПК і стан колективної, корпоративної та індивідуальної правосвідомості правозастосувачів. Тому, головна проблема правозастосування чинного кримінального процесуального законодавства – не технологічна, а скоріше ідеологічна та культурна.

Правозастосовувачи не мають єдиного погляду на кримінальне судочинство, а відповідно і на новий КПК, його призначення і принципи. Наразі багато хто з них досі зберігають надію на перегляд концептуальних положень КПК та повернення до радянської кримінально-процесуальної практики (законопроекти №). Тому можна констатувати, що на сьогодні зберігається протиріччя між високим юридичним та правовим стандартом нового КПК, архаїчністю мислення правозастосувачів і практикою його реалізації.

Крім цього, на підтвердження висловленої тези, слід констатувати що останнім часом все більше уваги звертається на проблемні питання ефективності організаційної та функціональної побудови правоохоронних органів. Аналіз положень чинного КПК України дає нам змогу впроваджувати відповідні зміни щодо внутрішньої структури і сутності сформованих принципів і форм роботи даних органів, однак слід констатувати деяку роз'єднаність у їх безпосередній діяльності.

Незважаючи на те, що було здійснено окремі організаційно-практичні заходи з реорганізації системи правоохоронних органів в цілому, на нашу думку, невиправдано тривалий час не використовуються можливості послідовності і систематичності у законопроектній роботі щодо вдосконалення практики кримінального переслідування, відсутній єдиний підхід до

проблеми реалізації реформи системи правоохоронних органів, хоча її основні напрями були визначені Концепцією реформування кримінальної юстиції України. Головною причиною незавершеності процесу реформування цих органів, на наш погляд, є відсутність цілісного системного підходу до здійснення реформи кримінального судочинства.

Т. Є. Леоненко

кандидат юридичних наук, доцент
Класичний приватний університет

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ ТА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ, ЩО ВЧИНИВ ЗЛОЧИН НА РЕЛІГІЙНОМУ ГРУНТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ, КРИМІНОЛОГІЇ ТА ЮРИДИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Злочин – одне з крайніх проявів людського зла. За ним завжди стоїть конкретна особа, член суспільства, який значною мірою є віддзеркаленням його вад і пороків. Визначення поняття “особи злочинця” значною мірою залежить від його співвідношення з такими категоріями як “особистість людини” і “суб’єкт злочину”. Відомо, що кримінологічне вивчення особистості є окремим випадком вивчення поведінки людини в суспільстві [1, с. 139].

З іншого боку, суб’єкт злочину містить у собі лише дві властивості особистості (певний вік і осудність), які поряд з ознаками, іншими елементами складу злочину, виконують функцію необхідної і достатньої підстави для притягнення особи до кримінальної відповідальності. Отже, поняття “особа злочинця” за охопленням має займати проміжне місце між поняттям людської особистості і поняттям суб’єкта злочину.

Ю. М. Антонян, А. Б. Сахаров, А. І. Долгова, Н. С. Лейкіна та інші вчені вважають, що поняття “суб’єкт злочину” не зовсім придатне для цілей кримінологічного характеру, адже при дослідженні і поясненні причин, механізму й змісту злочинної поведінки необхідно вивчення не тільки кримінально-правових, а й соціально-демографічних, психологічних та інших особливостей осіб, які вчинили злочини. І з цим не можна не погодитися [2].

Вважається, що в розгляді цього питання слід спиратися на співвідношення кримінально-правового поняття злочину та кримінологічного поняття злочинної поведінки [3, с. 31]. І те й інше визначення характеризує одне й те саме явище. Проте, очевидно, що вони якісно й кількісно різняться. Поняття злочину як суспільно небезпечного і винного діяння використовується для визначення підстав кримінальної відповідальності, поняття злочинної поведінки – для вивчення причин і механізму злочинів. Відповідно, “якщо розрізняються поняття “злочин” і “злочинна поведінка”, то слід визнати і відмінність понять “суб’єкт злочину” і “суб’єкт злочинної поведінки” (особи злочинця)”.

До психологічної структури особи злочинця, що вчинила злочин на релігійному ґрунті, можна віднести: властивості мотиваційної сфери (потреби, інтереси, стійкі мотиви тощо); властивості ціннісно-нормативної сфери (погляди, переконання, ціннісні орієнтації, установки, позиції осо-

бистості тощо); інтелектуальні властивості (рівень розумового розвитку, особливості мислення тощо); властивості, що відображають досвід, значущий у злочинній поведінці (знання, вміння, навички, здібності); емоційні, вольові властивості, темперамент.

Важливим аспектом теоретичного й методологічного дослідження проблеми особи злочинця є вивчення такого складного питання як співвідношення понять “особистість злочинця” і “суб’єкт злочину”, якого ми вже частково торкнулися. Як відомо, кримінально-правове дослідження особистісних особливостей порушників кримінального закону відрізняється від їх вивчення в кримінологічному аспекті. Кримінальне право досліджує в основному саму особистість, тобто конкретні властивості злочинця, які включені до складу злочину (фізична особа, вік і осудність), а також соціальні, соціально-демографічні, соціально-психологічні, моральні та інші характеристики деліквента, необхідні для індивідуалізації кримінального покарання.

Для кримінології об’єктом вивчення є не тільки власне особистість, а й чинники соціального середовища, під впливом яких сформувалися антигромадські погляди і прагнення особи, що привели до вчинення нею злочину.

Юридична психологія, у свою чергу, відображає особливості його духовної сутності, які містять внутрішні причини суспільної небезпеки особи.

Незважаючи на наявні відмінності, кримінальне право, кримінологія та юридична психологія вирішують загальну задачу. Це завдання – боротьба зі злочинністю. Тому правильніше не розривати ці напрями вивчення особи злочинця, а виходити з існування різних, але взаємопов’язаних аспектів єдиної проблеми злочинця.

Список використаної літератури

1. Герцензон А. А. Уголовное право и социология./ А. А. Герцензон – М.: Юридическая литература, 1970. – С. 139., 286с.
2. Антонян Ю. М. Изучение личности преступника. Учебное пособие. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1982. – С. 43; Долгова А. И. Изучение личности преступника// Советское государство и право. 1978. № 6. – С. 79; Лейкина Н. С. Личность преступника и уголовная ответственность. – Л., 1968. – С. 115.
3. Механизм преступного поведения// отв. ред. В.Н. Кудрявцев. – М.: Юридическая литература, 1981. – С. 31.

Р. М. Максакова

доктор юридичних наук, доцент

Запорізький національний технічний університет

ІНСТИТУТ ВИБОРІВ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ УСТАНОВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Через вибори, як форму реалізації установчої влади в Україні, народ, як єдиний можливий суб’єкт цієї форми, утворює органи державної влади. Ці органи від народу наділяються правом здійснювати установчу владу в державі через реалізацію визначених цим же народом (шляхом закріплення в конституції) установчих повноважень. Відповідно до положень Конституції України, через вибори народ формує Верховну Раду України (ч. 1 ст. 76 Конституції); обирає Президента України (ч. 1 ст. 103 Конституції). Через

вибори як форму реалізації установчої влади в межах певної території України територіальні громади формують органи місцевого самоврядування. Так, зокрема, шляхом виборів формуються сільські, селищні, міські, районні, обласні ради (ч. 1 ст. 142 Конституції); обираються сільські, селищні, міські голови (ч. 2 ст. 142 Конституції).

Конституція України закріплює вихідні положення уповноважувачо-виборчої діяльності народу: 1) будучи носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні, народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (ст. 5 Конституції України); 2) закріплення такої форми здійснення влади народом як вибори та референдуми (ст. 69 Конституції України). Серед всіх законодавчо визначених форм безпосередньої демократії вибори є найбільш вживаною формою реалізації установчої влади, що пояснюється їх конституційно встановленою обов'язковістю та періодичністю.

Вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Виборцям гарантується вільне волевиявлення (ст. 71 Конституції України). Забезпечення права громадян брати участь в управлінні державними справами, вільно обирати та бути обраним в органи державної влади (ст. 38 Конституції України). Право голосу на виборах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років. Не мають права голосу громадяни, яких визнано судом недієздатними (ст. 70 Конституції України). Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії, які сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян та беруть участь у виборах (ст. 36 Конституції України). Положення, що регулюють виборчий процес в Україні закріплені в Законах України “Про вибори Президента України” від 05.03.1999 р. № 474-XIV, “Про вибори народних депутатів України” від 11.11.2011 р. № 4061-VI та “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” від 10.07.2010 р. № 2487-VI.

Конституція України передбачає два органи державної влади – Верховну Раду України та Президента України, персональний склад яких формується шляхом загальнонародної виборчої процедури (ст. 76, 103 Конституції України). І якщо стосовно Президента, з моменту виникнення цієї посади у 1991 р., виборча система абсолютної більшості (обраним вважається той, хто отримав більше 50 % голосів осіб, що брали участь у голосуванні) лишається незмінною, то стосовно парламенту вона зазнає перманентних змін.

Інститут виборів в системі здійснення установчої влади має особливе значення. За допомогою виборчої діяльності народ визначає суб'єктний склад органів первинного народного представництва – Верховної Ради та Президента. Але в процесі своєї діяльності зазначені інституції також використовують делеговане народом право та формують органи вторинного представництва, які спрямовують свою діяльність на вирішення спеціальних завдань здійснення влади народу (Уряд, суди тощо).

Найбільш важливими суспільними та державними інститутами в Україні є інститути глави держави (Президент України), парламенту (Верхо-

вна Рада України), та місцевих органів влади (місцеві ради – сільські, селищні, міські, районні, обласні; та сільські, селищні, міські голови). Зазначені інститути влади займають особливе, порівняно з іншими, місце в правовій, демократичній державі, бо лише вони репрезентують волю всього українського народу (або його частки), здійснюють свою діяльність від його імені і перед ним мають держати відповідальність. І саме за допомогою виборів, як єдиного можливого способу формування зазначених суспільних та державних інститутів в Україні здійснюється одна з форм реалізації установчої влади.

Загальновідомо, що вибори завжди були й залишаються 1) найбільш поширеним демократичним способом здобуття влади який характерний для республіканського типу організації влади; 2) важливим інструментом реалізації частини народного суверенітету.

Вибори визначають як владно-установчу суспільно-правову форму прямого народовладдя. Вибори є способом, в який суспільство формує владу, тобто створює представницькі органи для її здійснення всередині самого себе. А зміст виборів, як політичного суспільно-правового інституту, полягає в тому, що саме волею всього українського народу, або його частки (певної територіальної громади) здійснюється конституювання і відтворення органів державної влади та місцевого самоврядування, надання обраним представникам владних повноважень у межах їх конституційної компетенції.

Вибори визначають як передбачену Конституцією та законами форму прямого народовладдя, волевиявлення народу шляхом таємного голосування щодо формування конституційно якісного і кількісного складу представницьких органів державної влади й органів місцевого самоврядування. Визначення виборів в такий спосіб розкриває поняття “вибори” за трьома основними характеристиками: суттю явища (форма прямого народовладдя), формою (що полягає у проведенні таємного голосування) та змістом (яким виступає формування складу представницьких органів державної влади й місцевого самоврядування).

Саме внаслідок особливої процедури формування – виборні органи отримують владних повноважень (які можуть здійснюватися у межах їх конституційної компетенції) від суб'єктів установчої влади, якими при формування загальнодержавних виборних органів виступає весь український народ, а при формуванні місцевих – відповідні територіальні громади, або члени декількох територіальних громад.

У зв'язку з тим, що виборні органи влади України створюються як результат здійснення установчої влади народу – всі вони, відповідно, отримують установчі повноваження (повноваження щодо призначення посадових осіб, призначення або створення органів влади), які вони мають реалізовувати в своїй діяльності від імені та в інтересах українського народу, або його частини (певної територіальної громади). Саме спосіб формування і наявність установчих повноважень є об'єднуючою рисою у всіх виборних органів влади України (Президента України, народних депутатів України, депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів), хоча кожен з цих органів має свій особливий статус та притаманні лише йому повноваження.

Слід зауважити, що за існуючою в Україні конституційно-правовою регламентацією, сформувавши загальнонаціональні органи влади (Верховну Раду України та обравши Президента України), народ не може використувати форми безпосередньої демократії (референдум) для дострокового припинення їх повноважень. По-перше, прямої вказівки на таке повноваження народу не містить текст Основного Закону, хоча він не містить і прямої заборони щодо цього повноваження. По-друге, неодноразові ініціативи щодо винесення на всенародне обговорення питань про дострокове припинення повноважень парламенту та глави держави обернулися для народу чіткою конституційною заборонаю на можливість реалізації цього права як такого, що не передбачене Конституцією України. Ця заборона була висловлена в Рішенні Конституційного Суду України від 27 березня 2000 р. № 3-рп/2000 (справа про всеукраїнський референдум за народною ініціативою): "...чинна Конституція України не передбачає інституту висловлення недовіри на всеукраїнському референдумі, у тому числі проголошеному за народною ініціативою, Верховній Раді України чи будь-яким іншим конституційним органам державної влади як можливої підстави дострокового припинення їх повноважень".

На нашу думку, такий стан речей є 1) нелогічним з погляду на інститут виборів, як форму реалізації установчої влади в Україні, та 2) суперечить положенням ч. 2 ст. 5 Конституції, яка визначає єдиним джерелом влади в Україні народ. Бо суб'єкт влади, отримуючи повноваження на формування органів влади, повинен мати повноваження і на контроль за діяльністю цих (сформованих ним) органів. Цей контроль має виявлятися не лише в періодичному звітуванні сформованих народом органів влади перед народом, а й у разі незадовільного виконання покладених на орган обов'язків – наявності у суб'єкта влади (в даному випадку народу) припинити повноваження сформованого ним органу влади.

К. В. Маріхін

аспірант

Класичний приватний університет

ЗАГАЛЬНИЙ ТА СПЕЦІАЛЬНИЙ ПОДАТКОВИЙ РЕЖИМ

Використання поняття "спеціальний податковий режим" дозволяє припустити наявність загального податкового режиму.

Податкове законодавство України використовує поняття "загальний режим оподаткування", "оподаткування в загальному порядку" (зокрема ст. 210 ПКУ), а також "загальна система оподаткування" як антипод по відношенню до "спрощеної системи оподаткування" (зокрема п. 6 Підрозділу 10, п. 21 Підрозділу 2 Перехідних положень, ст. 177 ПКУ).

Проте законодавець не дає визначення цьому терміну, використовуючи це поняття для визначення "спеціального податкового режиму" як відмінного від загального. У правовій науці єдиного підходу до визначення загального податкового режиму також не існує. Безумовно, що вказані поняття повинні

розглядатись у комплексі, у зв'язку із їх взаємозалежністю, оскільки тільки у порівнянні із “загальним” можна визначити “особливе” і навпаки.

Андрієвський К. В. зазначає, що загальним є режим, що забезпечується державою в певній сфері регулювання і діє на всій території держави, що охоплює як загальнодозволяючий, так і дозвільний режими. Встановлений законодавцем правовий режим, відмінний від загальнодержавного (стосовно того ж самого об'єкта правового регулювання), слід вважати спеціальним правовим режимом [1].

Мінка Т. П., досліджуючи правові режими, зазначає, що за видами адміністративно-правового регулювання можна виділити загальні та спеціальні режими, при цьому останні регулюють конкретну специфічну сферу суспільних відносин [6, с. 46].

На думку Опрі Є. А. фактично “податковий режим” визначає загальний порядок обчислення і сплати податків, який застосовується до всього загалу платників, а “спеціальний режим оподаткування” (спеціальний – такий, що має особливе значення, призначений виключно для чогось) означає встановлення особливого порядку нарахування та сплати обов'язкових платежів державі відносно окремих категорій платників [9, с. 6].

Загальний податково-правовий режим включає систему потенційних правових наслідків, метою встановлення яких є залучення членів суспільства до тягара сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) за допомогою яких визначаються межі законного втручання в сферу особистої свободи суб'єкта права, обумовленого необхідністю поповнення доходів бюджетів [1].

Згідно з пунктами 11.2 і 11.3 статті 11 Податкового кодексу України спеціальний податковий режим – це система заходів, що визначає особливий порядок оподаткування окремих категорій господарюючих суб'єктів. Спеціальний податковий режим може передбачати особливий порядок визначення елементів податку та збору, звільнення від сплати окремих податків та зборів [7].

Відповідно до змісту даного визначення можна сформулювати такі ознаки спеціального податкового режиму:

- 1) окрема система заходів з оподаткування;
- 2) закріплює особливий порядок визначення елементів податку і збору, у тому числі оподаткування окремих категорій платників;
- 3) передбачає звільнення від сплати окремих податкових платежів;
- 4) застосовується у відповідний податковий період [3, с. 6].

Загальним режим може об'єднувати декілька спеціальних режимів єдиною метою – забезпечення надходження податків і зборів до бюджетів. Спеціальним по відношенню до нього виступає кожен режим, який слугує, крім загальної, ще і своїй специфічній меті – гарантування сплати саме даного виду податку або збору.

Загальний податково-правовий режим характеризується тим, що як базові елементи у нього виступають правові наслідки, можливість настання яких встановлена набором загальних нормативних розпоряджень. Спеціальні податково-правові режими коректують ці загальні розпорядження і

базові елементи їх встановлюються за допомогою норм, що є вилученнями з правил, закріплених загальним податково-правовим режимом.

Сукупність юридичних засобів і їх потенційних правових наслідків, опосередковує досягнення приватної мети, включається в загальний режим, що гарантує реалізацію загальної мети в регулюванні оподаткування. Досягнення мети одного або декількох режимів виражає і здійснення головної мети загального податкового режиму. Якщо загальний податковий режим направлений на забезпечення своєчасної і повної сплати податків і зборів, то спеціальні податкові режими, реалізуючи цю ж мету, уточнюють форму її здійснення (спрощене, фіксоване оподаткування і так далі)[1].

Зважаючи на думки більшості авторів, та здійснивши діалектичний аналіз наданих ними понять, можна підкреслити, що спеціальні податково-правові режими можуть існувати тільки за наявності загального податково-правового режиму.

Іващенко Н. С. розглядає зазначені режими не як окремо взяті категорії, а як ціле (загальний податковий режим) і частина цілого (спеціальний податковий режим) [2, с. 25].

При загальному режимі оподаткування встановлюються ті загальні норми, правила, дія яких поширюється і на загальний, і на спеціальний податковий режим.

Наприклад, загальним режимом оподаткування визначено, що платниками податку є організації та фізичні особи, на яких покладено обов'язок сплачувати відповідно податки та збори. Спеціальний податковий режим конкретизує склад зазначених платників податків. При цьому обов'язок по сплаті певної сукупності податків і зборів, що виникає при загальному режимі, при спеціальному податковому режимі замінюється обов'язком по сплаті одного податку [2, с. 25].

Таким чином, враховуючи пов'язаність досліджуваних понять на глибинному рівні, спеціальний податковий режим не можуть існувати без загального податково-правового режиму. Спеціальний податковий режим є частиною загального податкового режиму, він являє собою особливий порядок правового регулювання податкових відносин, що виражається в певному поєднанні юридичних (правових) засобів, що створює конкретні (спеціальні) умови для забезпечення нормального функціонування даних відносин з метою задоволення інтересів суб'єктів податкового права.

Список використаної літератури

1. Андрієвський К. В. Спеціальні податкові режими. Автореферат дис. ... канд. юрид. наук. – Х., 2009. – 20 с.
2. Иващенко Н. С. Специальный и общий налоговый режим // *Налоги и налогообложение*. – 2004. – №7.
3. Сарана С. В. До питання поняття спеціального податкового режиму // *Фінансове право*. – 2011. – №4 (18). – С.15.
4. Кочемазова Н. В. Сущность и виды специальных налоговых режимов для малого и среднего бизнеса [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scienceforum.ru/2014/632/2405>.
5. Князькова В. Я. Спеціальні податкові режими в сучасній теорії оподаткування // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2012. – №11 (138). – С.44.

6. Мінка Т. П. Підходи щодо класифікації адміністративно-правових режимів / Т. П. Мінка // Публічне право. – 2011. – № 2. – С. 40–47.

7. Податковий кодекс України: від 2 грудня 2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=35&nreg=2755-17>.

Т. В. Матвійчук

Класичний приватний університет

ДІЙОВЕ КАЯТТЯ ЯК ПІДСТАВА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Чинне кримінальне законодавство України, зокрема ст.45 КК, передбачає можливість звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка вчинила злочин, у випадку її дійового каяття. Відповідно до закону дійове каяття за змістом має складатися із трьох елементів: повного відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди, активного сприяння розкриттю злочину та щирого каяття [1, с.1245]. Розглянемо кожен із цих елементів більш детально.

Слід погодитися з О. О. Житним, який під поняттям “збитки” в ст 45 КК України розуміє майнові втрати фізичних, юридичних осіб та держави, які перебувають у причинному зв’язку із вчиненим суспільно небезпечним діянням, і які може бути зведено до грошового чи майнового еквівалента, а під “шкодою” – інші види соціально і юридично значущого негативного результату, що настав внаслідок вчиненого суспільно небезпечного діяння.

Шкоду в контексті ст.45 КК України рекомендується розглядати як суму викликаних вчиненим злочином змін у елементах об’єкта останнього і пов’язаних із цим витрат, понесених державою, юридичними й фізичними особами. Пропонується до обсягів шкоди включати: а) суспільно небезпечні наслідки, що характеризують об’єктивну сторону вчиненого злочину; б) моральну шкоду; в) витрати, понесені особою на відновлення заподіяної їй шкоди власними силами. Таким чином, відшкодуванням збитків є внесення грошових коштів або майна у фонди фізичної або юридичної особи, яка зазнала матеріальних витрат та понесла втрати внаслідок вчиненого злочину, в розмірі, еквівалентному понесеним втратам; усунення шкоди являє собою ліквідацію шкідливих наслідків злочину з метою відновлення первинного стану предмета злочинного посягання [2, с. 7–8].

Повне відшкодування збитків або усунення шкоди можливе, якщо заподіяна шкода або завдані збитки можна встановити за характером і розміром, якщо вони піддаються усуненню або відшкодуванню зусиллями окремої фізичної особи в певний проміжок часу. Тому при заподіянні шкоди, яка має неусувний, непрогнозований характер, дійове каяття в обсязі, передбаченому ст. 45 КК України, фактично неможливе. В той же час відсутність шкоди або збитків від вчинення злочину виключає вимогу закону про їх обов’язкове відшкодування задля застосування цього виду звільнення від кримінальної відповідальності [3].

Аналізуючи зміст активного сприяння розкриттю злочину необхідно зазначити, що розкриття злочину за чинним законодавством здійснюється до моменту закінчення досудового розслідування. З цієї точки зору злочин є розкритим, якщо зібрані в справі докази визнано достатніми для складення обвинувального акту. Конкретизувати ознаку “активність” досить складно, тому вважаємо, що мінімальними вимогами щодо активного сприяння розкриттю злочину є правдиві й повні свідчення особи, тобто добровільне повідомлення нею всієї відомої їй інформації стосовно обставин вчиненого злочину.

Аналізуючи зміст щирого каяття, як передбаченої у ст.45 КК України останньої обставини, яка складає зміст дійового каяття, слід звернути увагу на те, що розуміння такого каяття лише як відповідних об’єктивних проявів, демонстрованих обвинуваченим (визнання протиправності вчинку, обіцянки виправитися, висловлення готовності до соціально корисної поведінки тощо) є неправильним. Щире каяття є усвідомленням особою своєї провини, відвертим жалем за вчиненим і засудженням своєї суспільно небезпечної поведінки. Основу такого каяття становлять почуття жалю й сорому з приводу вчиненого діяння. Але практичне встановлення цієї юридично значущої ознаки є вкрай складним, оскільки визначальними в її пізнанні є з’ясування переживань, емоцій, почуттів людини. На сьогодні ж правоохоронні органи не мають надійного й доступного методу пізнання, який дозволив би встановлювати наявність розкаяння, його справжність і глибину. Керуючись викладеним, слід розглянути пропозицію про виключення щирого каяття з переліку ознак дійового каяття, і заміну його іншою ознакою – повним визнанням вини.

Список використаної літератури

1. Ярош В.В. Дійове каяття як підстава звільнення від кримінальної відповідальності, передбачена загальною частиною Кримінального кодексу України / В.В. Ярош // Форум права. – 2013. – №1. – С.1244-1250.
2. Житний О.О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв’язку з дійовим каяттям: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.О. Житний; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2003. – 20 с.
3. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: Постанова Пленуму Верховного Суду України №12 від 23.12.2005 р. // <http://zakon1.ada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0012700-05>

Д. М. Моїсеєнко

аспірант

Класичний приватний університет

ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Останнім часом в Україні відбуваються політико-правові процеси, які суттєво впливають на форму української держави, що негайно потребує реформування. Оскільки для проведення цих перетворень необхідний науковий теоретичний базис, то звернення до трансформації форми держави є актуальним завданням юридичної науки.

При реформуванні форми держави слід виходити, насамперед, з того, що форма держави є цілісним системним поняттям, а її структурні елементи

ти є взаємопов'язаними. Сучасні українські дослідники визначають форму держави як структурно-упорядковану владну систему, котра відображає суттєві властивості держави як політичної, територіальної та інституціональної організації суспільства [1] та виділяють її види (типи): монархичний та поліархичний [2–3].

Серед вчених, які досліджували форму держави немає єдиної думки щодо елементного складу форми держави. Деякі вчені пропонують свою елементну структуру форми держави. Зокрема, В. В. Сорокін виступає прихильником двоелементної побудови форми держави, яка, на його думку, складається з тільки форми правління та форми державного устрою. За твердженням вченого, оскільки державний режим характеризує “не форму, а діяльність держави”, то він не може виступити як елемент форми держави [4, 36], інші науковці пропонують чотирьохелементну структуру форми держави [3]. Переважна більшість теоретиків держави і права з певними варіаціями у назві виділяє три елементи форми держави – форма правління, форма державно-територіального устрою та державний (політичний) режим.

Також, деякі вчені виділяють вид форми держави, який притаманний державам у стані перехідного періоду. Однією з особливостей цього виду форми держави є органічне поєднання інститутів монархичної та поліархичної форми. В. Є. Чиркін називає таку форму держави сегментарною [2, с. 134–136].

До держав з сегментарною формою, зокрема, належить переважна більшість пострадянських держав та держав колишнього “соцтабору”. Залежно від змістовних характеристик етапів перехідного періоду, постсоціалістичні держави можна класифікувати за сегментарною формою таким чином:

1. *Держави з сегментарною формою початкового перехідного періоду.* Держави, що належать до цього типу не відмовилися від однопартійної форми правління. Політичний режим цих держав є авторитарним. Влада є централізованою. Тобто, трансформаційні процеси у державах цього типу, фактично не торкаються форми держави, а поступово змінюють її сутність через реформування економічної сфери. До цього типу відносимо КНР та Соціалістичну республіку В'єтнам.

2. *Держави з сегментарною формою консервативного типу.* До цих відносяться більшість пострадянських держав. В цих державах існує велике протиріччя між законодавчо затвердженими елементами форми держави та їхньою сутністю. Мається на увазі широке застосування авторитарних методів влади, що дає підстави вважати ці держави не в повній мірі демократичними. Форма правління в більшості випадків президентська, а в деяких країнах суперпрезидентська, яка має певні ознаки поступового встановлення диктатури. Адміністративно-територіальний устрій на практиці не має нічого спільного з децентралізацією влади. Серед таких Республіка Білорусь, Російська федерація, Казахстан, Туркменістан, Азербайджан, Узбекистан, Таджикистан, Киргизстан.

3. *Держави з сегментарною недосконалою формою прогресивного типу.* Сюди віднесемо держави з парламентсько-президентською формою

правління, або (та) недосконалою демократією що свідчить про незавершеність перехідного етапу (Словаччина, Чорногорія, Боснія та Герцеговина, Молдова, Грузія, Україна).

4. *Держави з сегментарною формою прогресивного типу.* До них можна віднести держави, в яких вже встановлена парламентська форма правління, політичний режим наближається до повноцінного демократичного, децентралізована форма адміністративно-територіального устрою (Болгарія, Македонія, Польща, Угорщина, Румунія, Хорватія, держави Прибалтики).

Отже Україна відноситься до держави з сегментарною недосконалою формою прогресивного типу, іншими словами вона є перехідною постсоціалістичною державою. Один з провідних дослідників перехідних процесів у державі В. В. Сорокін у своїх працях обґрунтовує методологічне положення, згідно якого повний перехід від одного типу держави до іншого можливий за відрізок часу, що дорівнює життєдіяльності трьох поколінь громадян [5]. І, дійсно, як вказує у своїй праці канадський політолог українського походження Т. Кузьо [6], в Україні до цього часу існує дуже великий прошарок “радянськості” населення, для якого незрозуміле і неприйнятне демократичне спрямування реформ. Тому, перехідний процес можна вважати завершеним, коли до реального управління державою прийде покоління, яке було виховано та здобуло освіту у незалежній українській державі.

При дослідженні форми перехідної держави слід також врахувати, що вона проявляється в двох площинах: юридичної (де-юре) та політичної (де-факто). Отже для складання комплексної картини треба дослідити “юридичну форму”, яка закріплена у національній конституції та інших нормативних актах, та “політичну форму”, що відображає її фактичну сторону. Так, якщо розглядати юридичну форму, сучасна Україна є демократичною правовою державою, однак, де-факто вона знаходиться лише у стані переходу від держави соціалізму “тоталітарного типу” до демократичної держави громадянського суспільства.

Її форма має відповідні особливості. Так, до них можна віднести незавершеність утворення державних інститутів, поєднання елементів “соціалістичного” суспільства та громадянського суспільства, невідповідність юридичної форми фактичному змісту. Щодо елементів форми держави, то вона фактично складається з наступних елементів: 1) за формою правління – парламентсько-президентська республіка, 2) за формою державно-територіального устрою – унітарна держава з тенденцією до децентралізації, 3) за формою політичного режиму – недосконалий демократичний режим (оскільки залишаються елементи авторитаризму).

Таким чином елементи форми держави, що притаманні Україні, є саме елементами сегментарної незавершеної форми. Задля здобуття стабільності у державі, напрямок реформ повинен спрямовуватися до формування держави громадянського суспільства, якій притаманні наступні елементи форми: 1) за формою правління – парламентська республіка, 2) за формою державно-територіального устрою – унітарна децентралізована (або федеративна) держава, 3) за формою соціально-політичного режиму – демократичний режим.

Список використаної літератури

1. Бостан С. К. Форма правління сучасної держави: теоретико-правові засади: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.01 / С. К. Бостан. – Запоріжжя., 2008. – 489 с.
2. Чиркин В. Е. Государствоведение: Учебник. / В. Е. Чиркин – 2-е изд. испр. и доп. – М.: Юристъ, 2000. – 384 с.
3. Бостан С. К. Форма держави як предмет системного аналізу / С. К. Бостан // Держава і регіони. Науково-виробничий журнал. Серія “Право”. – 2012. – № 1. – С. 6–11.
4. Сорокин В. В. Общее учение о государстве и праве переходного периода. / В. В. Сорокин. – М. : Юрлитинформ, 2010. – 424 с.
5. Бостан С. К. Форма держави як предмет системного аналізу / С. К. Бостан // Держава і регіони. Науково-виробничий журнал. Серія “Право”. – 2012. – № 1. – С. 6–11.
6. Сорокин В. В. Государственность переходного периода: теоретические вопросы: автореф. дис. ... канд. юр. наук: спец. 12.00.01 / В. В. Сорокин. – Екатеринбург, 1999. – 24 с.
7. Kuzio T. Transition in Post-Communist States: Triple or Quadruple? / T. Kuzio // Politics. – 2001. – №1. – P. 168–177.

Р. В. Мазурик

Перший заступник прокурора
м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ БЮДЖЕТНО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ ЗА ЧИННИМ БЮДЖЕТНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Незважаючи на очевидний розвиток інституту відповідальності за порушення бюджетного законодавства, довільне фінансування окремих видів видатків, недофінансування й одночасно фінансування видатків, не передбачених Законом України про Державний бюджет, відсутність багатьох, особливо процедурних, норм, що регламентують застосування відповідальності, сумнівна легітимність наявних правил, зважаючи на встановлення їх підзаконними актами, систематичне невиконання актів про бюджет усе це породжує в соціально-економічному відношенні негативні наслідки.

Актуальність вказаних проблем визначається низькою ефективністю бюджетно-правового регулювання, відсутністю чіткого механізму застосування заходів фінансової, адміністративної та кримінальної відповідальності за правопорушення у сфері бюджетних відносин.

Нині серед фахівців розгорнулася широка дискусія про природу бюджетно-правових санкцій за бюджетні правопорушення, яка має не лише теоретичний інтерес, а й практичне значення, оскільки дає змогу відповісти на питання про те, які санкції і в якому поєднанні можуть бути застосовані при порушеннях бюджетного законодавства [3, с. 176].

Чинне законодавство України дає підстави виділяти фінансову відповідальність як самостійний вид юридичної відповідальності, оскільки, по-перше, існує фінансове правопорушення, що є основою такої відповідальності; по-друге, Бюджетним кодексом України передбачено заходи впливу на порушників бюджетного законодавства (бюджетно-правові санкції).

У санкції фіксуються заходи державного примусу, а органи державної влади діють виключно в рамках наданої їм правомочності, яка визначається й у санкції правової норми. Державний примус не завжди пов'язаний

виключно з діяльністю компетентних органів, оскільки він можливий у вигляді психологічної дії (у вигляді загрози). Санкції, що визначають заходи державного примусу за порушення норм права, необхідний компонент будь-якої правової системи, але їм не належить у цій системі провідна роль, оскільки загроза примусу і її застосування не вичерпують змісту права.

У санкціях, що закріплюють заходи юридичної відповідальності, визначено несприятливі наслідки, що змінюють правовий статус правопорушника, приводять до появи нових обов'язків, яких не існувало до порушення диспозиції правової норми. Санкції закріплюють не саму юридичну відповідальність, а тільки її заходи. Закріплення юридичної відповідальності в цілому відбувається на рівні правової норми в єдності всіх трьох елементів (гіпотези, диспозиції та санкції).

У Бюджетному кодексі України від 08.07.2010 р. № 2456-VI відсутні терміни “санкція”, “покарання”, а вживається термін “заходи впливу”, що найточніше відбиває суть закріплених заходів бюджетно-правового впливу. Дотримання норм бюджетного права забезпечується можливістю держави застосовувати заходи примусу за порушення юридичних обов'язків, передбачених бюджетним законодавством.

Бюджетна відповідальність знаходить вираження у відповідній частині бюджетно-правової норми, що називається санкцією. Санкції, що застосовуються в бюджетному праві, і бюджетна відповідальність тісно взаємопов'язані, але не тотожні. Взаємозумовленість санкції й відповідальності виявляються в застосуванні бюджетної санкції, оскільки однією із стадій притягнення порушника до бюджетної відповідальності є застосування санкції [2, с. 47].

Бюджетні санкції встановлені нормативним способом, за допомогою включення їх до структури відповідних норм Бюджетного кодексу України, і, таким чином, існують незалежно від бюджетних правопорушень.

Бюджетній відповідальності властива правопоновлювальна функція, що зумовлює наявність у бюджетному праві санкцій, спрямованих на відновлення порушених прав держави. Незважаючи на відмінність у бюджетних санкціях, вони мають загальну юридичну природу й характерну особливість, що полягає в зміні права власності за допомогою примусового застосування заходів бюджетної відповідальності до порушників.

Юридична природа бюджетних санкцій визначається за допомогою аналізу фінансових санкцій, складовою яких є бюджетно-правові санкції, що застосовуються за здійснення бюджетного правопорушення.

На нашу думку, бюджетно-правові санкції є заходами державного примусу, передбаченими бюджетно-правовими нормами, що покладають на правопорушників певні обтяження. Відповідно до ст. 117 Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI за порушення бюджетного законодавства до учасників бюджетного процесу можуть застосовуватися такі заходи впливу [1]:

- 1) попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства;
- 2) зупинення операцій з бюджетними коштами;

3) призупинення бюджетних асигнувань. Призупинення бюджетних асигнувань передбачає припинення повноважень на взяття бюджетного зобов'язання на відповідну суму на строк від одного до трьох місяців у межах поточного бюджетного періоду шляхом внесення змін до розпису бюджету (кошторису) у порядку, встановленому Міністерством фінансів України;

4) зменшення бюджетних асигнувань, що передбачає позбавлення повноважень на взяття бюджетного зобов'язання на відповідну суму на строк до завершення поточного бюджетного періоду шляхом внесення змін до розпису бюджету (кошторису) та у разі необхідності з подальшим внесенням змін до закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет) у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

5) повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету;

6) зупинення дії рішення про місцевий бюджет;

7) безспірне вилучення коштів з місцевих бюджетів, що передбачає стягнення органами Державної казначейської служби України коштів з місцевих бюджетів до державного бюджету, у тому числі за рахунок зменшення обсягу трансфертів (дотації вирівнювання) місцевим бюджетам на відповідну суму, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Як бачимо з аналізу чинного Бюджетного кодексу України, бюджетно-правові санкції є заходами державного примусу, що зупиняють або призупиняють порушення бюджетного законодавства; запобігають бюджетним правопорушенням.

Отже, бюджетно-правова санкція є формою реагування держави на порушення бюджетного законодавства, що регулює порядок формування, розподілу (перерозподілу) та використання публічних грошових фондів, і є зовнішнім матеріальним вираженням державно-владного примусу за здійснення бюджетного правопорушення.

Список використаних джерел літератури

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (із змінами та доповненнями) // Офіційний вісник України. – 2010. – № 59. – С.8.

2. Занфіров В. М. Поняття та ознаки бюджетно-правових санкцій / В. М. Занфіров // Право та державне управління. – 2012. – №1. – С. 46–51.

3. Фінансове право України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко, Н. Ю. Пришва та ін.]. – К. : Правова єдність, 2009. – 395 с.

В. О. Макаров

здобувач

Класичний приватний університет

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ

Загальний стан правопорядку і законності, що є складовою правової держави, забезпечується системою правових засобів, серед яких не останнє місце посідає можливість застосування до порушників норм права певних санкцій, покарання. Навіть людина з бездоганно правомірною поведінкою буде поважати право і державу лише тоді, коли буде переконана у безпеці свого

соціального середовища, буде впевнена, що порушник її прав обов'язково понесе відповідальність упритул до повної ізоляції від суспільства.

Загальні засади призначення покарання, а особливо за злочини проти моральності, спрямовані на забезпечення індивідуалізації, гуманності і справедливості покарання. Вони являють собою систему найбільш істотних критеріїв, що визначають порядок і межі діяльності суду при призначенні покарання, тому, вважаємо, що проведення даного дослідження є дуже актуальним.

На сьогоднішній день КК України, а саме розділ XII, виокремлює злочини проти громадського порядку та моральності. Суспільна небезпека цих діянь полягає в тому, що вони заподіють або ставлять під загрозу заподіяння істотної шкоди громадському порядку та моральним основам життя суспільства. Сукупність цих відносин і є родовим об'єктом зазначених злочинів [1, с. 239].

Термін “моральність”, як відомо, зазвичай використовується паралельно з терміном “мораль”. При цьому під мораллю розуміють відповідні правила поведінки людей у суспільстві, а під моральністю – духовні якості, необхідні для життя людини в суспільстві та виконання правил моралі.

Погоджуючись із думкою багатьох науковців, у тому числі і з Д. І. Боровицьким, можна визначити, що (суспільна) моральність – це погляди, уявлення і правила, що визначають поведінку, духовні та моральні якості, необхідні людині в суспільстві, та відповідні правила, що визначають умови нормального громадського життя людей [1, с. 295]. Тому, злочини проти громадського порядку та моральності можна визначити як умисні суспільно небезпечні посягання на громадський порядок у різних сферах забезпечення життєдіяльності людей і моральні основи життя суспільства, взяті під охорону законом про кримінальну відповідальність [1, с. 229].

Таким чином, можна стверджувати, що виокремлення у КК України моральності як самостійного об'єкта кримінально-правової охорони є прогресивним явищем. Це, по-перше, дозволяє акцентувати увагу саме на цій проблемі (про її серйозність свідчить Закон України “Про захист суспільної моралі”, прийнятий 26.11.2003), по-друге, сприятиме інтенсифікації наукових досліджень у цій сфері, що дозволить, врешті-решт, як визначитися з об'єктом і побудувати досить повну систему, так і напрацювати критерії розмежування злочинів порти моральності із суміжними складами злочинів [3].

Найважливішою складовою процесу застосування кримінально-правових норм є призначення кримінального покарання. Суд зобов'язаний призначити справедливе, індивідуалізоване покарання особи, визнаної винною у вчиненні злочину. При цьому, під індивідуалізацією розуміють вибір судом на основі закону і правосвідомості такого виду і розміру покарання, яке відповідало б характеру і ступеня суспільної небезпеки конкретного злочину, характеристикам особистості винного з урахуванням пом'якшувальних і обтяжуючих обставин, дозволяло б домогтися виправлення засудженого, а також з метою попередження вчинення злочину іншими особами.

Судовий розгляд справ за злочини проти моральності має бути спрямований таким чином, щоб усі обставини справи були розглянуті всебічно,

повно й об'єктивно, а вирок ґрунтувався лише на доказах, ретельно досліджених у судовому засіданні. Суд має установити спрямованість умислу, мотиви, мету, характер дій кожного з учасників злочину.

Отже, особливості призначення покарання за злочини проти моральності та за будь-які інші злочини полягають в тому, що яка б кримінальна справа не розглядалася, яке б покарання не призначалося винній у вчиненні злочину особі, суд зобов'язаний виходити із встановлених у законі критеріїв призначення покарання. Особливо важливо від час призначення покарання враховувати всі обтяжуючі та пом'якшуючі обставини, форму співучасті у вчиненні злочину, особу підсудного тощо. Варто підкреслити, що судді повинні пам'ятати – перелік пом'якшуючих обставин не є вичерпним.

Проаналізовані особливості призначення покарання за злочини проти моральності, обумовлюють перспективність подальшого наукового дослідження даної тематики, що має як теоретичне, так і практичне значення.

Список використаної літератури

1. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 564 с.

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14&p=1313616445477195>.

3. Боровицький Д. І. Сучасний стан кримінального законодавства у сфері суспільної моралі [Електронний ресурс] / Д. І. Боровицький // Вісник ХНУВС. – 2012р. – № 2 (57). – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkhnuvs/2012_57/57/13.pdf.

Л. Р. Наливайко

доктор юридичних наук, професор

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Відкритість державної влади сприяє розвитку демократії, громадянського суспільства та активізації громадського контролю за діяльністю органів влади й управління, а доступ до інформації є передумовою такого контролю.

Лише за умови розвиненої політичної й правової культури демократичного громадянського суспільства, яке на правовій основі контролює державну владу, державно-організоване суспільство, може як обмежувати, так і самообмежувати державні імперативні адміністративно-командні праґнення [1, с. 254].

Зміни, які чекають на Україну повинні, у першу чергу, підвищити громадянську довіру до влади, ввести в практику державного управління принципово нові інститути гарантування дотримання суб'єктами владних повноважень норм закону та моралі, зокрема і шляхом застосування громадського контролю. На сьогодні, в Україні поки що не розроблений на достатньому рівні такий механізм, отже доцільним є вивчення зарубіжного досвіду.

Встановлення зворотного зв'язку влади з громадськістю, публічного діалогу, партнерських стосунків органів державної влади та інститутів громадянського суспільства, підвищення ефективності механізму залучення громадськості до розроблення та реалізації державної політики – питання першочергового значення, на жаль, не можуть бути реалізовані в Україні без залучення якісного, дієвого досвіду, виробленого передовими демократичними країнами світу.

Аналіз досвіду забезпечення відкритості влади, шляхом застосування громадського контролю в зарубіжних країнах, варто зауважити, що такий досвід буде доречним та актуальним і в Україні. Хоча існує низка глобальних проблем застосування такої практики в національних реаліях державотворення, можна виокремити деякі положення щодо їх подолання:

– основною причиною неефективності громадського контролю в Україні є юридична сила його результатів, тобто її відсутність. Результати громадських перевірок можуть у кращому випадку створити резонанс у засобах масової інформації та суспільний осуд. Часто порядок проведення тієї чи іншої форми контролю не знаходить свого відображення в законодавстві. Існує нагальна потреба реформування законодавства у сфері громадського контролю: по-перше, необхідно інституювати громадський контроль в основному законі; по-друге, необхідно прийняти Закон України “Про громадський контроль”, де були б передбачені основні засади здійснення громадського контролю та зміст державної політики щодо захисту права народу на здійснення громадського контролю за діяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, їх посадових осіб, суб'єктів господарювання; по-третє, прийняти закон про місцевий референдум, що передбачить можливість проведення місцевих референдумів та загальнообов'язковість виконання рішень місцевих референдумів, винесених до відання територіальної громади; по-четверте, передбачити підстави притягнення до відповідальності за перешкоджання здійсненню громадського контролю, у тому числі й кримінальну;

– громадський контроль починається з волевиявлення самого громадянина. Не можливо говорити про відкритість владної діяльності, якщо громадяни не вимагають такої відкритості. Тому, першим і основним кроком у вирішенні питання транспарентності української влади є активізація громадянської політичної свідомості. Для цього необхідно: відродити таку функцію партій, як вираження інтересів громадян; стимулювати створення та становлення авторитетних громадських організацій, надавши їм широкі повноваження впливу та контролю за діяльністю влади; ввести політичну відповідальність і передбачити механізми швидкого усунення від влади на підставі звинувачень політичних діячів у недотриманні їхніх же виборчих програм чи офіційних обіцянок [2]. Участь народу в державному житті – це визначальна передумова для існування демократії, отже втілення в життя перерахованих заходів повинно бути ініціативою самих громадян.

– започаткований в Україні проект “Прозора Україна”, аналогічний польському, на жаль, знаходиться лише на доктринальному рівні, і досить да-

лекий від практики, хоча він встановлює реальні можливості не тільки безпосередньої участі громадян у місцевому самоврядуванні, а й для ефективного контролю з боку громадськості за діяльністю будь-яких державних органів. Програма діє за підтримки польської сторони. Проект спільно здійснюють два партнери: Фондація розвитку місцевої демократії Польщі (FRDL) та Інститут демократії імені Пилипа Орлика в Україні. Планується ряд зустрічей, семінарів, навчання у Польщі тощо, і все заради того, аби навчити сторони (владу та громаду) вести результативний діалог. На сьогодні з боку держави достатньої активності не спостерігається. Реалізація польсько-українського проекту майже завершена, але апробується він лише в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць. Необхідно активізувати допомогу з боку держави Інституту демократії імені Пилипа Орлика в реалізації зазначеного проекту;

– популярною зарубіжною формою громадського контролю, яка може ефективно діяти на теренах України є он-лайн конференції. Он-лайн конференції громадськості з представниками державної влади, де останні матимуть можливість звітувати про свою діяльність. Сама практика безпосереднього обміну інформацією, думками і порадами необхідна не лише для оптимального планування курсу дій влади з певних напрямів, а й для безперешкодного отримання відомостей громадянами з питань, які їх цікавлять. Враховуючи, що не всі органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають свої офіційні сторінки, та технічні засоби для проведення он-лайн конференцій, їх проведення може бути неналежним, або взагалі не можливим;

– неурядові організації становлять найважливішу складову участі у відкритому, демократичному суспільстві шляхом залучення значної кількості осіб. Той факт, що багато хто з цих осіб також є виборцями, підкреслює додатковий зв'язок з представницькою демократією. Для зміцнення громадського контролю необхідні кількісне і якісне зростання неурядових, некомерційних громадських організацій. Підвищення їхньої компетентності та ресурсної спроможності, покращення комунікацій, пошук і використання нових технологій контролю, вдосконалення спільних дій громадян можуть забезпечити достовірність отриманої інформації, якісні висновки за результатами контролю, а в результаті – добросовісну та прозору діяльність органів державної влади;

– розвиток функціонування в Україні електронного уряду (E-Government) – системи надання інформаційних послуг громадянам з боку владних структур. Широка інформатизація всієї сукупності внутрішніх та зовнішніх зв'язків і процесів за допомогою відповідних інформаційних та комунікативних технологій, сприятиме підвищенню ефективності, економічності та прозорості діяльності уряду та можливостей громадського контролю. Технології електронного уряду спрямовані на вдосконалення внутрішніх, міжвідомчих та міжурядових операцій, надання інтерактивних послуг, а також покращення комунікації між громадянами та представниками влади. Електронний уряд є проекцією існуючої системи у віртуальний простір, інструментом, який посилює дійсні характеристики та принципи державної системи, тому необхідно розвивати його популярність та контролювати правдивість

наданої інформації [3]. Ступінь його використання показує демократичні прагнення держави, а Україна в рейтингу користувачів системою E-Government на шістдесят восьмій позиції, що викликає відповідні висновки;

– важливу роль у забезпеченні громадського контролю відіграють ЗМІ. Проте, сьогодні вони цю роль виконують недостатньо ефективно. У регіонах багато ЗМІ орієнтовані на обслуговування поточних інтересів влади. Центральні засоби масової інформації хоча і є більш вільними, але й вони поки що не стали гідним громадським контролером держави [4]. На сьогодні головними завданнями є отримання ЗМІ фінансової незалежності, громадської підтримки та створення реальних гарантій безпеки журналістської діяльності.

Список використаної літератури

1. Селіванов В. М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти: монографія / В. М. Селіванов. – К.: Ін Юре, 2002. – 724 с.
2. Джеріх А. С. Політична проблема пасивності громадян в умовах демократії [Електронний ресурс] / А. С. Джеріх, Е. М. Давиденко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2009/Politologia/45263.doc.htm.
3. Транспарентність влади в контексті європейської інтеграції України: конспект лекції до короткотермінового семінару в системі підвищення кваліфікації кадрів / укл.: Е. А. Афонін, О. В. Суший. – К.: НАДУ, 2010. – 48 с.
4. Крупник А. С. Громадський контроль: сутність та механізми здійснення / А. С. Крупних // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2007. – № 1.

В. І. Напиральська

аспірантка

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНИЙ ПРАПОР, ГЕРБ І ГІМН УКРАЇНИ ТА НАРУГА НАД НИМИ

Новий Кримінальний кодекс України (далі – КК) 2001 р. передбачає відповідальність за злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, однією із статей є ст. 338 КК, де встановлюється кримінальна відповідальність за наругу над державними символами. Втім, навіть після проведення кримінально-правової реформи, вказана норма не позбавилась окремих недоліків, що негативно впливає на її практичне застосування.

Державна символіка є частиною національної символіки і містить насамперед герб, прапор і гімн.

Герб – це знак роду, міста, держави. У перекладі з німецької слово герб означає “спадщина”. І це не випадково: адже з давніх-давен різними знаками мітили (таврували) худобу, володарі позначали гербами – родовими знаками – свою маєтність. Отже, герб здавна був неодмінною ознакою (атрибутом) влади, передусім володіння майном, землею. Державний герб символізує державу і позначає межі її володінь, належну їй власність. Україна має законодавчо затверджений (стаття 20 Конституції України) малий Державний Герб України – золотий тризуб на синьому тлі. Тризуб належить до найстародавніших священних знаків. Зображення тризуба на території

України знайдено на пам'ятках трипільської культури (близько 6 тис. років тому). Древні боги зображувалися з тризубом. Він увінчував жезли скіфських царів. У Київській Русі тризуб поширився з X ст. як великокняжий знак.

Прапор – це певного кольору чи кольорів і форми полотнище з елементами та іншими прикрасами, яке є символом країни, території, організації, партії, навіть однієї особи. Залежно від ритуалу прапор кріпиться до древка, піднімається на щоглі, просто вивішується чи розстеляється. Українські національні кольори – синій і жовтий. З давніх-давен українська земля була хліборобським краєм. Синє небо над золотою нивою – ось який прекрасний зміст нині вкладає у національні кольори кожен українець-патріот. Отже, наш прапор – синьо-жовтий. А чи можна сказати, що він жовто-синій? Ні, оскільки за правилами геральдики (історичної дисципліни, що вивчає герби) кольори “читаються” згори донизу. До прапора виявляють пошану, схиляючи голову чи вклоняючись, а часом і стають на одне коліно. Військові віддають прапорові честь.

Гімн – урочиста пісня. У Стародавній Греції гімни прославляли богів і героїв. Нині ми можемо почути про гімн Батьківщині, гімн природі. Національний гімн – патріотична пісня, символ єднання нації. Державний гімн затверджується законом. Конституцією встановлено, що всі урочисті збори загальнодержавного значення розпочинаються і закінчуються виконанням Державного Гімну України. Коли вносять чи виносять прапор, коли виконують гімн, потрібно обов'язково вставати.

Останнім часом наруга над державними символами стала вчинятися дедалі частіше. Ось декілька прикладів: 1) У ніч з 18 на 19 листопада 2013 року в Умані на Черкащині невідомі пошматували державний прапор. Український стяг ще в 2011 році встановили на дитячому майданчику в мікрорайоні. Цю ініціативу підтримали всі місцеві мешканці. Як повідомили жителі будинків, розташованих поруч із майданчиком, вночі невідомі спустили стяг та порізали його на шматки. Громадяни одразу ж звернулися зі скаргою до міліції та вимагали розслідування, оскільки наруга над державними символами України карається законом. 2) 10 травня 2011 р. Харківська міська організація Всеукраїнського об'єднання “Свобода” звернулася до начальника ГУ МВС України в Харківській області М. Мартинова з вимогою терміново розслідувати факт наруги над Державними символами України. Ідеться про монумент на честь проголошення державного суверенітету України в Саду ім. Т. Г. Шевченка. З пам'ятника, що складається з каменя з табличкою та флаштока, невідомі вандали поцупили металевий Тризуб. 3) На початку липня 2012 року в Тернополі прокуратура Лановецького району порушила кримінальну справу щодо хлопця 1995 року народження за фактом учинення публічної наруги над Державним прапором України з хуліганських мотивів. Одного з вечорів група молодих людей розпивала спиртні напої і близько 23-ї години поверталася додому. Їхня дорога пролягала через територію школи. Біля центрального входу до навчального закладу майорів Державний прапор України. Сп'янілі хлопці зігнути флашток, а один із них вийняв запальничку та підпалив прапор. 4) У Запорізькій області суд оштрафував міс-

цевого жителя на 850 гривень за наругу над державним прапором. Про це в п'ятницю, 23.05.2014 р., повідомляє прес-служба прокуратури Запорізької області. "Районний суд затвердив угоду про визнання провини, ув'язнене прокурором Чернігівського району Запорізької області і жителя Черниговки Чернігівського району Запорізької області, і оштрафував останнього на 850 гривень за наругу над державним прапором України", – говориться в повідомленні. Прокуратура уточнила, що 24 квітня цього року п'яний житель райцентру К. зняв з флагштока поряд з державною установою прапор України і підпалив його. Потім він розбив вікно в приміщенні районного відділу соцзахисту населення і кинув туди прапор. Відзначається, що ніяких політичних мотивів чоловік не мав. Дії зловмисника були кваліфіковані по ч. 1 ст. 338 Кримінального кодексу України (наруга над державним прапором України). 5) Кримінальне провадження відкрите за фактом наруги над прапором України 1 травня 2014 року. Прокуратура Донецької області відкрила кримінальне провадження за наругу над державним прапором в міськраді Маріуполя, повідомляє прес-служба генеральної прокуратури. Напередодні в міськраду Маріуполя Донецької області прибула група з 25 невідомих осіб, які назвалися представниками "Донецької народної республіки" і вимагали від глави адміністрації надати кімнату в приміщенні і зняти прапор України. Після цього невідомі самостійно піднялися на дах і зняли прапор України, встановивши прапор "Донецької народної республіки". Прапор України був переданий представникам адміністрації. Згідно з повідомленням відомства, прокуратура області відкрила по цьому факту кримінальне провадження згідно статті 338 Кримінального кодексу України "Публічна наруга над Державним Прапором України, Державним Гербом України або Державним Гімном України".

Отже, наруга над державними символами – це виражене в присутності інших осіб зневажливе, цинічне ставлення до них, глумління, збиткування, знущення саме як над символами держави, їх осквернення, паплюження, несприйняття їх як таких. Таким чином, проблема наруги над державними символами вимагає координації зусиль правоохоронних органів, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.

І. Й. Наумова

аспірантка

Класичний приватний університет

КОНТРОЛЬ ЗА ПОВЕДІНКОЮ ЗВІЛЬНЕНИХ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ВАГІТНИХ ЖІНОК І ЖІНОК, ЯКІ МАЮТЬ ДІТЕЙ ВІКОМ ДО ТРЬОХ РОКІВ

Засуджених до обмеження волі або до позбавлення волі жінок, які стали вагітними або народили дітей під час відбування покарання, крім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за умисні тяжкі та особливо тяжкі злочини, суд може прийняти рішення про звільнення від відбування покарання з встановленням іспитового строку в межах терміну,

на який згідно з законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною трирічного віку [1].

Контроль за поведінкою звільнених від відбування покарання на підставі ст. 83 КК України жінок здійснюється кримінально-виконавчою інспекцією за місцем проживання. Метою такого контролю визнається забезпечення виконання вимог, які висунуті законом до поведінки жінки в період звільнення від відбування покарання, які спрямовані на запобігання вчиненню засудженою суспільно-небезпечних діянь та злочинів рівно як і сумлінності виконання жінкою материнських обов'язків.

Також контроль має на меті підтвердження або спростування висновку суду про необхідність остаточного звільнення від відбування покарання (заміни покарання більш м'яким) на підставі ч. 4 ст. 83 КК України, або направлення для подальшого відбування покарання на підставі ч. 5 ст. 83 КК України (у разі неналежної поведінки засудженої у межах указанного вище строку контролюючий орган звертається з поданням до суду про направлення засудженої жінки для відбування покарання, призначеного вироком суду).

Особливості здійснення контролю за поведінкою звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, докладно регламентовані Інструкцією про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань, затвердженою спільним Наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань та Міністерства внутрішніх справ України № 270/1560 від 19 грудня 2003 року [2].

Щодо звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, адміністрація установи виконання покарань завчасно надсилає у підрозділи кримінально-виконавчої інспекції за місцем їх проживання дві копії вироку чи постанови суду, підписку про явку в інспекцію в триденний термін після прибуття, довідку з анкетними даними.

На підставі отриманих документів співробітник територіального підрозділу інспекції робить записи у журналі обліку. Одночасно стосовно засудженої особи заводиться особова справа, в якій надалі накопичуються всі матеріали, на підставі яких особу взято на облік, та матеріали, що свідчать про здійснення контролю за поведінкою засудженої особи, виконання нею покладених судом обов'язків, про допущені порушення, застосовані заходи впливу, характеристики з місця роботи, навчання або проживання (надаються до інспекції один раз на півріччя).

Засуджена особа викликається до інспекції для проведення співбесіди, під час якої їй роз'яснюються порядок та умови відбування покарання, правові наслідки за невиконання покладених судом обов'язків, порушення громадського порядку, учинення нового злочину. За результатами проведеної бесіди оформляється підписка.

Звільнені від відбування покарання зобов'язані: 1) виконувати обов'язки, які покладені на них судом; 2) повідомляти інспекцію про зміну місця проживання; 3) з'являтися за викликом до інспекції; 4) не порушувати громадського порядку.

Проведення індивідуально-профілактичної роботи зі звільненими покладено на органи внутрішніх справ. Для цього працівники служби діяльничних інспекторів міліції міських та районних органів внутрішніх справ ведуть їх облік, щомісяця перевіряють поведінку та спосіб їх життя за місцем проживання, кожного кварталу надають до підрозділів інспекції письмову довідку і матеріали перевірок (пояснення засудженої особи, рапорти про притягнення до адміністративної відповідальності тощо). До індивідуально-профілактичної роботи можуть залучатися також працівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування, об'єднання громадян, релігійні та благодійні організації.

У випадках, коли засуджена особа: не виконує покладених на неї судом обов'язків після застереження у виді письмового попередження; три і більше разів вчинювала правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про її небажання стати на шлях виправлення; не з'являється до інспекції два і більше разів без поважних причин (що повинно бути підтверджено матеріалами); зникла з метою ухилення від контролю за її поведінкою з постійного місця проживання; засуджена жінка не займається доглядом, вихованням дитини, інспекція вносить до суду подання про скасування звільнення від відбування покарання і направлення засудженої особи для відбування призначеного судом покарання.

У разі неприбуття звільненої з місць обмеження або позбавлення волі до обраного місця проживання або у разі залишення засудженою особою місця постійного проживання чи коли місцезнаходження звільнених осіб невідомо працівник кримінально-виконавчій інспекції за місцем їх обліку (на територію обслуговування якого мали прийти) протягом одного місяця проводить розшук. Якщо протягом указанного терміну місцезнаходження засудженої особи не встановлене, особа вважається зниклою. Працівник інспекції передає подання, копію вироку суду та матеріали початкових розшукових заходів із супроводжувальним листом до органів внутрішніх справ для здійснення подальшого розшуку засуджених осіб. Одночасно з цим інспекція надсилає до суду подання для вирішення питання про скасування звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.

Те саме робиться й у випадку затримання засудженої особи (установлення місцезнаходження), після того як з'ясовано, що причиною залишення постійного місця проживання або неприбуття до обраного місця проживання було ухилення від відбування покарання.

Стосовно звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, інспекція спільно з відповідними органами внутрішніх справ здійснює контроль також щодо таких питань:

- чи не відмовилася жінка від дитини та чи не передала її до дитячого будинку;
- чи не зникла з місця проживання;
- чи не ухиляється від виховання дитини та догляду за нею.

Контроль за поведінкою засуджених осіб припиняється, і вони знімаються з обліку у зв'язку із:

- скасуванням вироку – за наявності відповідної постанови (ухвали) суду;
- звільненням засудженої жінки, яка має дитину віком до трьох років, від подальшого відбування покарання або заміною його більш м'яким, направленням її для відбування покарання, призначеного вироком суду, – за наявності відповідної постанови (ухвали) суду;
- засудженням за вчинення нового злочину – за наявності копії вироку, що набрав законної сили;
- смертю засудженої особи – за наявності відповідної довідки з відділу реєстрації актів громадянського стану.

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 05 червня 2014 року: (відповідає офіц. текстові). – К.: Алерта, 2014. – 190 с.
2. Інструкцією про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань, затвердженою спільним Наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань та Міністерства внутрішніх справ України № 270/1560 від 19 грудня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2004. – №2. – Ч.1-2. – Ст. 90.

О. О. Наумов

аспірант

Класичний приватний університет

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ НА ПІДСТАВІ СТ. 79 КК УКРАЇНИ

Правова природа звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до семи років практично не була самостійним предметом дослідження. Утім це не означає, що вона залишалась осторонь наукового інтересу, оскільки будучи різновидом звільнення від відбування покарання з випробуванням аналізувалась в рамках більш широких досліджень цього інституту (В. В. Скибицький, О. О. Житний, О. О. Книженко, Є. О. Письменський, І. В. Шимончук та ін.).

Науковцями цілком справедливо вказується, що на сьогодні питання про правову природу інституту звільнення від покарання вагітних жінок та жінок, які мають малолітніх дітей є складним і до сьогодні в кримінально-правовій науці лишається дискусійним. Погоджуючись зі складністю цього питання і неоднозначною оцінкою правової природи цього явища відмітимо, що: 1) подібна складність породжена на рівні визначення правової природи звільнення від відбування покарання як такого, ті ж проблеми, які виникають при оцінці юридичної природи звільнення жінок є похідними від них; 2) по-друге, навряд чи доцільно вести мову про двоякість цього явища зводячи воєдино його сутність (зміст), яка полягає у тимчасовому невиконанні за певних умов призначеного судом покарання та правову (юридичну) природу, як одного з видів звільнення від покарання.

Окремі науковці визнають відстрочку відбування покарання різновидом звільнення від відбування покарання (С. Г. Келина, Г. А. Злобин, А. М. Яковлев та ін.) або звільнення від покарання (О. Л. Островський).

В якості проміжного між покаранням та звільненням від покарання кримінально-правового заходу визнає звільнення від відбування покарання з випробуванням М. І. Хавронюк. Він зазначає, що “З одного боку, воно має ознаки покарання (зокрема, це примусовий захід, який застосовується від імені держави за вироком суду і полягає у передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого), і закони деяких країн прямо відносять його до видів покарань (наприклад, ФРН, Швеція, Данія, США). З другого боку, воно не є власне покаранням, оскільки як покарання не передбачене у списку видів покарань, визначеному, наприклад, у ст. 51 КК України, та прямо віднесене КК України (ст. 75-78 КК України) до видів звільнення від покарання.

Поширеною в доктрині кримінального права є розуміння правової природи умовного засудження як умовного звільнення особи, визнаної винною у вчиненні суспільно-небезпечного діяння, від реального відбування призначеного судом покарання за умови виконання особою покладених на неї обов’язків і дотримання встановлених обмежень протягом певного періоду часу, встановленого вироком суду. Утім підходи науковців в цьому питанні різняться. Зокрема ряд науковців відстрочку відбування покарання відносить до різновиду покарання (М. І. Якубович, С. В. Бородин, В. Д. Ривман, С. В. Максимов). Прихильники вказаної позиції аргументують її наявністю загальних (спільних) рис між покаранням та умовним засудженням як от: 1) суд від імені держави публічно дає винній особі та вчиненому нею суспільно-небезпечному діянню негативну оцінку; 2) відстрочка виконання покарання застосовується до особи, яка вчинила злочин; 3) відстрочка відбування покарання є актом державного примусу з такими притаманними їй елементами (вимога виконувати покладені обов’язки, утримуватись від вчинення певних дій тощо); 4) відстрочка відбування покарання має, як і покарання забезпечувати виправлення засуджених та попередження вчинення ними певних злочинів.

В подібній площині розглядають звільнення від відбування покарання з випробуванням і окремі вітчизняні науковці. Так, Є. Назимко та В. Філонов оцінюючи підстави застосування додаткових покарань в разі звільнення від відбування покарання з випробуванням від основного покарання припускають раціональність вказаної вище думки. Підсилюючи подібну аргументацію тим, що мета застосування пробації також відповідає меті застосування кримінального покарання, а звільнення від відбування покарання з випробуванням створює певний режим відбування та реалізації схожого на покарання виду кримінально-правового примусу [1, с. 184].

На нашу думку, наявність низки спільних з покаранням ознак ще не говорить про такий ступінь їх спорідненості за якого такі ознаки визначають правову природу звільнення від відбування покарання з випробуванням як окремого виду покарання. Формальною підставою цього можна визнати те, що звільнення від відбування покарання з випробуванням не міс-

тяться у переліку видів покарань, що наведений у ст. 51 КК України і логічно не входить до системи кримінальних покарань. Норма про порядок застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням розміщена не у Розділі XX “Покарання та його види”, а в Розділі XII “Звільнення від покарання та його відбування”. Сама по собі наявність схожих із покаранням як заходом кримінально-правового характеру, пов’язаного з кримінальною відповідальністю навряд чи можна вважати достатнім аргументом визнання цього кримінально-правового явища покаранням. Більш того слід зважати, що застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням застосовується лише в тому випадку, якщо суд, враховуючи тяжкість злочину, особу винного та інші обставини справи дійде висновку про можливість виправлення засудженого від відбування покарання.

Список використаної літератури

1. Філонов В., Назимко Є. Реформування інституту звільнення від відбування покарання з випробуванням у світлі сучасних тенденцій гуманізації пенальної політики України / В. Філонов, Є. Назимко // Право України. – 2010. – №3. – С. 184-189.

І. М. Орлова

Класичний приватний університет

ОСНОВОПОЛОЖНІ ІДЕЇ КОНЦЕПЦІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ГАРАНТІЙ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Державні гарантії у сфері господарювання стабілізують економіку, дозволяють досягати очікуваних результатів, мінімізують ризики господарської діяльності, створюють стимули для залучення інвестицій тощо. У першу чергу цьому сприяють державні гарантії забезпечення виконання господарських зобов’язань.

Між тим, у науці господарського права проблемам функціонування державних гарантій у сфері господарювання приділяється недостатня увага, законодавство України про державні гарантії забезпечення виконання господарських зобов’язань є недосконалим, що породжує негативні наслідки від їх використання на практиці.

Усе вищезазначене обумовлює необхідність та актуальність розробки цілісної концепції удосконалення теоретичних засад правового регулювання державних гарантій у сфері господарювання, зокрема державних гарантій забезпечення виконання господарських зобов’язань.

Під концепцією удосконалення теоретичних засад правового регулювання державних гарантій у сфері господарювання необхідно розуміти ідейно й змістовно цілісну, послідовну та завершену у викладенні теорію, що утворюється з комплексу взаємопов’язаних складових і спрямована на доопрацювання правової основи функціонування державних гарантій у сфері господарювання з метою її покращення.

Зміст концепції удосконалення теоретичних засад правового регулювання державних гарантій у сфері господарювання представлений компле-

ксом складових. До них можна віднести наступні: 1) загальнотеоретичний понятійний апарат; 2) спеціальні цільові правові категорії; 3) змістовні завдання; 4) методологічна основа.

Розкриємо сутність кожної складової концепції.

Перша складова – загальнотеоретичний понятійний апарат – передбачає розробку окремих понять теорії господарського права, які використовуються під час дослідження проблем правового регулювання державних гарантій у сфері господарювання, або пов'язаних з ними.

Друга складова концепції – спеціальні цільові правові категорії – це ті правові категорії, які необхідні в межах конкретного дослідження проблем удосконалення теоретичних засад правового регулювання державних гарантій у сфері господарювання.

Розробка змістовних завдань утворює третю складову концепції удосконалення теоретичних засад правового регулювання державних гарантій у сфері господарювання.

До таких завдань віднесено:

- уточнення загальнотеоретичних понять. Удосконаленням теоретичних положень про державні гарантії у сфері господарювання, зокрема державні гарантії забезпечення виконання господарських зобов'язань, у межах виконання цього завдання може бути визнано визначення таких понять, як господарське зобов'язання за участю держави, державна гарантія виконання господарських зобов'язань;

- формулювання нових, необхідних для розуміння та практичного застосування, але відсутніх для державних гарантій, правових категорій. Прикладом може бути визначення поняття “принципи забезпечення виконання господарських зобов'язань державними гарантіями” та безпосередня розробка цих принципів;

- дослідження співвідношення понять, що пов'язані з функціонуванням державних гарантій у сфері господарювання. Так, встановлено співвідношення таких правових категорій, як: “порядок надання державних гарантій” та “порядок забезпечення виконання господарських зобов'язань державними гарантіями”; “гарантійне зобов'язання”, “гарантії Уряду України”, “гарантії Кабінету Міністрів України”, “урядові гарантії”; “порядок надання державних гарантій забезпечення виконання господарських зобов'язань”, “механізм надання державних гарантій”, “процедура надання державних гарантій”, “процес надання державних гарантій”;

- розробка нових та поглиблення наявних класифікацій у сфері державного гарантування господарських зобов'язань. Класифікованими можуть бути господарські зобов'язання за участю держави; господарські зобов'язання, забезпечені державними гарантіями; державні гарантії забезпечення виконання господарських зобов'язань; нормативно-правові акти, що є правовою основою надання державних гарантій у сфері господарювання; принципи забезпечення виконання господарських зобов'язань державними гарантіями; умови надання державних гарантій забезпечення виконання господарських зобов'язань тощо;

– дослідження процедурних питань щодо забезпечення виконання господарських зобов'язань державними гарантіями на всіх його етапах. Проблемні питання, які мають вирішуватися в межах виконання цього завдання з удосконалення відповідних теоретичних засад, пов'язані з визначенням етапів порядку надання державних гарантій забезпечення виконання господарських зобов'язань – підготовчого та основного, їх елементів. До останніх належать: оголошення конкурсу про надання державної гарантії; відбір та експертиза зобов'язання (проекту), що забезпечуватиметься державною гарантією; укладання договору про забезпечення відшкодування витрат державного бюджету, які можуть виникнути у разі виконання державою гарантійних зобов'язань (договір про забезпечення повернення суми зобов'язання, гарантованого державою); перерахування плати за надання державної гарантії; укладення договору про надання державної гарантії (гарантійної угоди);

– формулювання конкретних пропозицій, спрямованих на доопрацювання положень законодавства щодо функціонування державних гарантій у сфері господарювання, зокрема державних гарантій забезпечення виконання господарських зобов'язань, з метою його удосконалення. Реалізація цього завдання на практиці полягає в пропозиції прийняття Закону України “Про державне гарантування господарських зобов'язань”, розробці його окремих положень, а також змін та доповнень до існуючих нормативно-правових актів господарського законодавства, що регулюють відповідні відносини.

У пізнанні будь-якого явища реальної дійсності важливим є не лише кінцевий результат (сукупність отриманих знань), а й шляхи, які ведуть до нього, тобто методи. Тому четвертою складовою концепції удосконалення теоретичних засад правового регулювання державних гарантій у сфері господарювання є методологічна основа – сукупність методів наукового пізнання, використаних для досягнення її мети. Методологічну основу дослідження проблем удосконалення теоретичних засад правового регулювання державних гарантій у сфері господарювання, зокрема державних гарантій забезпечення виконання господарських зобов'язань, можна представити як загальнонауковими, так і спеціальними методами: діалектичний метод; формально-логічний метод; аналітико-синтетичний метод; структурно-функціональний метод; порівняльно-правовий метод та інші.

Удосконалення теоретичних засад функціонування державних гарантій у сфері господарювання, зокрема державних гарантій забезпечення виконання господарських зобов'язань, здійснюється не заради самого пізнання та певних наукових розробок, а насамперед є необхідною умовою подальшої практичної перебудови відповідної сфери, в першу чергу, впровадження отриманих результатів теорії (концепції) у законодавство України. В цьому полягає кінцева мета концепції удосконалення теоретичних засад правового регулювання державних гарантій у сфері господарювання.

Цінність запропонованої вище концепції полягає в тому, що вона є першою комплексною розробкою, спрямованою на удосконалення теоретичних засад правового регулювання державних гарантій у сфері господарювання (зокрема, державних гарантій забезпечення виконання господар-

ських зобов'язань). Зазначені вище складові концепції, так само як і деякі визначення, не є остаточно сформованими та незмінними. Викладені в концепції положення є відправним пунктом для здійснення подальших наукових досліджень, ведення наукових обговорень та дискусій.

М. В. Плотнікова

ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”
м. Суми

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ПРАВОТВОРЧОЇ ФУНКЦІЇ

В юридичній літературі під правотворчістю НБУ розуміється форма його діяльності, пов'язана з офіційним вираженням та закріпленням норм права, які складають нормативно-правовий зміст джерел банківського права [4, С. 115]. Аналіз Закону “Про Національний банк України” дозволяє стверджувати, що шляхом реалізації правотворчої функції НБУ створюється та вдосконалюється внутрішньо узгоджена система норм, які регулюють відносини в банківській сфері. Значні повноваження Правління НБУ щодо видання нормативно-правових актів з питань регулювання діяльності банків, з одного боку, дають можливість оперативно реагувати на зміни економічних умов у державі. З іншого боку, велика кількість підзаконних актів та швидкість процедури їх зміни, на думку деяких дослідників, заважають стабільності правового регулювання відповідних відносин. На наш погляд, наявність в НБУ правотворчої функції НБУ дає можливість на нормативному рівні регулювати банківську діяльність і є надійною запорукою виконання ним своєї основної функції.

Відповідно до ч. 2 ст. 56 Закону України “Про Національний банк України” його нормативно-правові акти приймаються виключно у формі постанов Правління, якими затверджуються інструкції, положення, правила. Нормативно-правові акти НБУ видає з питань, віднесених до його повноважень, вони є обов'язковими для органів державної влади і органів місцевого самоврядування, банків, підприємств, організацій та установ незалежно від форм власності, а також для фізичних осіб [7].

Отже, тільки Правління НБУ наділено виключною компетенцією видавати нормативно-правові акти НБУ. Порядок формування і загальні засади діяльності Правління НБУ як його органу управління визначаються в Законі України “Про Національний банк України”. У 2010 році з прийняттям Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Національного банку України” від 09.07.2010 р. № 2478 [6] дані положення зазнали деяких змін, що були покликані вдосконалити стану законодавчого регулювання нормотворчої функції НБУ. Так, якщо раніше в Законі “Про Національний банк України” не визначалося ані кількісного складу Правління, ані порядку прийняття ним рішень, то чинна редакція ст. 16 Закону про НБУ передбачає, що Правління складається з одинадцяти осіб: Голови НБУ, заступників голови НБУ та керів-

ників структурних підрозділів НБУ, що забезпечують виконання його основної функції. Порядок роботи Правління визначається його Регламентом, затвердженим самим Правлінням. Також визначається, що рішення Правління приймаються більшістю голосів, а кожен член Правління має один голос, причому засідання є правомочним, якщо на ньому присутні не менше двох третин від його складу (ст. 17) [7].

В новій редакції стаття 17 Закону про НБУ містить дві важливі норми, а саме: кількість голосів членів Правління НБУ, необхідних для прийняття рішення, та наявність 2/3 від складу Правління НБУ як умову його правомочності при прийнятті рішень. Однак, на нашу думку, недосконалим є положення ч. 2 ст. 17 щодо кількості необхідних голосів для прийняття рішення, аналіз якої дозволяє тлумачити його подвійно: 1) як просту більшість від складу Правління; 2) як просту більшість від присутніх на засіданні Правління за умови його правомочності. Саме тому вважаємо необхідним доповнити ч. 2 ст. 17 Закону “Про Національний банк України” необхідно словами: “від затвердженого складу Правління”.

Корисним для наукового аналізу порядку прийняття рішень Правлінням НБУ буде вивчення зарубіжного досвіду прийняття рішень керівними органами центральних банків. Зокрема, якщо проаналізувати законодавство Республіки Беларусь [1] та Російської Федерації [8], то слід зазначити, що до умов правомочності правління в цих країнах відноситься і обов’язкова присутність на ньому Голови або посадової особи, яка його заміняє. Тому, на наш погляд, в Україні на законодавчому рівні також повинні бути зазначені підстави та порядок виконання обов’язків Голови НБУ іншими особами. Цілком слушною є пропозиція Т. А. Латковської щодо закріплення на законодавчому рівні можливості підписання нормативно-правових актів НБУ першим заступником голови [4, С. 117].

Ще одним проблемним питанням прийняття рішень Правлінням НБУ, на наш погляд, є одноосібне призначення членів правління НБУ Головою НБУ, та неможливість впливати на цей процес Ради НБУ (за виключенням призначення заступників Голови НБУ). Д. О. Гетманцев до принципів системи НБУ включив і принцип колегіальності управління [2, С. 42]. Як відмічається в документі, розробленому робочою групою з питань підготовки Зеленої книги щодо підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні такий принцип формування колегіальних органів суперечить принципу колегіальності [3, С. 17]. Тому редакція ст. 16 Закону про НБУ, яка діяла до внесення змін Законом від 09.07.2010 р. № 2478, в частині затвердження персонального складу Правління Радою НБУ, уявляється більш прийнятною, тому що дозволяла, на наш погляд, реалізувати також і принцип колегіальності прийняття рішень Правлінням.

Таким чином, на нашу думку, вдосконаленню правового регулювання реалізації правотворчої функції НБУ сприятиме деталізація в Законі про НБУ повноважень Правління щодо прийняття рішень, а саме: слід доповнити ч. 2 ст. 17 Закону “Про Національний банк України” необхідно словами: “від затвердженого складу Правління”, вказати конкретну кількість членів Правління необхідну для прийняття рішення та передбачити обов’язкову

присутність на ньому Голови НБУ або посадової особи, яка його заміняє, а також забезпечити реалізацію принципу колегіальності управління шляхом закріплення повноважень Ради НБУ впливати на склад Правління НБУ.

Список використаної літератури

1. Банковский кодекс Республики Беларусь от 25 октября 2000 г. № 441-3 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nbrb.by/legislation/code.asp>.
2. Гетманцев Д. О. Банківське право України : [навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів] / Д. О. Гетманцев, Н. Г. Шукліна. – К. : Центр учбової літ., 2007. – 344 с.
3. Консультації щодо підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні. Зелена книга [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Київ, 2010. – 28 с. – Режим доступу : http://bank.gov.ua/Publications/others/zelena_kniga.pdf.
4. Латковська Т. А. Правотворчість у системі функцій Національного банку України / Т. А. Латковська // Часопис Київського університету права. – 2007. – № 4. – С. 113–117.
5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6 (09.02.2001). – Ст. 30.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Національного банку України : Закон України від 09 липня 2010 р. № 2478-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 49. – Ст. 570.
7. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.
8. Федеральный Закон “О Центральном банке Российской Федерации (Банке России)” от 10 июля 2002 г. № 86-ФЗ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://duma.consultant.ru/doc.asp?ID=13087&PSC=1&PT=1&Page=17>.

О. О. Прасов

Запорізький окружний адміністративний суд

ПРАВО ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ОСОБИСТУ БЕЗПЕКУ ЯК СУБ’ЄКТИВНЕ ЮРИДИЧНЕ ПРАВО

Дослідження присвячене проблемі покращення здійснення особистих немайнових прав особами, засудженими до позбавлення волі. Її вирішення має велике теоретичне і практичне значення, зважаючи на те, що вона пов’язана з такими актуальними завданнями: з’ясування обсягів особистих немайнових прав осіб, засуджених до позбавлення волі, встановлення тенденцій їх можливого розвитку, удосконалення забезпечення здійснення цих прав.

Аналізуючи наукову літературу з цієї проблеми, слід відзначити цікаві праці Бандурки А. М., Гея А. П., Денисової Т. А., Джужі О. М., Прусса В. М., Степанюка А. Х., Чеботарьової Ю. А., Ягунова Д. В., Яковець І. С. Представляючи значущі результати, всім їм проте бракує висвітлення питання щодо права засуджених до позбавлення волі на особисту безпеку як суб’єктивного юридичного права. Звідси мета нашого дослідження – зняти зазначену прогалину.

У ч.1 ст.10 КВК України зазначено, що засуджені мають право на особисту безпеку.

Степанюк А. Х., Яковець І. С. відзначають, що у нормах статті 10 КВК України гарантується особиста безпека засудженого незалежно від того, від кого виходить загроза його безпеці (від засуджених, персоналу та інших) [4, с.47].

За Стефанчуком Р. О. під правом на особисту безпеку (безпеку природного існування) фізичної особи необхідно розуміти особисте немайнове право фізичної особи, яке спрямоване на визнання за нею особистої безпеки як особистого немайнового блага, можливість використання нею цієї безпеки на власний розсуд, у тому числі і шляхом визначення допустимого для себе рівня ризику у будь-якій із сфер життєдіяльності, а також вимагати від інших утримуватись від порушення своєї особистої безпеки, а у випадку порушення чи загрози такого порушення – припинити вказані дії та відновити особисту безпеку цієї фізичної особи. У чинному законодавстві міститься низка прав та гарантій їх здійснення, які покликані забезпечити охорону окремих із сторін такого права, яким є особиста безпека фізичної особи. До таких прав відносяться наступні: право на безпечне для життя і здоров'я довкілля; право на безпечні для фізичної особи продукти споживання (харчові продукти та предмети побуту); право на належні, безпечні і здорові умови праці, проживання, навчання тощо [5, с.396-397, 402].

Відповідно до ч.2 ст.10 КВК України у разі виникнення небезпеки життю і здоров'ю засуджених, які відбувають покарання у виді арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі, вони мають право звернутися із заявою до будь-якої посадової особи органу чи установи виконання покарань з проханням про забезпечення особистої безпеки. У цьому разі посадова особа зобов'язана вжити невідкладних заходів щодо забезпечення особистої безпеки засудженого.

Як зазначає Гель А. П., сутність права засуджених на особисту безпеку полягає у тому, що у разі виникнення небезпеки життю і здоров'ю засуджених, які відбувають покарання у виді арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі, вони мають право звернутися із заявою до будь-якої посадової особи органу чи установи виконання покарань з проханням про забезпечення особистої безпеки [1, с.114].

Проте, право на особисту безпеку фізичних осіб, як і будь-яке інше суб'єктивне юридичне право, має правомочності: на власні позитивні дії (правовикористання), на чужі дії (правовиконання), домагання (правозахист).

Звідси, на наш погляд, не можна зводити сутність права засуджених на особисту безпеку, як це зазначено Гель А. П., лише до можливості звернутися із заявою до будь-якої посадової особи органу чи установи виконання покарань з проханням про забезпечення особистої безпеки у разі виникнення небезпеки життю і здоров'ю.

Також, можливість звернення засуджених до будь-якої посадової особи органу чи установи виконання покарань з проханням про забезпечення особистої безпеки у разі виникнення небезпеки життю і здоров'ю є лише однією з можливостей захисту вказаного суб'єктивного юридичного права.

Право на особисту безпеку фізичних осіб засуджених до позбавлення волі є обмеженим у здійсненні, що обумовлено режимом відбування покарання. Зокрема, окремі засуджені не можуть здійснювати діяльність, що пов'язана з відповідним бажаним рівнем ризику та загрозою для особистої безпеки.

Наприклад, льотчик винищувача Су-27 Топонарь В. А. під час відбування покарання у Кагарлицькій виправній колонії №115 позбавлений можливості літати, але бажання літати вимусило його пересуватись по території місця відбування покарання на роliках [3, с.5].

У наведеному випадку льотчик Топонарь В. А. має занижений поріг безпечності та сформував свою життєдіяльність таким чином, щоб забезпечити для себе відповідний рівень безпечності. Його спосіб життя пов'язаний з підвищеним ризиком від власної поведінки.

Особиста безпека є умовою існування фізичної особи, яке передбачає відсутність будь-якого протиправного насильства над людиною. Однак, випадки протиправного насильства є невинятковими у місцях відбування покарань у виді позбавлення волі.

За повідомленням керівника Полтавської виправної колонії № 64 більшість сварок і бійок між засудженими до позбавлення волі трапляються по дрібницях: хтось шумів, хтось речі не туди поклав. Частою причиною непорозумінь є тісний простір між двоповерховими ліжками на який претендують відразу чотири людини [2, с.4].

Згідно з ч. 3 ст. 10 КВК України адміністрація установи виконання покарань вживає заходів до переведення засудженого в безпечне місце, а також інших заходів до усунення небезпеки, вирішує питання про місце подальшого відбування ним покарання.

Як відомо, гвалтівників у місцях позбавлення волі не шанують, караючи їх же методами. Поки засуджений до позбавлення волі за згвалтування малолітньої дівчинки житель Чернігова по етапам дійшов до Полтавської виправної колонії №64, то був уже майже нежиттєздатним – пошарпанним, змученим. Адміністрації установи виконання покарань довелось його виходжувати, ізолювати від інших [2, с. 4].

Забезпечити особисту безпеку засуджених покликаний режим відбування покарання. Зокрема, у ч.1 ст.102 КВК України зазначено, що режим у виправних і виховних колоніях – це встановлений законом та іншими нормативно-правовими актами порядок виконання і відбування покарання, який забезпечує ізоляцію засуджених; постійний нагляд за ними; виконання покладених на них обов'язків; реалізацію їхніх прав і законних інтересів; безпеку засуджених і персоналу; роздільне тримання різних категорій засуджених; різні умови тримання засуджених залежно від виду колонії; зміну умов тримання засуджених.

Відсутність закріплення у Цивільному кодексі України права на особисту безпеку фізичної особи є прогалиною у законі, яка потребує усуненню.

Стефанчук Р. О. обґрунтовано зазначає, що існують усі підстави для розроблення та легітимізації у нормах цивільного законодавства особистого немайнового права на особисту безпеку (безпеку природного існування) фізичної особи. Саме цивільне право з притаманним йому координаційно-компенсаційним методом, що ґрунтується на юридичній рівності та автономності сторін здатне максимально повно та ефективно гарантувати людині її особисту безпеку [5, с. 402, 395].

З урахуванням викладеного можна відзначити наступні висновки: 1) право на особисту безпеку фізичних осіб засуджених до позбавлення волі є обмеженим у здійсненні, що обумовлено режимом відбування покарання; 2) випадки порушення права засуджених на особисту безпеку є невинятковими у місцях відбування покарань у виді позбавлення волі; 3) визначена у КВК України можливість звернення засуджених до позбавлення волі до будь-якої посадової особи органу чи установи виконання покарань з проханням про забезпечення особистої безпеки у разі виникнення небезпеки життю і здоров'ю є однією з можливостей захисту права на особисту безпеку; 4) закріплення у Цивільному кодексі України права на особисту безпеку фізичної особи усуне прогалину у законі та сприятиме максимально повному та ефективному гарантуванню людині, у тому числі засудженій до позбавлення волі, її особистої безпеки.

Наведені результати дослідження мають загальний базовий характер та можуть стати у пригоді при наукових дослідженнях можливостей удосконалення нормативного закріплення особистих немайнових прав осіб, засуджених до позбавлення волі.

Список використаної літератури

1. Гель А. П. Кримінально-виконавче право України: навчальний посібник / А. П. Гель, Г. С. Семаков, І. С. Яковець; за ред. проф. А. Х. Степанюка. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 624 с.
2. Комаров Д. Нары стали, как Канары / Д. Комаров // Известия. Газета. – 2008. – 11 декабря. – №232/716/27757. – С.1, 4.
3. Комаров Д. Хорошо сидят / Д. Комаров // Известия. Газета. – 2009. – 16 февраля. – №26/755/27797. – С.1, 5.
4. Кримінально-виконавчий кодекс України: Науково-практичний коментар / А. Х. Степанюк, І. С. Яковець; за заг. ред. А. Х. Степанюка. – Х.: Одиссей, 2005. – 560 с.
5. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): Монографія / Р. О. Стефанчук; відп. ред. Я. М. Шевченко. – К: КНТ, 2008. – 626 с.

С. В. Петков

доктор юридичних наук, професор
Класичний приватний університет

НОВІТНІЙ ПОГЛЯД НА КОДЕКС УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Кодекс України про адміністративні правопорушення було прийнято у 1984 р. У цей самий період, базуючись на Основах адміністративного законодавства (1980 р.), було прийнято аналогічні кодекси в усіх союзних республіках, а також у багатьох країнах Варшавського договору та країнах, які перебували в дружніх чи залежних від СРСР відносинах. Аналізуючи сучасний КУпАП, слід розуміти, що він був і залишається по своїй суті радянським законом. Тобто частиною законодавства, яке розпочало формуватись у 1920-х рр. з повного несприйняття “буржуазного права”, яке діяло в попередній період історії. За більше ніж 70 років існування радянське право сформувалось як особлива правова сім'я, головною ознакою якої є пріоритет публічного ін-

тересу над приватним. Публічне право радянською юриспруденцією сприймалось як державне, а всі інші правові галузі відігравали роль допоміжних.

У розумінні законодавця радянського періоду всі громадяни, установи, відомства, міністерства тощо входили в єдину управлінську систему, метою якої було побудувати комунізм у всьому світі. І тому кожен учасник цієї розбудови повинен був неухильно виконувати правила адміністративних правовідносин, а в разі порушення управлінських приписів нести за це адміністративну відповідальність. Відповідно до цієї доктрини будь-який проступок громадянина вважався правопорушенням. Стаття 176 “Виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення” (до речі, без мети збуту, хоча яка в тому різниця) та десятки інших – яскраве відображення такого підходу до адміністративного права.

Але й у наступний період розвитку адміністративного права в незалежній державі до КУпАП як до всепоглинаючої, всеохопної допоміжної ланки карально-репресивної нормативної бази постійно вводили склади різних проступків, що потребували систематизації або каральної реакції з боку чиновників. “Правила поведінки”, “обмеження”, “встановлені вимоги” та “встановлений порядок” щоразу вносились до закону. Безперервна кодифікація призводила до абсурду. Так у кодексі опинилась ст. 14-1 “Відповідальність власників (співвласників) транспортних засобів”. Цікаво, що деякі склади адміністративних правопорушень або були “забуті” в інших кодексах, приміром у КЗпП (1971 р.), або з невідомих причин опинялись в інших кодексах чи навіть законах, приміром у Митному кодексі. Звісно, можна було б бачити в цьому певний позитив, якби це не створювало умови для неправильного тлумачення законодавства, тим самим створюючи умови для незаконного збагачення, учинення відповідальності, порушення прав інших громадян.

Звісно, законодавець постійно робив і робить спроби надати кодексу управлінського вигляду. Але більшою мірою вони зводяться до появи статей на кшталт “Невиконання законних вимог посадових осіб органу...” і знову ж таки залякуванням підприємців та громадян, при цьому не створюючи необхідних умов для задоволення елементарних потреб. Крім цього, унаслідок безладу у створенні міністерств, відомств, агенцій відповідно до указів та розпоряджень виконавчої гілки влади й необхідність відповідних змін у кодифікованому законі вже не відповідає навіть самому принципу розподілу влади на законодавчу, виконавчу та судову.

Оскільки здійснити кодифікацію норм адміністративного законодавства одночасно і в одному акті об’єктивно неможливо, доцільно здійснити поетапну кодифікацію за окремими сферами та інститутами адміністративно-правового регулювання.

Цей нормотворчий кодифікаційний процес умовно можна поділити на певні етапи. Звісно, неможливо говорити про чітке розмежування етапів, але наголосимо, що певні процеси вже розпочались навіть до 1998 р. Також може бути декілька сценаріїв розвитку. У законодавстві необхідно провести трансфер норм КУпАП до базових кодексів: Кодекс про землю, Кодекс про надра тощо, як це було зроблено під час творення Митного законодавства.

Перш за все, необхідно з КУпАП виділити ті частини, глави тощо, які стосуються процедурних дій органів державної влади. Провадження у справах про публічні проступки має бути виражено або в окремому кодексі або розділом у Кодексі про адміністративні процедури. По-третє, деякі частини статті й кодексу разом з іншими законами та підзаконними актами можуть стати повноцінними кодексами: Медичний кодекс України, кодекс Громадського порядку, Дорожньо-транспортний кодекс тощо. По-четверте, створення безпосередньо Адміністративного кодексу України як кодексу матеріального права, в якому міститимуться норми, які реагують діяльність органів державної влади й органів державної влади за вчинення посадових проступків.

Наголосимо, упорядкування адміністративного права може здійснюватися шляхом видання кодифікованих актів за окремими сферами та інститутами адміністративно-правового регулювання. Раніше В. Б. Авер'янов категорично стверджував, що “в системі адміністративного права має перебувати регулювання всіх видів адміністративної відповідальності, котрі зараз регулюються вторинними правовими галузями (фінансовим, господарським правом тощо) [1, 24-30] А також про те, що адміністративне право має поліцентричну структуру нормативного масиву, на противагу структурно моноцентричних (з одним профільним кодексом) галузей [2, 43]. Тому логічною є пропозиція прийняти серед інших кодексів (фінансового, правоохоронного, медичного тощо) Адміністративний кодекс, у якому врегулювати питання відповідальності посадовців перед громадянами (суспільством) та особою, правила поведінки чиновників (посадових осіб). Він також повинен містити норми стосовно адміністративної відповідальності за вчинення протиправних дій адміністрацією. У цьому ж Адміністративному кодексі має бути прописано провадження у справі про адміністративне правопорушення (адміністративні процедури, адміністративні стягнення тощо).

Цим же нормативно-правовим актом має визначатись і поняття адміністративного проступку як дії, що становить порушення суб'єктом адміністративних правовідносин (посадовою особою, представником влади) положень законодавства.

Абсурдність сучасного КУпАП України не може не викликати сумнівів. Що ж має містити Адміністративний кодекс? По-перше, правила й норми поведінки державних службовців та інших посадових осіб, які здійснюють управлінську діяльність. Ці норми конкретизуються в Законі України “Про звернення громадян”, у посадових інструкціях, які регулюють відносини чиновників із громадянами. По-друге, норми щодо адміністративних проступків. Наразі ці норми містяться в антикорупційному законодавстві та КпАП. По-третє, особливості проваджень у справах про адміністративні проступки, серед яких має бути те, що контроль за діяльністю державних службовців здійснюється керівниками відповідних органів і служб; служб внутрішньої безпеки, прокуратурою та громадськістю.

Отже, з упровадженням Адміністративного кодексу замість усеохопної, всеохопної ролі, яка відводилась адміністративному праву в радянській правотворчій та правозастосовчій системі, де воно обґрунтовувало та під-

тверджувало правову управлінську партійну амбітність і комуністичну заангажованість державної влади в усіх без винятку публічних та приватних відносинах, адміністративне право посяде гідне місце серед інших публічних правовідносин, закріпивши своє провідне значення в публічному праві.

У новому КУпАП повинні бути відтворені правила поведінки чиновників, які наразі містяться в Законі України про звернення громадян, в Законі України про адміністративні послуги, частина статей матеріального адміністративного права міститься у чинному КУпАП інші концентруються в антикорупційному законодавстві та інших нормативних та підзаконних актах. Важливою складовою оновленого КУпАП мають стати адаптовані та скореговані статті чинного КУпАП щодо відповідальності дії (бездіяльність) посадових осіб на ввіреній їм території чи сфері впливу (компетентному напрямі).

Список використаної літератури

1. Авер'янов В. Б. Реформування українського адміністративного права: необхідність оновлення науково-теоретичних засад / В. Б. Авер'янов // Актуальні проблем и сучасної науки в дослідженнях молодих вчених. – Сімферополь, 2005. – Спеціальний випуск : у 2 ч. – Ч. 1. – С. 24–30.

2. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / [В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяк та ін.] ; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Факт, 2003. – С. 43–47.

В. Г. Павлов

Класичний приватний університет

ВРАХУВАННЯ ПРИЧИН І УМОВ РЕЦИДИВУ ЗЛОЧИНІВ У РОБОТІ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Існує загальний досвід, коли репресивна політика держав, економічна нестабільність, соціальні негаразди, призводять до накопичення небезпечних явищ, що можуть наповнити суспільство злочинними формуваннями, а збільшення рецидиву призвести до поширення криміналізації.

Проблеми, пов'язані з рецидивом злочинів є одними з актуальніших та найболючих в кримінологічній науці.

Вивченням феномену рецидивної злочинності займалися науковці всього світу, серед яких: Ю. К. Александров, Я. І. Гілінський, І. М. Даньшин, Т. А. Денисова, А. И. Долгова, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, Н. Крісті, А. І. Пясецький, О. В. Старков, В. А. Туляков, Дж. Ф. Шелі, Б. В. Шостакович, О. Н. Ярмиш та ін., але знайти вихід щоби призупинити стрімке зростання груп, що після відбуття покарання продовжують займатися злочинною діяльністю на жаль, вдається не в кожній країні.

Як відомо, у мотивації рецидиву переважають традиції злочинного середовища, егоцентризм, паразитизм, агресивність і жорстокість, що перетворюються у більшості випадків на самоціль. Саме рецидив фіксує інтенсивний процес сприяння й пропагування злочинного способу життя.

Специфічні для рецидивної злочинності криміногенні фактори можна класифікувати на три групи детермінант:

– пов'язані з недоліками дізнання, слідства і суду;

- зумовлені недоліками і порушеннями процесу виконання покарань;
- пов'язані з постпенітенціарним періодом, тобто після відбуття засудженими покарання.

Зокрема, порушення процесуальних термінів розслідування і розгляду кримінальних справ призводить до неприпустимого переповнення слідчих ізоляторів (СІЗО). Загальна чисельність засуджених та осіб, узятих під варту, становить близько 320 тис., з яких 157,3 тис. тримається в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, 126,6 тис. перебуває на обліку в органах кримінально-виконавчої інспекції. З власного досвіду можна констатувати, що в цих установах утримується значно більше осіб, ніж визначено законодавством нашої держави і міжнародними нормами, зокрема Мінімальними стандартними правилами поводження з ув'язненими 1955 р. Це є грубе порушення принципу гуманізму та сприяє рецидиву. У переповнених СІЗО відбувається навчання субкультури злочинного середовища, встановлюються нові кримінальні зв'язки, створюється благодатний ґрунт для агресивної конфліктності, жорсткості тощо. Зрозуміло, що впливати на судовий розгляд справ персонал пенітенціарних установ не в змозі, проте, треба наполягати на використанні й інших запобіжних заходів, крім тримання під вартою. Це стосується, перш за все, осіб які вперше притягаються до кримінальної відповідальності, а також звинувачених у вчиненні злочинів невеликої та середньої ступенів тяжкості.

Вагомими в системі рецидивно-небезпечних причин і умов є можливі порушення законності під час виконання покарання у виді позбавлення волі. Треба визнати, що у цілому криміногенна обстановка в місцях позбавлення волі є несприятливою – зростає підтримка засуджених особами, які перебувають на волі (рецидивістами, представниками організованої злочинності), відроджуються кримінальні та тюремні традиції тощо. Матеріальна база установ виконання покарань у виді позбавлення волі потребує термінової фінансової підтримки.

Найбільш суттєвими порушеннями законності, які допускають співробітники цих установ, є такі: невтручання у внутрішнє життя засуджених, яке дозволяє злочинним “авторитетам” насильство щодо принижених; упередженість у накладенні стягнень і заохочень засуджених; отримання грошової винагороди за передачу засудженим предметів, обіг яких у місцях позбавлення волі заборонений; отримання на банківські картки грошових переказів та порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів; спроби підтримувати дисципліну руками злочинних ватажків і авторитетів. Крім того, вагомими факторами, що детермінують рецидивну злочинність, є:

- додаткова криміналізація засуджених у місцях позбавлення волі;
- кримінальна самодетермінація – втягування осіб у злочинне середовище, яке схиляє його до злочинної діяльності;
- прорахунки у функціонуванні системи судових і правоохоронних органів, установ виконання покарань.

Наступна група причин та умов рецидивної злочинності – постпенітенціарна поведінка особи в період після відбуття покарання. Вчиненню

рецидивних злочинів у перший рік після звільнення з місць позбавлення волі сприяють помилки судів і адміністрацій установ виконання покарань у практиці умовно-дострокового звільнення засуджених, неефективність системи адаптації та реабілітації щодо звільнених осіб, недоліки адміністративного нагляду, відмова у наданні соціальної та економічної допомоги відповідними владними структурами, недосконалість системи працевлаштування звільнених з місць позбавлення волі тощо.

Сукупність усіх вищевикладених факторів та обставин утворюють дуже несприятливу, негативну ситуацію у пенітенціарній системі України і лише скоординовані, методичні та кваліфіковані дії фахівців галузі можуть бути насправді дієвим у вирішенні цього вкрай нелегкого питання.

Необхідною умовою успішності в досягненні мети покарання є й також розвиток кримінально-виконавчого законодавства України, в основі якого має стати комплексність регулювання та стратегічний підхід.

Реформування має здійснюватися з урахуванням наступних завдань:

- забезпечення правового регулювання спрямованого на досягнення балансу інтересів всіх учасників кримінально-виконавчих відносин на рівні виконання і відбування покарань;

- забезпечення гнучкості кримінально-виконавчого законодавства, надання можливості обрання адекватної та зручної організаційно-правової форми та моделі регулювання з можливістю її суттєвої модифікації у підзаконних нормативних актах між учасниками кримінально-виконавчих правовідносин;

- забезпечення прозорості виконання та відбування покарань, створення ефективної системи громадського контролю за діяльністю органів та установ виконання покарань.

В. М. Пальченкова

кандидат юридичних наук, доцент

Класичний приватний університет

СПЕЦИФІКА ПРАВОВИХ ФОРМ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ

При розгляді форм реалізації громадського контролю за КВС необхідно використовувати теоретико-методологічний арсенал, що вироблений представниками теорії держави (точніше теорії державного контролю і нагляду). Треба відзначити, що теорія правових форм державного контролю в літературі розроблена достатньо ґрунтовно. У зв'язку з цим нема необхідності створювати нові, принципово відмінні від них форми здійснення громадського контролю за діяльністю пенітенціарної системи.

В теорії держави і її функцій правові форми контролю зазвичай розглядаються як діяльність державних органів, пов'язаних з виданням юридичних актів, яка тягне за собою юридичні наслідки. Ця дефініція в її сутнісному і якісному розумінні може стати методологічною основою визна-

чення поняття “правові форми громадського контролю за діяльністю пенітенціарної системи”.

На наш погляд, під правовими формами реалізації громадського контролю за діяльністю пенітенціарної системи треба розуміти діяльність суспільства і його інститутів (об’єднань громадян, релігійних організацій, ЗМІ, окремих громадян), що виражається в удосконаленні юридично значущих актів і тягне за собою юридичні наслідки.

Але громадський контроль, на відміну від державного має свої специфічні форми, заснований на визначених принципах і реалізується за допомогою достатньо самостійних методів і засобів.

Специфіка правових форм громадського контролю проявляється в наступних ознаках: по-перше – специфічність суб’єктів. Нескладно побачити ярко виражену різницю між інститутами держави і інститутами суспільства, особливо громадянського. Дана ознака підтверджує відносну самостійність держави і суспільства, специфіку публічної влади по відношенню до суспільства; по-друге – специфіка юридичних актів. Очевидним є факт, що держава як універсальна організація видає акти, що суттєво відрізняються від тих, які видаються інститутами суспільства в процесі здійснення контролю над державою. Своєрідність цих актів полягає в тому, що їх юридична сила, юридична природа не є очевидною, наприклад, як Кримінально-виконавчий кодекс, чи вирок суду. Якщо у законі виражена воля всього народу, то в акті виданому громадською організацією, виражена воля лише визначеної частини суспільства; третє – специфіка юридичних наслідків. Не треба доводити, що акти які видаються державою носять загальнообов’язковий характер і в більшості випадків розраховані на неодноразову реалізацію. Акти ж громадських організацій носять рекомендаційний або сигналізуючий характер. Проте, деякі з них зобов’язують державу в особі компетентних органів здійснити певні юридичні дії. Наприклад, у випадку подачі скарги або заяви за судоустановою адміністрація установи або органу КВС зобов’язана надати мотивовану відповідь автору скарги або заяви.

При цьому треба враховувати, що удосконалення правових форм реалізації громадського контролю за пенітенціарною системою становить одну з найважливіших проблем взаємодії між суспільством і державою (її правоохоронними органами).

Правотворчі форми реалізації громадського контролю за діяльністю КВС представляють собою процес створення (шляхом безпосередньої або опосередкованої участі суспільства і його інститутів в даному процесі) відповідних загальнообов’язкових правил поведінки, що регулюють діяльність учасників відносин у сфері контролю за діяльністю КВС. До числа правотворчих форм здійснення громадського контролю можна віднести: законотворчість (безпосередня – референдум і опосередкована – експертиза законопроекту); корпоративна нормотворчість, що виражається в виданні правил, обов’язкових для використання тільки учасниками тієї чи іншої громадської організації (найбільш поширена, типова форма Устав організації).

Таким чином, в реалізації громадського контролю за діяльністю пенітенціарної системи правотворчі форми мають виключно важливе значення. Разом з тим, було б помилковим вважати, що всі проблеми, які виникають у сфері виконання кримінальних покарань, можливо з успіхом вирішувати згори, створюючи досконалі законодавчі акти. Право стає реальністю в тому випадку, якщо воно в сукупності юридичних правил поведінки втілюється в цій поведінці, стає його складовою частиною, здійснюється в конкретній поведінці суб'єктів права. У зв'язку з цим питання про правореалізуючі форми є більш ніж актуальним.

Під правореалізуючими формами здійснення громадського контролю за діяльністю пенітенціарної системи розуміється сукупність видів і форм правової активності громадян і їх організацій, органів місцевого самоврядування, ЗМК, спрямованих на виконання загальнообов'язкових правил в сфері виконання кримінальних покарань, особливо пов'язаних з примусовою ізоляцією від суспільства, забезпечення прав і свобод осіб, що знаходяться в місцях позбавлення волі.

Правореалізуючі форми громадського контролю за пенітенціарною системою різноманітні в кількісному відношенні і специфічні за своїм якісним змістом. В якості таких розглянемо правовиконавчу, правоохоронну і договірну форми, як основні правореалізуючі форми громадського контролю за діяльністю пенітенціарної системи.

Правовиконавча форма, що зазвичай притаманна сучасним органам влади й виражається в примусовому виконанні правозастосовчих рішень. Серед різноманітних проявів громадського контролю за пенітенціарною системою виділяється діяльністю інститутів громадянського суспільства, що виражається в практичному втіленні положень документів, які регламентують порядок здійснення контролю за виконанням покарань у виді позбавлення волі. Стосовно інститутів громадянського суспільства дана форма змінюється у якісному вимірі, зникає така її важлива ознака як примус. Проте від цього вона не перестає виступати у якості відносно самостійної правової форми, оскільки громадські організації в певних випадках можуть значним чином впливати на процес виконання покарань. Отже, правовиконавча форма громадського контролю за діяльністю пенітенціарної системи є діяльністю по забезпеченню процесу юридичних обов'язків, що виникають в процесі здійснення громадського контролю.

Правоохоронна діяльність, як правило, пов'язана з діяльністю держави у виді спеціально створених нею органів – правоохоронних. Дійсно, держава є основним, головним суб'єктом правоохоронної діяльності, оскільки це є одним з проявів її соціального призначення. Проте, не слід ігнорувати суспільство, як учасника правоохоронної діяльності, хай і другорядного, в порівнянні з інститутом державної влади. Правоохоронна форма реалізації громадського контролю за пенітенціарною системою представляє собою діяльність інститутів громадянського суспільства (передусім правозахисних організацій) по профілактиці і виявленню протиправних посягань на права, свободи і законні інтереси осіб, що відбувають покарання у виді позбавлення волі.

В структурі правоохоронної діяльності суспільства найбільш типовими і домінуючими видами повинні стати правовідновлююча і правороз'яснювальна діяльність. Наприклад, спостережні комісії наділяються повноваженнями відновлювати порушені права засуджених, надаючи відповідну допомогу, в тому числі і юридичну. Також треба відмітити великий потенціал суспільства і його інститутів (передусім ЗМК) по реалізації правороз'яснювальної діяльності.

В сучасних умовах проблематика форм реалізації діяльності держави справедливо акцентується увага на зростанні ролі договірних форм, а саме договірних відносин між суб'єктами громадського контролю і пенітенціарною системою. Вважаємо, що обсяг договірного регулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією громадського контролю за діяльністю пенітенціарної системи не вичерпується лише процедурою узгодження контрольних заходів, що проводяться або плануються інститутами громадянського суспільства. Сам процес участі громадських організацій у виправленні засуджених базується на договірних началах. Договірна форма реалізації громадського контролю представляє собою врегулювання здійснення контролю за діяльністю КВС на основі добровільного волевиявлення його суб'єктів з приводу обсягу і порядку реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків в сфері виконання покарання у виді позбавлення волі.

Підводячи підсумки треба сказати, що в умовах будівництва правової демократичної держави правові форми реалізації виступають найбільш легітимним засобом, інструментом виконання суспільством своїх контрольних функцій, в тому числі по відношенню до пенітенціарної системи. Аналіз різноманітних правових форм реалізацій громадського контролю дозволив нам класифікувати їх на два види: правотворчі і правореалізуючі, які охоплюють інші відносно самостійні, специфічні форми. Треба підкреслити, що процес реалізації громадського контролю за діяльністю пенітенціарної системи характеризується органічним переплетінням і наявністю системи складних взаємозв'язків, взаємопереходів, різних форм його реалізації.

Ю. П. Панасенко

слухач магістратури

Класичний приватний Університет

УГОДИ ПРО ПРИМИРЕННЯ ТА ПРО ВИЗНАННЯ ВИНИ В МЕХАНІЗМІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

В світі існує 2 кримінально-політичні концепції реакції на злочини: класична (каральна) концепція - переслідування державою в публічному порядку (в загальносуспільних інтересах) всіх осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, і призначення їм за рішенням суду кримінального покарання; "альтернативна" концепція – відмова держави від переслідування із застосуванням певних альтернатив [2].

Співвідношення означених типів правосуддя в практиці того чи іншого суспільно-державного устрою залежить від низки обставин, у тому числі від визначення сутності самого злочину. Якщо до злочину ставляться

як лише до суспільно-небезпечного діяння, відповідно перевага надається каральному правосуддю. Коли ж злочин розглядається переважно як конфлікт між злочинцем та потерпілим, цей конфлікт намагаються розв'язати шляхом примирення його учасників.

24 липня 2002 року Економічна і соціальна рада при ООН ухвалила резолюцію “Про основні принципи програм відновлювального правосуддя у кримінальних справах”, яка рекомендує всім країнам розвивати та впроваджувати програми відновлювального правосуддя у національне судочинство. Найпоширенішою його формою є програми примирення жертв і правопорушників (медіація) [5].

Медіація – це вид альтернативного врегулювання спорів, метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв інтереси і потреби усіх учасників конфлікту [6].

Медіація в механізмі кримінально-правового регулювання передбачає примирення потерпілого та правопорушника, та полягає в організації зустрічей потерпілого і правопорушника за справами, які передаються із правоохоронних та судових органів у разі, якщо злочинець визнав факт вчинення ним злочину. Вона є спробою досягнення добровільного порозуміння (примирення) між потерпілим і правопорушником з метою відшкодування завданої матеріальної та моральної шкоди.

Рух за альтернативне вирішення спорів почався в США, там практика угод про визнання вини застосовується вже понад 150 років. До 70-х років угоди про визнання вини в США існували як правозастосовний захід, поступово їх було офіційно визнано і законодавцем, і суддями. Зокрема, в 1968-1970 роках Верховний Суд США у низці своїх рішень у конкретних справах визнав конституційність практики “угод про визнання вини”, фактично остаточно їх легалізувавши.

Медіація між потерпілими та правопорушниками є найпоширенішою формою відновного правосуддя у Європі. Відповідно до Рамкового рішення ради Європейського Союзу “Про положення жертв у кримінальному судочинстві” від 15 березня 2001 року всі країни Європейського Союзу зобов'язані поширювати посередництво в кримінальних справах та забезпечувати прийняття до розгляду будь-які угоди між жертвою та правопорушником, досягнутої в процесі посередництва.

Прийняття Україною нового Кримінально-процесуального кодексу, який набрав чинності 19 листопада 2012 року, є яскравим підтвердженням прагнення законодавця наблизити норми вітчизняного законодавства до європейських норм. Передбачена нова особлива форма судового провадження – провадження на підставі угод, котра знаходить своє закріплення у главі 35 розділі VI “Особливі порядки кримінального провадження”. Згідно ст. 468 у кримінальному провадженні можуть бути укладені такі види угод: 1) угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим; 2) угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості [4]. Інститут угод у кримінальному судочинстві є

втіленням концепції відновлювального правосуддя. Така концепція судочинства покликана сприяти досягненню консенсусу між його сторонами, врегулюванню соціального конфлікту. Головна мета інституту угод в кримінальному провадженні полягає в задоволенні інтересів сторін.

Отже, перевагами відновного правосуддя для потерпілого є можливість безпосередньо впливати на вирішення конфлікту та на процес відшкодування завданої йому шкоди, набагато швидше отримати це відшкодування у порівнянні з можливостями карального правосуддя, за результатами якого очікування такого відшкодування триває роками, а часто взагалі стає марним. Важливою перевагою відновного правосуддя є зняття емоційного напруження з учасників кримінального конфлікту у процесі примирення, можливість бути почутими, настання відчуття вирішеності конфлікту.

Позитивом для правопорушника є те, що він у процесі примирення відновлює самоповагу, набуває відчуття впевненості, реалізує потребу вибачитися та виправити ситуацію, яка притаманна більшості людей, хоча й глибоко схована в їхній свідомості. Він також отримує шанс уникнути виключення його з нормального суспільства, позбутися тавра злочинця. В процесі відновного правосуддя злочинець не просто підозрюваний або обвинувачений. Він є особою, яка реально впливає на процес вирішення конфлікту. Окрім іншого, це дозволяє йому адекватно усвідомити причини свого вчинку та умови, які сприяли його вчиненню, а також здійснити кроки щодо недопущення подібного у майбутньому.

Список використаної літератури

1. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності: монографія / Ю. В. Баулін. – К.: “Атіка”, 2004. – 296 с.
2. Головки Л. В. Альтернативи уголовному преследованию в современном праве: монограф. / Л. В. Головки. – СПб.: Изд-во “Юридический центр Пресс”, 2002. – 544 с.
3. Землянська В. В. Відновне правосуддя в кримінальному процесі України: посібник // В. В. Землянська. – К.: Видавець Захаренко В. О., 2008. – 200 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року №4651a_17 // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – №№9–10.
5. Про основні принципи застосування програм відновного правосуддя у кримінальних справах: Резолюція 2000/14 Економічної і соціальної ради ООН від 27 липня 2000 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
 6. http://www.un.org/ecosoc/docs/2002/r2002_12.pdf
 7. Інтернет-словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.kiwix.org/wikipedia_uk_all/A/Медіація.html.

А. С. Прядка

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ДОВЕДЕННЮ ДО САМОГУБСТВА

Одним із злочинів, що посягає на життя людини, відповідальність за який передбачена вітчизняним законодавством, є доведення до самогубства. Особливість даного діяння в тому, що самогубство є одним з різновидів неприродної смерті, але при цьому, доведення до самогубства – єдиний

злочин проти життя особи, який не охоплюється поняттям вбивства. Адже, цей злочин вчиняється суб'єктом злочину не прямо, а опосередковано.

Самогубством та питаннями пов'язаними з шляхами його попередження займалися такі українські науковці, як Ю. В. Александров, В. О. Глушков, В. Ф. Войцех, С. В. Жабокрицький, М. П. Мелентьєв, О. М. Моховіков, Г. Я. Пілягіна, В. В. Сулицький, А. П. Тіщенко, А. П. Чупріков, О. В. Шаповалов, С. І. Яковенко, Н. М. Ярмиш та інші, але з приводу вирішення цієї проблеми не існувало однозначної точки зору. Усі ці дослідження були присвячені окремим питанням, у той час як жодного комплексного кримінологічного дослідження проблеми самогубств в Україні здійснено не було.

Саме тому, на нашу думку, ст. 120 КК України, потребує порівняння із відповідними нормами кримінальних кодексів зарубіжних країн. Такий аналіз дозволить вдосконалити ті проведені дослідження та внести зміни у вітчизняне кримінальне законодавство в частині встановлення відповідної міри покарання за вчинення такого виду злочину, як доведення до самогубства. При цьому, за допомогою врахування доктринальних положень зарубіжних вчених в нас з'явиться реальна можливість не лише усунути прогалини і колізії в українському кримінальному законодавстві, а й розробити систему заходів щодо запобігання вчиненню даного злочинного діяння і попередження самого самогубства.

Не менш важливими є і заходи по попередженню суїцидів. На сьогоднішній день розробляється широка розгалужена мережа соціальної та психологічної допомоги, щоб допомогти людям у тяжких життєвих ситуаціях. Розробляються і інші засоби по відверненню цього явища.

Виділяють різні заходи попередження вчинення суїциду: попереджувальні заходи на загально-соціальному рівні, на спеціальному рівні, на індивідуальному рівні.

Попереджувальні заходи на загально-соціальному рівні: створити достатню кількість робочих місць, відновивши виробництво товарів на своїй землі; створити умови для розвитку малого та середнього бізнесу; збалансувати бюджет; розпочати реальну боротьбу з корупцією; зміцнити соціальні інститути сім'ї, шлюбу, традиційного укладу життя, церкви, об'єднати громадян України християнською мораллю та національною ідеєю для будівництва нової самобутньої держави. До перспективних завдань належить досягнення економікою України такого розвитку, який би відповідав сучасним європейським стандартам. Отож, політику держави слід спрямувати на соціальний захист людини.

На спеціальному рівні обґрунтовуються такі першочергові заходи, як створення спеціальних уповноважених органів – центрів суїцидологічних служб (та їх закладів: консультативних пунктів, клінік-готелів, достатньої кількості “телефонів довіри” тощо) та утворення єдиного повноважного координатора такої попереджувальної діяльності – спеціальної державної комісії при Мінпраці та соціальної політики, а на місцях – рад (при селищних, сільських і міськрадах), до складу яких увійшли б керівники різних органів, організацій, представники громадськості тощо. Важливо також

утворити спеціальний матеріальний фонд для захисту вразливих верств населення та окремих контингентів; здійснювати спеціальну освітньо-виховну роботу; вести моніторинг суїцидальної активності населення; готувати кадри фахівців-суїцидологів; ввести інститут релігійного піклування, наукове забезпечення попереджувальної діяльності.

На індивідуальному рівні попередження самогубств має орієнтуватися на виявлення, вивчення та безпосередній антисуїцидальний вплив на суїцидо-небезпечних особистостей та індивідуальні причини й умови суїцидальної поведінки. Тут пропонуються індивідуальні психологічні, виховні, медичні заходи: індивідуальні психологічні бесіди; зміна ставлення до суїцидогенних проблем; розвиток позитивних якостей характеру та розуму особистості: організація спілкування з особами, які подолали кризовий стан; подолання суїцидального рішення особистості; лікувально-профілактичні заходи; трудова терапія; не терапевтична і соціально-трудова реабілітація; адаптаційне пристосування до існуючих умов; зміна мікросередовища; нейтралізація несприятливого впливу зовнішнього середовища; робота серед найближчого оточення.

Роль держави в даному випадку полягає в інформуванні громадськості про загрозу нормальному існуванню від злочинців, у протидії й запобіганні вчинюваним злочинам за допомогою засобів примусу, у фінансуванні за рахунок держави певних програм – лікування, допомоги жертвам злочинів.

Роль суспільства полягає у свою чергу, в реалізації ідей і програм держави стосовно допомоги жертвам таких злочинів. До такої протидії можна віднести:

- надання особам можливості отримувати інформацію про способи протидії насильству й допомогу жертвам насильницьких злочинів через електронну мережу;

- підвищення рівня уваги до поведінки осіб із психічними аномаліями.

Також, за допомогою засобів переконання, виховання, просвітництва, необхідно протистояти поширенню в масовій свідомості культу сили, схильності значної кількості осіб, особливо молоді, до насильницьких способів вирішення життєвих проблем. У даному випадку велике значення має зміцнення особистісних відносин. особливо, якщо брати до уваги все більше зростання злочинності серед молоді, то таке попередження треба здійснювати уже в школах і вищих навчальних закладах.

Ще одним фактором, що, має значення для організації запобігання умисному доведенню особи до самогубства, є проведення соціологічних опитувань населення про стан особистої безпеки, ступінь захищеності громадян від протиправних посягань (насильство в сім'ї, насильство в Збройних силах України та ін.). За результатами таких досліджень необхідно вносити певні корективи в роботу правоохоронних органів.

Можна зробити висновок, рівень гідного і безпечного життя людини залежить не тільки від та ставлення до них громадян. Адже, як зазначає Л. М. Шестопалова, що суїцидент – тільки жертва, часто – порушених іншими прав. Можливо, високий культурний і духовний розвиток громадян і шанобливе ставлення до законних і невід'ємних прав і інтересів інших осіб

допоможуть змінити ситуацію, яка склалась у світі стосовно стрімкого зростання рівня самогубств. Саме від цього розуміння може залежати нормальне функціонування суспільних відносин.

Список використаної літератури

1. Довбуш О. І. Питання вдосконалення статті 120 Кримінального Кодексу України // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – Вип. 18. – К., 2002. – 520 с.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 3-тє вид., перер. та доп. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К., 2004. – 1056 с. Часопис Київського університету права
3. Шестопалова Л. М. Самогубство як явище: Наук. нарис. – К.: НАВСУ, 2000. – 60 с.
4. Шестопалова Л. М. Кримінально-правові заходи попередження самогубств // Наук. вісник Нац. акад. внутр. справ України. – 2001. – № 2. – С. 16–20.

О. П. Рябчинська

доктор юридичних наук, доцент
Класичний приватний університет

ДО ПИТАННЯ ПРО ВІДНОВЛЮВАНІСТЬ ПОКАРАНЬ

Ретроспективний аналіз підходів видатних криміналістів кінця ХІХ початку ХХ століття щодо формування адекватних заходів кримінально-правового реагування на вчинення злочинів з боку держави та вимог, яким вони повинні відповідати свідчить, що багато з них не втратили актуальності і на сьогодні. Аналізуючи результати наукових пошуків в цій сфері сучасників можна спостерігати певну наступність поглядів криміналістів минулого, звісно інтерпретовану відповідно до сучасних тенденцій розвитку новітньої кримінально-правової доктрини, яка здебільшого орієнтована на дотримання пріоритету прав людини у відповідності з міжнародно-правовими стандартами, з прогресивною системою виконання покарань та поводження з ув'язненими, завдяки гуманізації та лібералізації кримінально-правової політики.

Покарання, серед інших властивостей, наділялось і рисами відмінності та відшкодування, необхідність яких підказувалась нерідкими і на той час судовими помилками [1, с.377]. На думку ж А. В. Лохвицького покарання повинно бути по можливості таким, щоби його можна було відмінити або ж бути “винагороджуваним” [2, с. 187]. На *відновлюваність* як ознаку покарання вказують і сучасні дослідники, говорячи, що “ця міра повинна бути відновлювальною, тобто такою, яка допускає можливість виправлення можливих судових помилок або зловживань. Ця вимога забороняє включати в систему покарань такі заходи, виконання яких потягне за собою неможливість подальшого відновлення status quo і, відповідно, адекватної компенсації особі до якої вони були застосовані” [3, с. 42]. В іншому випадку *відновлюваність видів покарань* пропонують розглядати вже як принцип побудови системи покарань суть якого полягає у можливості відшкодування шкоди (повернення втраченого, відшкодування матеріальної шкоди, відшкодування моральної шкоди), заподіяної внаслідок судових помилок [4, с. 4].

Звідси саме через неможливість відновлення прав, внаслідок застосування смертної кари, вона визнається або виключною, або ж не входить до системи покарань взагалі через її неконституційність. Схожу по суті трактовку відновлювальності міри впливу як характерної її ознаки наводять і вітчизняні учені, вказуючи, що така відновлюваність припускає можливість виправлення можливих судових помилок або зловживань¹. Ця позиція заперечень не викликає. Видається дещо невдалою наразі наведена назва цього принципу або ж ознаки міри впливу. А. І. Сакаєв називає цей принцип *відновлюваність видів покарань*. За такої назви логічно має йтись про те, що відновлюється саме вид покарання, проте наведена трактовка змісту цього принципу переконує у тому, що його реалізація досягається через відшкодування матеріальної та моральної шкоди завданої внаслідок неправильного застосування кримінального закону. Навряд чи в такому сенсі компенсацію можна визнати саме відновленням (в значенні *status quo*) виду покарання або ж прав, які були піддані обмеженню. Мова ж має йти про можливість відновлення тих прав, в реалізації яких особа була обмежена внаслідок призначеного виду покарання. Але і в такому разі чи доцільно прирівнювати відновлення прав, в яких особа була обмежена під час виконання покарання, і адекватну компенсацію особі шкоди, заподіяної внаслідок неправильного застосування кримінального закону в частині призначення покарання?

Відповідно до п. 1 ст. 1 Закону “Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду” № 4652-VI (4652-17) в ред. від 13.04.2012 підлягає відшкодуванню шкода, завдана громадянину внаслідок, зокрема, і незаконного засудження [5]. У такому випадку завдана шкода відшкодовується в повному обсязі незалежно від вини посадових осіб суду. У ст. 3 вказаного закону говориться, що “у наведених в статті 1 цього Закону випадках громадянину відшкодовуються (повертаються): 1) заробіток та інші доходи, які він втратив внаслідок незаконних дій; 2) майно (в тому числі гроші, грошові вклади і відсотки за ними, цінні папери та відсотки за ними, частка у статутному фонді господарського товариства, учасником якого був громадянин, та прибуток, який він не отримав відповідно до цієї частки, інші цінності), конфісковане або обернене в доход держави судом, вилучене органами дізнання чи досудового слідства, органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, а також майно, на яке накладено арешт; 3) штрафи, стягнуті на виконання рішення суду, судові витрати та інші витрати, сплачені громадянином; 4) суми, сплачені громадянином у зв'язку з наданням йому юридичної допомоги; 5) моральна шкода. Відшкодування моральної шкоди провадиться у разі, коли незаконні дії правоохоронних органів завдали моральних втрат громадя-

¹Вказана трактовка є більш вдалою, адже в науці кримінального права неправильне застосування кримінального закону як раз і поділяється залежно від форми вини (суб'єктивної сторони) на помилки (презюмується, що вони допускаються з необережності) та зловживання (як свідоме неправильне застосування закону). Таке неправильне застосування закону може мати місце на будь-якому етапі застосування – на етапі кваліфікації та на етапі призначення покарання.

нину, призвели до порушення його нормальних життєвих зв'язків, вимагають від нього додаткових зусиль для організації свого життя". Відшкодування шкоди проводиться за рахунок коштів державного бюджету. Громадянин, звільнений з роботи (посади) у зв'язку з незаконним засудженням, поновлюється на колишній роботі (посаді), а у разі неможливості (ліквідація підприємства) йому надається інша робота (ст. 6). Термін відбування покарання, а також час відсторонення від роботи зараховується як до загального трудового стажу, так і до стажу роботи за спеціальністю, стажу державної служби, безперервного стажу (ст. 7). Якщо громадянин був позбавлений військових, наукових або інших звань, а також державних нагород йому поновлюються звання і повертаються нагороди (ст. 9). Поновлення службових, пенсійних, житлових, інших особистих і майнових прав та відшкодування іншої шкоди, завданої військовослужбовцю Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, інших військових формувань, створених відповідно до законодавства України, Державної спеціальної служби транспорту, а також особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ України та Державної кримінально-виконавчої служби України, провадиться за правилами, встановленими цим Законом (ст. 15).

Отже наразі вимога щодо відновлюваності прав, у яких особа була обмежена, може розглядатись в аспекті повного відновлення *status quo* щодо прав, які були обмежені внаслідок застосування покарання у виді штрафу, виправних робіт, позбавлення права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю, службових обмежень для військовослужбовців, конфіскації майна та позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.

Відновлюваність права у вигляді *status quo* неможлива щодо таких покарань як арешт, тримання в дисциплінарному батальйоні, обмеження та позбавлення волі (як на певний строк, так і довічне). Відновлюваність прав, обмеження яких складало зміст цих покарань, слід розглядати з позиції можливості існування певного права особи у майбутньому після відбуття покарання, а не тільки після обмеження права внаслідок неправильного застосування кримінального закону. Така трактовка відновлюваності є ширшою, аніж запропонована попередниками, але вочевидь з більшою повнотою розкриває суть та значення можливості відновлення будь-якого права, обмеженого внаслідок призначеного покарання. Це положення в повній мірі розкриває неприйнятність існування в системі покарань таких видів як смертна кара, калічніцькі покарання, оскільки права на життя і здоров'я є абсолютно не відновлюваними ані в результаті компенсації матеріальної та моральної шкоди внаслідок незаконного засудження, ані після виконання відповідного покарання. В першому випадку – внаслідок об'єктивної неможливості, в другому – це буде не відновлення права, а лише компенсація шкоди. Тому запропонований А. І. Сакаєвим принцип відновлюваності видів покарань у наведеному ним розумінні, з огляду на висловленні вище міркування, не можна наразі визнати принципом побудови системи покарань. Властивість же будь-якої міри впливу на засуджену особу зберігати можливість відновлення у майбутньому права, обмеження якого складає зміст будь-якого виду пока-

рання, має враховуватись саме як її первинна ознака і розглядатись із позицій обґрунтованості і доцільності включення цієї міри в систему покарань.

Список використаної літератури

1. Познишев С. В. Основные вопросы учения о наказании. – М.: Универ. Типография. – 1904. – 378 с.
2. Лохвицкий А. В. Курс русского уголовного права. – М.: Книга по требованию, 2011. – 653 с. – Репринт.
3. Пономаренко Ю. А. О первичных признаках элементов системы наказаний / Ю. А. Пономаренко // Правовые средства и механизмы противодействия преступности в современном обществе: материалы Междунар. науч.-практ. конф. Минск, 16 окт. 2009 г. / Редкол.: Г. А. Шумак (отв. ред.) [и др.]. – Минск: БГУ, 2010. – С.40–43.
4. Сакаев А. И. Система наказаний по уголовному праву России: история и современность: автореферат дисс. на соискание учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право” / А. И. Сакаев. – Самара, 1999. – 21 с.
5. Закон України “Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду” № 4652-VI (4652-17). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до закону: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80>.

М. М. Садовський

аспірант

Класичний приватний університет,

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СУТНОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ ПРАВОВИХ НОРМ

Тлумачення правових норм – це внутрішній розумовий процес усвідомлення відповідними суб'єктами зміст норм права, а також можлива діяльність цих суб'єктів у вигляді надання рекомендацій та порад, що мають різний ступінь обов'язковості, з метою забезпечення вірного та одноманітного застосування правових норм.

Тлумачення є інтегрованим компонентом не лише правозастосовної, але й законотворчої, теоретико-дослідницької та іншої правової діяльності, що пов'язана з необхідністю з'ясування правових норм і необхідністю їх вірної реалізації.

Важлива особливість тлумачення полягає в тому, що воно не займає будь-якого фіксованого місця у правозастосуванні, є певною базисною складовою, на основі якої починається, розвивається та завершується правозастосовний процес. Крім того, тлумачення не обмежується правозастосуванням, передує йому, а також супроводжує відповідну діяльність після її закінчення (набрання рішенням законної сили, повернення його до виконавця тощо). Тлумачення може мати як пряме так і опосередковане відношення до правозастосовного процесу.

Через те, що тлумачення є окремим випадком процесу пізнання, його не можна віднести ані до науки, ані до мистецтва, хоча тлумачення права, звичайно ж, передбачає використання елементів творчості. В процесі цієї творчості відбувається процес конкретизації та деталізації знання, яке за-

кріплено в законі у найбільш загальному вигляді. При цьому з'являється нове знання, новизна якого, однак, є відносною. У цій новизні не має бути нічого того, що б не було передбачене у загальному формулюванні.

Можливість тлумачення права обумовлена принциповою множинністю значення лексичних одиниць. Ця множинність виконує алегоричну функцію мови, відображаючи суб'єктивні якості інтерпретатора, та наочно виявляється у змагальному процесі. Множинність значень може обмежуватися і навіть усуватися двома протилежними діями: по-перше, розумінням значення цілого та, виходячи з цього, інтерпретації окремих частин (аналіз – від цілого до частин); по друге, коректуванням загального значення, виходячи з аналізу окремих частин (синтез – від частин до цілого).

Поряд з українськомовним терміном “тлумачення” в загальнодоступних джерелах нерідко використовуються й інші терміни аналогічного значення: “інтерпретація” та “екзегеза”.

Термін “інтерпретація” (interpretatio), прийшов з латинської мови, але вже достатньо давно увійшов у повсякденний, причому не лише юридичний, обіг української мови. Поняття “тлумачення” та “інтерпретація” правових норм, на думку більшості дослідників, тотожні, синонімічні, “немає достатніх підстав для розмежування їх за змістом”. Надання терміну “інтерпретація” більш широкого змісту ніж “тлумачення” не є виправданим, адже поняттю “тлумачення” також властиві такі якості, які приписують “інтерпретації”, як з'ясування, роз'яснення та результат цієї діяльності.

Термін “екзегеза” (exegeōmai) грецького походження, він широко використовувався в Античності та Середньовіччі для позначення тлумачення пророцтв, снів, сакральних текстів, а потім закріпився за раньохристиянським тлумаченням святого писання. Сьогодні термін “екзегеза” використовується головним чином в історичних джерелах, що стосуються римського права [1, с. 59].

В матеріалістичному вченні немає спеціальної концепції, яка б була присвячена тлумаченню правових норм. Матеріалізм не вважав тлумачення окремою філософською проблемою, а розглядав лине у межах юриспруденції. Правознавці розглядали процес тлумачення правових норм у межах теорії відображення, якій надавався універсальний характер, тобто тлумачення правових норм розглядалося як окремий випадок відображення.

Разом з тим, матеріалізм розглядає суб'єкт як можливе джерело помилок, а все, що пропонується суб'єктом теоретично може бути помилковим. З позицій матеріалізму, нонсенсом є об'єктивність тлумачення суб'єкта. Теорія відображення має на увазі лише об'єктивне мислення, при якому істина може бути в єдиному вигляді, без будь-яких варіантів. Відповідно така “істина” не потребує тлумачення.

Матеріалізм недооцінює і значення мови у пізнанні, виходячи з того, що мова є дзеркальним відображенням змісту. Такий підхід залишає поза увагою те, що мова має певну змістовну самостійність. Іноді у мовній формі відображається не той зміст, який передбачався законодавцем, або може з'явитися додатковий зміст, або, навіть, декілька змістів.

У марксистській матеріалістичній концепції об'єкт пізнання фактично протиставляється суб'єкту. Однак повне протиставлення можливо лише в явищах природи, соціальне пізнання передбачає включення суб'єкта у процес пізнання.

Важливим принциповим здобутком вітчизняної соціальної філософії пострадянського періоду можна вважати отримання якості плюралістичності. Матеріалізм та ідеалізм, не зважаючи на розходження в основному питанні філософії про первинність матерії або свідомості, вдало доповнюють один одного, розглядаючи явища оточуючого світу з різних точок зору.

Ідеалістична концепція тлумачення сьогодні представлена герменевтикою та деконструкцією, які мають свої унікальні особливості у дослідженні цього явища.

Герменевтика виходить з багатозначності змістів тлумачення, а тому припускає множинність істин. Тлумачення об'єднує цю множинність та призводить багатозначність змістів до однозначності шляхом використання двох логічних операцій: аналізу та синтезу. В юриспруденції герменевтика розглядається як питання про застосування закону до конкретного випадку. В філософії ця проблема сформульована більш узагальнено: застосування загального правила до окремого явища.

Інший напрямок – деконструкція – аналізує мовні особливості тексту та стверджує, що реальне життя є лише сукупністю артикуляцій між замінами, доповненнями та компенсаціями. Усвідомлюючи ці зв'язки емпіричним шляхом, користуючись обмеженим матеріалом, не маючи нічого очевидного, інтерпретатор починає рух там, де опинився випадково та “крокує навмання”. Він користується чуттям, але це може виявитися надійніше ніж трансцендентальна інтуїція.

В цілому ж деконструкція – це розробка концептуальних опозицій, пошук моментів напруженості між логікою та риторикою, між тим, що текст “хоче сказати”, та тим, що він “має означати”. Таким чином, представник цього напрямку пропонують “вчитися читати тексти між рядків та по краях, тобто там, де здається нічого не написано, але, насправді, написано багато” [2, с. 20].

Не можна сказати, що вітчизняні вчені у радянські часи зовсім не помічали мовну природу права, проте радикальних висновків, які б пояснювали сутність права, судового доказування, судової істини з лінгвістичних позицій не робилося. Адже для цього необхідно було б увійти в суперечність з ідеологічними установками, зокрема, критично переосмислити теорію пізнання (теорію відображення) діалектичного матеріалізму, не абсолютизувати концепцію об'єктивної істини.

Тлумачення норм права не може бути повністю об'єктивним та нейтральним, адже право не може існувати у відриві від ідеологічного ціннісного вибору інтерпретатором того чи іншого значення та тих суб'єктів, яким адресується роз'яснення нормативних приписів. Тому можна зробити наступні висновки:

1) не може бути нейтрального способу дослідження соціальних явищ, а тим більш їх пояснення;

2) тлумачення норм права (як і раціональне мислення в цілому) не може досягнути безспірну істину, бо зміст норм є соціально ситуативним та контекстуальним.

Отже, процес тлумачення норм права доцільного розглядати всебічно з позицій доповнення матеріалістичної концепції сучасними філософськими вченнями.

Список використаної літератури

1. Черданцев А. Ф. Толкование права и договора: учеб пособие для вузов / А. Ф. Черданцев. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 381 с.
2. Белоносов В. О. Толкование норм права в системе теоретической и практической деятельности в сфере уголовного судопроизводства: автореф. дис... доктора юрид. наук: 12.00.09 / В. О. Белоносов. – Саратов, 2009. – 44 с.

Н. О. Скрипко

Класичний приватний університет

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Перед Україною стоїть непросте завдання забезпечення законності й правопорядку в умовах місцевого самоврядування та приведення його системи у відповідність із реаліями сучасного суспільного розвитку, національними інтересами та демократичними парадигмами сучасності. Без цього становлення України як демократичної, соціальної, правової держави та її інтеграція до європейського співтовариства будуть у край ускладнені.

Утвердження і забезпечення прав громадян на місцевому рівні можливі лише за умови посилення дієздатності місцевого самоврядування та спроможності суб'єктів його системи забезпечити всіма доступними засобами законність і правопорядок на відповідній території та запобігти злочинності та її проявам.

Міська комплексна програма профілактики злочинності на 2011–2015 р., затверджена рішенням Чернігівської міської ради від 31 січня 2011 р., фактично з прогнозувала напрями діяльності органів місцевого самоврядування м. Чернігова у сфері запобігання злочинності в місті.

Органи місцевого самоврядування, а саме: управління освіти Чернігівської міської ради, управління охорони здоров'я Чернігівської міської ради, відділ по фізичній культурі та спорту Чернігівської міської ради, **Чернігівський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді**, Чернігівський міський центр зайнятості, відділ кадрової роботи Чернігівської міської ради, Деснянська районна в м. Чернігові рада, Новозаводська районна в м. Чернігові рада діючи в рамках Міської комплексної програми профілактики злочинності на 2011-2015 роки, запобігали злочинності в м. Чернігові, протягом трьох з половиною років, та досягли певних результатів.

На виконання Міської комплексної програми профілактики злочинності на 2011-2015 роки управлінням освіти Чернігівської міської ради проводиться відповідна робота, затверджені заходи щодо запобігання правопорушення, злочинам та контролюється їх безумовне виконання в підві-

домчих загальноосвітніх навчальних закладах. Питання діяльності загальноосвітніх навчальних закладів міста щодо запобігання дитячій бездоглядності, профілактики правопорушень, злочинності, наркоманії серед підлітків, формування здорового способу життя систематично розглядаються на засіданнях колегії, нарадах директорів та заступників директорів з виховної роботи. Результати проведеної роботи висвітлені в звітній документації, дослідження якої показало, що коливання між проведеними заходами направленними на запобігання злочинності та проявами злочинності не є кардинально показними, однак зрушення в напрямку покращення криміногенної ситуації серед неповнолітніх таки є.

Працівники управління та керівники міських закладів охорони здоров'я з метою виконання вимог Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції" та здійснення заходів профілактики та боротьби з корупцією проводиться профілактична антикорупційна робота з наступним звітуванням перед структурними підрозділами міської ради, забезпечується організація правового інформування, застосування засобів впливу до осіб, які допустили корупційні діяння.

Для сприяння боротьбі з наркоманією та наркобізнесом відділення медико-соціальної допомоги підліткам та молоді "Клініка дружня до молоді" (далі КДМ), організоване при дитячій поліклініці № 2 Чернігівської міської ради, співпрацює з громадськими організаціями, а саме: обласною молодіжною організацією "Нове покоління", громадськими організаціями "Жменя" та "Перемога"; центром пропаганди здорового способу життя "Ведіс", Чернігівським обласним осередком "Демократичний альянс"; центром по роботі з молоддю "МАРТ"; Всеукраїнською мережею "ЛЖБ"; центром прогресивної молоді "Апельсин" проводяться круглі столи, телепередачі тощо.

Відділом по фізичній культурі та спорту спільно зі спортивними громадськими організаціями проводиться робота з виконання заходів міської Програми в частині підготовки і проведення змагань з видів спорту, у т. ч. єдиноборств і силових видів та залучення молоді до участі у цих заходах, пропаганди здорового способу життя.

Чернігівський міський центр зайнятості уживає заходів до працевлаштування осіб, звільнених з місць позбавлення волі, сприяє їхній адаптації та розв'язання соціально-побутових проблем. Для запобігання рецидивів скоєння правопорушень та з метою прискорення соціальної адаптації осіб, звільнених після відбуття покарання, щороку бронюються для працевлаштування цієї категорії населення робочі місця, надаються комплексні послуги щодо їх працевлаштування, перенавчання та залучення до оплачуваних громадських робіт, і, в першу чергу, неповнолітнім особам цієї категорії.

Деснянська та Новозаводська районні в місті ради спрямовують свою діяльність в рамках виконання Міської комплексної програми профілактики злочинності на 2011-2015 роки, для забезпечення конституційних прав і свобод громадян, спрямування зусиль правоохоронних органів на протидію посяганням на особу, її власність та громадський порядок, зміцнення законності та правопорядку. В районах з метою профілактики злочинності систематично

аналізується стан правопорядку, на основі якого розробляються та реалізуються плани направлені на попередження, припинення та розкриття злочинів.

Список використаної літератури

1. Звіт відділу кадрової роботи Чернігівської міської ради від 20 грудня 2013 року “Про виконання Міської комплексної програми профілактики злочинності на 2011-2015 роки”. – С.1-4.

2. Звіт відділу кадрової роботи Чернігівської міської ради від 21 грудня 2011 року “Про виконання Міської комплексної програми профілактики злочинності на 2011-2015 роки”. – С.1-5.

3. Міська комплексна програма профілактики злочинності на 2011-2015 роки. Затверджена Рішенням міської ради від 31 січня 2011 року // Електронний ресурс: www.chernigiv-rada.gov.ua

4. Звіт Чернігівського міського центру соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді Чернігівської міської ради від 20 грудня 2013 року “Про виконання Міської комплексної програми профілактики злочинності на 2011-2015 роки”. – С.1-5.

5. Звіт Чернігівського міського центру соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді Чернігівської міської ради від 26 грудня 2012 року “Про виконання Міської комплексної програми профілактики злочинності на 2011-2015 роки”. – С.1-4.

Д. В. Санніков

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого
м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ БАЛАНСУ ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ІНТЕРЕСУ ПРИ ФОРМУВАННІ МОТИВІВ ПОВЕДІНКИ СУБ’ЄКТА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

Говорячи про використання земельної ділянки, неодмінно постає питання співвідношення інтересів держави, територіальної громади, власників та користувачів земельних ділянок. В чому полягає інтерес держави зрозуміло із змісту статті 5 Земельного кодексу України, де йдеться про принципи земельного права. Так, принципами земельного права, які реалізуються саме у процесі використання земельної ділянки слід вважати принципи цільового, раціонального, ефективного використання земельної ділянки, пріоритету вимог екологічної безпеки, економічного плюралізму.

Принцип цільового, раціонального та ефективного використання земельної ділянки, безсумнівно, задовольняє інтерес, в першу чергу, держави. Це пояснюється особливою цінністю земель в Україні, розумінням їх не тільки в аспекті об’єкта специфічних земельних правовідносин, а й у якості основного національного багатства. У такому розумінні необхідно орієнтуватися на ще один принцип – поєднання особливостей використання землі як основного засобу виробництва, територіального базису та природного ресурсу, який виступає основою для існування, без перебільшень, всього. Крім того, не слід забувати й про те, що земля виступає ще й головною умовою можливості існування і діяльності людини. При реалізації цього принципу держава діє в інтересах та на благо всього населення, не зважаючи на наявність або відсутність в конкретного суб’єкта земельної ділянки у власності та користування, оскільки недодержання вимог законодавства, спря-

мованого на приведення у дію даного принципу, спричиняє значну шкоду як державі, так і її населенню. Шкода така полягає у погіршенні, псуванні іншій негативній зміні стану земель, приведенні їх у непридатне для подальшого використання становище. Крім того, зважаючи на природоресурсний підхід до розуміння землі, недодержання вимог закону з приводу цільового, раціонального та ефективного використання земель призводить до спричинення негативних наслідків навколишньому природному середовищу. Беручи до уваги напрямки екологічної політики держави, забезпечення цільового, раціонального та ефективного використання земель також слід вважати особливим державним інтересом. Тобто, у процесі використання земельної ділянки додержання суб'єктом користування нею правових приписів, спрямованих на забезпечення реалізації принципу цільового, раціонального та ефективного землевикористання цілком можливо відносити до публічного інтересу, задоволення якого уявляється одним з основних завдань держави.

Переходячи до огляду принципу пріоритетності вимог екологічної безпеки в процесі використання земельної ділянки, варто зауважити, що його практична реалізація має вагоме значення як для держави, так і для її населення. Крім того, звертаючись до питання екологічної політики держави, доречно й ствердження щодо центрального місця реалізації цього принципу у системі державних інтересів. Питанню наслідків недодержання вимог екологічної безпеки в процесі використання земельної ділянки присвячена значна кількість праць вчених – фахівців у галузі земельного та екологічного права, а також аналітики практичних працівників у сфері правозастосування. Не вдаючись до деталей, можливо зазначити, що при недодержанні законодавства, яке спрямовано на реалізацію принципу, що розглядається, пріоритетний державний інтерес, яким, відповідно до ст. 6 Закону України “Про основи національної безпеки” визнається забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів, не забезпечується. Крім того, екологічною безпекою, згідно із статтею 50 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” вважається такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Наявність в даному випадку публічного інтересу жодних сумнівів не викликає, особливо зважаючи на ту обставину, що забезпечення екологічної безпеки не просто вимога закону, не просто принцип земельного права, а основа забезпечення життєдіяльності людини.

Стосовно принципу економічного плюралізму у земельних відносинах, а саме у аспекті забезпечення рівності права власності на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад та держави, в тому числі і права власності, то в даному випадку слід ураховувати, що цей принцип земельного права існує як закономірна реалізація положень Конституції України. Знову ж таки, аналіз норм законодавства, яким регулюються відносини у сфері реалізації права власності на землю, надає можливість стверджувати, що міра можливої поведінки власника та користувача земельної ділянки об-

межена правами інших суб'єктів землекористування. Це загальне правило, яке розповсюджується на всю сферу використання земельних ділянок в незалежності від форми власності. Таким чином, забезпечення державою реалізації означеного принципу слугує захисту загального інтересу суб'єктів використання земельних ділянок, який полягає у можливості вільно, у межах закону, володіти, користуватися та розпоряджатися цими ділянками.

Отже, як бачимо, забезпечення державою додержання законодавства, спрямованого на реалізацію принципів земельного права у процесі використання земельної ділянки відповідним суб'єктом має суттєве значення. Конкретизуючи склад таких принципів, звужуючи їх перелік до принципів цільового, раціонального, ефективного використання земельної ділянки, пріоритету вимог екологічної безпеки, економічного плюралізму, необхідно зауважити, що саме цим принципам не надається будь-яка перевага у системі земельного права, така розстановка пріоритетів неможлива. Наведена конкретизація викликана, насамперед, тим, що в цьому дослідженні розглядаються саме принципи, реалізація яких відбувається при використанні земельної ділянки. Але й зменшувати значення практичної реалізації означених принципів також не варто, оскільки вона покликана забезпечувати широкий спектр інтересів держави. Крім того, як було доведено, інтереси ці значущі не тільки для держави, а й для всього її населення. Таким чином, наявність публічного інтересу в даному випадку очевидна.

В той же час, за загальним правилом, використання земельної ділянки передбачає вилучення із неї корисних властивостей. Здійснює це власник або користувач відповідної земельної ділянки для задоволення своїх господарських та інших потреб. Так, можна стверджувати, що суб'єктивне значення та "розуміння" принципів земельного права, які розглядаються, у суб'єкта використання земельної ділянки та у держави дещо різняться. Для суб'єкта землекористування більшого значення набуває задоволення власного інтересу, розширення своїх правомочностей, отримання більшої матеріальної вигоди від здійснення діяльності, яка спрямована на вилучення корисних властивостей із відповідної належної ділянки. Саме за цих умов актуалізується значення здійснення впливу на власника та користувача земельною ділянкою у частині формування мотивів правомірної земельної поведінки.

Зважаючи на наведене, наявним уявляється ситуація, де перед суб'єктом використання земельної ділянки постає питання вибору між діями, що спрямовані на додержання публічного інтересу та власного. При здійсненні впливу на формування мотивів при цьому виборі, держава, як уявляється, має розробити систему заохочень для відповідного суб'єкта. Заохочення ці мають стосуватися, по-перше, відмови такого суб'єкта від неправомірної поведінки при здійсненні використання земельної ділянки. По-друге, вони повинні виступати чинником впливу при відмові від повного задоволення власного інтересу на користь забезпечення публічного. В такому випадку і буде досягнуто стану оптимального балансу між публічним та приватним у системі інтересів держави і суб'єкта використання земель. Це й потрібно вважати основним завданням здійснення впливу на відповідного суб'єкта.

ВЕСТФАЛЬСЬКИЙ МИР 1648 Р. ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Вестфальський мирний договір 1648 р. не тільки сформулював ряд нових принципів й інститутів міжнародного права, але й істотно змінив ряд інших, раніше існуючих (дипломатичні представництва, режим іноземців тощо).

Він підготував перехід до епохи буржуазного міжнародного права, що, імовірно, і дало підставу деяким дослідникам оголосити його навіть початком виникнення й розвитку міжнародного права.

Тридцятирічна війна, яку власне і було завершено підписанням цього мирного договору, вибухнула на межі середніх століть і нового часу. Це була перша загальноєвропейська війна між двома більшими угрупованнями держав, “вбрана” в релігійну форму. Після її закінчення в Європі наступила тимчасова стабілізація, щоправда, час від часу її порушували локальні війни.

Вестфальський трактат був підписаний 24 жовтня 1648 р. Він являє собою два пов’язаних між собою мирні договори: Оснабрюкський (між імператором Священної Римської імперії і його союзниками, з одного боку, і Швецією із союзниками – з іншого) і Мюнстерський (між імператором і Францією з їхніми союзниками).

Формально постанови трактату стосувалися трьох основних питань: територіальних змін у Європі; релігійних відносин у Священній Римській імперії; політичного устрою. Однак насправді коло питань були значно ширшим. Визначивши границі європейських держав, мирні договори стали юридичною основою для всіх наступних міжнародних угод аж до Великої французької буржуазної революції. Практично цим трактатом був сформульований принцип політичної рівноваги, покликаний увічнити статус-кво, що склалося в результаті закінчення Тридцятирічної війни.

Велика увага була приділена інституту міжнародно-правового визнання. Як відомо, саме на Вестфальському конгресі було визнано незалежність Швейцарії й Нідерландів. У зв’язку із цим і виявилася вперше сформульованою декларативна теорія визнання. Це виявилось також у визнанні за німецькими князями їхніх суверенних прав. Однак, обмежуючи право німецьких держав укладати договори з іншими державами, трактат штучно змішав державно- і міжнародно-правові елементи в побудові імперії.

Вестфальський трактат не тільки визнав за всіма його учасниками “право на територію й верховенство”, але й підтвердив рівноправність європейських держав незалежно від розходження їхньої релігійної віри й форм державного ладу. Він сформулював норми, що передбачали мирне вирішення спорів й колективні санкції проти нападаючої сторони.

Вестфальський трактат був першим загальноєвропейським договором, який хоча й не створював ще міжнародну організацію, однак заклав перші цеглинки в її майбутній фундамент. І в цьому його неминуще значення.

Серед інших міжнародно-правових аспектів Вестфальського миру особливу увагу варто приділити гарантіям його дотримання, тим більше

що проблема забезпечення чинності міжнародних договорів не втратила своєї актуальності й у наші дні. Чітка фіксація в трактаті питання про гарантії мала велике значення для розвитку права міжнародних договорів. У ньому говорилося, що укладений мир повинен залишатися в силі й що обидві сторони зобов'язані відстоювати і захищати кожну статтю мирного договору проти кожного, незалежно від релігії. Це дійсно було відправним початком у розвитку інституту міжнародно-правових гарантій.

Велике значення Вестфальський договір мав і для міжнародно-правового статусу Росії. У ньому уперше в міжнародній практиці Західної Європи фігурує й Московська Русь у якості загальноновизнаного учасника міжнародного спілкування. Цьому передував вступ Московської держави в Тридцятирічну війну.

Таким чином, Вестфальський трактат значно вплинув на процес формування міжнародного права за допомогою створення системи європейських держав. Він уперше поклав початок погодженому вирішенню європейських проблем не на релігійних, а на світських засадах. Прогресивний характер закріплених у трактаті положень і забезпечив йому довге життя

Вирішивши питання про місце церкви в державному житті, Вестфальський трактат викликав бурю у Ватикані, що спеціальною буллою оголосив вестфальські відносини у минулому, сьогоденні й майбутньому навічно незначними, обурливими, недійсними, несправедливими, незаконними, підлягаючими осудженню, шкідливими, позбавленими всякої сили й значення.

Однак жодного значення для юридичної чинності Вестфальського трактату дана булла не мала. Більш того, мудрість історії полягає в тому, що вона рано або пізно невблаганно розставляє свої акценти. І в тексті конкордату від 18 лютого 1984 р. між Святим престолом й Італійською республікою можна прочитати, що обидві сторони підтверджують, що Держава й католицька Церква в приналежній кожній з них сфері незалежні і суверенні й зобов'язуються поважати даний принцип у своїх відносинах.

Епохальність значення, яке надається Вестфальському миру у зв'язку із становленням вестфальської конфігурації міжнародного права і створенням європейського правопорядку, повинна не тільки впливати з предмета регулювання Оснабрюцького і Мюнстерського договорів, але й базуватися на наступних проблемних рівнях. По-перше, це проблема закінчення війни і установа реального миру у Європі. По-друге, це ефективність завершення Тридцятилітньої війни і продовження дії договорів і їх регулятивної функції в напрямі розвитку європейського правопорядку аж до початку ХІХ ст. По-третє, дієвість загальних міжнародно-правових принципів і структур, які були ефективними як спочатку, так і після набуття ними стійкого характеру.

Вплив на європейський правопорядок принципів, закладених в Оснабрюцькому і Мюнстерському договорах, виявляється у забезпеченні проведення і дотримання конкретного регулятивного механізму; у поновленні та підтвердженні принципів та ідей договорів у подальших мирних договорах держав-учасниць; у посиленні, що ввійшло згодом у практику міжнародних відносин, на узагальнююче поняття "Вестфальський мир", а не на конкретні договори – його складові.

О. О. Семчик

Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
м. Київ

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ В УКРАЇНІ

На відміну від попередніх років, Україна як держава сьогодні має не тільки виборювати свою незалежність і суверенітет, але і стрімкими темпами впроваджувати нові підходи у державному управлінні. Такі зміни дозволять їй побудувати дієву систему органів і забезпечити безпеку країни та реалізацію основоположних прав і свобод громадян. У дійсності відповідь на виклик, який час кинув українському суспільству, демонструє наскільки наша держава може швидко здійснювати антикризове управління у надскладних політичних умовах. Відтак, право тут виступає одним із інструментів досягнення мети, яку так промовисто проголосив сьогоднішній Уряд у розробленому ним амбітному плані дій “Відновлення країни” [1]. Події останніх місяців засвідчують, що фінансова сфера (банківська, податкова, бюджетна) залишається у вкрай важкому стані, незважаючи на численні заяви країн світу про надання значних сум грошової допомоги. У заявленому урядовому плані у фінансовій сфері можна виокремити три основні напрямки реформування правових норм: забезпечення самостійності територіальних громад у розпорядженні фінансовими ресурсами, реформування податкової системи, співпраця з міжнародними фінансовими організаціями.

Додатковим але не менш важливим завданням є реформування законодавства відповідно до ратифікованої 16 вересня 2014 року Верховною Радою України Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами [2].

Отже, зміни у фінансовому законодавстві України потребують системного, планового та виваженого підходу, який дозволить створити їх цілісну структуру та забезпечить дієвість при реалізації їхніх положень. На жаль, незважаючи на вкрай складні умови та нагальні потреби у реформуванні положень діючих законодавчих актів, кінцевої мети досягнення описаних вище результатів, не спостерігається. І зараз Уряд як основний суб’єкт законодавчої ініціативи в частині розробки законодавчих актів “нового покоління” демонструє всі ті помилки, які мали місце і у всіх попередніх спробах провести реформи у сфері публічних доходів та публічних видатків.

Всі інструменти фінансово-правового регулювання у своїй сукупності об’єднані імперативним методом правового регулювання. І у контексті змін фінансового законодавства цей елемент впливу на фінансові відносини є тим фактором, який сприяє стабільності їхнього розвитку. Однак, у питанні подальшого розвитку інститутів публічних доходів та публічних видатків на даний момент немає однозначної чіткої відповіді щодо вектору, у якому мають бути скоординовані зусилля законотворців, громадськості та науковців. Хоча безперечно наукова думка постійно розвивається та пропонує рі-

зноспрямовані погляди на розвиток фінансово-правових явищ. Незважаючи на значний науковий доробок у сфері досліджень фінансово-правових проблем сучасності, і досі питання про мету та напрямки вдосконалення фінансово-правових норм викликають значний науковий та практичний інтерес.

Цей напрямок прогнозування розвитку правового регулювання видається вкрай важливим з огляду на політичні події, що засвідчують кризовий стан явищ у тому числі і у фінансово-правовому регулюванні суспільних відносин. По-перше, звернімо увагу на необхідність визначення як тактичних завдань, так і стратегічних завдань при розробці фінансових законів. І якщо тактичні завдання так чи інакше окреслювались зважаючи на політичну доцільність, то питання формулювання стратегічних завдань і досі залишається відкритим. На нашу думку, для побудови фінансової системи, що функціонує ефективно, на першому місці все мають конструюватися стратегічні завдання, до яких на сучасному етапі розвитку держави належать, зокрема: підпорядкованість усіх фінансово-правових норм принципам, які відображають сутнісний зміст явищ, що регулюються законом; забезпечення фінансової безпеки і стабільності у державі; створення дієвої системи гарантій пріоритетності прав і свобод людини при здійсненні фінансової діяльності; зменшення податкового навантаження на населення підвищення ефективності використання коштів з публічних фондів; забезпечення реальності тих норм, які визначають фінансову незалежність держави. Цей перелік цілей безперечно не є вичерпним, однак є тим фундаментом, без побудови якого не може йти мова про розбудову правової держави. Провідні вчені і зараз неодноразово наголошують на необхідності продовження робіт щодо реформування податкової, бюджетної систем, і в цілому системи публічних доходів і видатків, а також узгодженню норм діючих кодифікованих актів, та адекватного правового відображення відносин між державою та іншими суб'єктами фінансових відносин [3, с. 10, 11; 4, с. 14].

Сьогодні ж ми спостерігаємо вражаючу картину “розвитку фінансового законодавства”. Вона демонструє всю недосконалість існуючої системи фінансово-правового регулювання і декларативність тих положень, що закладені у закони формі правових норм. Варто лише звернути увагу на основні галузеві зміни, як мали місце останнім часом, щоб усвідомити необхідність приведення до цивілізованого руслу течії реформування діючого законодавства. Для прикладу звернімо увагу на останні зміни у податковому законодавстві, а саме на закон “Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні” який був прийнятий 27 березня 2014 року. Зазначений закон містить низку суттєвих змін до норм Податкового кодексу України. У пресі досить детально висвітлені ці зміни до Податкового кодексу, і у всіх публікаціях увага звертається на значне підвищення податкового навантаження на платників податків. Звернімо увагу, що у контексті підвищення навантаження доцільно було б запропонувати компенсаторні механізми, за рахунок яких платники податків зможуть таке навантаження подужати. Водночас, ми спостерігаємо протилежну картину, у змінах до Бюджетного кодексу всі пока-

зники, від яких відштовхуються виплати по заробітній платі, залишаються протягом року на незмінному рівні. Зважаючи на необхідність виконання взятих на себе Україною міжнародних зобов'язань для отримання кредитних ресурсів, Уряд вимушено заклав у законодавство зазначені приписи. Однак, суті проблеми це не змінює, вже не говорячи про нівелювання законодавчого припису про стабільність податкового законодавства (підп. 4.1.9 п. 4.1 ст. 4 Податкового кодексу України), який передбачає що “зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Крім того, податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року.

З оляду на зазначене вище, вважаємо за доцільне у якості пріоритетних завдань у розвитку фінансового законодавства в Україні визначити наступні: створення стабільно діючої законодавчої основи для формування доходної та видаткової частин публічних фондів коштів; визначення оптимальної моделі оподаткування, яка забезпечить нормальне функціонування суспільства одночасно з дотриманням конституційно закріплених і гарантованих державою соціальних та економічних прав людини; забезпечення гарантій дії законодавчо визначених принципів фінансово-правового регулювання; визначення пріоритетності потреб як держави, так її адміністративно-територіальних одиниць при вирішенні питання про їх фінансування в умовах обмеженості фінансових ресурсів та ін.

Список використаної літератури

1. Урядовий портал: [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247573239
2. Верховна Рада України: офіційний веб-портал: [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/news/hpz/page/4>
3. Очерки налогово-правовой науки современности: монография / под общ. ред. Е. Ю. Грачевой и Н. П. Кучерявенко. – Москва-Харьков: Право, 2013. – 680 с.
4. Чернадчук О. В. Бюджетне законодавство України: стан та напрями вдосконалення: автореф. дис.... на здобуття наук ступ. к. ю. н., Суми, 2014. – 20 с.

М. О. Сергатий

кандидат юридичних наук, доцент
Класичний приватний університет

СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Спеціально-кримінологічне запобігання злочинів, що скоюються неповнолітніми, здійснюється спеціальними органами та установами в процесі виконання ними своїх професійних функцій за допомогою спеціально-кримінологічних заходів. А відтак, під спеціально-кримінологічними заходами попередження злочинності розуміється діяльність, що безпосередньо спрямована на зменшення рівня злочинності та усунення причин, що її породжують. Вона включає в себе діяльність держави в цілому та її спеціаль-

них органів та установ, посадових осіб, діяльність громадських та суспільних організацій, а також дії окремих громадян по запобіганню злочинності.

Спеціально-кримінологічні заходи профілактики злочинності відповідають своїми завданнями загально-соціальним заходам, що застосовуються для виховання неповнолітніх та молоді. А загально-соціальні та спеціально-кримінологічні заходи безумовно сприяють виявленню та усуненню впливу на неповнолітніх тих конкретних обставин, що сприяють вчиненню правопорушень та злочинів.

Безумовно, в програмах та планах щодо профілактики злочинності неповнолітніх, повинна передбачатись система заходів, спрямованих на профілактику як конкретних видів і груп злочинності так і в цілому всієї злочинності, як у певному регіоні так і по всій країні. Забезпечення передбачених програмою заходів для запобіганню злочинності досягається тільки у взаємодії та взаємоузгодженні роботи різних суб'єктів профілактики.

Узагальнення й аналіз нормативних актів та кримінологічної літератури з цього питання дозволяє визначити, що в загальному вигляді спеціальні розділи такої програми передбачають:

1. Заходи, спрямовані на виявлення осередків криміногенного впливу на неповнолітніх.

Такі заходи потрібно здійснювати шляхом поширення відомостей через засоби масової інформації, навчальні заклади, телефони довіри призначені, для прийняття повідомлень про неповнолітніх правопорушників; установлення фактів незвичайної поведінки дітей і причин такої поведінки через дитячі або учбові установи; збирання і узагальнення інформації про випадки дитячої безпритульності та бездоглядності; збирання інформації про раніше засуджених, осіб які мають відстрочку виконання вироку, інших правопорушників, про дітей що не навчаються в школі чи залишають свою родину, займаються бродяжництвом.

2. Заходи, спрямовані на попередження дитячої бездоглядності.

Вказані заходи необхідно реалізовувати шляхом поширення рекомендацій про порядок здійснення виховного процесу в родинах, забезпеченням опіки над неблагополучними сім'ями з неповнолітніми дітьми, з боку педагогів і батьківських комітетів, проведенням лекцій та уроків з правових знань серед неповнолітніх та їхніх батьків.

3. Заходи, що забезпечують взяття на профілактичний облік неповнолітніх правопорушників, безпритульних та бездоглядних дітей і постійний контроль за цією категорією підлітків.

Такі заходи потрібно здійснювати шляхом залучення представників виховних і педагогічних установ, районних та міських управлінь і відділів внутрішніх справ, інших відомств, що володіють зазначеною інформацією до збирання відомостей про неповнолітніх правопорушників та злочинців, безпритульних та бездоглядних дітей, надання їм відповідної допомоги при здійсненні цієї роботи, в тому числі підготовка для них змістовних рекомендацій з зазначених питань, своєчасне узяття на профілактичний облік таких осіб.

4. Заходи, спрямовані на підтримку родини неповнолітнього правопорушника.

Зазначені заходи реалізуються шляхом пропаганди через засоби масової інформації, радіо, телебачення родинного способу життя; надання соціальної і гуманітарної допомоги сім'ям, в першу чергу, неблагополучним та багатодітним; позачергового вирішення питань зайнятості дорослих осіб та неповнолітніх; охоплення безкоштовним навчанням неповнолітніх у гуртках і клубах; заснування в кожному районі служб, кабінетів моральної та психологічної допомоги.

5. Заходи, спрямовані на розвиток сфери фізичного та культурного дозвілля.

Вказані заходи можливо здійснювати шляхом відновлення безкоштовних форм організації фізичного та культурного дозвілля в клубах, будинках і палацах культури, відновлення підліткових клубів і гуртків, станцій юних техніків, спортивних шкіл, будинків дитячої і юнацької творчості; забезпечення діяльності центрів дитячого дозвілля в кожному районі; розвитку культурно-масової роботи в парках культури й відпочинку, створення містечок і зон колективного відпочинку.

6. Заходи соціально-психологічної корекції поведінки неповнолітніх:

а) створення служб, що надають допомогу в оздоровленні взаємовідносин в неблагополучних родинах, які мають на вихованні неповнолітніх дітей;

б) забезпечення механізму своєчасного лікування неповнолітніх, що виявляють відхилення в поведінці та психіці.

7. Заходи, спрямовані на розвиток мережі громадських об'єднань та формувань правоохоронної спрямованості з метою позитивного впливу на неповнолітніх правопорушників та злочинців:

Зазначені заходи проводяться шляхом поширення відомостей через засоби масової інформації та радіо про можливість пільгового функціонування таких об'єднань та формувань, спрощення порядку їх реєстрації, звільнення від сплати податків та надання у безкоштовне користування комунальних приміщень і обладнання, відкриття фондів сприяння таким організаціям, надання можливості організаціям позитивної спрямованості, наприклад волонтерам, працювати в школах, садках, інтернатах, лікарнях тощо.

8. Примусові заходи відповідно до норм кримінального, адміністративного, житлового, цивільного законодавства.

Вони здійснюються шляхом застосування діючих норм відповідної галузі права з поступовим посиленням впливу на правопорушників адекватно вчиненим ними порушенням законодавства.

9. Заходи для постійного послаблення кримінологічного впливу на неповнолітніх та їх родини на регіональному і районному рівнях, що передбачають розробку рекомендацій по забезпеченню захисту і стабілізації неблагополучних та багатодітних родин, наданню їм різних видів підтримки та допомоги.

Такі заходи здійснюються шляхом узагальнення пропозицій щодо позитивного впливу на неповнолітніх правопорушників; створення і забезпечення ефективної діяльності консультаційних комісій із залученням ши-

рокого кола фахівців для вироблення заходів позитивного впливу на підостаюче покоління.

Питання щодо того, в яких випадках і які спеціально-кримінологічні заходи необхідно застосовувати – вирішується в залежності від конкретних обставин. Однак, на нашу думку, попереджувальні заходи повинні проводитись не тільки у випадку, коли є реальна загроза вчинення злочину, а й у випадках коли є певні обставини, що можуть спричинити вчинення правопорушення або злочину.

Як бачимо, попередження злочинності серед неповнолітніх це цілеспрямований процес, який здійснюється не стихійно, а на основі дотримання принципів законності, справедливості і гуманізму шляхом правового регулювання діяльності суб'єктів попередження злочинності.

Поряд з цим, аналіз законодавства, що регулює запобіжну діяльність суб'єктів і практику попередження злочинності неповнолітніх, свідчать про наявність в правовій регламентації ряду серйозних недоліків:

- чинне законодавство про неповнолітніх не систематизоване, що утворює великі труднощі в його використанні на практиці, зумовлює невірне тлумачення, грубі помилки при застосуванні на практиці;

- до цього часу недостатньо вивчено та регламентовано і питання взаємодії органів внутрішніх справ з громадськими формуваннями та спеціальними установами;

- є деякі прогалини і в регламентації питань індивідуального попередження.

Для усунення зазначених недоліків необхідне подальше вдосконалення системи правового регулювання профілактики злочинності взагалі, і зокрема злочинів серед неповнолітніх. Ці та інші питання кардинально могли б бути вирішені шляхом розробки і прийняття на державному рівні нових програм спрямованих на запобігання злочинності неповнолітніх.

Л. М. Смолова

Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

ПУБЛІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Представницький орган місцевого самоврядування – виборний орган, який складається з депутатів, обраних відповідними територіальними громадами на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Справжнє народне представництво передбачає не лише вільні вибори депутатів, а і право контролю за їх діяльністю. Ефективний контроль за діяльністю депутатів неможливий без визнання і закріплення їх відповідальності, ефективності санкцій, які забезпечують цю відповідальність [3, с. 360]. На жаль, на сьогодні механізм відповідальності носіїв місцевої публічної влади залишається все ще слабо прописаним у вітчизняному законодавстві, що призводить до посилення відчуття безвідповідаль-

ності серед представників влади та знижує рівень довіри виборців до своїх обранців. Перш за все, важливо на законодавчому рівні закріпити види відповідальності, яку, згідно Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” [4], представницькі органи несуть перед територіальними громадами, державою, фізичними та юридичними особами. При цьому необхідно звернути увагу на особливості кожного з видів цієї відповідальності.

Відповідальність представницьких органів місцевого самоврядування – це поняття, яке відображає взаємозв’язок у сфері суспільно-правових відносин між представницьким органом з одної сторони та територіальними громадами, державою, фізичними і юридичними особами з іншої, при якому перший суб’єкт, маючи свободу волі і вибору, зобов’язаний діяти відповідно до отриманого статусу, а інші суб’єкти повинні контролювати та оцінювати його діяльність, а за наявності вини – вживати відповідних заходів.

Базовий закон про місцеве самоврядування розглядає відповідальність представницького органу місцевого самоврядування на рівні відповідальності, яку несуть інші органи місцевого самоврядування та їх посадові особи. На нашу думку, зважаючи на їх неоднакові правові статуси та, що надзвичайно важливо, різні способи формування, це є недопустимим. Як зазначає І. Алексєєв, враховуючи специфіку відповідальності представницького органу, її правову конструкцію складає значна кількість заходів, що утворюють цілий комплекс. Однак, при цьому необхідно виходити з двохаспектності відповідальності. В позитивному розумінні відповідальність колегіального представницького органу необхідно розглядати як відповідальне ставлення даного суб’єкта до своїх обов’язків, добросовісне та ефективне їх виконання. В негативному – як негативну оцінку діяльності даного суб’єкта, в результаті якої на нього накладаються негативні правові наслідки у вигляді позбавлення політичних, юридичних чи інших інтересів [1, с. 287]. Погоджуючись з позицією автора, доповнимо, що позитивна відповідальність представницького органу настає автоматично з моменту визнання повноважень ради нового скликання. Відповідно, автоматично перестає існувати у разі припинення цих повноважень. Негативний аспект відповідальності проявляється лише після здійснення представницьким органом певних дій, які дістали негативну оцінку у відповідній інстанції. Ці два аспекти відповідальності представницького органу тісно взаємопов’язані між собою: чим вище рівень в позитивному сенсі, тим рідше настає ретроспективна відповідальність [2].

Необхідно також розрізняти відповідальність представницького органу, яка настає за порушення ним Конституції та законів України, та відповідальність, підставою до притягнення якої у широкому розумінні є не ефективне здійснення місцевої публічної влади, порушення чи невиконання передвиборчих програм і обіцянок, оскільки тут, як нам вбачається, мають місце порушення різних норм, відповідно, повинні бути застосовані санкції різних видів відповідальності різними інстанціями. Якщо у першому випадку мова йде про юридичну відповідальність, при якій санкції до представницького органу повинні застосовуватися державою, то у другому – про моральну та політичну, санкції яких мають право застосовувати безпосередньо виборці, територіальні громади.

Представницький орган місцевого самоврядування є носієм публічної влади, мандат на здійснення якої йому надають виборці шляхом реалізації свого волевиявлення. Відповідно, він несе відповідальність перед виборцями за ефективну реалізацію публічної влади через отримані публічно-владні повноваження, які закріплені за представницьким органом у чинному законодавстві. Держава стежить, аби у своїй діяльності представницький орган дотримувався правових норм та не виходив за межі наданих йому повноважень, а, отже, представницький орган є відповідальним перед державою. Територіальні громади і держава є основними джерелами публічної влади, перед якими представницький орган несе публічну відповідальність в ході реалізації публічної влади. Специфікою публічної відповідальності є те, що в ній поєднуються політичні, правові й моральні міри відповідальності, на що звертають увагу більшість дослідників, зокрема: В. Тернавська [7], І. Умнова [8, с. 220], В. Савін [6], С. Рунець [5] та інші, а її ознаки проявляються через інші види відповідальності: юридичну, політичну, моральну. Саме через відсутність власних ознак, зустрічається думка про недоречність використання терміна “публічна відповідальність” на позначення нового виду відповідальності. Ввівши в обіг прикметник “публічна”, ми не маємо на меті створити ще один самостійний вид відповідальності. У нашому випадку, ми використовуємо його як узагальнюючий термін до відповідальності, яку несуть публічні органи влади перед основними джерелами публічної влади за реалізацію своїх публічно-владних повноважень, подібно до того, як має місце вжиток терміна “юридична відповідальність” на позначення сукупності усіх наявних видів правової відповідальності.

З огляду на зазначене вище, пропонуємо внести зміни у чинний Закон “Про місцеве самоврядування в Україні”, доповнивши його розділом “Публічна відповідальність представницьких органів місцевого самоврядування”, в якому було б чітко визначено види відповідальності, яку несуть представницькі органи місцевого самоврядування перед різними суб’єктами публічної влади, підстави її настання та санкції. Проблема може бути вирішена і шляхом прийняття спеціального закону, який, по-перше, регулював би питання нагляду та контролю за діяльністю представницьких органів місцевого самоврядування державою та іншими суб’єктами місцевого самоврядування, по-друге, систематизував би всі види відповідальності, властиві представницьким органам, чітко визначивши санкції відповідальності та запровадивши дієві механізми їх застосування. Це, в свою чергу, дало б змогу уникнути переобтяження профільного закону про місцеве самоврядування додатковими нормами та, що, важливо, втілити важливі принципи Європейської Хартії місцевого самоврядування у національне законодавство.

Список використаної літератури

1. Алексеев И. А. Муниципально-правовая ответственность: проблемы теории и практики: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.02 / Алексеев Игорь Александрович. – Ставрополь, 2007. – 520 с.

2. Заяць Н. В. Особливості прояву позитивної конституційно-правової відповідальності в діяльності інститутів народного представництва / Н. В. Заяць // Науковий вісник Львів. державного ун-ту внутрішніх справ. – 2010. – № 2. – С. 79 – 88.

3. Нудненко Л. А. Конституционно-правовой статус депутата законодательного органа государственной власти Российской Федерации / Л. А. Нудненко. – СПб.: Изд-во “Юридический центр Пресс”. – 2004. – 475 с.
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 24. – С. 170.
5. Рунец С. В. Публично-правовая ответственность главы государства / С. В. Рунец // Бизнес и право. – 2010. – № 3. – С. 11 – 12.
6. Савин В. Н. Ответственность государственной власти перед обществом / В. Н. Савин // Государство и право. – 2000. – № 12. – С. 64 – 72.
7. Тернавська В. Політико-правові засади відповідальності уряду / В. Тернавська // Право України. – 2010. – № 7. – С. 88 – 93.
8. Умнова И. Л. Конституционные основы современного российского федерализма / И. Л. Умнова. – М.: Дело, 1998. – 240 с.

О. О. Сокол

аспірант

Класичний приватний університет

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ, ЯКА УХИЛЯЄТЬСЯ ВІД СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ

Особистість злочинця – це особистість людини, яка скоїла злочин внаслідок притаманних йому психологічних особливостей, антигромадських поглядів, негативного ставлення до моральних цінностей і вибору суспільно небезпечного шляху для задоволення своїх потреб або невияву необхідної активності в запобіганні негативних наслідків [1].

Під час розгляду процесів детермінації і спричинення злочинності, роль особи злочинця є провідною. Безпосередньою причиною вчинення злочинів та існування злочинності в цілому є на індивідуальному рівні негативні антисуспільні риси свідомості та психології окремої особи, а на загальносоціальному рівні – суспільної свідомості [2].

Злочинець як особистість є учасником громадських відносин, тому не можна відокремлювати особистість злочинця від соціальної сутності людини. Під впливом громадського життя формується не тільки соціальний вигляд конкретної особи, а й утворюються її морально-психологічні якості (переконання, погляди, ціннісні орієнтації, життєві очікування, інтелектуальні і вольові властивості). В особистості злочинця відображається впливу як факторів, які формують цю особистість, так і детермінант, які спонукають і сприяють вчиненню злочинів.

Кожний злочин індивідуальний в своєму роді, але існують і спільні “рис” злочинності. Так, можна виділити і кримінальні відхилення осіб, які вчиняють злочини передбачені ст. ст. 164, 165 Кримінального кодексу України. Насамперед, особи, які вчиняють дану категорію злочинів мають соціально-пасивну орієнтацію, напружені відносини зі своєю родиною, небажання влаштуватись на роботу, викривлене поняття морального боргу та суспільних цінностей, таким людям властиве невиконання судових рішень, ігнорування конституційних та сімейних обов’язків, покладених на громадян державою.

Але це не означає, що злочинна поведінка є лише результат негативних впливів зовнішнього середовища на людину, а він сам в цьому ніби не бере участь. В злочинному поведінці відображені і генетично обумовлені задатки і схильності, темперамент, характер і т. і. Система відносин людини до різних соціальних цінностей і сторонам дійсності, нормам і інститутам, самому собі і своїх обов'язків, залежить, як від зовнішніх, так і від внутрішніх, особистісних обставин [3].

Аналізуючи злочини, покарання за які передбачено ст. ст. 164, 165 КК України, можна відмітити, що багато осіб, які вчиняють дану категорію злочинів мають низький рівень духовного розвитку, освіти та відносять до категорії незайнятого населення. Даний факт має велике криміногенне значення, так як незайнята особа не може забезпечувати своїх неповнолітніх дітей і непрацездатних батьків. Відповідно, така категорія людей – “дармоїдів” найчастіше деградує як особистість і стикаються по життю з таким негативним явищем як алкоголізм.

Також одним з негативних явищ, яке впливає на виплату аліментів є тіньова економіка нашої держави та низький рівень життя людей. Українська зарплата в “конверті” унеможлиблює відстеження дійсних заробітків громадян, а отже, і реальний розмір аліментів залишається зменшеним.

Ухилення від сплати аліментів не є проблемою окремих громадян, це проблема держави і всього суспільства в цілому.

Тому для запобігання даної категорії злочинів у духовній сфері головну увагу необхідно приділити моральному вихованню особистості. Моральність завжди протистоїть злочинності, а аморальність частіше породжує її.

У соціальній сфері велике профілактичне значення мають заходи, щодо підтримки незаможних громадян, зміцнення сімейних устоїв, забезпечення належних умов для соціалізації особистості, зниження рівня безробіття і обмеження негативних наслідків цього явища. Повноцінна реалізація права на виховання і турботу – найважливіша передумова гармонічного розвитку особистості дитини, застава його успішного майбутнього [4].

Створення відповідної нормативно-правової бази, яка б визначила сім'ю як основний осередок суспільства є одним з головних завдань, вирішення якого б сприяло підвищенню ефективності боротьби зі злочинами у вигляді ухилення від сплати аліментів, і одним з основних пріоритетів політики держави.

Також найважливішим напрямком загальносоціальної профілактики злочинів в сім'ї є розробка і здійснення на всіх рівнях державної сімейної політики, як складової частини соціальної політики в цілому. Головними пріоритетами державної сімейної політики повинні стати покращення матеріального становища українських сімей та надання допомоги сім'ям.

Можна зробити висновок, що особи, які ухиляються від сплати аліментів, являють собою специфічну соціальну фігуру зі своїми морально-психологічними якостями, які негативно або, навіть, байдуже ставляться до виконання своїх сімейних обов'язків, виконання судових рішень і дотримання правових норм. Для даної категорії осіб першочерговим є задоволення своїх особистих потреб, шляхом егоїзму та ігнорування інтересів родини (дітей, батьків). Всі ці твердження обумовлюють необхідність осо-

бливого підходу щодо визначення заходів профілактики даної категорії злочинів, і насамперед, це правильне виховання дітей та підвищення духовності в кожній родині та в державі в цілому.

Список використаної літератури

1. Антонян Ю. М., Кудрявцев В. М., Эминов В. Е. Личность преступника. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – С. 16.
2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – К.: Видавничий Дім “Ін Юре”, 2007. – С. 233.
3. Антонян Ю. М., Кудрявцев В. М., Эминов В. Е. Личность преступника. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – С. 13.
4. Пудовочкин Ю. Е. Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. – С. 186.
5. Конституція України. – К.: ФОП Стеценко І. І., 2013.
6. Концепція державної сімейної політики. Схвалена постановою ВРУ від 17 вересня 1999р. № 1063 – XIV// ЮВУ. – 1999. – 14-20 жовтня.

С. М. Слабко

кандидат юридичних наук
Класичний приватний університет

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ

Необхідність розбудови демократичної, соціальної, правової держави, формування соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні є пріоритетними завданнями нашої держави. Такий поступальний розвиток можливий за рахунок різних факторів, у тому числі і внутрішніх резервів.

Найбільш важливим серед таких внутрішніх потенціалів є мотиваційний потенціал людини (насамперед, працівника). Це обумовлено тим, що завдяки високому рівню задоволеності працівника менеджмент кожного підприємства може домогтися високих виробничо-господарських, економічних результатів окремого підприємства, а значить і економіки держави в цілому [1, с. 37]. Держава повинна мати у своєму арсеналі цілу низку засобів різного характеру, у тому числі й правових, для формування мотивації своїх громадян як у повсякденному житті, так і при здійсненні професійної діяльності з метою виконання завдань і досягнення поставлених цілей.

У той же час зовнішній вплив на волю і свідомість людей за допомогою права може носити різний характер, але в цілому зводиться до двох основних методів: методу стимулювання певних видів діяльності та методу владних приписів, реалізація якого забезпечується можливістю застосування заходів примусу [2, с. 101]. При цьому правове регулювання здійснюється переважно на інформаційному рівні та призначення різних правових засобів якраз і полягає в тому, щоб інформувати суб'єктів про можливість вибору варіантів поведінки в рамках права, впливати на їх інтереси в певному напрямку, схилити до того чи іншого вчинку.

Правові засоби в такому інформаційно-психологічному аспекті необхідні для дослідження проблеми мотивації поведінки особистості. До

них відносяться: суб'єктивні права та обов'язки, пільги та призупинення, заохочення і покарання тощо, які в свою чергу трансформуються у правові стимули і правові обмеження [3 с. 634-635]. Саме стимули і обмеження в кінцевому рахунку являються значущими для поведінки, пов'язаними в буквальному сенсі з цінністю, на яку орієнтується інтерес суб'єкта.

Якщо головним для людини виступають його інтереси та цінності, які здатні їх задовольнити, то основні зусилля в соціальному управлінні повинні бути спрямовані на впорядкування зв'язків "інтереси – цінності", що виявляються в суспільних відносинах. Для України, яка проголосила себе правовою, демократичною, соціальною державою (ст. 1), а людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю (ст. 3) [4], як і для будь-якої держави, вказані зв'язки повинні бути пріоритетними при функціонуванні та розвитку.

Все вищевикладене визначає актуальність дослідження поняття "мотивація", яке в загальноновизнаному значенні використовується у різних науках, сферах суспільного життя, побуті, але маючи багатомірну сутність, змістовно пояснює правові явища у різних галузях права. Проблема мотивації поведінки людини вивчається багатьма науками: економікою, менеджментом, психологією, соціологією тощо. Але серед них особливе значення має правова наука, яка представляє і вивчає право як специфічний регулятор суспільних відносин. Право, впливаючи на свідомість і волю людей, визначає спрямованість їхніх вчинків, сприяє зміцненню правопорядку в суспільстві різними засобами і, перш за все, за допомогою правових стимулів.

Як визначає А. С. Піголкін, терміни юридичної мови можна розділити на кілька основних груп: 1) загальноновживані, 2) загальноновживані, що мають у юридичній мові більш вузьке, спеціальне значення, 3) суто юридичні, 4) технічні [5, с. 70]. Загальноновживані терміни використовуються в повсякденній мові й тому знайомі та зрозумілі більшості. У юридичній мові такі терміни нерідко приймають нове, суто юридичне значення. Безпосередньо юридичних термінів у мові не так багато, частина з них запозичена з латинської та інших мов, а частина утворена з коріння російської мови. Технічні терміни – такі, що запозичені з різних галузей науки, техніки, мистецтва, а також професіоналізми.

Мотивація, що складає предмет нашого дослідження, відноситься до загальноновживаних термінів, що мають у юридичній мові більш вузьке, спеціальне значення.

Багато термінів, які узяті з побутової мови, з інших наук, отримують у нормативному акті особливе, більш точне, спеціальне значення. Їх перевага порівняно із загальноновживаними полягає у тому, що при максимальній стислості вони більш точно позначають необхідне поняття. Вони складають кістяк юридичної термінології, несуть основне смислове навантаження у законодавстві. Пояснюється це, з одного боку, тим, що право регулює безліч різноманітних сфер суспільних відносин, а отже, не може обійтися без звичайної термінології; з іншого – тим, що максимальна точність викладення думки законодавця вимагає термінологічної однозначності.

сті. Частота використання загальноживаних термінів із вузьким, однозначним смислом також достатньо велика.

Важливо, щоб спеціальне значення загальноживаного терміна було очевидним. Як правило, таким термінам у законі даються визначення. Якщо його немає, значення терміна визначається виходячи із загального контексту. При першому використанні терміна зі спеціальним значенням для запобігання занадто широкого чи неточного тлумачення доречно давати до нього відповідні нормативні роз'яснення.

Мотивація (з латинської мови – *movere*) – спонукання до дії; динамічний процес фізіологічного та психологічного плану, керуючий поведінкою людини, який визначає її організованість, активність і стійкість; здатність людини діяльно задовольняти свої потреби. Автори Нової філософської енциклопедії визначають мотивацію (лат. *motivatio*) як систему внутрішніх факторів, що орієнтують на досягнення мети поведінку людини або тварини, а також як внутрішнє спонукання до дії, що обумовлює суб'єктивно-особистісну зацікавленість індивіда в його звершенні.

Мотивація базується на двох категоріях: потребах (відчутті фізіологічної або психологічної нестачі чого-небудь) і винагородах (це те, що людина вважає цінним для себе). Потреби бувають первинні (фізіологічні) і вторинні (психологічні), а винагороди – внутрішні (дає сама робота: зміст трудового процесу, самоповага тощо) і зовнішні (дає організація: зарплата, кар'єра, кабінет, службове авто, додаткова відпустка тощо).

Мотиваційні теорії розвивалися протягом усієї історії економічної науки. Мабуть, важко знайти економіста, який би в своїх дослідженнях не торкався мотиваційних проблем. Суттєвий внесок у розвиток теорій мотивації внесли українські вчені. Так, Михайло Вольський (1834–1876) вважав необхідним поліпшувати фізичні, моральні та інтелектуальні умови існування людини. Він підкреслював, що політекономія є наукою про діяльність людини, спрямовану на задоволення матеріальних і духовних потреб. Григорій Цехановецький (1833–1889) виступав проти узагальнень Адама Сміта про людську поведінку. Він зробив висновок, що багато людей намагаються поліпшити своє становище не тільки завдяки власній праці, а й за рахунок інших. Михайло Туган-Барановський (1865–1919) одним з перших у світі розробив чітку класифікацію потреб.

Отже, мотивація як психологічне явище трактується по-різному. В одному випадку – як сукупність факторів, що визначають поведінку. В іншому – як сукупність мотивів. У третьому – як спонукання, що викликає активність організму і визначає її спрямованість. У соціологічних дослідженнях виявлялася мотивація трудової діяльності, різних форм відхилень (злочинності, алкоголізму, наркоманії), політичної поведінки та інших видів соціальної діяльності.

Список використаної літератури

1. Перерва П. Г. Оценка эластичности мотивационных мероприятий на промышленном предприятии / Перерва П. Г., Гуцан О. М. // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 4(9). – С. 37-48.

2. Криминальная мотивация / Антонян Ю. М., Гульдан В. В., Кудрявцев В. Н., Лунеев В. В., и др.; Отв. ред.: Кудрявцев В. Н. – М.: Наука, 1986. – 304 с.
3. Матузов Н. И. Теория государства и права. Курс лекций / Н. И. Матузов, А. В. Малько. – М.: Юристъ, 1997 – 672 с.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Язык закона / Под ред. А. С. Пиголкина. – М.: Юрид. лит-ра, 1990. – 200 с.

М. Л. Смолярова

кандидат юридичних наук, доцент

Запорізький національний технічний університет

СТИМУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРАЦІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ЯК ПОЗИТИВНИЙ ЗАКОНОДАВЧИЙ ДОСВІД

Проблема зайнятості на сьогодні є однією з найгостріших світових проблем і від її розв'язання залежить стабільність держави та суспільства. Тому особливої теоретичної та практичної значущості набуває дослідження питань щодо правових проблем у регулюванні однієї із форми зайнятості, зокрема дистанційної праці, яка потребує правової регламентації.

Дистанційна праця має ряд як позитивних, так і негативних моментів. До перших можна віднести: відсутність у працівника витрат часу і коштів на проїзд до місця роботи, виконання трудової функції у зручний для нього час (у тому числі перебуваючи на лікарняному, у відпустці по догляду за дитиною, у щорічній відпустці), використання робочого часу на свій розсуд, самостійний вибір тактики виконання завдань роботодавця. Крім того, подібна форма зайнятості є зручною для тих категорій громадян, яким складно знайти роботу: інвалідів, пенсіонерів, багатодітних жінок. Для роботодавця дистанційна праця також має переваги – економія коштів на створення робочих місць, накладних витрат, оптимізація трудових ресурсів. До негативних можна віднести труднощі у здійсненні кадрового діловодства, атестації, переведення і звільнення віддалено працюючого співробітника, наявність ризиків невиконання роботи; відсутність механізму захисту комерційної таємниці, можливість перехоплення або втрати даних, переданих через Інтернет; неможливість контролю робочого часу й часу відпочинку працівника, дотримання ним норм охорони праці, санітарно-гігієнічних норм і т. д., невизначеність статусу дистанційного працівника і, як наслідок, його правова й соціальна незахищеність. Всі вищевказані негативні моменти виникають через відсутність правового регулювання праці дистанційних працівників.

Слід зазначити, що вже наприкінці 90-х рр. ХХ ст. у ЄС налічувалося 9 млн телепрацівників. Це означає, що близько 6% зайнятих використовували який-небудь вид телероботи. До 2002 р. у якості телепрацівників можна було кваліфікувати вже 13% зайнятих. Так, у ЄС їх було 10 млн, а в Росії приблизно 2,5 млн [1, с. 125]. У країнах Центральної та Східної Європи середня кількість телепрацівників становило 5,5%. Наприклад, у Естонії – 12%, Литві – 9%, Латвії – 7%. За даними за 2008 рік у США понад 33 млн

осіб працювали віддалено від свого підприємства як мінімум один день на місяць (з яких 17 млн осіб працювали на підставі трудового договору) [2].

Можна зробити висновок, що певною мірою поширеність телероботи пов'язана з доступністю інформаційних технологій та інфраструктури, державною політикою на ринку праці та станом правового регулювання телероботи. Вибір телероботи значною мірою пов'язаний також з дією суб'єктивних факторів, наприклад, культурою, що виражена у суспільстві звичаями і традиціями. На практиці до різновидів дистанційної роботи в Австралії прийнято відносити маркетинг з використанням телефонних контактів, здійснення досліджень за допомогою Інтернету, роботу з текстовими документами за допомогою текстових процесорів, менеджмент рахунків і реєстрів, складання звітів, підготовку юридично пов'язаних документів.

Плюсами дистанційної роботи є гнучкість робочого часу, гнучка структура менеджменту, а також швидке реагування на зміни у сфері організації праці. Дистанційна робота забезпечує кращі способи роботи і краще реагування на сучасні зміни.

Роботодавці при цьому отримують вигаш у вигляді економії у витратах, низькі накладні витрати, оптимізації “людських ресурсів”, безперервності надання послуг, низького рівня прогулів, можливості використання сучасних способів організації праці, підвищення організаційної гнучкості та ефективності праці робітників, поліпшення якості роботи [3].

Недоліками дистанційної роботи для підприємств є недоступність для споживачів, неможливість використання у проектах, здійснення дистанційної роботи може бути витратним, необхідна перевірка й контроль працівників.

Дослідження, проведені в Австралії в 2005 році, показали, що майже одна третина австралійців мають досвід дистанційної роботи.

Заохочуючи дистанційну роботу, роботодавець отримує значну фінансову вигоду, скорочуючи вплив транспортних проблем і допомагаючи працівникам зберігати час і гроші. Працівники, які займаються дистанційним працею, захищені тим же набором мінімальної ставки заробітної плати й умовами праці, як і їх колеги, що не займаються дистанційною роботою.

В Україні вже відбувається наймання працівників для здійснення дистанційної роботи. Але на практиці дистанційну працю визначають як вид надомної роботи, тому роботодавці найчастіше укладають з дистанційними працівниками трудові договори з надомниками.

Український законодавець зробив спробу закріпити норми про надомну роботу в проекті Трудового кодексу України [11]. Так, у ст. 51, яка має назву “Умова про роботу вдома”, зазначено, що під час укладення трудового договору або пізніше сторони можуть домовитися про виконання працівником роботи вдома (надомна робота), якщо він має для цього необхідні умови, що відповідають вимогам охорони праці, пожежної безпеки та санітарії. Але, на жаль, самої дефініції “робота вдома” проект не містить.

Отже, сучасний етап управління трудовими ресурсами в Україні ставить завдання пошуку нового адекватного механізму правового регулю-

вання дистанційної роботи, який вимагає як коректування норм трудового законодавства, так і диференціації правового регулювання праці.

Список використаної літератури

1. Человеческое развитие: новое измерение социально-экономического прогресса / под общ. Ред. В. П. Колесова. – М., 2008. – С. 125.
2. Telework trendlines [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.Woridatwork.org/waw/adimLink?id=31115>.
3. Исследования 2005 года (проведенные в Австралии) показали, что у 17% работодателей увеличилась производительность труда // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://teleworkaustralia.com.au/about/benefit.asp>.
4. Проект Трудового кодексу України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=30947.

К. В. Степаненко

кандидат юридичних наук, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПОРЯДКУ НАДАННЯ ПОСЛУГ ДЕРЖАВОЮ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ

В європейських країнах з високим рівнем демократії прослідковується тенденція суттєвого полегшення спілкування людини з державою, що обумовлено розвитком інформаційно-технічного забезпечення різних галузей суспільних відносин та істотними темпами розширення масштабів використання інформаційних технологій, їх інтегрованості в повсякденне життя сучасного суспільства. Одним з напрямів використання інформаційних технологій в сфері публічного адміністрування є надання сервісних послуг органами державної влади через мережу Інтернет.

Представлена Президентом України “Стратегія реформ-2020” передбачає впровадження таких принципів діяльності державної влади, як простота, прозорість та привабливість. Можна припустити, що реалізація цих принципів можлива тільки з впровадженням в Україні реального електронного спілкування між державою та людиною. В сучасному світі орган державної влади без добре розвиненої інформаційної інфраструктури не зможе працювати з найбільшою віддачею. Це вимога часу. Поряд з іншими важливими факторами, переклад управління і виконання ряду державних функцій з традиційно паперової в електронну сферу стає необхідною умовою успіху.

Універсальні механізми використання мережі Інтернет в зарубіжних країнах намагаються інкорпорувати в національне законодавство. Законодавство України також містить нормативно-правові акти, що регулюють відносини, пов’язані з Інтернетом. Наприклад, Закон України “Про доступ до публічної інформації” вказує на те, що безпосередньо доступ до інформації забезпечується й на офіційних веб-сайтах у мережі Інтернет [1, ст. 5]. В ряді законодавчих актів України, що регулюють інформаційні відносини, наприклад, у Законах України “Про інформацію”, “Про науково-технічну інформацію” та інших термін “Інтернет” безпосередньо не використовується-

ся, однак його мають на увазі при використанні таких термінів, як “інформаційні мережі”, “міжнародні мережі передачі даних” тощо.

Слід зазначити, що в інформаційному суспільстві традиційні форми взаємодії Української держави і громадянського суспільства не відповідають сучасним вимогам публічного адміністрування. Існує потреба розвитку нових форм комунікації за допомогою функціонування інтернет-представництв органів влади. На жаль, переважна більшість нашого населення ще не підготовлена до електронного спілкування з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, у зв'язку з чим профілактична робота повинна відбуватися в межах загальнонаціональної програми виховання у населення “адміністративно-сервісної” культури спілкування з представниками влади, зокрема віртуального спілкування через мережу Інтернет. Стратегічною метою державної політики щодо побудови інформаційного суспільства є максимально ефективно впровадження інформатизації для приєднання до кола найбільш розвинутих країн, а також зниження негативних наслідків поширення цього процесу в суспільному житті [2, с. 126].

Вирішенню цих завдань може посприяти впровадження в Україні єдиної державної інформаційної системи, так званого електронного уряду. Наказом Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 15.08.2003 р. № 149 затверджено Порядок надання інформаційних та інших послуг з використанням електронної інформаційної системи “Електронний Уряд”, який визначає процедуру надання органами виконавчої влади інформаційних та інших послуг громадянам і юридичним особам з використанням електронної інформаційної системи “Електронний Уряд”.

Водночас після прийняття цього нормативно-правового акту стан справ у сфері спілкування громадян з органами влади через сучасні телекомунікаційні мережі не поліпшився, що говорить про відсутність відповідних коштів та, насамперед, державної волі. Як зауважує М. С. Демкова, наслідками запровадження електронного урядування будуть: відкритість та прозорість діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування; економія часу та матеріальних ресурсів; підвищення якості надання адміністративних послуг [3]. Немає сумніву, що створення такої системи позитивно вплине на процес адміністративно-правового забезпечення права на доступ до публічної інформації в Україні, стане запорукою ефективного проведення реформ, ініційованих Президентом України.

Таким чином, одним з напрямів використання інформаційних технологій в сфері державного адміністрування є надання сервісних послуг органами державної влади через мережу Інтернет, впровадження в Україні єдиної державної інформаційної системи. Підвищення рівня такої діяльності можливе через інтенсивну інформованість населення щодо отримання сервісних послуг від органів державної влади шляхом розміщення на офіційних веб-сайтах, інформаційних стендах та в приймальнях роз'яснювальних відомостей стосовно правил отримання відповідних послуг.

Список використаної літератури

1. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.02.2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011 р. – № 32. – Ст. 314.
2. Арістова І. В. Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Арістова Ірина Василівна. – Х., 2002. – 476 с.
3. Демкова М. С. Електронне урядування – запорука прозорості та ефективності влади / Демкова М. С. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2614>.

О. В. Стратонова

консультант першої Херсонської державної нотаріальної контори

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО УЧАСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА В СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Охорона прав і свобод людини і громадянина є основним призначенням кримінального судочинства. Серед охоронюваних законом прав та свобод людини і громадянина закріплено невід’ємне право всіх учасників процесу користуватися рідною мовою або іншою мовою, якою вони володіють, а також допомогою перекладача у випадках, коли вони не володіють або недостатньо володіють мовою кримінального судочинства. У статті 69 КПК України зазначено, у разі необхідності у кримінальному провадженні перекладу пояснень, показань або документів сторони кримінального провадження або слідчий суддя чи суд залучають відповідного перекладача...” [1, с. 40].

Правове регулювання діяльності перекладача необхідно розглядати з точки зору закріплених засад кримінального провадження в праві у взаємозв’язку з іншими принципами кримінального процесу і вже через норми, що регламентують їх, формувати основні правові положення, які регламентують діяльність діяльність перекладача.

Перекладач відіграє важливу роль в процесі забезпечення дотримання та захисту прав і свобод особи, що не володіє мовою, якою ведеться провадження по кримінальній справі. Без перекладача неможливо здійснювати слідчі та судові дії, а також захист прав і свобод людини і громадянина, у випадках, коли хто-небудь з учасників процесу не володіє або недостатньо володіє державною мовою. Значимість перекладача даної кримінально процесуальної фігури проявляється в тому, що недотримання норм про участь перекладача у провадженні по справі, коли його допомога по закону є обов’язковою, тягне скасування вироку. Закон передбачає складний механізм залучення перекладача до провадження у кримінальній справі. Складність обумовлена пропусками і неточностями в законі, зайвим формалізмом, абстрактністю норм, регулюючих участь перекладача у провадженні по кримінальній справі. На практиці це викликає проблеми, пов’язані з пошуком перекладача, перевіркою його компетентності, встановленням рівня володіння мовою, на якій ведеться провадження по кримінальній справі тощо.

Наука і практика потребують чіткого визначення процесуального положення і статусу такого учасника процесу, як перекладач, у виявленні

особливостей використання спеціальних лінгвістичних знань перекладача в рамках кримінального процесу, визначенні місця перекладача в групі осіб, що володіють спеціальними знаннями.

Значущість досліджуваної проблематики детермінована тим, що перекладач є додатковою гарантією захисту прав, свобод людини і громадянина в процесі судочинства, гарантією усестороннього і повного дослідження обставин кримінальної справи.

Саме тому правове регулювання діяльності перекладача необхідно розглядати з точки зору закріпленого принципу мови кримінального судочинства у взаємозв'язку з іншими принципами кримінального процесу і вже через норми, що регламентують їх, формувати основні правові положення, які регламентуватимуть діяльність перекладача.

Список використаної літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв’язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України”. – Х.: Одісей, 2012. – 360 с.

М. О. Торбєєв

аспірант

Класичний приватний університету

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ “РАДІАЦІЙНА БЕЗПЕКА” В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ В АСПЕКТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ

На сучасному етапі розвитку України немає самостійних наукових праць, спеціально присвячених суто злочинам проти радіаційної безпеки в частині їх кримінологічної характеристики, детермінації та запобігання. В підручниках з кримінального права та коментарях КК України розглядалися окремі питання кримінальної відповідальності за порушення правил поводження з радіоактивними матеріалами.

Радіаційна безпека, являється складовою громадської безпеки (згідно з структурою КК України) в той же час є складовою і екологічної безпеки, за своїм характером та змістом, що в свою чергу є складовими системи національної безпеки і утворює складне явище. Дослідження цього явища вимагає поєднання теоретичного та практичного досвіду в багатьох галузях знань і має обґрунтовуватись з самого визначення та розкриття власної сутності. Найбільш наближеними напрямками до цього визначення мали місце в рамках дослідження екологічної безпеки, що у складі національної безпеки держави мають певну історію та здобутки. Початок досліджень припадає на середину 90-х років минулого століття, коли усвідомлення незалежності держави потребувало методологічного і методичного забезпечення формування політики національної безпеки, вивчення засад національної безпеки як системного багатокomпонентного явища й однієї з фундаментальних основ державотворення. Тому розгляд екологічної безпеки у

сучасних реаліях формування національної стратегії і врівноваженої політики вбачається актуальним науковим завданням [1].

В той період О. П. Литвином в перше ставиться питання про розмежування понять загальної безпеки та безпеки спеціальної. Тоді в теорії й практиці не існувало понять злочинів, скоєних проти загальної і спеціальної безпеки держави. З'ясування їхнього змісту може сприяти правильній юридичній оцінці діяння при кваліфікації злочинів, призначенні покарання й вирішенні інших практичних питань, зазначав він. Крім того, це дасть змогу конкретизувати теоретичне осмислення цих понять, що сприятиме об'єктивному відображенню й характеристиці суспільно-юридичної природи конкретно взятого злочину, служити критерієм оцінки характеру й ступеня його громадської безпеки, а це у результаті відіграє важливу роль у кримінально-правовій охороні громадських відносин, що визначаються як відносини, що покликані забезпечити екологічну безпеку [2].

Саме тоді формуються і базові погляди визначення національної безпеки в тому числі і в частині екологічної її складової, яке наразі допустимо до застосування в її спеціальній категорії – радіаційної безпеки. В кожному з них робиться наголос на наявність чи відсутність наслідків порушення нормального стану життєдіяльності в державі. В першому випадку зазначалося, що саме створення загрози є достатнім наслідком, то в другому баченні для достатності такої кваліфікації необхідним має бути конкретно визначений результат у вигляді шкоди. Прихильником першого підходу С. Б. Гавришом стверджується, що створення загрози шкоди природному середовищу чи порушення екологічної безпеки, що характеризується фізичною, соціальною та нормативною ознаками, є наслідками екологічних злочинів [3, с. 258–259].

С. Б. Гавриш відокремлює саме поняття “загрози”, як самостійного стану порушення безпеки від тих наслідків, що характеризуються прямими чи опосередкованими збитками як наслідками злочину.

Проте, з даною думкою не погоджується інший дослідник – прихильник суто матеріальної складової злочинного наслідку В. К. Матвійчук, який стверджував, що такий погляд суперечить конструкції описання злочинів із матеріальними складами, де законодавець пов'язує момент закінчення злочину з настанням наслідків, а не з загрозою їх настання, і це очевидно, як він зазначає.

Звичайно, слід погодитися з С. Б. Гавришем, що термін “наслідки злочину” – це загальне поняття, яке в конкретних складах злочину наповнюються конкретними наслідками і конкретною термінологією [4].

На сучасному етапі дослідження проблем запобігання злочинам проти радіаційної безпеки фактично сформульовані два погляди, один з яких формує бачення, що нормальний стан має забезпечуватися навіть без ризиків на його порушення, інший – що злочини у цій сфері є злочинами з матеріальним складом і мають містити в собі обов'язкові наслідки у вигляді матеріальних збитків.

З точки зору нормативного врегулювання, то діюча нормативно-правова база України явно недосконала та фактично зведена на визначення

радіаційної безпеки лише в частині відповідного комплексу заходів: законодавчих [5, С. 81]; адміністративних, медичних та санітарних [6, С. 19]. Тобто формально сама суть радіаційної безпеки зводиться лише до однієї її форми досягнення безпечного стану, а не визначення його як правового явища, що вимагає чіткої дефініції.

З цієї ж позиції А. В. Ліпкан зокрема розглядає радіаційну безпеку як процес управління загрозами та небезпеками, за яким забезпечується дотримання певних меж радіаційного впливу на персонал, об'єкти атомної енергетики, економіки, населення та навколишнє природне середовище, визначених відповідними нормами, правилами і стандартами, а також ефективне функціонування підсистеми радіаційної безпеки [7, С. 576].

Тобто, розкривається якісно нове бачення радіаційної безпеки саме як процесу управління відповідними спеціальними процесами, в яких дотримання відповідних норм, правил та стандартів зумовлює безпечності існування певного стану функціонування.

Приймаючи до уваги і дані висновки, можливо доповнити умови забезпечення безпеки, як явища і процеси, що могли завдати шкоди, однак були вчасно виявлені та попереджені дієвим управлінням, тобто процесом детермінації.

З додатковим поглядом ми можемо ознайомитися в спеціалізованій довідниковій літературі, де здебільшого поняття “радіаційна безпека” визначено як комплекс заходів, що забезпечують безпечну роботу з радіоактивними речовинами та іншими джерелами іонізуючих випромінювань [8, с.128], що прямо пов'язана з безпечним станом природнього середовища та безперебійною роботою радіаційно-ядерних об'єктів коли в рамках комплексу заходів забезпечується допустимість меж доз негативного радіаційного впливу на населення та навколишнє природне середовище [9, с. 247].

Іншими словами сучасна правова наука додатково збагатила визначення самої суті радіаційної безпеки заходами її забезпечення у формах запобігання, що на наш погляд є правильним з точки зору повноти розкриття питання.

Тобто, на сучасному етапі радіаційна безпека нормативно представлена відповідним процесом управління в межах якого визначено певний комплекс заходів щодо її дотримання, що в кримінологічному аспекті трактується як детермінація та запобігання, а на теоретичному рівні дане явище має неоднакове трактування, де теоретичний дуалізм зведено до двох базових підходів – наявності матеріального складу злочину з можливістю існування формального.

Список використаної літератури

1. Сабіров, Р. Ф. Екологічна безпека як невід'ємна складова національної безпеки України / Р. Ф. Сабіров // Вісн. Луган. держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – 2010. – № 1. – С. 240 – 246.
2. Кримінально-правова охорона екологічної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3442>.
3. Гавриш С. Б. Кримінально/правова охорона довкілля в Україні. Проблеми теорії, застосування і розвитку кримінального законодавства / С. Б. Гавриш. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2002. – 636 с.

4. Матвійчук В. К. Інші тяжкі наслідки в злочинах проти довкілля: теоретичні та практичні проблеми // ЮРИДИЧНА НАУКА 2011. – № 6
5. Ядерная энергетика, человек и окружающая среда // Н. С. Бабаев, В. Ф. Демин, Л. А. Ильин [идр.]; подред. А. П. Александрова. – М.: Энергоиздат, 1981. – С. 296.
6. Словарь терминов в области радиационной безопасности: Проблема 9. Обеспечение радиационной безопасности (ОРР № 9) – М., 1980. – С. 19 389
7. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України: монографія / В. А. Ліпкан. – К.: Текст, 2003. – С. 600.
8. Мусієнко М. М., Серебряков В. В., Брайон О. В. Екологія. Охорона природи. Словник-довідник. – К.: В-во “Знання”, 2002. – 550с.;
9. Українсько-англо-російський тлумачний словник з радіоекології і радіобіології. – К.: Чорнобиль інтерінформ, 2001. – С. 395.

Ю. Б. Турчин

аспірант

Академія праці, соціальних відносин і туризму

м. Київ

СУТНІСТЬ ТА ОЗНАКИ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Згідно ст.62 ГК України [1] підприємство – це самостійний суб’єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб’єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності. Водночас за ст. 191 ЦК України [2] підприємство є єдиним майновим комплексом, що використовується для здійснення підприємницької діяльності. До складу підприємства як єдиного майнового комплексу входять усі види майна, призначені для його діяльності, включаючи земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировину, продукцію, права вимоги, борги, а також право на торговельну марку або інше позначення та інші права, якщо інше не встановлено договором або законом.

Як видно, в законодавстві України немає єдиного підходу до терміну “підприємство”, оскільки воно корегується в залежності від сфери застосування. Крім того, виникає складність при з’ясуванні основної функції підприємства, оскільки останнє розуміється як юридична особа, що здійснює різні види господарської діяльності, так і майновим комплексом, на базі якого відбувається господарювання. Звичайно, має рацію, наприклад, І. А. Галіахметов, вказуючи, що у майновому обороті підприємства визнаються об’єктами за ст.191 ЦК України, а не суб’єктами права за ст.62 ГК України. Тобто підприємство в цілому або його частина можуть бути об’єктом купівлі-продажу, застави, оренди (крім фінансового лізингу) та інших правочинів, пов’язаних з набуттям, зміною та припиненням речових прав [3, с. 7–8].

Із врахуванням вищевказаної проблеми, необхідно звернутися до подальшого визначення сутності підприємства. Так, у найзагальнішому вигляді підприємство – це: окрема виробнича установа (фабрика, підприємс-

тво і т. п.); самостійний господарюючий об'єкт, створений у порядку, визначеного законом; є зазвичай юридичною особою.

На переконання Г. І. Сосновської, підприємство – це організаційно відокремлена й економічно самостійна ланка виробничої сфери народного господарства, що спеціалізується на виготовленні продукції, виконанні робіт і наданні послуг [4, с. 199]. Таку ж думку поділяє М. Г. Шульга, котра зазначає, що підприємство виступає у ролі самостійного господарюючого статутного суб'єкта, який має право юридичної особи, здійснює виробничу, науково-дослідницьку та комерційну діяльність з метою одержання відповідного прибутку (доходу) [5, с. 112].

Інші проаналізовані нами джерела також вказують на те, що підприємство слід сприймати у вигляді юридичної особи, що здійснює різні види господарської діяльності з метою отримання прибутку. Отож, підприємство в переважній більшості випадків має статус юридичної особи, тобто організації, створеної і зареєстрованої у встановленому законом порядку, що наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю та може бути позивачем та відповідачем у суді.

Акцентуємо, що законодавець не пояснює суть терміну “державне підприємство”, але насамперед йдеться про господарюючу юридичну особу засновану на державній формі власності. У той же час, в офіційних джерелах, наприклад, у листі Міністерства юстиції України від 11.01.2007 №19-32/2 “Роз'яснення порядку реєстрації прав власності на об'єкти нерухомого майна залежно від форм власності” суб'єкти господарювання, що належать до державного сектору економіки і здійснюють свою діяльність на основі права господарського відання або права оперативного управління, йменуються як “державні юридичні особи” [6].

Ряд вітчизняних і зарубіжних науковців також не мають щодо піднятого нами питання єдиного погодженого розуміння, серед яких Г. Я. Аніловська, Р. Барр, О. В. Дейнека, Ю. М. Дзера, С. М. Лапіна, Н. Д. Лелюхіна, І. М. Любімов, В. Є. Савченко, С. Уерра, А. А. Шулус та ін. Окрім того, виникають постійні дискусії щодо мети створення та окремих аспектів функціонування державних підприємств.

Наприклад, Ю. М. Дзера стверджує: “держава, для досягнення завдань...які стоять перед нею, потребує визнання можливості брати участь у майнових правовідносинах. Однак, попри це, така участь держави є...вимушеною необхідністю...реалізації публічного інтересу” [7, с. 10–11]. Дійсно, не заперечуючи першочергову публічну складову втручання держави в національну економіку, однак слід зауважити, що вказаний автор не врахував інших моментів. Так, держава має забезпечувати не лише інтереси суспільства, але й життєво важливим є постачання суб'єктів владних повноважень необхідною продукцією для свого сталого функціонування. Крім того, участь держави в цивільних правовідносинах не є вимушеною, оскільки вже на семантичному рівні та за своєю природою вона виконує відповідні функції в суспільстві, до яких, в тій чи іншій мірі, входять й зазначені.

Зазначені висновки дали підстави вважати, що державне підприємство – це утворена на державній формі власності юридична особа, самостійний господарюючий суб'єкт, який вступаючи в економічні відносини на загальних цивільно-правових чи виключних умовах з метою отримання прибутку, а також забезпечення суспільних інтересів і специфічних інтересів держави.

До головних ознак державного підприємства слід віднести: заснування та функціонування цілком чи в більшій мірі на основі державної власності; забезпечення суспільних інтересів і окремих потреб державного апарату влади.

Список використаної літератури

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.
3. Галіахметов І. А. Підприємство як об'єкт цивільних прав: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / І. А. Галіахметов. – Одеса, 2005. – 20 с.
4. Сосновська Г. І. Види та організаційна (організаційно-правова) форма підприємств / Г. І. Сосновська // Наукові праці МАУП. – 2010. – Вип. 3(26). – С. 196–200.
5. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
6. Роз'яснення порядку реєстрації прав власності на об'єкти нерухомого майна залежно від форм власності: лист Міністерства юстиції України від 11.01.2007 № 19-32/2.
7. Дзера Ю. М. Держава як учасник цивільних правовідносин: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Ю. М. Дзера. – К., 2011. – 22 с.

В. А. Устименко

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
Інститут економіко-правових досліджень НАН України
м. Київ

Р. А. Джабраїлов

доктор юридичних наук, доцент
Інститут економіко-правових досліджень НАН України
м. Київ

ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ

Питання державного управління та ступеню його організуючого впливу на суспільні відносини, особливо у сфері економіки, досі становлять предмет плідних наукових дискусій. Про це свідчать численні публікації у вітчизняній і зарубіжній юридичній та економічній літературі, а також науково-практичні рекомендації, які розробляються за підсумками проведення різного рівня форумів, конференцій, “круглих столів” і семінарів. Особливого значення ця тематика набуває з огляду на протистояння на Сході країни, викликані, між іншим невдоволенням місцевих мешканців ступенем свободи в прийнятті рішень на місцях і відповідно необхідності знайдення балансу в цій сфері.

Більшої ваги набуває проблематика вдосконалення правового забезпечення державного управління саме у світлі нагальної потреби у проведенні відповідної оптимізації структури та компетенції органів державної влади з урахуванням необхідності розширення кола питань, вирішення яких відбувається на регіональному рівні. Як свідчить досвід Франції, Німеччини та інших провідних країн Західної Європи, широке використання переваг регіоналізації надає можливість формування зваженого підходу до розподілу повноважень між центральним, регіональним та місцевим рівнями влади. Особлива роль відводиться регіональним органам місцевого самоврядування, сформованим на засадах виборності та діяльність яких спрямована на захист інтересів територіальних громад сіл, селищ та міст.

Більший рівень автономії надає можливість регіонам оперативно приймати рішення з актуальних питань соціально-економічного розвитку із урахуванням певних специфічних умов господарювання. Спрямованість на гармонізацію взаємовідносин між центральною владою та регіонами країни на паритетних засадах співробітництва у різних сферах суспільного розвитку є превалюючим трендом сучасних процесів державотворення. Зокрема, про це свідчить прийнята 04.12.1996 р. у м. Базелі Асамблеєю Регіонів Європи Декларація з регіоналізму в Європі, яка наразі виступає відправним рекомендаційним актом у контексті подальшої конкретизації правового статусу регіонів.

Сучасні спроби адаптування досить складного та внутрішньо розбалансованого механізму державного управління до конкретних умов функціонування регіонів з метою підвищення ефективності правового впливу на різні сфери суспільних відносин є закономірністю та об'єктивно зумовленим процесом. Досить згадати радянський досвід діяльності рад народного господарства економічних районів у 1957–1965 рр., який довів високу ефективність територіального та галузевого принципів управління. Наступна відмова від практики економічного районування продемонструвала поспішність прийняття такого рішення, що виявилось у економічному спаді майже у всіх галузях національного господарства.

Із набуттям Україною незалежності пошук ефективних правових засобів підвищення конкурентоздатності вітчизняної економіки, у тому числі і на регіональному рівні, не зупинився і у 1992 р. було прийнято Закон України “Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон”. Практика застосування норм цього Закону показала, що економічний ефект від спеціального режиму інвестиційної діяльності на території різних регіонів України виявився вельми значним. Зокрема, станом на 01.01.2005 р., за даними Міністерства економіки і європейської інтеграції України, надходження до бюджету від реалізації проектів в умовах спеціального режиму господарювання склали 4186970 тис. грн., було створено 52088 і збережено 105500 робочих місць [1]. Втім надалі позитивні напрацювання у сфері діяльності підприємств в умовах спеціальних економічних зон було нівельовано та змінами у законодавстві України було скасовано надані державою пільги та гарантії. З цього приводу у пресі неодно-

разово наголошувалося на поспішності прийняття таких необґрунтованих рішень, які лише негативно відобразилися на економічному стані регіонів.

Пошук ефективних методів та засобів реформування державного управління склав підґрунтя для здійснення на території України низки економіко-правових заходів щодо розвитку окремих регіонів, які набули експериментального характеру. Проведення експерименту відбувалося як за територіальним, так і галузевим принципами управління. Зокрема, слід згадати Закони України “Про державно-правовий експеримент розвитку місцевого самоврядування в місті Ірпені, селищах Буча, Ворзель, Гостомель, Коцюбинське Київської області” від 05.04.2001 р. та “Про порядок проведення реформування системи охорони здоров’я у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій областях та місті Києві” від 07.07.2011 р. Певні позитивні зрушення вже наявні, втім експериментальна робота ще триває.

Вищезгадані факти переконують у необхідності проведення подальшої активної правотворчої та правозастосовчої діяльності у напрямку оптимізації державного управління із його розгалуженням на регіональному рівні. Особливо важливо забезпечити системний підхід до реалізації комплексних заходів з регіоналізації державного управління, насамперед, у економічній сфері.

Вказане представляється можливим у разі розробки та подальшого дотримання системи прогностно-програмних документів економічного і соціального розвитку держави та регіонів. В основу формування механізму державного управління мають бути покладені методи і засоби, які об’єктивно виправдали своє застосування як у недалекому минулому, так і на сучасному етапі суспільного розвитку. Насамперед, слід вести мову про доцільність застосування засобів державного планування господарської діяльності та впровадження її елементів у всі сектори економіки України з домінуванням як публічного, так і приватного інтересів. Досвід Китаю переконує в тому, що при зваженому підході до побудови системи державного управління економікою інститут планування виправдовує себе навіть в умовах ринкових відносин.

Водночас процес здійснення регіоналізації державного управління економікою має супроводжуватися підвищенням якості правотворчої роботи у цьому напрямі. Адже на даний момент кількість нормативно-правових актів, у тому числі за окремими напрямками економічної політики України, сягнула значних показників. Зокрема, на парламентських слуханнях, що відбулися у травні 2005 р. зазначалося, що є понад 170 тисяч нормативно-правових актів, що стосуються різних аспектів економіки [2, с. 54].

У той же час при такій великій кількості нормативних актів істотних поліпшень не спостерігається в економічній сфері. Продукування правових актів не повинно бути самоціллю, інакше можна зіткнутися з беззмістовним формалізмом. Примітними в цьому контексті є наведені в кінці 2004 р. Міністерством юстиції України дані, згідно з якими дві третини проектів нормативно-правових актів, представлених відомствами, не відповідають Конституції та іншим законам України [2, с. 56].

Поліпшити ситуацію, пов’язану з правовим забезпеченням регіоналізації державного управління економікою, представляється можливим за умови

підготовки консолідованих пропозицій до різногалузевих нормативно-правових актів України щодо підвищення економічної самостійності регіонів.

Список використаної літератури

1. Зельдина Е. Р. Теоретические аспекты специального режима хозяйствования : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.04 “Господарське право; господарсько-процесуальне право” / Е. Р. Зельдина ; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. – Донецьк, 2007. – 407 с.

2. Мамутов В. К. Законодательное обеспечение экономической политики Украины / В. К. Мамутов // Проблеми правового забезпечення економічної та соціальної політики в Україні: Матеріали наук. – практ. конф. (м. Харків, 24-25 трав. 2005 р.). – Х.: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2005. – С.54–67.

В. Д. Чернадчук

ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного Банку України”
м. Суми

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ

Однією із головних умов функціонування національної економіки є наявність стабільної та ефективної банківської системи. Стабільність банківської системи залежить від багатьох чинників та факторів, які на неї впливають і серед яких виокремлюють внутрішні та зовнішні, економічні, фінансові, соціальні, організаційні, правові тощо. Суттєвий вплив на платоспроможність банків здійснюють не лише економічні, а й правові фактори, врахування яких дозволить забезпечити належне правове регулювання банківських відносин. Банківські відносини існують в своїй чисельності і залежно від наявності тих чи інших підстав відбувається їх взаємна трансформація. У випадку відхилення показників банківської діяльності від встановлених законодавством та нормативно-правовими актами Національного банку України, порушення вимог банківського законодавства тощо регулятивні банківські відносини трансформуються в охоронні, серед яких виокремлюється такий їх недосліджений сегмент як відносини неплатоспроможності банків. Тому існує потреба у дослідженні організаційно-правових засад регулювання відносин неплатоспроможності банків в сучасних умовах.

На сьогоднішній день в Україні, у зв'язку із прийняттям Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб” і внесенням змін до інших законів у зв'язку із прийняттям останнього, відбулася передача частини функцій банківського регулювання та нагляду до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Така передача потребує докладного наукового аналізу наслідків такого передання, практичних результатів та ефективності. Також, в процесі застосування норм прийнятого закону може виникнути певна правова невизначеність або правові колізії, що в змозі знизити ефективність правового регулювання та застосування норм закону на практиці. Це породжує низку проблемних питань, які також потребують свого вирішення.

У науці фінансового права питанням розвитку правовідносин неплатоспроможності банків, трансформаційним процесам, що відбуваються в

системі цих відносин, не приділялося належної уваги. Не запропоновано сучасної концепції правового регулювання відносин неплатоспроможності банків, що негативно впливає на стан банківської діяльності та стабільність банківської системи. Існують й інші проблеми, які потребують вирішення, зокрема виявлення тенденцій і перспектив розвитку правовідносин неплатоспроможності банків, вирішення яких спрямоване на створення сучасної ефективної моделі правового регулювання відносин неплатоспроможності. Таким чином, дослідження теоретико-прикладних проблем правового регулювання відносин неплатоспроможності банків, розробка сучасної теорії правовідносин неплатоспроможності банків та її втілення в практику банківської діяльності є актуальним і своєчасним.

Порівняльний аналіз сучасного стану правового регулювання відносин неплатоспроможності банків із попереднім свідчить про зміну мети такого регулювання: якщо раніше метою було відновлення платоспроможності банків введенням процедури тимчасової адміністрації, в межах якої використовувалися такі відновлювальні способи як виконання програми капіталізації банку, реорганізація банку та санація банку, то в сучасних умовах такою метою визначено виведення неплатоспроможного банку з ринку.

Відповідно до ч. 2 ст. 39 Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб” [1] та п. 1.1 глави 1 розділу II Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку [2], виведення неплатоспроможного банку з ринку здійснюється одним із таких способів:

- ліквідація банку з відшкодуванням з боку Фонду коштів за вкладами фізичних осіб у порядку, встановленому Законом – це спосіб виведення неплатоспроможного банку з ринку, який передбачає відкликання банківської ліцензії, виплату (відшкодування) вкладникам належних їм вкладів у порядку, визначеному Законом України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб” та нормативно-правовими актами Фонду, з подальшим припиненням неплатоспроможного банку як юридичної особи (ліквідацією);

- ліквідація банку з відчуженням у процесі ліквідації всіх або частини його активів і зобов’язань на користь приймаючого банку – це спосіб виведення неплатоспроможного банку з ринку, який передбачає відкликання Національним банком України банківської ліцензії неплатоспроможного банку, передачу кваліфікованому інвестору-банку (приймаючому банку) всіх або частини активів і зобов’язань неплатоспроможного банку, з подальшим припиненням неплатоспроможного банку як юридичної особи (ліквідацією);

- відчуження всіх або частини активів і зобов’язань неплатоспроможного банку на користь приймаючого банку з відкликанням банківської ліцензії неплатоспроможного банку та подальшою його ліквідацією – спосіб виведення неплатоспроможного банку з ринку, який передбачає передачу кваліфікованому інвестору-банку (приймаючому банку) всіх або частини активів і зобов’язань неплатоспроможного банку, з подальшим прийняттям рішення Національним банком України про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію неплатоспроможного банку (припиненням неплатоспроможного банку як юридичної особи);

– створення та продаж інвестору перехідного банку з передачею йому активів і зобов'язань неплатоспроможного банку і подальшою ліквідацією неплатоспроможного банку – це спосіб виведення неплатоспроможного банку з ринку, який передбачає створення перехідного банку, виділення активів і зобов'язань неплатоспроможного банку з передачею їх перехідному банку, який в подальшому продається кваліфікованому інвестору – переможцю конкурсу, та ліквідацію неплатоспроможного банку;

– продаж неплатоспроможного банку інвестору – це спосіб виведення неплатоспроможного банку з ринку, який передбачає перехід права власності на акції неплатоспроможного банку від власників такого банку до Фонду з подальшим їх продажем кваліфікованому інвестору – переможцю конкурсу.

Визначені способи виведення неплатоспроможного банку з ринку можна охарактеризувати як примусові, оскільки вони застосовуються на підставі рішень Національного банку України та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що передбачено п. 12, 13 ч. 1 ст. 73, ст. 75-77 Закону України “Про банки і банківську діяльність” та ч. 5 ст. 12, ст. 34, 44 Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб”.

Наведені способи виведення неплатоспроможного банку з ринку передбачають або ліквідацію неплатоспроможного банку, або відчуження частини активів з послідуною ліквідацією неплатоспроможного банку, або продаж неплатоспроможного банку. Отже, можна говорити про ліквідаційні способи виведення неплатоспроможного банку та умовно відновлювальні способи. Хоча окремі з визначених способів представляють їх поєднання, наприклад другий та четвертий спосіб.

Правове регулювання відносин неплатоспроможності банків передбачає спеціальний правовий режим управління окремих процедур виведення неплатоспроможного банку з ринку. За загальним уявленням, правовий режим – це “певна сукупність юридичних засобів, способів, що застосовуються в певній сфері суспільних відносин та забезпечують дію механізму правового регулювання” [3, с. 692]. Натомість спеціальний адміністративно-правовий режим – це “встановлений нормами адміністративного законодавства порядок правового регулювання суспільних відносин в окремих сферах державного управління, пов'язаний з дотриманням суб'єктами права спеціальних правил поведінки” [4, с. 580]. Спеціальний адміністративно-правовий режим у межах тимчасової адміністрації здебільшого супроводжується посиленням державно-владного впливу на управлінські відносини неплатоспроможного банку, чітким визначенням меж поведінки суб'єктів відносин тимчасової адміністрації, використанням спеціальних засобів, застосуванням заходів державного примусу. До того ж віднесення банку до категорії неплатоспроможного, що має наслідком запровадження тимчасової адміністрації, є заходом впливу Національного банку України за порушення банківського законодавства, а також дотримання встановлених правил поведінки. Так, зокрема, спеціальний правовий режим управління в межах процедури тимчасової адміністрації передбачає встановлення банківським законодавством та забезпечення примусовою силою держави; особливу регла-

ментацію відносин тимчасової адміністрації виділенням суб'єктів та об'єктів цих відносин, яка здійснюється внаслідок реалізації повноваження виконавчої дирекції Фонду; специфічний порядок правового регулювання, що складається із сукупності юридичних засобів, спрямованих на досягнення певної мети, й характеризується певним їх співвідношенням; а також поєднання способів правового регулювання з наданням переваги зобов'язанням та заборонам із широким використанням обмежень.

Список використаної літератури

1. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23 лютого 2012 р. № 4452-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 50. – Ст. 564.
2. Про затвердження Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку: Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 05.07.2012 р. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fg.gov.ua/regulatory_activity/acts/.
3. Великий енциклопедичний юридичний словник / [за ред. Ю. С. Шемшученка]. – К.: ТОВ Вид-во “Юридична думка”, 2007. – 992 с.
4. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана, 1998 – 2004. – Т. 5: П-С. – 2003. – 733 с.

О. С. Чепік-Трегубенко

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ВІДКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА

На сучасному етапі вектором розвитку в Україні є створення системи соціального партнерства між органами державної влади, місцевого самоврядування та громадянським суспільством. В умовах глобалізації та формування інформаційного суспільства одним із важливих аспектів для становлення відкритого суспільства та демократичного стилю державно-громадських відносин є інформаційно-комунікативний чинник, який особливо проявляється у вільному доступі громадськості до публічної інформації.

Актуальність вказаної проблематики полягає у тому, що інформованість громадськості про роботу органів влади є запорукою існування демократичних відносин, сприяє формуванню та зміцненню відкритого суспільства. З огляду на зазначене, необхідним є розкриття концептуально-теоретичних відносин у сфері забезпечення доступу громадян до публічної інформації, сутності й значення цього процесу.

Вказана наукова тематика має як теоретичне, так і практичне значення для розвитку відкритого суспільства та становлення правової держави в Україні.

Проблематику доступу до публічної інформації вивчали такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: О. Андрійко, В. Андрушко, О. Бандурка, Ю. Барабаш, А. Буханевич, С. Вітвіцький, В. Гаращук, С. Денисюк, С. Ківалов, Л. Наливайко, О. Нестеренко, О. Новікова, О. Олійник, В. Паламарчук, О. Помазуєв, М. Смокович, Т. Тімербаєв, І. Фурман, Л. Хочь, В. Чубарук,

Т. Шевченко та ін. Однак, незважаючи на інтенсивність та широкий спектр досліджень, присвячених різним аспектам цієї проблеми, багато питань у сфері доступу до публічної інформації залишаються дискусійними.

Всеосяжні соціальні зміни в епоху переходу від індустріального до інформаційного суспільства характеризуються, зокрема, інтенсифікацією і глобалізацією інформаційних зв'язків, зростанням соціальної значущості інформації в усіх сферах життя [1, с. 57]. Обмін інформацією – це добре випробуваний засіб зміцнення довіри, здатний відновити довіру громадян до спроможності державних органів ефективно і продуктивно керувати своєю країною [2, с. 261]. У контексті цього надзвичайно важливим є питання щодо забезпечення належного рівня комунікації між державою та її громадянами, коли б останні мали можливість отримати достовірну і повну інформацію щодо діяльності відповідних державних органів [3, с. 97]. Відкрите суспільство – вільне суспільство із динамічною структурою, в якому присутній достатній рівень транспарентності державної влади [4, с. 89]. Так, необхідною умовою удосконалення діяльності органів державної влади є забезпечення їх діяльності на засадах принципів відкритості, прозорості та гласності. На сучасному етапі еволюції формування системи механізмів забезпечення доступу громадян до інформації в органах державної влади перебуває на стадії становлення, характеризується постійною динамікою і модернізаційними перетвореннями.

Лише демократична держава може забезпечити необхідні умови для існування громадянського суспільства, і лише громадянське суспільство здатне підтримати демократичну державу [5, с. 116]. Доступ до публічної інформації може сприяти відкритому та прозорому обговоренню всіх існуючих проблем через діалог між владою та громадянським суспільством [6, с. 28]. Тому інформація, створювана державними органами у всіх сферах і на рівнях, повинна бути доступною для населення, а будь-які офіційні заборони на такий доступ повинні особливим чином обґрунтовуватися і стосуватися якомога меншої частини цієї інформації [7, с. 5]. Інформаційна закритість всіх гілок влади порушує або перешкоджає реалізації права громадян на доступ до публічної інформації, яке регламентоване Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами й міжнародними актами, ратифікованими Верховною Радою України.

На сьогоднішньому етапі державно-правового прийняття низки законодавчих актів дозволяє говорити про розширення правового поля для взаємодії доступу громадськості до публічної інформації. Разом із тим, випадків порушення або перешкоджання реалізації права на доступ до публічної інформації можна навести безліч: неправомірною відмова органів влади у наданні інформації через її віднесення до інформації з обмеженим доступом; незаконне застосування грифів обмеження доступу до інформації; ігнорування інформаційних запитів; перешкоди в отриманні громадянами локальних нормативно-правових актів місцевих органів влади; неналежне виконання органами влади вимоги оприлюднювати інформацію про свою діяльність (у тому числі через мережу Інтернет) тощо [8, с. 1].

В умовах розвитку інформаційного суспільства від забезпечення вільного доступу до інформації залежить демократичний розвиток держави, гарантування прав та свобод людини і громадянина, а також встановлюється контроль за державними органами влади. Цьому мають сприяти такі організаційно-правові заходи удосконалення доступу громадян до публічної інформації, як: опублікування проектів нормативних актів державних органів; розвиток системи електронного урядування; створення спеціального структурного підрозділу для забезпечення доступу громадськості до інформації; створення спеціальних центрів надання інформаційних послуг; розвиток публічних бібліотек з організації доступу користувачів до інформації органів державної та місцевої влади України тощо.

Такий діапазон необхідних реформаторських та модернізаційних заходів для переорієнтації сучасної системи доступу громадськості до публічної інформації відображає масштабний характер завдань, що стоять перед Українською державою та громадянським суспільством.

Таким чином, формування відкритого суспільства є багатоплановою і багаторівневою науковою проблемою, розв'язання якої сприяє ефективності реалізації прав та свобод людини і громадянина. Вільний доступ до публічної інформації є індикатором рівня демократії у суспільстві, необхідною умовою забезпечення передбачених Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами прав громадян на інформацію й участь в управлінні державними справами. Концептуальне переосмислення теоретико-правових основ доступу до публічної інформації залишається нереалізованим у повній мірі. Практичні потреби сьогодення у поєднанні з недостатнім рівнем теоретичної розробки проблем доступу до публічної інформації вказують на необхідність подальшого наукового опрацювання цієї проблематики, підтверджують її актуальність і нагальну потребу у ґрунтовній розробці теоретичних й практичних проблем доступу громадськості до публічної інформації.

Список використаної літератури

1. Дзьобань О. П. Право на інформацію: філософсько-правовий аспект проблеми / О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер.: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – № 4. – С. 56-64.
2. Національні та міжнародні механізми фінансування громадянського суспільства. Міжнародні заходи зміцнення довіри між державою та громадянським суспільством. – К.: Фенікс, 2011. – 336 с.
3. Смокович М. Доступ до публічної інформації: окремі аспекти теорії та судової практики / М. Смокович // Право України. – 2014. – № 3. – С. 97-109.
4. Яцура К. Г. Ідея відкритого суспільства як модель державного розвитку пострадянської України: соціально-політичний контекст / К. Г. Яцура // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер.: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – № 5. – С. 222-229.
5. Наливайко Л. Р. Державний лад України: теоретико-правова модель: монографія / Л. Р. Наливайко. – Х.: Право, 2009. – 600 с.
6. Вітвіцький С. С. Право на доступ до публічної інформації в контексті контролю громадян за діяльністю держави / С. С. Вітвіцький // Право і суспільство. – 2014. – № 5. – С. 28-33.

7. Тимербаев Т. А. Конституционное право граждан Российской Федерации на доступ к информации (региональный аспект): дис.... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Тимербаев Тимурбек Афтахович. – Уфа, 2006. – 219 с.

8. Заяць О. Є. Адміністративно-правові засади доступу громадян до публічної інформації в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / О. Є. Заяць. – Л., 2013. – 20 с.

Т. В. Філіпченко

Класичний приватний університет

ДО ПРОБЛЕМИ ОСОБЛИВОСТЕЙ КВАЛІФІКАЦІЇ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Необхідність охорони власності кримінально-правовими засобами визначається тим, що повноцінне функціонування відносин власності забезпечує стабільність всієї економічної системи країни. Тому, передбачення в одному з розділів Особливої частини Кримінального Кодексу України (далі КК України) відповідальності за всі посягання на власність незалежно від її форми забезпечує всім суб'єктам права власності однаковий кримінально-правовий захист [1].

Розвиток криміногенних явищ в Україні пов'язаний з негативними процесами, що відбуваються в економіці та ідеології держави. На загострення криміногенної ситуації в Україні та поширення корисливо-насильницької злочинності, безпосередньо або частково впливають такі фактори як: зміни у структурі кримінального світу, наявність у його лідерів політичних прагнень щодо перерозподілу сфер впливу, наростання економічних можливостей лідерів злочинного світу, вчинення ними зухвалих дій, спрямованих на захоплення влади.

Причини вчинення злочинних посягань, як правило, пов'язують зі злочинною поведінкою, тобто з певною забороненою кримінальним законом діяльністю суб'єкта, адже за своїм етимологічним змістом ця категорія вказує на її органічний зв'язок із суспільно небезпечним діянням. У цьому сенсі не можна не погодитись із загальноновизнаним твердженням, що причиною називають явища, які породжують, продуктують інші явища – наслідки [2].

Визначення способу вчинення злочину має важливе значення для кримінально-правової, кримінологічної та криміналістичної характеристики злочинного діяння. Спосіб вчинення злочину, на думку В. М. Кудрявцева, є сукупність прийомів, що використовуються злочинцем при реалізації своїх намірів [3].

Серед великої кількості способів вчинення злочинів чинний Кримінальний кодекс України у більш ніж п'ятидесяти складах передбачає насильство як основний спосіб вчинення суспільно небезпечних діянь. Грабежі, розбої і вимагання відносять до примітивних насильницьких форм вилучення чужого майна. Основні способи їх здійснення зазнали незначних змін за часів зародження людського суспільства.

Злочини проти власності, пов'язані з незаконним обертанням чужого майна на користь винного чи інших осіб, відносяться до корисливої злочинності й становлять основний масив так званої загально-кримінальної злочинності в Україні. За масштабами і темпами поширення в суспільстві вони традиційно посідають перше місце (понад 60%) [4] у структурі всієї злочинності, а тому значною мірою визначають криміногенну ситуацію в державі в цілому, демонструють стан майнової й особистої безпеки в ній.

При вчиненні корисливо-насильницьких злочинів проти власності, насильство або загроза його застосування є способом реалізації корисливих спрямувань. Деякі автори виділяють так звані ненасильницькі грабежі – “ривки”, а також вимагання, пов'язані із загрозою обмеження прав, свобод, законних інтересів або розголошуванням відомостей, які потерпілий бажає зберегти в таємниці, до окремої підгрупи, посилаючись на відсутність при їх здійсненні грубих насильницьких дій [4]. Також при вчиненні корисливо-насильницьких злочинів проти власності, насильство являє собою акт поведінки, що характеризується односторонньою деструктивною інтеракцією, спрямованою на протиправне вилучення чужого майна. У цьому випадку фізичний або психічний вплив являють собою форми прояву насильства, і їх застосування залежить від вибору варіанта поведінки діючим суб'єктом. При цьому міра небезпеки цих двох форм умовно рівнозначна. Нерідко психічне насильство призводить до безповоротних процесів з тією ж результативністю, що і насильство фізичне.

Загальними ознаками даної групи злочинів є: родовий об'єкт – відносини власності, предмет – майно (майнові права), корисливі мотиви та мета незаконного збагачення, умисна форма вини. Розрізняються ці злочини за характером діяння і способами злочинного посягання, що дозволяє їх класифікувати на дві умовні групи: корисливі ненасильницькі та корисливі насильницькі. Найбільш поширеними корисливими ненасильницькими злочинами є крадіжки і шахрайства, а корисливими насильницькими – насильницькі грабежі та розбої, що й спонукає докладно розглянути кримінологічну характеристику саме цих посягань проти власності.

Насильницькі грабежі та розбої є найбільш поширеними корисливими насильницькими злочинами проти власності. Структурний розподіл грабежів і розбоїв має такий вигляд. За місцем посягання (у порядку розповсюдженості) переважають посягання, що вчиняються у громадських місцях – 60–66% (вулиці, парки, сквери, площі, провулки, двори, зупинки транспорту, під'їзди). Такі посягання вчиняються ситуативно, а подекуди і спонтанно підлітковими (14–17 років) та молодіжними (18–24 роки) групами проти одиноких перехожих, які привертають увагу злочинців своїм нетверезим станом, дорогим вбранням, розтринькуванням грошей, виставленими на показ мобільними телефонами, ювелірними виробами тощо. Другу позицію займають посягання із проникненням у житло – 18–27%. Останні, як правило, завчасно готуються, збирається інформація про матеріальні статки майбутньої жертви, склад сім'ї, наявні засоби самозахисту. На третьому місці йдуть посягання на транспорті (5%), що вчиняються проти

водіїв таксі, власників приватного транспорту, водіїв вантажних перевезень, у тому числі транзитних, інкасаторів, комерційних туристів. Проявом часу стали напади на об'єкти фінансово-кредитної сфери – 1,5-2% (банки та їх філії, пункти обміну валют, кредитні спілки, ломбарди), які ретельно плануються, блискавично здійснюються за лічені хвилини із використанням засобів маскування, зброї, транспорту, іноді груп прикриття [4].

За складом вилученого майна констатована наступна градація: при вчиненні злочинів у громадських місцях вилучаються особисті носильні речі (кишенькові гроші, мобільні телефони, ювелірні прикраси, одяг); при посяганнях із проникненням у житло – гроші, золотовалютні цінності, дороге й малогабаритне майно, товарно-матеріальні цінності; на транспорті – грошова виручка, значні суми цільового призначення, партії високоліквідного товару та ін.; при нападах на об'єкти фінансово-кредитної системи – готівкова виручка із каси, великі суми грошових коштів і валютних цінностей підготовлених до інкасації.

За способом вчинення вирізняються посягання, що супроводжуються погрозами застосування насильства, зброї та предметів, які використовуються як зброя (38%), і посягання, поєднанні із застосуванням насильства різного ступеня суспільної небезпечності (62%). При вчиненні майже кожного сьомого розбою застосовувалася зброя.

Розподіл за сезонними коливаннями і часом вчинення засвідчив, що частіше аналізована категорія злочинів вчиняється в осінньо-зимовий період (56–59%), дещо рідше – у весняно-літній період (41–44%). За годинами вчинення грабежі та розбої передусім вчиняються з 18 до 24 години (38–46%) і з 24 до 06 години (21–24%). Окрім цього дані злочини поширені і вдень з 12 до 18 години (22–31%) [4].

За ступенем організованості і стійкістю умислу переважають посягання у складі групи осіб за попередньою змовою – 65–75%, із них 1,2% грабежів і 4% розбоїв вчиняється організованими групами. Понад 3/5 злочинних груп проіснували одну добу, а їх учасники вчинили один злочин. Для організованих груп характерна багатоепізодна і високодохідна злочинна діяльність. За результатами авторського дослідження встановлено, що вбивство потерпілих під час розбійних нападів вчиняється унаслідок: впізнання (37%), запеклого опору та небажання потерпілих вказати місце зберігання грошей і цінностей (21,2%), байдужого ставлення до наслідків надмірного застосування насильства, зумовленого станом алкогольного/наркотичного сп'яніння нападників (16,8%), як необхідна умова заволодіння майном, передбачена попередньою домовленістю співучасників (15,4%), конформного впливу злочинної групи, що забезпечує кругову поруку її учасників (8,6%), інше – 1,0%.

Отже, виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що злочини проти власності становлять одну із найпоширеніших і найнебезпечніших груп злочинних діянь, оскільки вони посягають на одне із найбільших цінних соціальних благ – право власності. Разом з цим під насильством, як способом вчинення злочину проти власності слід розуміти умисний, протиправний енергетичний вплив на органи і тканини організму людини, їх фізіологічні функції,

шляхом використання матеріальних факторів зовнішнього середовища (механічних, фізичних, хімічних і біологічних) або вплив на її психіку шляхом інформаційного впливу, що вчиняється шляхом дії або через бездіяльність всупереч або поза її (людини) волі, здатний заподіяти смерть, фізичну або психічну травму, а також обмежити свободу волевиявлення або дій людини.

Список використаної літератури

1. Ключко А. М. Проблемні питання кваліфікації злочинів проти власності / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/28977/1/property.pdf>. – назва з екрану.
2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. / А. П. Закалюк. – К.: Видавничий Дім “Ін Юре”, 2007. – 424 с.
3. Кудрявцев В. Н. Генезис преступления. Опыт криминологического моделирования. – М.: Форум – Инфра-М, 1988. – 216 с.
4. Головкін Б. М. Криминологічний аналіз злочинів проти власності / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

І. Ф. Фуклева

Класичний приватний університет

БЕРНСЬКА КОНВЕНЦІЯ ПРО ОХОРОНУ ЛІТЕРАТУРНИХ І ХУДОЖНІХ ТВОРІВ 1886 Р. ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів була підписана у Берні (Швейцарія). Першими учасницями конвенції були Бельгія, Німеччина, Франція, Іспанія, Великобританія, Туніс і Швейцарія. Надалі конвенція неодноразово переглядалася на різних конференціях в 1896, 1908, 1914, 1928 роках. У післявоєнний період це мало місце на конференціях в Брюсселі (1948 р.), Стокгольмі (1967 р.) і Парижі (1971 р.) [9, с. 261]. Країни, що підписали конвенцію, утворили Бернський союз для охорони прав авторів на їх літературні і художні твори. Бернська конвенція діє для країн-учасниць в різних редакціях. Разом з тим у відносинах між учасниками-сторонами різних редакцій Конвенції діє принцип, згідно якому застосовується більш ранній за часом текст. Так, у відносинах між Угорщиною (Паризька редакція) і Туреччиною (Брюссельська редакція) діє Брюссельський акт Конвенції. У Конвенції бере участь велика кількість країн (128 держав, включаючи США, для яких вона вступила в силу з 1 березня 1989 р.). Для України Бернська конвенція діє з 25 жовтня 1995 р.

До літературних і художніх творів Бернська конвенція відносить: всі твори в галузі літератури, науки і мистецтва, незалежно від способу і форми їх вираження, як-то: книги, брошури та інші письмові твори, лекції, звертання, проповіді та інші подібного роду твори; драматичні і музично-драматичні твори; хореографічні твори і пантоміми, музичні твори з текстом або без тексту; кінематографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним кінематографії; малюнки, твори живопису, архітектури, скульптури, графіки і літографії; фотографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним фотографії;

твори прикладного мистецтва; ілюстрації, географічні карти, плани, ескізи і пластичні твори, що відносяться до географії, топографії, архітектурі або наукам.

Основна мета конвенції – забезпечення правової охорони авторських прав громадян різних держав. Відповідно до Бернської конвенції держави – учасниці утворили Бернський союз для охорони прав авторів.

Конвенція передбачає дві групи авторських прав:

1. Особисті майнові і немайнові права, встановлені національним законодавством держави, в якій проситься вимога про охорону.

2. Спеціальні права: виняткове право автора на переклад свого твору, передачу по телебаченню і радіо, переробку, магнітний запис тощо. Передбачено обмеження права автора на переклад – автор втрачає виняткове право на переклад, якщо він протягом 10 років не скористався цим правом.

Бернська конвенція закріпила принцип національного режиму, згідно якого автори-громадяни якої-небудь країни Бернського союзу користуються в інших країнах Союзу відносно своїх творів правами, наданими відповідними законами цих країн своїм громадянам. Конвенція передбачила право держав-учасниць укладати двосторонні угоди, направлені на надання авторам більших прав, ніж в самій Конвенції.

Перша конференція, пов'язана з переглядом Бернської конвенції, відбулася в 1896 р. в Парижі. У Паризькому Акті 1896 р. отримало закріплення правило про те, що охорона надається твору, вперше опублікованому в державі-учасниці Конвенції, навіть в тому випадку, якщо автор є громадянином держави, що не входить в Бернський Союз.

Черговою ланкою розвитку Бернської конвенції було проведення в 1908 р. Берлінській конференції, на якій був встановлений термін охорони авторського права, – протягом всього життя автора і 50 років після його смерті. Крім того, до об'єктів витворів мистецтва були прирівняні твори хореографії, пантоміми, кінематографії, архітектури і фотографії. Надалі зміни в текст Бернської конвенції були внесені на конференціях в Брюсселі і Парижі. Так, на Паризькій конференції (1971 р.) були прийняті положення, пов'язані з розповсюдженням перекладної навчальної і наукової літератури в країнах, що розвиваються.

Згідно ч. 1 ст. 5 Бернської конвенції, автори-громадяни будь-якої країни Бернського союзу “користуються в країнах Союзу, крім країни походження твору, правами, які надаються нині або будуть надані в подальшому відповідними законами цих країн своїм громадянам, а також правами, особливо надаваними цією Конвенцією”. Це правило стосується як опублікованих, так і неопублікованих творів. Така ж охорона надається авторам-громадянам держав, що не беруть участь в Конвенції (прирівнюються до авторів-громадян країни-члена Союзу), відносно творів, опублікованих ними вперше в одній з країн Союзу або одночасно в країні, що не входить в Союз, і в країні Союзу. Бернська конвенція головною виділяє територіальну ознаку – країну походження твору або, точніше, країну першої публікації твору.

Виходячи з цього – відносно опублікованих творів – отримує охорону особа (незалежно від його громадянства), твір якої вперше опублікований в одній з країн Союзу або одночасно в країні, що не входить в Союз, і в країні Союзу. Це положення ст. 3 конвенції, що слідує з так званого географічного критерію, має практичне значення для творів радянських авторів, опублікованих до приєднання України та РФ до Бернської конвенції. Наведемо приклади.

Музичні твори відомих радянських композиторів Шостаковича, Прокоф'єва, Хачатуряна і інших у ряді випадків були вперше опубліковані у вигляді нот в Англії або Німеччині в період, коли СРСР не брала участь в Бернській конвенції, на відміну від Англії та Німеччини. Ці твори підпадають під охорону, передбачену Бернською конвенцією.

Щодо цих творів у ФРН діють встановлені законодавством терміни охорони. Так, термін охорони (70 років після смерті автора) діє відносно творів Сергія Прокоф'єва до 31 грудня 2033 р., Арама Хачатуряна – до 31 грудня 2045 р., Дмитра Шостаковича – до 31 грудня 2048 р.

Інший приклад стосується публікації в Італії роману Бориса Пастернака “Доктор Живаго”. Через ідеологічні міркування публікація в Радянському Союзі цього твору виявилася неможливою, і він був вперше опублікований в 1957 році в Італії – державі, що входить до складу Бернського союзу причому не в оригіналі, а в перекладі, італійською мовою. Потім книга видавалася іншими мовами в інших країнах-членах Бернського союзу. Права видавництва, що опублікувало цей твір, були визнані в ході судового розгляду у ряді держав (зокрема, у ФРН). Треба відзначити, що, згідно Закону про авторське право і суміжні права ФРН 1965 року, іноземним громадянам повинна надаватися охорона і в тих випадках, коли твір вперше опублікований на території дії закону тільки в перекладі.

Згідно Конвенції в редакції 1971 року охорона надається громадянам країн Бернського союзу і в тих випадках, коли їх твір був вперше опублікований поза територією країн союзу.

Конвенція передбачає охорону твору через сам факт його створення і не вимагає для охорони надання матеріального носія твору, здійснення формальностей, реєстрації, депонування екземпляра твору, сплати мита або збору і т. д. Конвенція характеризує цілком вичерпно об'єкт охорони: “Термін “літературні і художні твори” охоплює всі твори в сфері літератури, науки і мистецтва, яким би способом і в якій би формі вони не були виражені”.

Термін охорони авторського права згідно Бернської конвенції складає весь час життя автора і 50 років після його смерті. Це в принципі мінімальний термін, оскільки якщо за законом країни-учасниці Союзу, в якій пред'являється вимога про охорону, термін є більш тривалим, то застосовується встановлений в цій країні термін, проте він не може бути більш тривалим, ніж термін дії авторського права, який встановлений в країні, де твір був вперше опублікований. Проте для деяких видів творів встановлені Конвенцією терміни можуть варіюватися. Зокрема, для творів кінематографії країни Союзу мають право передбачити, що термін охорони закінчується

через 50 років після того, як твір, з відома автора, став доступним для загального відома, або якщо протягом 50 років з часу створення ця подія не настала, термін охорони закінчується через 50 років після створення твору.

Згідно п. 8 ст. 7 конвенції, “у будь-якому випадку термін визначається законом країни, в якій витребується охорона; проте, якщо законодавством цієї країни не передбачено інше, цей термін не може бути більш тривалим, ніж термін, встановлений в країні походження твору. Наприклад, в Іспанії термін охорони творів складає період життя автора і 60 років після його смерті, проте твір українських і російських авторів буде охоронятися протягом 70 років після смерті авторів.

У Бернській конвенції містяться докладні правила щодо змісту авторських прав. Обсяг прав в основному визначається згідно закону країни, де пред’являється вимога про охорону. Суб’єкту охорони надається національний режим, тобто ті ж права, які надаються відповідними законами громадянам даної країни. Крім того, авторів надаються права, особливо передбачені Бернською конвенцією.

А. В. Шалагінова

суддя Авдіївського міського суду Донецької області

аспірант

Класичний приватний університет

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У ст. 125 Основного закону нашої держави закріплено, що система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації. Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України. Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі суди. Відповідно до закону діють апеляційні та місцеві суди [1]. Крім того, ст. 17 Закону України “Про судоустрій і статус суддів” передбачено, що система судів загальної юрисдикції відповідно до Конституції України будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності, а у ст. 18 цього ж Закону визначено, що суди загальної юрисдикції спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення [2].

Конституційний Суд України в своєму рішенні №9-рп/2011 від 12.07.2011 р. розтлумачив, що принцип територіальності забезпечує територіальне розмежування компетенції судів загальної юрисдикції і зумовлений потребою доступності правосуддя на всій території України. Принцип спеціалізації полягає у створенні відповідних спеціалізованих судів для здійснення цивільного, кримінального, адміністративного, господарського судочинства [3].

Таким чином, хоча законодавством і запроваджено спеціалізацію судів загальної юрисдикції стосовно розгляду усіх категорій справ, в тому числі й адміністративних, у нашій державі система, зокрема, адміністративних судів, представлена не тільки місцевими загальними судами, а й окружними

адміністративними судами, як судами першої ланки. Окремо також утворено апеляційні адміністративні суди, які переглядають в апеляційному порядку рішення, що прийняті як окружними адміністративними судами, так і місцевими загальними судами. Касаційною інстанцією з перегляду рішень в адміністративних справах є Вищий адміністративний суд України. Крім того, у Верховному Суді України утворено Судову палату в адміністративних справах, яка займається переглядом рішень Вищого адміністративного суду України за виключними обставинами. Така складна побудова системи адміністративних судів не тільки є важкою для розуміння особами, на захист прав, свобод та інтересів яких, зокрема, і спрямоване адміністративне судочинство, а й, безперечно, впливає на якість судочинства, оскільки, як не прикро це констатувати, в нашій державі досі існують проблеми неоднорідності судової практики в адміністративних справах. Крім того, ця проблема існує не тільки на першій та другій інстанціях, а й у вищій адміністративній судовій інстанції. Про це свідчать правові висновки Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України в рішеннях, прийнятих за наслідками перегляду за виключними обставинами, які офіційно оприлюднюються Верховним Судом України з усталеною періодичністю раз на півроку (див. офіційний сайт Верховного Суду України [4]).

Як слушно зауважує Р. Куйбіда, правильно організована система судів є однією з гарантій справедливого й ефективного правосуддя [5]. Останнім часом науковцями дедалі частіше констатується, що на сучасному етапі система діючих адміністративних судів нашої держави не може вважатися повною мірою ефективною, оскільки фактично із запровадженням адміністративного судочинства відбулося “схрещення” принципів територіальності та спеціалізації. Так, С. Штогун, досліджуючи правові питання організації адміністративного судочинства, вказує на неприпустимість схрещення принципів територіальності та спеціалізації [6, с. 19]. В. Решота, погоджуючись із думкою названого автора, вказує, що покладення на загальні суди функції з розгляду справ адміністративної юрисдикції за спеціальною процедурою створило ще більше навантаження на суди, що ледве справляються із безліччю справ, що надходять до них. Така ситуація призводить до насиченого темпу вирішення справ, проте його якість погіршується [7, с. 3]. Суддя Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ О. В. Закропивний висловив думку, що окружні суди створені не за принципом територіальності, а територіальна організація судів місцевого рівня, повноважних вирішувати справи адміністративної юрисдикції, в діючому нормативному оформленні суперечить приписам Конституції України [8, с. 41].

На даний час наша держава обрала європейський вектор подальшого розвитку, що означає, насамперед, те, що ми стоїмо на порозі реформ, які мають сприяти, перш за все, можливості реалізації основоположних прав та свобод людини, на захист яких загалом і спрямовано законодавство Європейського Союзу. І в цьому контексті варто зазначити, що одним з таких прав, закріплених у Європейській конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, є право на доступ до суду.

Свої сумніви щодо доцільності існування в Україні чотириланкової судової системи висловила Європейська комісія “За демократію через право”, що також має назву Венеціанська комісія (п. 45 та 63 Висновку від 15.06.2013 р. № 722/2013). У п. 28 спільного Висновку Венеціанської комісії та Дирекції зі співпраці Генеральної дирекції з прав людини та правових питань Ради Європи від 11.10.2010 р. № 588/2010 зазначено, що створення трьох різних юрисдикцій, очолюваних трьома касаційними судами, незалежними один від одного, може призвести до чисельних та часто складних колізій юрисдикції [9], що, наразі, і відбувається в нашій державі.

Крім того, існування багатой чисельності різних судів також не сприяє і економії бюджетних коштів (оскільки вони витрачаються на утримання апарату та обслуговування діяльності таких судів), що на даний час є важливою проблемою в умовах існуючої суспільно-політичної кризи.

Вбачається, що з поточної ситуації наявні два виходи, однак обидва вони мають наслідком реформування системи адміністративних судів: 1) представити систему адміністративних судів трьома ланками, відповідно до якої у системі адміністративних судів діють апеляційні та окружні адміністративні суди, а судом касаційної інстанції в системі адміністративних судів є Вищий адміністративний суд України; 2) запровадити у системі судів загальної юрисдикції спеціалізацію суддів з розгляду справ адміністративного судочинства, ліквідувавши окружні та апеляційні адміністративні суди.

Слід зазначити, що у першому варіанті буде необхідно вносити зміни до КАС України та іншого законодавства в частині визначення підсудності адміністративних судів з метою того, щоб всі адміністративні справи розглядались виключно адміністративними судами. Проте, в такому випадку Верховному Судові України залишаються повноваження щодо перегляду рішень Вищого адміністративного суду України за виключними обставинами. Тобто, фактично четверта ланка системи судів не усувається. Крім того, буде необхідно розширювати штат суддів, тому що кількість справ збільшиться за рахунок надходження адміністративних справ з місцевих загальних судів, що також призведе до зайвих витрат з державного бюджету.

У другому варіанті побудова системи адміністративних судів спрощується шляхом запровадження у місцевих судах загальної юрисдикції та апеляційних судах обов'язкової спеціалізації суддів, а за Судовою палатою Верховного Суду України в адміністративних справах закріплюються повноваження адміністративного суду касаційної інстанції. Однак, у такому разі для усунення протиріч буде необхідно переглядати аналогічним чином побудову системи господарських судів, а також вносити чисельні зміни до чинного законодавства. Проте, не зважаючи на великий обсяг законотворчої роботи, запровадження другого варіанту є доцільнішим, оскільки багаторічний досвід функціонування триланкової судової системи в Україні (до 2010 року) довів, що вона є більш дієвою та ефективною, а також зрозумілою та доступною для учасників судового процесу.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41. – Стор. 1468. – Ст. 529.
3. Рішення Конституційного суду України від 12 липня 2011 р. № 9-рп/2011 // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 6. – С. 107.
4. Офіційний сайт Верховного Суду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.
5. Р. Куйбіда. Спеціалізація, територіальність та інстанційність в організації системи судів в Україні [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.pravo.org.ua/2010-03-07-18-06-07/laworganisationsstatussuddiv/1110-specialization-territoriality-and-instantsiynist-in-the-organization-of-the-courts-of-ukraine-ua.html>.
6. Штогун С. Правові питання організації адміністративного судочинства // Право України. – 2006. – № 4. – С. 19-21.
7. Решота В. Перспективи реформування адміністративної юстиції у системі державного управління України / В. Решота // Державне управління: теорія та практика: електрон. наук. фак. вид. – 2008. – № 1. – 7 с. – Режим доступу: http://www.lvivacademy.com/visnik/fail/V_Reshota.pdf.
8. О. В. Закропивний. Деякі питання територіальної побудови системи судів загальної юрисдикції // Наука і практика. – 2012. – № 1 (136). – С. 38-41.
9. Про Пропозиції Верховного Суду України Тимчасовій спеціальній комісії Верховної Ради України з питань підготовки законопроекту про внесення змін до Конституції України: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 11 квітня 2014 р. № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-14>.

В. О. Шамрай

доктор наук з державного управління, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Академія праці, соціальних відносин і туризму
м. Київ

КОНТРОЛЬ ЗА ІНФОРМАЦІЄЮ, ЯКА ВИХОДИТЬ ІЗ ЗОНИ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Багато прорахунків і втрат в зоні проведення антитерористичної операції це результат наших невмілих дій щодо управління (контролю, використання тощо) інформацією. Ціла низка поразок під час проведення військових операцій Збройними силами, Національною гвардією, Державною прикордонною службою та інших військових формувань сталася тільки із-за того, що ворог заволодів інформацією: чи про місце дислокації; чи то про план дій; про чисельність підрозділу, озброєння, технічне забезпечення тощо. А витoki інформації були через зрадників, агентів, перехоплення розмов по засобах зв'язку та приватних мобільних телефонах. На сьогодні інформацію про проведення будь-яких військових операцій та їх завдання можуть знати не тільки військові а й цивільні особи.

Інформацією потрібно управляти і контролювати. Адже заволодівши інформацією ворог може дізнатись про військову операцію, дислокацію, забезпечення озброєнням, технікою а також продовольством і медикамен-

тами. Сприяють витоку інформації різного роду працівники засобів інформації, журналісти як державних так і приватних телерадіокомпаній та преси. Потрібно ввести відповідний режим на допуск журналістів в зону АТО. Проводити реєстрацію, акредитацію журналістів, обмежувати їх право на розповсюдження інформації в газетах, по радіо і телебаченню та в інтернеті. Ввести заборону на публікацію фото чи прізвищ бійців, назв підрозділів, що знаходяться в зоні АТО, тощо. Заборонити піар-поїздки політиків в зону АТО та місця дислокації баз тилового забезпечення, інших об'єктів. Прикрим є той факт, що народні депутати під час закритого засідання Верховної Ради України використовували мобільні телефони та інші засоби для фіксації інформації, що обговорювалася на засіданні.

Спеціальні підрозділи внутрішньої безпеки військових формувань під керівництвом СБУ повинні окремо моніторити інформацію, яка подається учасниками АТО (від генералів-керівників до солдата-бійця). Хто володіє інформацією той і має перевагу, а відповідно – перемагає. Всі деталі проведення будь-яких операцій, бойових дій, дані про учасників – повинні засекречуватись на відповідно тривалий термін. На сьогодні ціла низка інформації про Велику вітчизняну війну 1941–1945 р. р. є ще закритою і не відомо коли до неї буде доступ, хоча пройшло уже 70 років.

Окрема увага повинна приділятися інтернету, де подається як правда, так і неправдива (перекручена) інформація, щоб дезорієнтувати населення, посіяти паніку...

Суттєвою проблемою (а ми до цього ще будемо повертатись для вивчення і розв'язання) у Збройних силах та інших військових формуваннях є (буде) те, що у нас утворено десятки добровільних батальйонів. Доки вони захищають Україну всі мовчать. А вони “поза законом”. Прийде час і стане питання про їх долю та застосування у майбутньому (у мирний час). У них маса не облікованої зброї (від автоматів до танків), яку вони вже зараз ховають для майбутнього. Що з ними робити? Вони фінансуються бізнесменами, волонтерами та з інших джерел. Всі ми знаємо, хто платить той і замовляє музику. І це може бути не на користь державі. Більшість бійців батальйонів іншого місця для себе в суспільстві не бачать, а можливо і не хочуть бачити.

Керівництву держави та силових структур потрібно усвідомити, що не ствол зброї у кожного дома потрібен, а готовність швидко мобілізувати резервістів у військові формування держави, забезпечити їх озброєнням, засобами захисту та медичного і продовольчого забезпечення. І особливо величезне значення має швидкість управління цим процесом. Прийняття відповідального і вірного рішення щодо дій військових і застосування сили. Все, що пришвидшує реакцію військових (від озброєння до подачі команд, наказів та їх якість) повинно бути відпрацьовано і використовуватись на професійній основі.

Втрат серед особового складу буде значно менше. Повинна бути правильна військова політика. З плітками, чутками і дезінформацією потрібно боротись правдою і цю правду повинні нести люди. Але треба думати і розраховувати на те, які будуть наслідки від озвученої інформації, можливо вона повинна бути дозованою і не завжди відкритою для всіх. За-

раз держава (народ) знає які має Збройні сили і усвідомлює що їх потрібно реально підтримувати і не тільки фінансово.

Коли народ стає в ряди захисників держави, то армію не треба боятись, бо вона стає народною. Ми побачили, що наші захисники держави можуть захищати народ, а народ це держава, це ми.

О. А. Швагер

асистент

ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного Банку України”

м. Суми

ПУБЛІЧНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ПРАВОВОГО СТАТУСУ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

На сучасному етапі розвитку держави одну з ключових ролей в її економічному розвитку відіграє фінансова і, зокрема, банківська система України. Одним із інструментів банківської системи, які дозволяють досить оперативно і стабільно акумулювати тимчасово вільні кошти, є депозит.

Проте, досить часто стикаючись із таким проявами фінансової кризи як нестабільність у діяльності певних банківських установ, громадяни втрачають довіру до банківської системи. В зв'язку з чим було прийнято рішення про створення спеціальної установи, яка могла б захищати права вкладників. Такою особою став Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (надалі – ФГВФО, Фонд).[1]

Відповідно до ст. 3 Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб”, Фонд є установою, що виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку.

Частина 2 зазначеної статті вказує на те, що Фонд є юридичною особою публічного права, має відокремлене майно, яке є об'єктом права державної власності і перебуває у його господарському віданні. Фонд є суб'єктом управління майном, самостійно володіє, користується і розпоряджається належним майном, вчиняючи стосовно нього будь-які дії, що не суперечать законодавству та меті діяльності Фонду.

Виходячи з цього, ми можемо впевнено виділити таку ознаку правового статусу ФГВФО як публічність.

Багато науковців, що досліджували проблему визначення юридичної особи публічного права, обстоюють позицію, що їй властиві наступні ознаки: 1) юридична особа публічного права не цивільно – правове утворення, а публічно – правове. Його призначення – вирішення завдань суспільного характеру; 2) вона має особливе цільове призначення з точки зору виконуваних інтересів, які поєднуються користю суспільству; 3) юридичні особи публічного порядку створюються у розпорядчому порядку і не потребують проходження процедур державної реєстрації чи ліцензування; 4) юридична особа публічного права володіє публічною владою і в її різних об'ємах та формах, а також дискретними повноваженнями (в рамках закону)

по відношенню до третіх осіб; 5) майно юридичної особи публічного права використовується не для господарської діяльності, а для виконання її основних, суспільних цілей; 6) автономія в діяльності обмежена.[2]

Законодавець прямо визначивши ФГВФО як юридичну особу публічного права, наділив його всіма вище переліченими ознаками. Однак, він має і свої певні особливості, що визначають його правовий статус.

Стосовно першої та другої ознаки юридичної особи публічного права, то слід зазначити, що будучи суб'єктом фінансового права, ФГВФО є виразником єдиного суспільного та державного інтересу – забезпечення прав своїх громадян по відношенню до вкладення ними коштів у банківські установи.

Характеризуючи, таку ціль, слід зазначити наступне. Інтереси держави та суспільства щодо питань, пов'язаних із створенням, розподілом та використанням фінансових ресурсів на своїй території, мають збігатися і таким чином становити єдиний цільний інтерес. Втім цього положення не завжди дотримуються у фінансовому праві, навіть коли мова йде про його законодавче оформлення. Так, одним із принципів фінансової діяльності держави є принцип гласності, що фактично також розуміється як публічність (відкритість для публіки). Він виражається у процедурі доведення до відома суб'єктів за допомогою різних засобів масової інформації, електронних систем і т. ін., змісту фінансово-правових актів з усіх питань, що стосуються фінансової діяльності держави, починаючи від проектів і закінчуючи звітами щодо виконання цих актів.

Так, відповідно до Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб”, Фонд до 1 липня наступного за звітним року подає Кабінету Міністрів України і Національному банку України річний звіт разом з аудиторським висновком. Фінансова звітність Фонду оприлюднюється в газетах “Урядовий кур'єр” або “Голос України”. Річний звіт оприлюднюється на офіційній сторінці Фонду в мережі Інтернет не пізніше 1 липня наступного за звітним року.

Також, слід звернути увагу, на те, що у межах своїх функцій та повноважень Фонд здійснює нормативне регулювання системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку. Фонд приймає нормативно-правові акти з питань, віднесених до його повноважень, які є обов'язковими до виконання банками, юридичними та фізичними особами. Фонд видає нормативно-правові акти у формі інструкцій, положень, правил. Нормативно-правові акти Фонду підлягають державній реєстрації в порядку, встановленому законодавством.

Якщо взяти до уваги виділену п'яту ознаку, то слід зазначити, що п. 2 ст. 2 Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб” деталізує та розширює повноваження ФГВФО щодо розпорядження майном, яке перебуває у його господарському віданні.

Існування певних обмежень в автономії діяльності підтверджуються статтями 2, 5 та 8 Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб”. Цими статтями закріплюється принцип невтручання збоку органів державної влади та Національного банку України у діяльність Фо-

нду щодо реалізації закріплених за ним функцій і повноважень, і, в той же час, принцип підзвітності Фонду КМУ та НБУ.

Враховуючи все вище викладене, можна впевнено стверджувати, що однією з основних ознак, які характеризують правовий статус ФГВФО є публічність. Однак, на підставі аналізу юридичної літератури вбачається, що питання публічності правового статусу Фонду, зокрема, і, взагалі його правового статусу є недостатньо розробленою і потребують детального дослідження.

Список використаної літератури

1. Закон України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб” від 23.02.2012 р. № 4452-VI // Відомості Верховної Ради України від 14.12.2012 р., № 50, ст.. 564– Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.

2. Чиркин В. Е. Еще раз о юридическом лице публичного права [Електронний ресурс]: “Журнал российского права”, №5, май 2006 г. – Режим доступу: <http://uristy.ucoz.ru/publ/5-1-0-221>.

А. Ю. Шевченко

Старший прокурор прокуратури м. Запоріжжя

ПОНЯТТЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Банківський нагляд – це система контролю та активних впорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність, законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів банку.

Метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках.

Наглядова діяльність Національного банку України охоплює всі банки. їх підрозділи, афілійованих та споріднених осіб банків на території України та за кордоном, установи іноземних банків в Україні, а також інших юридичних та фізичних осіб у частині дотримання вимог Закону України “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 року № 2121-III щодо здійснення банківської діяльності [1].

При здійсненні банківського нагляду Національний банк України має право вимагати від банків та їх керівників усунення порушень банківського законодавства, виконання нормативно-правових актів Національного банку України для уникнення або подолання небажаних наслідків, що можуть поставити під загрозу безпеку коштів, довірених таким банкам, або завдати шкоди належному веденню банківської діяльності.

Під час банківського нагляду Національний банк України може користуватися послугами інших установ за окремими угодами. У випадку відкликання у банку банківської ліцензії Національний банк України повідомляє про це відповідні органи інших держав, в яких банк мав філії або кореспондентські та інші рахунки [2, с. 22].

Національний банк України здійснює банківський нагляд на індивідуальній та консолідованій основі й застосовує заходи впливу за порушення вимог законодавства щодо банківської діяльності. У разі розгляду ним питань щодо застосування заходів впливу до конкретного банку для надання пояснень запрошується голова правління (ради директорів) або голова спостережної ради цього банку, за винятком випадків призначення тимчасового адміністратора або відкликання ліцензії банку й призначення ліквідатора.

При здійсненні нагляду за установами, що ведуть банківську діяльність в інших державах, Національний банк України співпрацює з відповідними органами цих держав. Повідомлення, надіслане відповідними органами інших держав, може використовуватися тільки в таких цілях:

- для перевірки ліцензії установи на право ведення діяльності;
- для перевірки права на здійснення банківської діяльності. Існують наступні напрями здійснення банківського нагляду [3, с. 115]:

1) загальний нагляд, який поширюється на банки, які протягом свого існування мають стабільний фінансовий стан, дотримуються економічних нормативів, не порушують чинного законодавства та виконують вимоги Національного банку України, мають добру репутацію;

2) інтенсивний нагляд, що застосовується до банків, які періодично порушують економічні нормативи, мають нестабільне фінансове становище, у діяльності яких є інші незначні недоліки, або банк ще будь-якими діями не дає змоги зробити висновок про його благополучність;

3) високого ступеня нагляд застосовується до банків, що систематично (протягом кварталу двічі та більше разів) порушують економічні нормативи або мають інші грубі порушення чи незадовільне фінансове становище.

Відповідно до Положення “Про структуру системи банківського нагляду Національного банку України та його повноваження щодо адекватного реагування на порушення в діяльності комерційних банків”, затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 17.11.1997 р. № 380 система банківського нагляду скоординована за вертикаллю й функціонує як єдиний механізм у складі центрального апарату та територіальних управлінь Національного банку України.

Система банківського нагляду має такі рівні (з правом прийняття відповідних рішень і дій у межах своєї компетенції при здійсненні контрольних функцій): відділ банківського нагляду територіального управління; Комісія з питань нагляду і регулювання діяльності банків при територіальному управлінні; начальник територіального управління; відповідні департаменти банківського нагляду Національного банку України; заступник Голови Правління Національного банку України; Комісія з питань нагляду і регулювання діяльності банків Національного банку України.

У разі неможливості прийняття управлінського рішення та вжиття заходів на вищевказаних рівнях системи банківського нагляду відповідні департаменти банківського нагляду на підставі матеріалів, наданих іншими

рівнями, готують висновки та подають їх Правлінню Національного банку України для розгляду й прийняття рішення.

Опрацювання методичних інструментів здійснення банківського нагляду, обговорення принципових проблем, що виникають у діяльності комерційних банків, знаходження напрямів адекватного реагування на такі проблеми проводиться Консультаційною Радою з питань нагляду і регулювання діяльності банків Національного банку України.

Безпосередньо процес нагляду за діяльністю комерційних банків здійснює територіальне управління Національного банку України, відділ банківського нагляду якого на підставі отриманої інформації та звітності здійснює контроль за фінансовим станом комерційних банків та їх установ і дотриманням банками встановлених економічних нормативів, банківського законодавства та нормативних актів Національного банку України.

Список використаної літератури

1. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 року № 2121-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, №5–6, ст.30.
2. Латковська Т. А. Національний банк України – особливий центральний орган державного управління / Т. А. Латковська // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 9. – С. 21-24.
3. Латковська Т. А. Правотворчість у системі функцій Національного банку України / Т. А. Латковська // Часопис Київського університету права. – 2007. – № 4. – С. 113–118.

О. С. Шеремет

кандидат юридичних наук, доцент
Класичний приватний університет

ЗАПРОВАДЖЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ: ПОТРЕБА ЧАСУ

Зміни в політичному, економічному, соціальному і духовному житті нашого суспільства поставили сьогодні питання про всебічну реформу правової системи України, головною метою здійснення якої є зміцнення основ гуманізму, соціальної справедливості, поваги до людини, рівність усіх перед законом і неминуча відповідальність кожного за протиправні дії. Прогресивний розвиток суспільства та його просування до певного ідеалу неможливий без належного забезпечення охорони прав і свобод членів такого суспільства на всіх рівнях і у всіх сферах життєдіяльності. Держава та суспільство повинні докладати максимум зусиль задля забезпечення своїм громадянам гідних умов життя, сприяти їх моральному благополуччю, захищати їх життя, здоров'я, честь і гідність від посягань з боку осіб, які порушують громадський порядок. Саме за таких умов держава і суспільство можуть розраховувати на майбутнє.

Як свідчать статистичні дані та дослідження науковців, за останні десятиріччя, незважаючи на загальне зниження рівня злочинності в країні, її структура залишається складною. З часів здобуття Україною державної незалежності дослідники та практики в галузі кримінального права та кри-

мінології мають можливість спостерігати тенденцію зростання певних видів злочинів, серед яких основне місце займають злочини корисливої та корисливо-насильницької спрямованості.

Через нестабільність політичної ситуації, фактичне перебування України у військовому протистоянні на Сході країни, виникає низка проблем, пов'язаних із безпекою міст, районів, селищ, інших населених пунктів та їх мешканців. Не є секретом активний рух серед організованих злочинних груп, намагання вплинути на ситуацію, включаючи її дестабілізацію. Лідери різного рівня угруповань намагаються якомога більше озброїти своїх членів, завербувати до лав невдоволених, підкорити органи місцевого самоврядування на потребу обслуговування власних інтересів.

Україна, як суверенна та незалежна держава, також повинна виконувати зобов'язання та вносити свій вклад у підтримання міжнародного миру та безпеки. В ст.18 Конституції України закріплено, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права. Ці відомі постулати набувають нового змісту саме сьогодні. Україна засуджує звернення до війни як засобу врегулювання міжнародних суперечок і відмовляється у своїх взаємовідносинах з іншими державами від війни як знаряддя національної політики. Така позиція дає змогу звернутися до міжнародної спільноти з проханням захистити її від будь-якої зовнішньої агресії.

Процес первинного накопичення капіталу, виникнення реальної соціальної нерівності та внутрішніх протиріч в розгортанні ринкових реформ, а також посилення культурно-ідеологічного та інформаційного "бомбардування" свідомості людей образами та сюжетами злочинності через ЗМІ призвів до загострення і пікових "сплесків" у вчиненні так званих вуличних злочинів, серед яких основне місце посідають хуліганство, грабежі, розбійні напади.

Не секрет, що сьогодні правоохоронні органи мають один з найгірших показників рівня довіри серед населення країни. Громадяни не тільки не звертаються за допомогою та захистом до працівників міліції, а усіляко уникають такого спілкування. Звернення із заявою про вчинений злочин, особливо невеликої тяжкості, стає рідкісним явищем. Усе частіше лунають гасла, що населення повинно оборонятися самостійно. Прикладом такої згуртованості стали події Революції гідності, внаслідок чого громадяни усвідомили власну значимість та роль органів місцевого самоврядування у наведенні порядку в країні.

Все вищевказане говорить на користь створення муніципальної поліції. Ми свідомо не ведемо дискусії щодо назви "муніципальна міліція" чи "муніципальна поліція", оскільки цій проблемі повинно бути присвячено окрему публікацію. Акцентувати увагу необхідно на тому, що місцеві органи влади повинні здійснити програмні кроки щодо створення підрозділів, які виконують правоохоронні функції на певній території. Як вбача-

ється, на першому етапі повинно створити програму, що визначатиме систему заходів запобігання злочинності шляхом визначення завдань, способів, етапів механізму реалізації відповідних заходів, а також контролю і прогнозу результатів по виконанню програми саме підрозділами які підпорядковуються та діють спільно з органами місцевого самоврядування, а також фінансово забезпечуються з бюджету громади. Адже людське суспільство – це не тільки сумісне існування людей. Головне і основне в суспільстві – це взаємодія його членів, їх сумісна діяльність, спілкування, співробітництво та взаємодопомога. Життя та діяльність одного члена суспільства забезпечується життям та діяльністю інших членів суспільства.

Іншим не менш важливим завданням є відновлення довіри суспільства до правоохоронців. Ще в XIX столітті Ф. Теніс прийшов до висновку, що довіра між людьми має самостійне значення для суспільства. При перевазі в суспільстві довірчих відносин, довіра “відокремлюється” від конкретної людини, розповсюджується і на всіх інших. Він вказував на наявність у суспільстві соціальних систем, що об’єктивно сприяють підтримці і збільшенню в суспільстві рівня “упредметненої довіри”. Це системи, зв’язані з моральним регулюванням: “системи соціального воління, ... порядок, право і мораль” [1, с. 211].

Очевидно, довіра в соціумі є ідеалом розвитку будь-якого суспільства. Тим часом у сучасних умовах, коли суб’єктами правоохоронної діяльності виступають організації, а не індивіди, важлива саме здатність до ефективного співробітництва. У нашому випадку, таке співробітництво між органами місцевого самоврядування, муніципальною поліцією та громадою є очевидним і може дати позитивні результати вже в найближчі часи.

Список використаної літератури

1. Тенніс Ф. Общность и общество // Социологический журнал. – №3/4. -1998. – С. 209–214.

І. О. Шмарін

Класичний приватний університет

СУСПІЛЬНА НЕБЕЗПЕКА НЕПОВАГИ ДО СУДУ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПІДСТАВА КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ВКАЗАНОВОГО ПРОТИПРАВНОГО ДІЯННЯ В УКРАЇНІ

Розбудова України як правової держави потребує вирішення цілої низки завдань, у тому числі, проблеми розробки фундаментальних теоретичних понять і підходів в сфері кримінально-правової охорони суду від прояву неповаги до нього.

Важлива роль в сфері розробки теоретичних основ протидії злочинним діянням відведена кримінально-правовій політиці та методам кримінально-правової політики, серед яких чільне місце посідає криміналізація.

Дослідженню певних аспектів кримінально-правової політики та засобів протидії неповазі до суду в різні часи присвятили свої праці Д. О. Балобанова, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. К. Грищук, О. М. Костенко,

О. М. Литвак, М. І. Мельник, В. О. Меркулов, А. А. Митрофанов, В. О. Навроцький, В. В. Сташіс, В. Я. Тацій, В. О. Туляков, М. І. Хавронюк, В. І. Ша-кун та ін.

Серед соціально-правових підстав криміналізації центральне місце займає суспільна небезпека протиправних діянь. Якщо діяння не є суспільно небезпечним, то відсутній сенс його криміналізувати [5, с. 130]. Ще Ч. Беккарія відзначав, що “єдиним та істинним виміром злочинів є шкода, яку вони завдають нації” [1, с. 223]. Сутність суспільної небезпеки нерозривно пов’язана із здатністю діяння породжувати шкідливі з точки зору громадян, суспільства та держави зміни в охоронюваних кримінальним правом суспільних відносинах та створювати загрозу майбутніх шкідливих змін у цих відносинах.

На наш погляд, в контексті досліджуваного питання доцільно навести вислів С. Будзинського, який зазначив: “Усе те, що входить до кола діяльності держави, можна звести до двох завдань: держава повинна сприяти всьому тому, що співпадає з її сутністю, та протидіяти тому, що суперечить їй” [2]. Приймаючи до уваги викладену позицію науковця, логічно припустити, що законодавець має криміналізувати ті діяння, які так чи інакше можуть негативно вплинути на нормальний розвиток держави відповідно до принципів, закріплених у нормативно-правових актах, та боротися з якими іншими методами правового впливу не видається за можливе.

Конституція України у статті 129 проголошує, що за неповагу до суду і судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності [4]. Вказана норма Основного Закону кореспондується із положеннями статті 49 Закону України “Про судоустрій і статус суддів”, відповідно до якої прояв неповаги до суду чи судді з боку осіб, які є учасниками процесу або присутні в судовому засіданні, тягне за собою відповідальність, установлену законом [6].

Приписи даних нормативних актів вказують на особливе значення авторитету суду у процесі становлення та розбудови України як правової держави. Суворе порушення і попрання авторитету суду як органу, який відправляє правосуддя, суттєво підриває основи правового ладу і національної безпеки України, а відтак може поставити під загрозу конституційний лад в державі.

На наш погляд, суспільна небезпека неповаги до суду полягає, ще й в тому, що в результаті образливих дій по відношенню до суду, присяжних засідателів, учасників судового розгляду або інших осіб, які беруть участь у судовому процесі, порушується принцип всебічного, повного та об’єктивного встановлення істини у справі. Враховуючи, що повага до суду є невід’ємним елементом загальної та індивідуальної правової культури, а також умовою формування правової держави, неповага до суду є протиправним діянням, що має підвищений рівень суспільної небезпеки [3, с. 93]. З огляду на зазначений фактор, в законодавствах переважної більшості країн світу містяться правові норми, пов’язані із кримінально-правовою охороною суду від прояву неповаги до нього. Натомість, в Україні меха-

нізм кримінально-правової охорони суду від прояву неповаги до нього взагалі відсутній.

Таким чином, безумовно вбачається, що криміналізація як процес виявлення суспільно небезпечних форм індивідуальної поведінки, визнання допустимості, можливості та доцільності кримінально-правової протидії ним та фіксації їх в законі як злочинних та караних відбувається в рамках кримінально-правової політики держави. Ця ж політика, в свою чергу, формується під впливом домінуючої в цей час в науці кримінального права відповідної доктрини, що були названі раніше.

Одним з основних інститутів всієї теорії криміналізації є проблема підстав кримінально-правової заборони, серед яких центральне місце належить суспільній небезпеці. Ці правостворюючі фактори відображаються у правосвідомості законодавця, а після цього втілюються в кримінально-правові норми.

Тільки врахування всіх факторів, які впливають на криміналізацію неповаги до суду, у їх сукупності та взаємозв'язку, а також дотримання інших умов криміналізації, дозволить прийняти кримінально-правову норму, доцільність видання якої буде обґрунтованою, а ефективність дії – досить високою.

Список використаної літератури

1. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях / Сост. и предисл. В. С. Овчинского. – М.: ИНФРА-М, 2004. – 184 с.
2. Будзинский С. Начала уголовного права / Будзинский С. В. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www. allpravo. ru](http://www.allpravo.ru).
3. Калашник Ю. В. Відповідальність за прояв неповаги до суду: дис... канд. юрид. наук / Ю. В. Калашник. – Запоріжжя, 2013. – 221 с.
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
5. Кулік С. Г. Соціальна зумовленість криміналізації злочинів проти моральності / С. Г. Кулік // Науково-виробничий журнал Держава та регіони. – 2013. – № 2. – С. 129-135. – (Серія: Право).
6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42, № 43, № 44-45. – Ст.529.

Ю. Т. Шрамко

здобувач

Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
м. Київ

ПРАВО НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ В КОНТЕКСТІ ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ ПРАВ ЛЮДИНИ

Гарантії прав і свобод людини є та складова механізму забезпечення прав людини, яка заслуговує на особливу увагу, зважаючи, що гарантії прав людини згідно Конституції України є визначальним фактором у діяльності держави. Та саме брак розуміння гарантій прав людини має місце перш за все у практичній правозастосовній діяльності держави.

Як на приклад цього можна звернути увагу на рішення Конституційного Суду України в одній із справ, коли судді зайняли протилежні позиції щодо оцінки рівня гарантованості прав людини [1]. Рівень гарантій прав людини в даному рішенні судді пов'язали з наявністю певних повноважень у комітетів і з ефективністю діяльності парламенту.

Рівень гарантованості прав людини може підвищуватися також у залежності й від інших факторів, наприклад, економічних. Та чи ефективність діяльності державних органів є юридичною гарантією забезпечення прав людини, чи вона не є такою гарантією, а є лише однією з необхідних загальних умов реалізації прав і свобод громадян? Так, в одній з дисертаційних праць, присвяченій проблемі забезпечення міліцією конституційних громадянських прав людини в Україні, її автор визначає основні форми і методи діяльності міліції як такі, що забезпечують реалізацію конституційних прав людини, однак не пов'язує їх з юридичними гарантіями [2, С. 6–9].

За статтею 3 Конституції України гарантії прав людини є визначальними умовами щодо діяльності державних органів і посадових осіб. Однак із цього випливає, що сама ця діяльність не є гарантією забезпечення прав людини.

К. Г. Волинка визначає юридичні гарантії як сукупність нормативно-правових засобів загальнообов'язкового характеру, завдяки яким можливе найбільш повне і всебічне забезпечення ефективного здійснення, охорони і захисту прав і свобод. Їх головне призначення полягає у наданні кожному рівних юридичних можливостей для набуття, реалізації, охорони і захисту прав і свобод, тобто у створенні необхідних умов для перетворення цих прав і свобод з потенційних можливостей в реальну практику суспільних відносин. Проте, зауважує автор, нормативно-правові засоби забезпечення прав і свобод особи самі по собі не можуть створити фактичні умови для використання кожним своїх прав і свобод за відсутності належних соціально-економічних, політичних, культурних тощо умов [3, С. 10–13].

Це визначення ролі юридичних гарантій у механізмі забезпечення прав людини є, на мій погляд, недостатнім, насамперед з практичної точки зору. Якщо правові гарантії не можуть створити достатніх умов для реалізації прав людини, то в чому полягає їх практична цінність при відсутності належних соціально-політичних, економічних та інших умов, і який зв'язок юридичних гарантій з цими умовами реалізації прав людини?

З моєї точки зору, гарантії безпосередньо пов'язуються взагалі з правами людини, а не лише з їх реалізацією, тому вони мають найперше *забезпечувати реальне, а не декларативне існування* прав і свобод людини, визначених Конституцією. Однією з таких гарантій є норма частини другої статті 22 Конституції України, згідно з якою “конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані”. При цьому йдеться не про існування взагалі даних прав і свобод, а існування *тих самих* за їх змістом і *обсягом* гарантій прав і свобод, підтвердженням чого є норма частини третьої статті 22 Конституції, згідно з якою, “при прийнятті нових законів

або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод”.

Якщо права і свободи людини і громадянина, а також основні обов’язки громадянина мають визначатися виключно законом, то так само мають бути визначені виключно законом гарантії цих прав і свобод, як це передбачено п. 1 ст. 92 Конституції України. Дана норма Конституції не означає, що гарантії прав людини не можуть бути встановлені також іншими нормативно-правовими актами; вона означає, що підзаконними актами не можуть бути скасовані або обмежені гарантії прав людини, визначені законом, і не можуть бути встановлені додаткові гарантії для окремих прав і свобод, чи їх обмеження, якщо вони не передбачені законом.

Суб’єктом гарантування прав людини виступає як безпосередньо держава, (наприклад, гарантуючи судовий захист цих прав, здійснюючи правове регулювання відносин, пов’язаних із створенням відповідними суб’єктами умов, що забезпечують безпосередньо реалізацію прав і свобод громадян), так і інші суб’єкти. При цьому гарантії прав можуть виступати в різних *формах*, що передбачають реакцію суб’єкта гарантій як на *факт* порушення безпосередньо права чи *процес* його порушення, так і *усувати перешкоди* для реалізації права чи *запобігати* створенню таких перешкод, а також усувати інші ущемлення прав і свобод.

Система гарантій прав людини формується в залежності від змісту і обсягу цих прав, і визначається *правовим статусом* особи. Реалізація статусу особи в конкретних правовідносинах є найважливішою загальною умовою гарантування прав і свобод людини. Адже, якщо кожен суб’єкт правовідносин не виконуватиме належно своїх обов’язків, а порушники прав не нестимуть за це відповідальності, то це означатиме, що не працює механізм *реалізації* прав, а отже немає підстав говорити про *забезпечення* реалізації прав людини за допомогою гарантій вказаних прав. Такий висновок відповідає змісту статті 68 Конституції України, якою встановлено, що “кожен зобов’язаний неухильно додержуватися Конституції України і законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей”.

Щодо забезпечення *реалізації* прав у конкретних правовідносинах показовим є зміст статті 59 Конституції України, яка встановлює, що для *забезпечення* права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні *діє адвокатура*. Якщо розглядати діяльність адвокатури просто як *умову забезпечення* права на захист від обвинувачення, потрібно було б визнати цю діяльність *гарантією* даного права. Проте діяльність адвокатури без участі адвоката у кримінальній справі як *захисника від обвинувачення конкретного громадянина* жодним чином не забезпечує *реалізації* його права на захист від обвинувачення, а тому не може вважатися гарантією цього права. Діяльність адвокатури взагалі не має прямого зв’язку із будь-яким конкретним правом людини поза реалізацією суб’єктами їх прав у конкретних правовідносинах.

Роз'яснюючи зміст статті 59 Конституції, Конституційний Суд України визнав його однією з *конституційних гарантій*, яка надає людині можливість реалізувати право вільно вибирати захисником у кримінальній справі адвоката [4, С. 210–216]. Проте, саме лише надання людині можливості “вільно обрати захисником у кримінальній справі адвоката” ще не є гарантією того, що право людини на захист від обвинувачення буде реалізоване. В даному разі можна говорити тільки про абстрактну *можливість* забезпечення права на захист, а не про гарантію його реалізації, оскільки гарантія має забезпечити конкретну *реалізацію* даного права. Тому у рішенні Конституційного Суду не названо діяльність адвокатури однією з гарантій *права на захист від обвинувачення*, про яке йдеться у статті Конституції, а пов'язано цю діяльність з можливістю реалізації *іншого* права – вільно вибирати захисником у кримінальній справі адвоката.

Приклад права на правову допомогу дає змогу розкрити важливий аспект розуміння гарантій прав людини. *Гарантіями* є не будь-які умови існування та реалізації прав людини, а лише ті умови, що їх визначила держава для забезпечення конкретної реалізації юридичного статусу особи, дійсного задоволення її права. Тобто, між гарантіями прав людини і забезпеченням реалізації цих прав має існувати причинний зв'язок, який прямо вказує, що відповідна конкретна умова забезпечує не просто “можливість” здійснення права, а його *реальне* здійснення суб'єктом.

Необхідною умовою реалізації будь-якого права є належне виконання кореспондуючих йому обов'язків, якими задовольняється право. А ті умови, які забезпечують *конкретну* реалізацію права, в т. ч. ті, якими *забезпечується* належне виконання обов'язків, можуть розглядатися як *гарантії* прав людини, на відміну від умов, які створюють тільки *можливість* реалізації права. Тоді у наведеному вище прикладі діяльність адвокатури, створюючи можливість забезпечення права людини на захист від обвинувачення, не пов'язана прямим причинним зв'язком із забезпеченням реалізації цього права і через це не може розглядатися як гарантія даного права; це є гарантія права людини на правову допомогу, або “права на вільний вибір захисника”, як зазначив Конституційний Суд.

Враховуючи викладені підходи до визначення гарантій прав і свобод людини, пропонується визначення поняття гарантій прав і свобод людини. *Гарантії прав і свобод людини – це обумовлені правовим статусом особистості і передбачені чинним законодавством діяння або акти, які зобов'язані здійснювати або утримуватися від них суб'єкти вказаних гарантій для збереження існуючих прав і свобод та забезпечення конкретної їх реалізації суб'єктами права.*

Дане визначення конкретизує поняття гарантій прав людини, як *діянь*, що забезпечують дійсність, реальність цих прав, їх *гарантовану реалізацію* кожною людиною, як суб'єктом права. Вона дає змогу відрізнити ті умови, які є гарантіями прав, від інших умов існування та реалізації прав людини і громадянина в суспільстві.

Список використаної літератури

1. Вісник Конституційного Суду України. - 2001. – № 2. - С. 4-15.
2. Горова О. Б. Конституційні громадянські права людини в Україні і їх забезпечення міліцією (роль міжнародно-правових норм в цьому процесі): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Київський нац. ун-т імені Т. Шевченка. - К., 2000. – 17 с.
3. Волинка К. Г. Механізм забезпечення прав і свобод особи: питання теорії і практики: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Ін-тут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. - К., 2000. – 16 с.
4. Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. У двох книгах / Відповід. редакц. канд. юрид. наук П. Б. Євграфов. - Кн. 2. - К.: Юрінком Інтер, 2001. – 504 с.

М. В. Шульга

доктор юридичних наук, професор

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

м. Харків

ПУБЛІЧНО-ПРАВОВЕ ТА ПРИВАТНОПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Правове регулювання земельних відносин в радянський період у процесі його започаткування та розвитку традиційно вважалось публічною сферою. Це було зумовлено виключною державною власністю на землю в країні та особливостями землі як об'єкта права, потребою в раціональному використанні та охороні землі. Імперативні прийоми і засоби регламентації земельних відносин стосувалися переважної більшості (якщо не всіх) земельних відносин.

В умовах побудови ринкової економіки та в результаті проведення в Україні земельної реформи здійснився перехід від монополії державної власності на землю до реальної можливості використання землі на праві не тільки державної, а й комунальної та приватної власності. Закріплення на законодавчому рівні багатосуб'єктності права власності на землю суттєво розширило коло землевласників. З одного боку, вони отримали можливість на власний розсуд користуватись, володіти та розпоряджатися своїми земельними ділянками, а з іншого – використання цих земельних ділянок має здійснюватися виключно за цільовим призначенням, а розпорядження ними певною мірою теж обмежується законом (про це свідчить, наприклад, введений мораторій на відчуження значної частини земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які перебувають у приватній власності).

Реформування земельних відносин в сучасних умовах зумовлює необхідність використання диспозитивного методу правової регламентації цих відносин. Названий метод у механізмі правової регламентації земельних відносин знаходить свій прояв шляхом забезпечення альтернативної поведінки суб'єктів не тільки у сфері здійснення прав на землю, використання та охорони землі, а й державного і самоврядного регулювання земельних відносин, захисту прав на земельні ділянки, відтворення земель та ін. Він використовується, наприклад, при затвердженні типових договорів, які регулюють земельні відносини, у процесі вирішення питань щодо визначення форми та розміру орендної плати при використанні земель при-

ватної власності на умовах оренди, узгодженні меж суміжних земельних ділянок між їх власниками та землекористувачами тощо.

Особливість застосування приватноправових засад у земельному праві полягає в тому, що вони допускають можливість використання поміж іншого санкціонування та делегування як специфічних способів вирішення питань у земельній сфері. Сутність санкціонування в літературі зазвичай вбачають в тому, що ті чи інші конкретні дії або угоди суб'єктів щодо земельних ділянок набувають юридичного значення чи юридичної сили лише після прийняття відповідного рішення органами державної влади або місцевого самоврядування. Так, наприклад, земельним законодавством України встановлено, що право власності на земельну ділянку, а також право постійного користування та право оренди земельної ділянки виникають з моменту державної реєстрації цих прав (ст. 125 ЗК), а право власності, користування земельною ділянкою (як самостійні речові права) оформлюються відповідно до Закону України “Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень” (ст. 126 ЗК України).

У зв'язку з доповненням Земельного кодексу України Законом України № 3613-VI від 07.07.2011 р. статтею 79¹, яка має назву “Формування земельної ділянки як об'єкта цивільних прав”, можна говорити про розширення санкціонування у правовому регулюванні земельних відносин.

Слід зазначити, що формування земельної ділянки як самостійного об'єкта цивільних прав – новела чинного земельного законодавства. Воно полягає у визначенні земельної ділянки як об'єкта цивільних прав та передбачає визначення її площі, меж, тобто конфігурації цієї ділянки, та внесення інформації про неї до Державного земельного кадастру. Формування земельних ділянок здійснюється у випадках, прямо передбачених законом: а) у порядку відведення земельних ділянок із земель державної та комунальної власності, тобто при передачі їх у власність чи наданні в користування за рахунок названих земель; б) шляхом поділу чи об'єднання раніше сформованих земельних ділянок незалежно від того, до якої форми власності вони відносяться; в) шляхом визначення меж земельних ділянок державної чи комунальної власності за проектами землеустрою щодо впорядкування території населених пунктів.

Сформовані земельні ділянки підлягають державній реєстрації у Державному земельному кадастрі. Земельна ділянка вважається сформованою з моменту присвоєння їй кадастрового номера. Вона може виступати об'єктом цивільних прав виключно з моменту її формування та державної реєстрації права власності на неї.

Підкреслимо, що земля, будучи об'єктом правового регулювання, характеризується низкою специфічних особливостей, які полягають у властивостях землі як природного об'єкта і природного ресурсу. Ці властивості не втрачають свого значення в результаті індивідуалізації частини землі – земельної ділянки в якості об'єкта цивільних прав. Викладене зумовлює наявність яскраво вираженого публічного інтересу в регулюванні земельних відносин.

Окрему сферу публічно-правової регламентації складають землеохоронні відносини. Як відомо, правові заходи щодо охорони земель охоплюють три аспекти: збереження (використання землі такими способами, в результаті яких не настає погіршення якісного тану земельних ділянок); відновлення (головним чином це заходи щодо рекультивації земель) і покращення (наприклад, заходи меліоративного характеру) якісного стану земель.

Визначальною передумовою публічно-правового регулювання землеохоронних відносин виступає конституційне положення про те, що земля, будучи основним національним багатством, перебуває під особливою охороною держави. Це положення Основного Закону країни знайшло своє відображення та деталізацію в нормах ЗК України, спеціального Закону України “Про охорону земель” та інших актах земельного законодавства. Достатньо сказати, що одним з головних завдань ЗК України в галузі регулювання земельних відносин визначена охорона земель. Інші ж завдання Кодексу можуть бути реалізовані лише за умови забезпечення охорони земель. Підставою для такого твердження виступають норми ст. 5 ЗК України, згідно з якими земельне законодавство базується на таких землеохоронних принципах, як принцип забезпечення раціонального використання та охорони земель та принцип пріоритету вимог екологічної безпеки.

Отже на сьогодні у сфері правової регламентації земельних відносин наявні як публічно-правові, так і приватноправові засади. Їх співвідношення залежить від низки об’єктивних та суб’єктивних факторів, а в будь-якому випадку воно має бути оптимальним і збалансованим. Це забезпечуватиме ефективність застосування відповідних земельно-правових принципів.

Наукове видання

**Актуальні питання
публічного та приватного права**

*Тези доповідей
V Міжнародної науково-практичної конференції
17 жовтня 2014 р.*

Матеріали подані в авторській редакції
Технічний редактор О. В. Дрига
Дизайнер обкладинки Ю. О. Агригороас

Підписано до друку 13.10.2014.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографний. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 16,62. Обл.-вид. арк. 16,56. Тираж 300 пр. Зам. № 4-14к.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008 р.